

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

Papp József

**AZ INFORMÁCIÓS ADATBÁZISOK ÉS AZ
INTERNET HASZNÁLATA SZLOVÉNIÁBAN A
KÖZKÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÁSBAN**

Budapest, 2008

**EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR
IRODALOMTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ALPROGRAM**

Papp József

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

**AZ INFORMÁCIÓS ADATBÁZISOK ÉS AZ
INTERNET HASZNÁLATA SZLOVÉNIÁBAN A
KÖZKÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÁSBAN**

**Témavezető: Prof. Dr. Sebestyén György
intézetigazgató egyetemi tanár**

Budapest, 2008

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETŐ	5
Hipotézisek	9
2. A KÖZKÖNYVTÁRAK SZLOVÉNIÁBAN	11
2. 1. Szlovénia adottságai az értekezés szempontjából	11
2. 2. A közkönyvtárak fejlődési szakaszai - 1945-2007.....	13
2. 3. A 2001. évi könyvtári törvény	14
2. 4. A közkönyvtári hálózat koncepciója	20
2. 5. Közkönyvtári szolgáltatások és állományszervezés	23
2. 6. A közkönyvtárak helyzete és jövőbeni feladatai	27
3. AKADÉMIAI INTERNETES HÁLÓZAT	34
3. 1. Az akadémiai hálózat felhasználói	36
3. 2. EDUROAM kutatói és oktatási hálózat	37
3. 3. E-pontok	37
3. 4. Hazai fejlesztésű internetes böngészők	39
4. COBISS - AZ EGYSÉGES NEMZETI KÖNYVTÁRI ADATBÁZIS	44
4. 1. IZUM – az Információtudományok Intézete	44
4. 2. COBISS 2 - általános ismertető	48
4. 3. COBISS 3 – általános ismertető	54
4. 4. a COBISS könyvtári adatbázis szolgáltatásai	57
4. 4. 1. Szlovén Virtuális Könyvtár	57
4. 4. 2. COBISS opac az interneten	58
4. 4. 3. CONOR névkataszter	63
4. 4. 4. SICRIS kutatói adatbázis	64
4. 4. 5. Bibliofon	66
4. 4. 6. Kérdezd meg a könyvtárost	68
4. 5. A COBISS Net külföldön	70
4. 5. 1. Rövid történeti áttekintés	72

5. A SZLOVÉNIA KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK VIZSGÁLATA TARTALMI, SZERKEZETI, MINŐSÉGI ÉS MŰKÖDÉSI SZEMPONTBÓL	79
5. 1. A szakirodalom bemutatása	79
5. 2. A kutatási motívum és a cél	88
5. 3. A kutatás tárgya, a mérési eszközök és módszerek	89
5. 4. A mérési eredmények bemutatása és értékelése	91
5. 4. 1. A körzeti központi könyvtárak eredményei	145
5. 4. 2. A körzeti könyvtárak eredményei	146
5. 4. 3. A községi könyvtárak eredményei	148
5. 4. 4. Az összes szlovén közkönyvtár eredménye	149
5. 4. 5. A honlapok értékelése minőségi elvek szerint	151
5. 5. Kitekintés	162
5. 5. 1. Horvátország	162
5. 5. 2. Szerbia	168
5. 6. Összehasonlítás	175
6. ÖSSZEFOGLALÓ magyar nyelven.....	181
Összefoglaló angol és szlovén nyelven	189
Hipotézisvizsgálat	203
7. FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS A RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	209
8. MELLÉKLETEK	216
9. CD LEMEZ MELLÉKLET	

AZ INFORMÁCIÓS ADATBÁZISOK ÉS AZ INTERNET HASZNÁLATA SZLOVÉNIÁBAN A KÖZKÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÁSBAN

Kulcsszavak: könyvtárak, közkönyvtárak, Szlovénia, könyvtári törvény, könyvtári normatívák, szabványok, internet, internet használat, könyvtári adatbázisok, weboldalak, könyvtári honlapok, minőségi mérés, információszolgáltatás, integrált könyvtári rendszer, virtuális könyvtár.

1. BEVEZETŐ

A mai korszerű könyvtár olyan, amely képes hagyományos könyvtárként működni, s egyben információs központ is. Ezt természetesen megfelelő minőségben várják el a könyvtárat ténylegesen és virtuálisan látogatók. A használó, az olvasó s az interneten kereső s böngésző személy elégedettsége igazolja vissza a kultúráközvetítő intézmény társadalmi megítélését. Az elmúlt 10-20 év technológiai fejlődése arra kényszerítette a könyvtáros társadalmat az informatikai lehetőségek gazdag tárházának felhasználásával együtt, hogy folyamatosan bővítsék, korszerűsítsék a könyvtári szolgáltatásokat.

A könyvtárfelhasználó nem tud elmenni amellett, hogy észre ne vegye, hogy a számítógépek megjelenését követően a könyvtárakban is jelentős változásokra került sor. Ezzel egy időben megváltozott és módosult a könyvtárfelhasználók szerepköre: a tendencia ma már affelé halad, hogy ha lehetőség lesz rá a felhasználó megpróbálja felváltani a könyvtárost, illetve a könyvtárfelhasználó mind jobban önkiszolgáló ügyfélle válik az információkeresés során. Ezen változások ma már azt eredményezték, hogy az olvasóval szemben most már nem egy klasszikus könyvtáros áll, hanem egy informatikai tudással felvértezett szakember, aki segíti s támogatja mindabban, hogy minél gyorsabban eljusson a keresett információhoz.

Maguk a könyvtárosok szerepvállalása az információs szolgáltatás terén új tendenciákkal párosul. Olyan módszereket s megoldásokat kell biztosítani a könyvrálatogatók és felhasználók részére, amelyek az adott helyzetben, s pillanatban kielégítik azok igényeit, céljait s elvárásait. Mindezt minőségi színvonalon, állandóan s tovább frissülő és bővülő tartalommal kell biztosítani együttműködve a helyi, a regionális, az országos s a nemzetközi információ szolgáltató intézményekkel és könyvtárakkal karöltve.

Ezen információs szolgáltatás keretében külön kiemelt fontosságú szerep jut a könyvtárak internetes honlapjainak, amelyek a napi információk mellett lehetőséget biztosítanak arra, hogy a felhasználó tovább keressen és böngésszen a könyvtár, a könyvtári hálózat, illetve a többi más típusú könyvtár, valamint az országos bibliográfiai rendszerben, illetve az adott könyvtár további elérési lehetőséget, illetve „belépő kaput” biztosít a többi közhasznú, nyilvános, vagy fizetős hazai és külföldi adatbázisok felé.

A megnövekedett információs igények és a meglévő kommunikációs technológia gyors fejlődésének köszönhetően a közkönyvtárak fontos tényezővé váltak az információk gyűjtése, feldolgozása, közvetítése, szolgáltatása és megőrzése terén.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a mai (2007-2008) könyvtárfelhasználó alkotói jelleggel bír, keresi és kutatja az információkat, ezzel egy időben gondolkodik, válogatja és rendszerezi az előtte feltáruló információ áradatot és halmazt. Ezzel egy időben az információ felhasználó a fogyasztói társadalom emberének az agyával gondolkodik, él és táplálkozik. A felhasználót a végső információ, a végeredmény megszerzése vezérli.

Témaválasztás

A hagyományos közkönyvtári tevékenység és szolgáltatások terén az információk társadalom nyújtotta lehetőségek jóvoltából a szlovéniai közkönyvtárak tevékenységében globális változásokra került sor az elmúlt két évtizedben, s ez a folyamat napjainkban is tart. Disszertációm három fő kérdésköre tartalmi szempontból állandóan változó, folyamatosan megújuló témakörre összpontosít, ezek a következők:

- a szlovéniai közkönyvtárak működési feltételei
- az egységes könyvtári online adatbázis és
- a közkönyvtári honlapok tartalomszolgáltatása.

MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK

A kutatás célja:

A szlovéniai közkönyvtári rendszer jellegzeteségeinek bemutatása a több mint két évtizede működő egységes könyvtári adatbázissal egyetemben. Azt követően kérdőíves felmérés során megvizsgálom és értékelem mindazon közkönyvtári honlapokat, amelyek ma már szerves részévé váltak az információs társadalomnak helyi szinten vagy szélesebb körben oly módon, hogy a hagyományos könyvtári szolgáltatások mellett napi frissítéssel folyamatosan megújuló és tovább bővülő közhasznú információkat és tartalomszolgáltatást biztosítanak a felhasználók részére.

Vizsgálati módszerek:

1. A választott téma hazai és külföldi szakirodalmának feldolgozása és elemzése,
2. A választott témakörre vonatkozó törvények, szabályrendeletek, ajánlások, állásfoglalások, kritériumok tartalomelemzése
3. Kérdőíves adatgyűjtés, annak feldolgozása és értékelése
4. A nem publikált források – szakmai tanácskozásokon elhangzott előadások, kutatási jelentések, értékelések feltárása, elemzése és integrálása a disszertációba
5. Az egységes országos könyvtári adatbázis, valamint a közkönyvtári honlapok értékelése
6. Az ELTE Könyvtártudományi és Informatikai Tanszék doktori iskolájának keretében elhangzott előadások és szemináriumok során szerzett ismeretek felhasználása
7. Statisztikai kimutatások és értékelések
8. Megfigyelés és a közkönyvtári szférában eltöltött 15 évi gyakorlat során szerzett tapasztalatok s azok felhasználása alapján.

A disszertáció szerkezete:

A bevezető részben röviden vázolom azon kérdéskört és a hipotéziseket, amelyre a disszertáció összpontosít, ismertetem a vizsgálati és a kutatási módszereket, történelmi és földrajzi szempontból bemutatom a vizsgált országot.

A munkám során a továbbiakban négy fejezetben tárgyalom a címben megjelölt témakört.

1. Kivonatossan ismertetem a szlovéniai könyvtári és a közkönyvtári tevékenységre szóló törvényeket és előírásokat az 1945 – 2001 közötti időszakra vonatkozólag. Külön kiemelve a jelenleg érvényben lévő 2001-ben megjelent törvényt, valamint mindazon közkönyvtári normatívákat és rendelkezéseket, amelyek a közkönyvtári hálózat keretében működő intézményekre vonatkoznak.

2. Tájékoztató jelleggel bemutatom azon országos akadémiai internet szolgáltatót, amely a közművelődési és az oktatási intézmények, valamint a különféle sport- és humanitárius szervezetek s alkalmazottai részére térítésmentes internet hozzáférést biztosít.

3. Részletesen ismertetem a COBISS egységes könyvtári adatbázist, a közkönyvtári tevékenység során használatos COBISS 2 és a COBISS 3 programok moduljait, a CONOR névkatasztert, a SICRIS kutatói adatbázist és a többi hozzá kapcsolódó könyvtári informatikai szolgáltatást. Kitekintésként ezen fejezetben ismertetem részletesebben a COBISS.NET – további négy országra kiterjedő könyvtári adatbázist.

4. A szlovéniai közkönyvtári honlapok Európai Unió mércék alapján történő tartalmi, szerkezeti, minőségi és működési szempontból való vizsgálata során külön kitérek a könyvtári honlapok alapvető szerkesztési elveire. A 73 kérdést tartalmazó kérdőív során részletekbe menően igyekszem felmérni mind a 60 szlovéniai közkönyvtár internetes honlapján elérhető szolgáltatásokat s azok minőségét. A mérés során kapott eredményeket pontozási rendszer alapján és százalékarányban kimutatom, értékelem és magyarázom – mindezt külön kivétítve a szlovén közkönyvtárak három csoportjára vonatkozólag nagyságrend alapján. A továbbiakban az összesített eredményeket négy táblázat keretében rangsoroltam, míg kitekintési s összehasonlítási céllal öt – öt horvátországi és szerbiai közkönyvtári honlap mérési eredményét hasonlítottam össze a szlovéniai közkönyvtári honlapok felmérése során kapott eredményekkel.

A disszertáció végén összegeztem a vizsgált témakörben a szlovéniai közkönyvtárak ezen szolgáltatásainak minőségét, elemeztem s igyekeztem rávilágítani mindazon előnyökre és hiányosságokra, amelyek a vizsgált időszakban (2006-2008) kimutathatók voltak. A munkám során igyekeztem felkutatni és áttanulmányozni mindazon nyomtatásban és online formában megjelent szakirodalmat magyar, szlovén, angol, horvát és részben német nyelven, amely a disszertációmban választott témával foglalkozott a 2004-2008 közötti időszakban. Mindezt nem tudtam a teljesség jegyében megvalósítani, mivel a webes honlapok szerkesztése és működtetése, valamint a könyvtári információs technológia terén jelentős változások mentek végbe a 2004 – 2008 közötti időszakban.

Az angol és a szlovén nyelvű összegezést követően megtalálhatók mindazon mellékletek, amelyek tematikai és terjedelmi szempontból nem kerülhettek be a disszertáció szöveges részébe. A melléklethez tartozik azon CD lemez, amelyen a disszertáció megírása előtt végzett kutatás során készült mérőlapok megtalálhatók, valamint azon Excel táblázatok,

amelyek a mérés során kapott eredményeket hivatottak részletesen bemutatni és szemléltetni.

HIPOTÉZISEK

1.

Az egységes online könyvtári adatbázis folyamatos működése lehetőséget ad arra, hogy a nemzeti bibliográfia rendszert a világhálón keresztül bárki térítésmentesen használni tudja mindazon közkönyvtári elektronikus tájékoztató szolgáltatásokkal egyetemben, melyeket valamennyi felhasználó részére biztosítanak. A Szlovéniában kialakult könyvtári- és tájékoztatói rendszer komplexitása a közkönyvtárakat arra motiválja, hogy saját gyűjteményükről és a COBISS adatbázisban feltárt nemzeti irodalomról a könyvtár nyitvatartási idején túl is tájékoztassanak.

2.

A minőségi közkönyvtári honlap közérthető nyelven időszerű tájékoztatást nyújt, figyelembe véve a felhasználók igényeit s elvárásait, különös tekintettel a nemzeti kisebbségekre és a többnyelvűsége. A kutatás megtervezésekor azt feltételeztem, ismerve a szlovén alkotmány Európában példaértékűnek tekintett kisebbségi jogbiztosítását, hogy a nemzetiségi területen lévő könyvtárak gyakorlata jogkövető. A multikulturális elveket tiszteletben tartó nemzeti törekvés, feltételezésem szerint az információs szolgáltatás többnyelvűségben megnyilvánuló gyakorlatát eredményezi a közkönyvtárakban.

3.

A korszerű közkönyvtár olyan, amely képes tradicionális könyvtárként működni, s egyben információs központ is. Olyan tájékoztató jellegű s folyamatosan bővülő szolgáltatásokat nyújt a világhálón keresztül, amelyek megfelelnek a kulturális intézmények, köztük a közkönyvtárak részére javasolt EU normatíváknak, valamint szélesebb körben a felhasználó közönség elvárásainak és igényeinek. Empirikus kutatásomban arra kerestem a választ, hogy a szlovén közkönyvtárak honlapjai mennyire illeszkednek a minőségi elvek kézikönyve elvárásainak. Előfeltevésem szerint ezen a területen jelentős lemaradások vannak.

4.

A közkönyvtári honlapok digitális tartalomszolgáltatása lehetőséget biztosít arra, hogy a hagyományos könyvtári szolgáltatások mellett, függetlenül az intézmény nyitvatartási idejétől, az internetes böngészők és keresők segítségével mindenféle megkötöttségek nélkül használni tudják mindazon adatbázisokat, virtuális könyvtárakat, digitális lexikonokat, szótárakat, e-bibliográfiákat s tematikus linkgyűjteményeket, amelyeket ezen intézmények szolgáltatnak. Hipotézisem szerint a könyvtárak felismerték ezt a szükségserűséget, de a honlapok bevezetési időpontja és navigációs struktúrája a nagyobb gyűjtemények előnyét mutatja.

2. A KÖZKÖNYVTÁRAK SZLOVÉNIÁBAN

2. 1. Szlovénia adottságai az értekezés szempontjából

Szlovénia Európa legkisebb országai közé tartozik, területe mindössze 20.273 négyzetkilométer. Négy szomszédja van: Olaszországgal 232 km, Ausztriával 333 km, Horvátországgal 670 km, míg Magyarországgal 102 km határszakasza közös, a tengerparti részen négy nagyobb község található, a partszakasz alig 47 km hosszú. Az ország Közép-Európa négy különböző vidékét kapcsolja össze. Itt találkozik az Alpok déli vonulata a Dinári hegységgel, a Pannón alfölddel és a mediterrán térséggel. A két legjelentősebb folyója a Száva és a Dráva, míg keleten a Mura, a nyugati országrészen pedig a Soča (Isonzo). A legmagasabb hegycúcsa a Triglav 2864 méter. Az ország fővárosa Ljubljana 267 ezer lakossal, nagyságrendben azt követi Maribor 105 ezer, majd Celje 63 ezer lakossal. Az ország összlakossága 2007 végén meghaladta a 2 milliót. A 2002. évi népszámlálási adatok¹ szerint az 1 millió 964.036 lakosból 1 millió 631 ezer fő (83%) szlovénnek vallotta magát, míg az olasz és a magyar őshonos nemzeti kisebbség a keleti és nyugati határszéleken lévő községekben él. A legutóbbi népszámláláskor 6.243 személy (0,32%) vallotta magát magyarnak, s 2.258 személy (0,11%) olasznak. Kisebb-nagyobb számban élnek még itt szerbek (38.964), horvátok (35.642), bosnyákok (21.542), valamint albánok, romák és más nemzetiségűek.

A több mint 2 millió lakossal rendelkező fiatal önálló állam történelme igen változatos volt az előző évszázadok során. A nagy népvándorlások közepette egyes történelmi és régészeti kutatások szerint a 6-7. században érkeztek meg a szlávok a Dnyeper és a Balti-tenger térségéből. Salzburgtól egészen Triesztig különféle kisebb nagyobb telephelyeket hoztak létre, s megalakították a Karantániai Fejedelemséget, amelynek a becslések szerint mintegy 200 ezer lakosa lehetett.

Karantánia 745-ben a Frank Birodalom fennhatósága alá került és a szlávok felvették a keresztény vallást s ezzel bekapcsolódtak a nyugat-európai civilizációba. A 10-14. század közötti időszakban német irányítás alá kerültek a kolostorok, a várak és a városok, s Karantániában mind jobban tért hódított a germanizáció. Az 1330-as éveket követően mind jobban növekszik a Habsburgok befolyása, s 1456-ban Cillei Ulrik halálával megszűnik az utolsó szlovén főúri dinasztia is. A reformáció időszakában (1550-1600) megkezdődik a szlovén nyelvű könyvek kiadása. Az első szlovén katekizmust Primož Trubar fordította le, s Tübingenben nyomtatták ki.

¹ <http://www.stat.si/popis2002/si/> Letöltés: 2007. dec. 22.

Amikor Napóleon francia császár legyőzte a Velencei Köztársaságot (1804 – 1813), a Habsburgoktól is jelentős területeket szerzett. Ezt követően a mai Szlovénia középső és nyugati részét a franciák megszállták és Franciaországhoz csatolták. 1848 tavaszán kezdetét vette a nemzeti öntudatra való ébredés időszaka és a szlovén kulturális élet felvirágzása. France Prešeren ekkor írta meg a Pohárköszöntő c. dalt, amely később, 1991-ben a nemzet himnusza lett. Az európai forradalmak hatására elkészült a szlovén politikai kiáltvány is – az Egyesült Szlovénia, de a forradalom nem tudta hallatni magát, s a kezdeti önállósulási törekvéseket gyorsan letörték. A bécsi császártól a Monarchia keretében Krajna néven tartományi rangot kapott a terület, míg az I. világháború éveiben az ország nyugati része hadszíntérré változott. A háború végén lezajlott párizsi béketárgyalásokat követően a szlovén lakta területek nyugati része olasz, míg a karintiai területek egy része pedig osztrák fennhatóság alá került. 1919 decemberében megalakult Szerb – Horvát – Szlovén Királyság keretében a huszas évek elején a nagyszerb hegemonia érvényesült, a belgrádi királyi udvar nem teljesítette a megígért jogokat nemzeti, kulturális és gazdasági téren a szlovéneknek. 1941 áprilisában Németország és Olaszország katonai csapatai szállták meg ezt a területet, a keleti részen lévő Muravidéket pedig visszacsatolták Magyarországhoz.

1945-ben, a II. világháborút követően a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság alkotó része, az egypártrendszer ellenére a gazdasági fejlődés terén a leggazdagabb tagköztársaság volt egészen 1990-ig. 1990 december 26-án általános népszavazást tartottak Szlovéniában, s ekkor a lakosság 98%-a a függetlenség és az önállósulás mellett döntött. A független Szlovénia kikiáltására 1991 június 26-án került sor, s másnap, június 27-én kezdetét vette a tíznapos háború, amely során a Jugoszláv Hadsereg részben megszállta a határátkelőket. Az ország függetlensége érdekében a következő napokban a szlovén területvédelmi erők, a tartalékos katonák és a rendőrök körbevették a laktanyákat, majd részben felszabadították a határátkelőhelyeket. Ezekben a napokban számos európai ország elismerte Szlovénia függetlenségét s a tíznapos háborút követően fegyverszüneti tárgyalások kezdődtek s a jugoszláv hadsereg egységei ideiglenesen visszavonultak a laktanyákba. 1991 októberében a jugoszláv hadsereg teljesen kivonult a függetlenné vált ország területéről.

Két fontos dátumot kell még kiemelni az ország történelmét illetően: Szlovénia 2004 május 1-jén tegja lett az Európai Uniónak, három évvel később, 2007 január 1-jén a szlovén tollár helyett bevezették az eurót, az egységes európai fizetőeszközt.

2. 2. A KÖZKÖNYVTÁRAK FEJLŐDÉSI SZAKASZAI 1945 – 2007

A közkönyvtárak szakmai s szervezeti átalakítása s modernizálása az 1970-es években kezdődött meg Szlovéniában. Állami támogatással indult meg az akkori kisteleptülési, városi, szakszervezeti és tanulmányi könyvtárak egységes közkönyvtári hálózatba való átcsoportosítása és átszerveződése. 1975-ben jelent meg a *Közkönyvtárak működéséről szóló normatíva gyűjtemény*. Azt követete az 1982-ben megjelent *könyvtári törvény*, 1985-ben jelent meg a *Közkönyvtári normatívák szabályzata*, majd két évvel később 1987-ben egy újabb kiegészítés követte pontosítva a könyvtárakra vonatkozó szakmai és a műszaki feltételeket. 1991 - 1997 közötti időszakban először a regionális, a továbbiakban a körzeti központi könyvtárakat követően sikerült minden városi és körzeti közkönyvtárnak bekapcsolódni a COBISS egységes szlovén könyvtári információs rendszerbe.

A 2001-ben megjelent legújabb könyvtári törvény, majd azt követően a közkönyvtárakra vonatkozó normatívák és kritériumok gyűjteménye, amelynek fő célja az volt, hogy valamennyi közkönyvtár részére arányos fejlődést biztosítson. Azt követően elkészült a központi körzeti könyvtárak hálózatával foglalkozó szabályzat. Disszertációm ezen fejezetében kivonatosan ismertetem az érvényben lévő könyvtári törvényt, s külön kiemelem a 2007 – 2015 közötti időszakra vonatkozó legfontosabb közkönyvtári normatívákat, valamint a körzeti központi könyvtárakra vonatkozó szabályokat.

Rövid történelmi összefoglaló

A szlovéniai közkönyvtárak fejlődésének a II. világháborútól egészen napjainkig két fő jellemzője van: a folyamatos szakmai fejlesztések és a finanszírozás biztosítása. Sajnos ebben az ördögi körben a nemzetközi és a hazai normatívák elvárásait a szakma keretein belül a közkönyvtárak sohasem tudták teljesíteni. A II. világháborút követően, 1945-ben került elfogadásra az első rendelet² a tanulmányi könyvtárak, illetve a nagyobb állománnyal rendelkező könyvtárak megalakításáról és működéséről, s ezzel egy időben megtiltotta a magánkönyvtárak működését. Az első szlovén könyvtári törvény 1961-ben jelent meg, amelyben már szakmai és jogi szempontból lefektették a könyvtári hálózat alapjait, bár az akkori törvény jobbára a fenntartó elvárásait határozta meg. Már a hatvanas évek közepén szakmai körökben az a tendencia került előtérbe, hogy az olvasóknak, a

² Uredba o ustanovitvi okrožnih študijskih knjižnic. Uradni list SNOS in NVS I/II, 1945. 1945. 9. 22. 37. sz. p. 168-169.

könyvtárhhasználóknak korszerű, minden igényt kielégítő könyvtári szolgáltatásokat kell nyújtani, függetlenül attól, hogy azok a nagyobb városokban, vidéken vagy kisebb településeken élnek.

1971-ben egy jelentős átalakulásra került sor a közkönyvtári hálózatok terén.³ Ennek keretében a tanulmányi és a közkönyvtárak mind jobban a minőségi szolgáltatások biztosítására törekedtek, figyelembe véve a felhasználók elvárásait. A könyvtári hálózat ellátórendszerébe bekapcsolták a körzeti és a települési könyvtárakat, a hagyományos könyvkölcsönzés mellett a kibővítették a könyvtári szaktájékoztatót, a könyvtárközi kölcsönzést. Szervezett formában kezdetét vette a könyvtárosok továbbképzése, alapul véve az IFLA közkönyvtárakra vonatkozó irányelveit és a nyugati országok könyvtárszervezési tapasztalatait. Az 1982-ben megjelent könyvtári törvény konkrétan meghatározta azon központi intézmények hálózatát,⁴ amelyek az információs rendszer kiépítéséért és fejlesztéséért voltak felelősek. Egyes közkönyvtáraknak a helyi községi önkormányzatok támogatásával sikerült biztosítani a megfelelő anyagi hátteret, amely elég volt a minimális működési feltételek biztosítására.

Jelentős segítségnek számított a közkönyvtárak esetében a nemzetközi viszonylatban elért eredmények mutatóinak a felhasználása, a külföldi könyvtári tapasztalatok hazai szinten való felhasználása, gondolva itt a közkönyvtárak küldetési feladataira és a felhasználók jogkörének kiszélesítésére. Minden egyes felhasználónak közvetlen hozzáférési joga van a könyvtári dokumentumokhoz és biztosítani kell az információk szabad áramlását, valamint a könyvtárosok példaértékű szakmai és etikai hozzáállását.

2.3. A 2001. ÉVI KÖNYVTÁRI TÖRVÉNY

A szlovéniai közkönyvtárak működésének alapfeltételeit a majd tíz évig készülő, majd hosszabb ideig parlamenti közvitán lévő, majd 2001-ben elfogadott Könyvtári Törvény biztosítja, amelyet az 1971. és a 1982-es évi szocialista szellemű könyvtári törvények alapján dolgoztak ki. 2001-ben a művelődési minisztérium élére olyan miniszter asszony került, aki mandátuma alatt egész sor szabályrendeletet, szabályzatot, határozatot és törvény erejű rendelkezést készített és hagyott jóvá a 2001-ben meghozott könyvtári törvényt

³ Ez a Szlovén Képviselőház Oktatási-Nevelési Tanácsának ülésén került elfogadásra 1970. jún. 1-jén, de csak a következő évben indult meg az átszerveződés folyamata.

⁴ Konceptija razvoja knjižničarstva v Sloveniji. Uradni list SRS, 1982. 27. sz.

követően a parlament előtt. 2002-ben került sor a Nemzeti Könyvtári Tanács⁵ megalapítására, amely szakmai és tanácsadó szervként működik a minisztérium mellett. Ugyanebben az évben született egy törvény erejű határozat a maribori IZUM Információtudományok Intézetének státuszáról és további tevékenységéről. 2003-ban újabb szabályzat jelent meg a körzeti központi könyvtárak finanszírozásáról a könyvtári hálózat keretein belül. A 2001. évi könyvtári törvény alapján részletesebben kidolgozták a közkönyvtárak alapszolgáltatásait. Ezt követte 2003-ban a könyvtárak közintézményi tevékenységére vonatkozó szabályzat. 2004 közepén jelent meg az országos hivatalos lapban azon törvény erejű határozat, amely a könyvtári dokumentumok kölcsönzési nagysága alapján évi támogatást biztosít az alkotók részére. Még az év végén került elfogadásra a parlamentben a könyvtárosok felhasználói engedélyeiről szóló szabályzat az online adatbázishoz való közvetlen hozzáférést illetően.

A Szlovén Könyvtári Törvény⁶ (a továbbiakban könyvtári törvény) 2001. november 8-án lépett érvénybe. Ezzel egy időben hatályon kívül helyezték az 1982-ben elfogadott könyvtári törvényt, amely még a hagyományos könyvtári tevékenységet helyezte előtérbe. A 2001. évi törvény majd tíz évig készült, a parlament többszöri javaslatára újból és újból átdolgozták. Több fejezetre tagolódik, az általános részt követően tárgyalja a Szlovén Nemzeti Könyvtár, az egyetemi-, főiskolai, a közkönyvtárak, az iskolai és a szakkönyvtárak feladatkörét. Külön törvénycikkely foglalkozik a nemzetiségi, a nemzeti kisebbségek, az etnikai csoportok, valamint a határon túl élő szlovén nemzeti kisebbségek könyvtári ellátásával, valamint a Nemzeti Könyvtári Tanács, az egységes országos könyvtári adatbázist fenntartó és működtető maribori IZUM információs tudományok intézetének feladatkörével és tevékenységével. A törvény kiter a nemzeti bibliográfia rendszerre, a könyvtárosok továbbképzésére és a szakvizsgára, a könyvtárak finanszírozására, a szakmai felügyeletre és az ellenőrzésre, valamint az ebből eredő büntető rendelkezésekre.

A könyvtári törvény részletesebb ismertetése terén csak azon cikkelyeket emelem ki, amelyek kimondottan közkönyvtári alaptevékenységre vonatkoznak. A törvény 1. cikkelyében közszolgálati tevékenységként definiálja a könyvtárak munkáját, s meghatározza munka körét, alapítási feltételeit, finanszírozását és szakfelügyeletét. A közkönyvtár a következő feladatokat látja el:

⁵ Sklep o ustanovitvi Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost. Uradni list RS, 2002. 34. sz.

⁶ Zakon o knjižničarstvu. Uradni list Republike Slovenije, 2001. 11. 8. 87. sz. p. 8685-8693.

- a könyvtári dokumentumok gyűjtése, feldolgozása, őrzése, kölcsönzése és szolgáltatása,
- biztosítja a könyvtári dokumentumokhoz és az elektronikus publikációkhoz való közvetlen hozzáférést,
- könyvtári katalógust készít, adatbázisokat és más tájékoztató forrásokat hoz létre és működtet,
- bibliográfiai és más informatikai tevékenységet folytat,
- biztosítja a könyvtárközi kölcsönzést és az információk szabad áramlását,
- bővíti felhasználói körét, s megszervezi azok könyvtárhasználati képzését,
- megszervezi a számítógépes alapismeretek oktatását,
- biztosítja a könyvtári kulturális javak megőrzését,
- egyéb könyvtári, dokumentációs és informatikai tevékenységet folytat

A könyvtárhasználók jogait és az ingyenes szolgáltatásokat a törvény 8. cikkelye röviden nagyvonalakban fejtí ki:

- a könyvtári állományba való szabad betekintés, annak használata és kölcsönzése,
- tájékoztatás a könyvtár állományáról
- bibliopedagógia tevékenység.

A könyvtárak jogi szabályozása és feladatköre

A könyvtárakat a törvény önálló jogi személyként definiálja. A könyvtár önálló intézményként működhet, ha több mint 10 ezer lakos részére végez könyvtári szolgáltatásokat. Azon könyvtár, amely ettől kevesebb lakossal rendelkező területen nyújt könyvtári szolgáltatásokat, az az adott közigazgatási területen belül a nagyobb önálló könyvtár egysége lehet. A törvény lehetőséget biztosít arra, ha az adott területen kisebb a lakosság számaránya, s nincsenek meg a kellő feltételek önálló közkönyvtár alakítására, akkor más rokonintézménnyel közösen művelődési intézet keretében szervezhetik meg a könyvtári tevékenységet. Ez esetben a könyvtár pénzügyvitelét külön kell vezetni.

Minden községnek kötelessége biztosítani a könyvtári ellátást az ott élő lakosság részére önállóan, vagy a többi községgel közösen alapíthat könyvtárat, illetve szerződést köt a kivitelező könyvtárral a szolgáltatások biztosítása céljából az alapító(k) beleegyezésével. Ha több község együttesen alapít könyvtárat, szerződésben meghatározzák az egymás közötti jogokat és kötelezettségeket. Ha a község nem tudja biztosítani a könyvtári tevékenységet saját polgárai részére, akkor ezt az állam teszi meg a saját költségére.

(20. cikkely)

A közkönyvtárak a saját közigazgatási területükön élő lakosság részére szervezik meg a könyvtári szolgáltatásokat a közszolgálati intézményekről szóló törvény alapján – olvasható a törvény 16. cikkelyében:

- részt vállalnak az élethosszig tartó tanulás megszervezésében,
- gyűjtik, feldolgozzák, megőrzik és szolgáltatják a helyismereti dokumentumokat,
- biztosítják a hozzáférést és a szolgáltatásokat a hagyományos és az elektronikus könyvtári médiák terén,
- külön könyvtári foglalkozásokat szerveznek a gyermekek, a fiatalok és a felnőttek részére, amely az olvasáskultúra fejlesztését szolgálja,
- külön rendezvényeket szerveznek azon gyermekek, fiatalok és a felnőttek részére, akiknek erre külön szükség van,
- művelődési rendezvényeket szerveznek, amelyek kapcsolatban állnak a könyvtári tevékenységgel.

Ezzel egy időben a közkönyvtárak feladatai közé tartozik a helyismereti dokumentumok folyamatos gyűjtése és feldolgozása. *(24. cikkely)*

A közkönyvtárak, mint a többi könyvtártípusba sorolt intézményhez hasonlóan az országos központi bibliográfiai adatbázis tagjai. A törvényes előírásoknak megfelelően csak olyan gazdasági tevékenységet folytathatnak, amely során az ott megteremtett jövedelmet a közkönyvtári alaptevékenységre fordítják.

A közkönyvtárak kötelesek biztosítani a könyvtári szolgáltatásokat az olasz és a magyar nemzetiségi közösségek, valamint a roma közösségek számára. Ezen könyvtáraknak biztosítani kell a nemzetiség nyelvén történő kommunikációt. E célból a közkönyvtárak külön munkatervet dolgoznak ki, amelyet az adott nemzetiségi közösségek vezetősége minden évben véleményez és jóváhagy. *(25. cikkely)*

Azon közkönyvtárak, amelyek a határ menti területen végeznek könyvtári szolgáltatást, biztosítják a könyvtári dokumentumokhoz való hozzáférést a határon túli szlovének részére is. Ennek keretében megszervezik a könyvtári dokumentumok kölcsönzését. Együttműködve az ottani regionális könyvtárakkal megfelelő dokumentumokat vásárolnak részükre, s támogatják, segítik a szlovén könyvtárak fejlődését a szomszédos országokban. A közkönyvtárak ez erre vonatkozó munkatervet a nemzeti könyvtárral összhangban dolgozzák ki. *(26. cikkely)*

A közkönyvtári tevékenység működési feltételeit a törvény 36. cikkelye pontosítja, ezek szerint a közkönyvtáraknak biztosítani kell:

- a megfelelő választékú könyvállományt,
- a megfelelő számú szakképzett könyvtárost,
- megfelelő helyiségeket és felszerelést a könyvtári szolgáltatások végzésére,
- megfelelő szervezeti feltételeket a tevékenység végzésére.

A kulturális és az oktatási miniszter egy szabályzat keretében pontosítja a közkönyvtárak működési feltételeit, amelyet az illetékes művelődési minisztérium juttat el az alapító(k)nak.

A körzeti központi közkönyvtárak,⁷ amelyeket a törvény külön jogokkal ruház fel a tevékenység végzésére, az alapító beleegyezésével külön könyvtári szolgáltatásokat nyújt az egész régió részére, ezek a következők:

- biztosítja a nagyobb mennyiségű és az igényesebb könyvtári állományt és információkat,
- szakmai segítséget nyújt mindazon könyvtáraknak, amelyet területén vannak,
- koordinálja a helyismereti állomány gyűjtését és feldolgozását az adott területre vonatkozólag,
- irányítja a kiselejtezett könyvek begyűjtését és elosztását. (27. cikkely)

A könyvtári törvény lehetőséget biztosít arra is, hogy a körzeti központi könyvtárak egyes részfeladatokat átruházhatnak a körzeti és a községi közkönyvtárakra, illetve a hálózat keretében működő körzeti központi közkönyvtár jóváhagyásával egy másik kijelölt könyvtárra.

A nemzeti bibliográfiai rendszer

A könyvtári törvény a nemzeti bibliográfiai rendszerrel kapcsolatosan több cikkelyben foglalkozik. A törvény 2. cikkelyében a következő olvasható: A könyvtári tájékoztatás közszolgálati tevékenységnek tekinthető a nemzeti bibliográfiai rendszer keretében, ennek feladata biztosítani a megfelelő feltételeket a nemzeti bibliográfia rendszer folyamatos és zavartalan működéséhez. A nemzeti bibliográfiai rendszert azon könyvtárak alkotják, amelyek eleget tesznek a törvényben előírt feltételeknek a rendszerhez való csatlakozást illetően. A nemzeti könyvtár és azon intézmény, amely a nemzeti könyvtári információk rendszert működteti állandó adatsere kapcsolatban áll egymással.

A nemzeti bibliográfiai adatbázishoz valamennyi könyvtár csatlakozhat, amely elfogadja a rendszerbeli alapfeltételeket, megfelelő szakképesítéssel rendelkező könyvtárosai vannak,

⁷ A körzeti központi könyvtárak tevékenységéről szóló részletesebb szabályzat két évvel később 2003. szept. 12-én lépett érvénybe, címe Pravilnik o osrednjih knjižnicah (Szabályzat a körzeti központi könyvtárakról) Uradni list RS 2003. 88. sz. 13012. p.

s megfelelő számítógépekkel és adatátviteli hálózattal rendelkezik. Ezt követően szerződést köt a könyvtári-bibliográfiai adatbázist fenntartó intézménnyel. A nemzeti bibliográfiai rendszerhez csatlakozhatnak azon könyvtárak is, amelyek az országhatáron kívül vannak.

A nemzeti könyvtári adatbázis keretében a következő szolgáltatásokat kell biztosítani:

- fejlesztés és irányítás - a rendszerhez hozzá tartozó online szolgáltatások folyamatos működtetése,
- a könyvtári normatívák alkalmazása és fejlesztése,
- a meglévő feldolgozó programok karbantartása és fejlesztése,
- a könyvtári szakemberek folyamatos továbbképzése,
- az egységes országos könyvtári rendszer és az adatbázisok, valamint a kommunikációs hálózat karbantartása, s annak továbbfejlesztése,
- a közvetlen hozzáférést biztosító adatbázisok használatának biztosítása,
- szakmai továbbképzések és a tematikus konferenciák szervezése a nemzeti könyvtári adatbázis fejlesztése céljából,
- kutatói, fejlesztési és tanácsadói tevékenység
- szakmai javaslatok előkészítése a Nemzeti Könyvtári Tanács részére. (44. cikkely)

A könyvtárak finanszírozása

A könyvtárak, mint államilag támogatott közintézmények folyamatos finanszírozásáról, s azok fenntartásáról több cikkelyben foglalkozik a törvény. A könyvtárak önálló közintézmények és a könyvtári információs intézmények állami költségvetésből kapják a tevékenységhez szükséges anyagi támogatást. (51. cikkely)

A közkönyvtárak fenntartását az alapító és a társalapító a szerződéses partnerekkel együtt az intézmény programja és pénzügyi jelentése szerint az alapító okiratban lefektetett megállapodás szerint finanszírozzák. (52. cikkely)

Ha több község alapít közösen könyvtárat, vagy egyes községek szerződést kötnek a szolgáltató könyvtárral, a könyvtár szolgáltatási, működési és a fenntartási költségeit a társult község lakossági számaránya alapján határozzák meg. A könyvtár működéséhez és az új dokumentumok vásárlásához szükséges anyagi eszközöket az alapító és a fenntartó községek biztosítják a könyvtár által benyújtott és elfogadott pénzügyi terv alapján. A közös költségeket képezik az anyagi kiadások, a fizetések és a dokumentumok beszerzése, valamint a referens gyűjtemények használata és a mozgókönyvtári tevékenység működtetése, ha erre külön igényt tartanak. (53. cikkely) A könyvtárak a törvény 36.

cikkelye szerint állami költségvetésből származó pénzeszközöket is kapnak dokumentumok vásárlására.

Ha az illetékes miniszter megállapítja, hogy a község nem teljesíti a törvény 52. és 53. cikkelye alapján vállalt fenntartói kötelezettségeit, egy hónapon belül figyelmezteti az illetékes községi szervezetet. Ha a megadott határidőn belül sem sikerül biztosítani a község által vállalt kötelezettségeket, akkor a miniszter eljárást indíthat a helyi önkormányzat ellen.⁸ (54. cikkely)

A könyvtári állomány gyarapítása céljából a művelődési minisztérium az évi meghatározott költségvetési kereteken belül támogatja a könyvtári dokumentumok beszerzését, valamint a számítógépes felszerelés vásárlását. (55. cikkely)

2. 4. A KÖZKÖNYVTÁRI HÁLÓZAT KONCEPCIÓJA

A jelenlegi szlovén közkönyvtári hálózat az eltelt hat évtized munkájának az eredménye. Az 1961-ben megjelent első szlovén könyvtári törvényben fektették le a könyvtári hálózat alapjait jogi és szakmai szempontból. Az 1982-es könyvtári törvény már konkrétan meghatározta azon központi intézményeket, amelyek az információs rendszer kiépítéséért és fejlesztéséért voltak felelősek. A most érvényben lévő könyvtári törvény az önkormányzatok részére előírja, hogy helyi szinten kell biztosítani a lakosság részére a könyvtári szolgáltatásokat, oly módon hogy önállóan vagy más községekkel együtt alapítanak közkönyvtárat. Az ezzel járó kötelezettségeket és jogokat az alapító okiratban és a működési szerződésben kell részletesen meghatározni.⁹ Ezek alapján a közkönyvtárak a községi önkormányzatok hatáskörébe tartoznak.

A közkönyvtári normatívák

A Nemzeti Könyvtári Tanács 2005. április 21-én hagyta jóvá a közkönyvtári normatívákat, amelyek a 2005 – 2015 közötti időszakra vonatkoznak, alapul véve IFLA és az UNESCO közkönyvtári nyilatkozata – Kapu a tudáshoz (1995), illetve A közkönyvtári szolgálat – az IFLA és az UNESCO fejlesztési irányelveit.¹⁰

⁸ A törvény 2001. évi megjelenése óta több község anyagilag nem támogatja teljes mértékben a könyvtárak működését, de ebből kifolyólag az illetékes miniszter s minisztérium nem indított eljárást egy községi önkormányzat, vagy polgármesteri hivatal ellen sem.

⁹ Könyvtári törvény, 2001. 20. cikkely

¹⁰ Ugyanez megjelent magyar nyelven: A közkönyvtári szolgálat – az IFLA és az UNESCO fejlesztési irányelvei (2005) magyarra fordította Papp István, Bp. Könyvtári Intézet, 2005.

A közkönyvtárak feladatai és szervezettsége

A közkönyvtárak feladatai a következők: gyűjtik, megőrzik, feldolgozzák, szolgáltatják, kölcsönzik, bemutatják, s információ forrásként felhasználják a könyvtári dokumentumokat. Tekintet nélkül a nemre, vallásra, fajra, politikai nézetre, nyelvre, foglalkozásra, iskolai végzettségre hozzáférést biztosítanak az ott őrzött dokumentumokhoz valamennyi személy részére, aki a könyvtárhoz fordul.

A közkönyvtári hálózat koncepciója

A könyvtári törvényt követően 2003 szeptember 11-én jelent meg a Szlovén Hivatalos Lap 88. számában a körzeti központi könyvtárakról szóló szabályzat,¹¹ amely egész részletesen meghatározza a regionális központi közkönyvtárak külön feladatait, annak finanszírozását, a helyismereti és a külön gyűjtemények, valamint az információs rendszer működtetését, illetve a könyvtári szakemberek továbbképzését. A körzeti központi könyvtár minden évben külön munkaprogramot készít, s ezek kivitelezésére a kulturális minisztérium külön pénzeszközöket biztosít.

Az adott régióban lévő közkönyvtárak hálózatot alakítanak ki, ezen közkönyvtárak együttes tevékenységét a körzeti központi könyvtár szervezi. Az igényesebb elvárások kielégítése céljából nagyobb mennyiségű és gazdagabb dokumentum állomány áll a rendelkezésére. Az évi vásárlások során igyekszik ezen követelményeknek eleget tenni a hálózat keretein belül. A továbbiakban feldolgozza, kölcsönzi, tárolja és szolgáltatja a könyvtári dokumentumokat. Elsődleges feladata a szlovén szépirodalmi művek és szakkönyvek, a folyóiratok, heti- és napilapok, hivatalos kiadványok, kézikönyvek, aprónyomatványok, nem hagyományos könyvtári dokumentumok és adattárak beszerzése és gyűjtése. Továbbá olyan idegen nyelvű szépirodalmi műveket, szakkönyveket és szakfolyóiratokat vásárol és szolgáltat, melyek iránt a hálózaton belül nagyobb igény mutatkozik. A körzeti központi közkönyvtárakban regionális helyismereti és külön gyűjtemény van, ha erre jóváhagyást kapnak a fenntartó községektől.

A hálózat keretében működő központi könyvtár szaktanácsadói szerepet tölt be és összehangolja a területén lévő könyvtárak közötti tevékenységet a nemzeti könyvtár irányelvei alapján. Koordinálja, javaslatokat terjeszt elő, elemzi az elvégzett munkát, s közös munkaterveket javasol. Statisztikai adatokat gyűjt, jelentést készít a körzet területén lévő könyvtárak tevékenységéről, s szakmai támogatást biztosít. Fejlesztési javaslatokat

¹¹ Pravilnik o osrednjih knjižnicah. Uradni list RS, 2003. 88. sz. p. 13012. (Szabályzat a körzeti központi könyvtárakról)

készítenek az információs technológia terén. Mentori tevékenységet folytat a fiatal, kezdő könyvtárosok és a könyvtár szakos hallgatók részére, valamint könyvtári továbbképzéseket szervez. A körzeti központi könyvtár tájékoztatja olvasóit a más intézményekben lévő helyismereti gyűjteményekről – gondolva itt elsősorban a könyvtári hálózat területén lévő múzeumokra, képtárakra, kultúrintézetekre és levéltárakra.

A körzeti könyvtár

A körzeti könyvtárak egybehangolják, tervezik és karbantartják a közkönyvtárakat összekapcsoló információs rendszereket. A körzeti könyvtárak a saját hálózatuk keretében kötelesek megszervezni a helyismereti dokumentumok gyűjtését és feldolgozását a COBISS adatbázis keretében. Ezen tevékenység minél eredményesebb volta érdekében közvetlen kapcsolatot alakítanak ki a körzeti könyvtári hálózat területén működő helyi kiadókkal, szerkesztőségekkel, intézményekkel s nyomdákkal, amelyek az újonnan megjelent kiadványaikat eljuttatják az illetékes körzeti könyvtár helyismereti részlegének. A körzeti könyvtár ezzel folyamatosan tájékoztatja a Nemzeti és Egyetemi Könyvtárt az újonnan megjelent kiadványokról, tovább gyarapítja a CONOR névkatasztert a helyi szerzők adatainak a feldolgozásával s külön figyelmet szentelnek a népszerű kiadványok és az elektronikus dokumentumok beszerzésére.

Községi és a kistelepülési könyvtárak

A községi és a kistelepülési könyvtárak a körzeti könyvtárak szervezeti egységét képezik azon községekben és kistelepüléseken, ahol a lakosság létszáma meghaladja az 1500 főt, s az illetékes polgármesteri hivatal, mint alapító vállalja a fenntartási költségek folyósítását. A közkönyvtári normatívák és működési feltételek lehetőség biztosítanak arra, hogy fiókkönyvtár nyíljon azon városrészen és településen, amely 4 km-nél távolabb van a központi könyvtártól. A városokban és a kistelepüléseken, ha lehetőség van arra mozgókönyvtári ellátás keretében oldják meg a könyvtári szolgáltatásokat. Fiókkönyvtárakat s letéti állományokat hozhatnak létre a kórházakban, az idősek otthonában, a diákokthozokban s a börtönökben. Egyes könyvtárak keretében megszervezték a házi kölcsönzést, valamint a postai könyvküldő szolgálatot.

A könyvtárosok képzettsége és foglalkoztatási létszáma

Az egyetemi és a főiskolai végzettségű könyvtárosok vezetik és szervezik a tájékoztató és kölcsönző szolgáltatást. Irányítják és közreműködnek a könyvfeldolgozás, a beszerzés és a selejtezés terén, segítik a bibliobusz munkáját, amellet különféle könyvtári rendezvénye-

ket irodalmi esteket, könyvbemutatókat, kiállításokat, tematikus kerekasztal-beszélgéseket, előadásokat s bemutatókat szerveznek.

A középiskolai végzettségű könyvtárosok vezetik a könyvtárlátogatók nyilvántartását, könyveket kölcsönöznek, segítkeznek a könyvfeldolgozás terén és más szakterületeken.

A könyvtári foglalkoztatottak létszáma 10 ezer lakosra számítva 5 okleveles egyetemi vagy főiskolai végzettségű könyvtáros, 1 helyismereti könyvtáros, 1 kisegítő könyvtáros vagy műszaki munkatárs, 1 számítástechnikus 40 számítógépre, s 1 könyvelő és adminisztratív dolgozó 10 ezer lakosra.

A könyvtári felhasználók

Az alapvető közkönyvtári feladatok megvalósítása érdekében az intézmény feladata, hogy egyenrangú szolgáltatásokat biztosítson a felnőtteknek, fiataloknak és a gyermekeknek korhatártól függetlenül nemre, nemzetiségre, fajra való tekintet nélkül. Hasonló könyvtári ellátásban kell, hogy részesüljenek a fogyatékkal élők, a rokkantak, a hosszabb ideig kórházi és rehabilitációs ápolásra szoruló, a mozgáskorlátozottak, a gyengén látók és hallók, a börtönben és a más intézményekben lévő személyek. A közkönyvtár tegye lehetővé, hogy szolgáltatásait minden megkötöttség nélkül használni tudják a különféle oktatásügyi, kulturális s nonprofit szervezetek, a helyi közösségek egyesületei, a civil szervezetek, a helyi önkormányzat. A könyvtárnak tagja lehet minden olyan személy, aki egyetért a könyvtár működési szabályzatával s azt tiszteletben tartja. A könyvtárnak arra kell törekedni, hogy a felnőtt lakosság 40-, a 15. évnél fiatalabb diákok 60%-át felvegye tagjai közé. A kiskorú könyvtárfelhasználók belépő nyilatkozatát az egyik szülő írja alá.

2. 5. A KÖZKÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK ÉS AZ

ÁLLOMÁNSZERVEZÉS

A 2001. évi könyvtári törvény megjelenését és életbelépését követően 2002. márciusában jelent meg. A könyvtári alapszolgáltatásokról szóló szabályrendelet,¹² valamint A könyvtárak nyilvános közintézményi tevékenységéről szóló szabályzat,¹³ amely még konkrétan és részletesebben határozza meg mindazon minimális feltételeket és jogokat, amelyek valamennyi könyvtártípusra vonatkoznak. Részletekbe menően kifejti mindazon előírásokat, amelyet a 2001. évi könyvtári törvény 2. szakasza biztosított a felhasználók részére, külön kiemelve azon szolgáltatásokat, amelyek a könyvtárlátogatók számára

¹² Uredba o osnovnih storitvah knjižnic. Ur. List RS, 2002. 3. 13. (Szabályrendelet a könyvtári alapszolgáltatásokról)

¹³ Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. Uradni list RS 2003. 7. 29. p. 11085. (A könyvtárak nyilvános közintézményi tevékenységéről szóló szabályzat)

ingyenesek, amellett meghatározza az adott könyvtártípus nyitvatartási idejét és annak működését.

A könyvtáraknak a következő alapszolgáltatásokat kell a felhasználók részére biztosítani:

- a nyilvános hozzáférésű dokumentumok megtekintése és használata,
- a nyilvános katalógusok, a központi COBISS opac katalógus, más adatbázisok és információforrások szabad hozzáférése és használata,
- hozzáférés biztosítása az általános elektronikus forrásokhoz és azok használatához,
- az információk szolgáltatása a könyvtári állományról és az állomány tartalmáról,
- könyvtári dokumentumok kikölcsönzése olvasótermi és otthoni használatra,
- könyvtárközi kölcsönzés,
- a könyvtárhasználati technológia oktatása,
- segítség és tanácsadás a könyvtári dokumentumok keresése és felhasználása terén,
- a könyvújdonságok ismertetése,
- a könyvtári állományhoz tartozó dokumentumok másolása,
- könyvtári dokumentumok előjegyzése,
- az olvasók részére biztosított műszaki felszerelés szabad használata (számítógépek, nyomtatók, tévé, video- és zenei berendezés)
- internet használat,
- a könyvtári rendezvényeken való részvétel. (3. szakasz)

A közkönyvtár tagja lehet mindazon magán vagy jogi személy, aki beiratkozik a tagsági díjat fizet. Azon könyvtári látogatók, akik még nem töltötték be 18. életévüket, nem fizetnek évi tagsági díjat, ugyanez érvényes a munkanélküliekre is.

A könyvtári dokumentumok kölcsönzése

Valamennyi könyvtár köteles a működési szabályzatában pontosan és közérthetően meghatározni minden dokumentum típusra vonatkozólag a kölcsönzési feltételeket és a kölcsönzési határidőt. A közkönyvtárakban minden dokumentum kölcsönözhető, kivéve a folyóiratok, a kézikönyvtári gyűjtemény, a helyismereti állomány dokumentumai, az értékes és a ritka könyvek.

Fizetős és térítésmentes szolgáltatások

A közkönyvtár alapszabályzatában pontosan meghatározza mindazon szolgáltatásokat és azok díjszabását, amelyek a felhasználók részére fizetők, ezek a következők: tagsági díj, fénymásolás, nyomtatás, digitalizálás, a könyvtárközi kölcsönzés postai díja, bibliográfia

szerkesztés és nyomtatás, CD-k, DVD-k, video- és hangkazetták kölcsönzése, a video- és a hangkazetták visszacsévélése, a szándékosan megrongált könyvtári dokumentumok javítása, késedelmi díjak, írásbeli postai figyelmeztetések, az elvesztett könyvtári dokumentum ára, az elvesztett könyvtári dokumentum ismételt feldolgozási költségei, a második (helyettesítő) olvasójegy elkészítése.

A térítésmentes, ingyenes könyvtári szolgáltatások közé a következők sorolhatók: a könyvtári dokumentumok használata és otthoni kölcsönzése, tájékozódás a könyvtár újdonságairól, a dokumentumok előjegyzése, hozzáférés a közintézmények elektronikus információi forrásaihoz, azon adatbázisok használata, amelyeket a fenntartó szerződés alapján biztosít, a felhasználók tájékoztatása nyomtatott, vagy elektronikus formában, a könyvtárhasználati technológia oktatása, az elektronikus posta ingyenes használata a könyvtárban. (6., 8., 9., 10. szakasz)

A könyvtárak minimális nyitvatartási és kölcsönzési ideje

A könyvtárak a nyitvatartási időt a felhasználók igényei szerint alakíthatják, a szabályzat lehetőség biztosít arra is, hogy a könyvtár akár az esti órákban vagy munkaszüneti napokon is nyitva lehet. Az intézmények minimális nyitvatartási és kölcsönzési ideje könyvtár-típusonként¹⁴ változó – ezek alapján a következőképpen javasolt:

KÖNYVTÁRTÍPUS	Minimális nyitvatartási idő
Nemzeti könyvtár	9 óra naponta
	5 nap hetente
	szombaton legalább 5 óra
Központi körzeti könyvtárak	8 óra naponta
	5 nap hetente
	szombaton legalább 5 óra
A város lakossága nagyobb 30 ezertől	hetente max. 60 óra
Körzeti és községi könyvtárak	
2 ezer lakosig	heti 4 óra
6 ezer lakosig	heti 15 óra
6 ezer lakoson felül legalább	napi 4 óra, s 5 nap hetente
8 ezer lakos felett	6 nap, napi 8 óra, szombaton 5 óra
Fiókkönyvtárak	hetente 4 nap, összesen 20 óra
Bibliobusz	havonta kétszer 1 óra a ritkán lakott településeken

¹⁴ Az adott könyvtár nyitvatartási ideje az alapszabályzatban van meghatározva, az esetleges módosításokat az alapító és a könyvtár tanácsa hagyja jóvá a könyvtár évi munkatervében.

A könyvtári állomány kialakítása és szolgáltatása

A könyvtár nagysága, állománya, valamint felszereltsége feleljen meg a lakosság számarányának és a könyvtári hálózat elvárásainak. A könyvtár épülete legyen könnyen megközelíthető, s legyen lehetőség arra, hogy az épületet szükség szerint kibővítsék.

Ha a könyvtár egy kultúrintézet szerves része, akkor legyen külön bejárata. A könyvtári helyiségek a látogatók részére legyenek funkcionálisak, s könnyen használhatók.

Ezer lakosra számítva legyen

3 olvasótermi hely, legalább 12 hely,

0,5 a zenei részlegen, legalább 2 hely,

0,5 hely az audiovizuális részlegen, legalább 2 hely,

1 hely számítógéppel és nyomtatóval felszerelve, legalább 4 hely.

Olvasótermi szolgáltató helyen legyen kellőképpen felszerelt kézikönyvtári gyűjtemény, folyóirat olvasó és annak régebbi gyűjteménye álljon közel a raktárhoz.

A különféle könyvtári és más rendezvények megtartására szolgáló helyiségek esetében az előadóteremben legyen legalább 50-150 férőhely. Továbbá legyen teakonyha, ruhatár, ülésterem, minden épületszinten kellő számú vizesblokk, valamint külön helyiség a központi számítógép részére.

Gyűjteményszervezési alapelvek

Minden könyvtárnak a gyűjtemény kialakításánál a következőket kell figyelembe venni:

Négy kötet jusson minden lakosra, de nem kevesebb mint 10 ezer kötet, s 30 folyóirat, s 0,4 nem hagyományos könyvtári dokumentum egy lakosra. A dokumentumgyűjtemény felállításakor és szervezésekor vegyék figyelembe a lakosság nyelvi megoszlását. Nemzetiségi területen 5 nemzetiségi lakosra jusson egy könyv, 500 nemzetiségi lakosra egy folyóiratcím. A körzeti központi könyvtárban legyen megrendelve legalább 100 folyóirat. Az intézményi, a kórházi és más fiókkönyvtárakban jusson legalább 5 dokumentum minden potenciális felhasználóra. A bibliobusz állománya álljon legalább 15 ezer kötetből, s ebből legalább 3 ezer kötet legyen a bibliobuszon. Ha a helyismereti gyűjtemény nagysága meghaladja a 3.000 dokumentumot, akkor legyen külön gyűjtemény.

A könyvtári állomány összetétele és az évi gyarapodás

Minden könyvtári gyűjtemény keretében legyen átlagosan 60% szakirodalom s 40% szépirodalmi mű. A gyűjtemény ezen belül 25-30%-ban biztosítson megfelelő szakirodalmat és szépirodalmi műveket a fiatalok és a diákok részére, ebből 60%-a szakirodalmi és 40%-a szépirodalmi mű. Hasonló módon kell kialakítani a nemzetiségi

nyelvén való gyűjteményt is. Abban az esetben, ha a közkönyvtár szeretné betartani a javasolt évi garapodási trendeket, akkor évente az ellátandó terület minden 1000 lakosára nézve legalább 250 könyvtári dokumentumot, valamint legalább 25 nem hagyományos könyvtári dokumentumot kell vásárolnia.

2. 6. A KÖZKÖNYVTÁRAK HELYZETE ÉS JÖVŐBENI FELADATAI

A Nemzeti Könyvtári Tanács a közkönyvtári normatívák¹⁵ megfogalmazása terén kevés újdonsággal rukkolt elő. Azt állapítottam meg, hogy újrafogalmazták és megismételték mindazon elvárásokat, amelyek a 2001. évi könyvtári törvény már biztosított, de a gyakorlati megvalósításuk a 2001-2005 közötti időszakban még nem valósult meg teljes egészében. A közkönyvtári tevékenység terén kulcsfontosságú tényezőként emelték ki a hálózatok mielőbbi megalakítását. A nyugati országok könyvtári gyakorlata szerint a lakosság számbeli nagyságát vették alapul, külön hangsúlyt fektetve azon nemzetiségi és etnikai csoportok¹⁶ részére, akik az alkotmány szerint különjogokkal rendelkeznek s az adott területen élnek.

A közkönyvtárak legfőbb feladatai között a következőket jelölték meg:

- biztosítják a könyvtári állományhoz való közvetlen hozzáférést, s annak kölcsönzését, valamint a könyvtári információs rendszer használatát és igénybevételét,
- biztosítják a hozzáférést mindazon információk terén, amelyek fontosak az adott térség közösségi tájékoztatása céljából,
- gyűjtik, rendszerezik s szolgáltatják a helyismereti dokumentumokat,
- lehetőséget biztosítanak az élethosszig tartó tanuláshoz
- fejlesztik az olvasáskultúrát, s gyarapítják felhasználóik körét,
- szakszerűen fejlesztik, s szervezik a könyvtárak közötti együttműködést.

A körzeti központi könyvtárak fő feladatai

Az információs technológia gyors fejlődése, s a könyvtárak iránt támasztott elvárások mind nagyobb feladatok elé állítják a szakma képviselőit. Nagy gondot és figyelmet kell szentelni az állománygyarapításra, feldolgozásra, a szolgáltatásra és a szakszerű állományvédelemre. Változnak a felhasználói igények, a közösségek és az egyének elvárásai, új szolgáltatások és szolgáltatási formák jelennek meg, változik és módosul a könyvtár, mint

¹⁵ Közkönyvtári szabványok, 2005. 1., 2. szakasz

¹⁶ Könyvtári törvény, 2001. 16., 25. és 26. szakasz.

szolgáltatóhely, vele együtt szakmai és etikai szempontból mind nagyobb felelősség hárul a könyvtárosra is. Legnagyobb különbség a könyvtárosok és a könyvtárlátogatók aktív együttműködése terén érzékelhető.

A körzeti központi könyvtárak problematikája a hálózat keretében

A körzeti központi könyvtárak a Közkönyvtári tevékenység szabályzatában előírt elvárásokat és normatívákat nem tudják teljes egészében megvalósítani, mivel az országos könyvtári módszertani intézet a szabályzat kidolgozása előtt rosszul mérte fel a körzeti központi könyvtárak akkori és jelenlegi helyzetét. A módszertani intézet hatáskörébe tartozó feladatokat teljesen áthárította a körzeti központi könyvtárakra, amelyek részben vagy egyáltalán nem voltak erre felkészülve.

A körzeti központi könyvtárakban az eddigi tevékenységi formák mellett a plusz feladatok megvalósítására nincs kellő szakember s elegendő anyagi lehetőség. Nagy nehézségek árán tudják a meglévő könyvtári hálózatot tovább bővíteni. Hasonló volt a helyzet a központi és a községi könyvtárak esetében is. A községi s a kistelepülési könyvtárak igen le vannak maradva a fejlődés terén. Ezek megléte s folyamatos tevékenysége anyagi támogatás hiányában meg van kérdőjelezve. Egyes vidékeken s a határ menti területeken a falvak lakossága eléggé lecsökkent, máshol pedig a kistelepülési könyvtár gyenge ellátottsága miatt nincs kellő érdeklődés.

A községi önkormányzatok gyakran szakmai hozzáértés nélkül próbálják megoldani a könyvtárak problémáit. A körzeti központi, a körzeti, vagy a községi könyvtárak hatáskörébe próbálják átírányítani az iskolai és a felsőoktatási könyvtárakat. Mindezt tetézi még az is, hogy ezen átszervezések kellő szakmai előkészület, megbeszélés s anyagi háttér biztosítása nélkül történnek meg.

A közkönyvtárak információs technológiával való ellátottsága

A könyvtárak megfelelő számítógépes hálózattal és felszereléssel rendelkeznek a COBISS könyvtári adatbázis működtetése céljából. A körzeti központi könyvtárak nagyobb tárhelykapacitással rendelkező szervereihez az OpenVMS operációs rendszeren keresztül kapcsolódnak rá a községi könyvtárak.

2004-ben kezdődött meg a COBISS 3 könyvtári feldolgozó program használata, de még nem készült el minden modulja. Az előző években jelentősen nőtt a számítógépek száma, de kevés könyvtárban épült ki a helyi hálózat, amely nagyobb biztonságot és felügyeletet biztosítana az intézmények részére. A könyvtári számítógépek karbantartását gyakran külső megbízott cégekre vagy szakemberekre bízák, akik csak a legalapvetőbb karban-

tartási munkákat végzik el. A könyvtárak informatikai gépparkjának további fejlesztésére nincsen elfogadott javaslat tervezet. A könyvtárosok nem rendelkeznek kellő szintű informatikai tudással s nincs aki irányítsa őket ezen a téren.

Problémák:

- teljesen nem hozzáférhető a könyvtárak számítógépes parkja,
- amikor teljessé válik egy intézmény számítógépes parkja, már el lehet kezdeni a meglévő felújítását,
- nincs megfelelő felszerelés a lakossági egyedi célcsoportok részére,
- egyes könyvtárakban gyengén van kihasználva az adott felszerelés.

Javaslatok:

- figyelembe kellene venni a könyvtári szakemberek véleményét a belső bútorzat és a felszerelés ergonómiai, valamint esztétikai kialakítása során,
- hasznos lenne együttműködni azon cégekkel, amelyek fejlesztés, tesztelés és a termékek népszerűsítése céljából a könyvtárban helyeznék el az új gépeiket és készülékeiket,
- törekedni kell a minőségi felszerelés és berendezés vásárlására,
- van szükség lenne az egységes könyvtári normatíva-rendszer kidolgozására a minőségi könyvtári felszerelések biztosítása terén,
- a könyvtárosok és a felhasználók továbbképzése az új felszerelés használatára.

A digitalizáció

A szlovén közkönyvtárakban 2004-2005 folyamán indult be egyes régi könyvtári állományok és dokumentumok tervszerű digitalizálása. Sajnos a problémák már a kezdetek során megmutatkoztak, mivel nem volt s nem készült el időben az egységes nemzeti stratégiai program erre vonatkozólag. Mindezt nem előzte meg egy felmérés, egy szisztematikus tervezés, nem volt biztosítva a megfelelő felszerelés, szakember, s ami talán a legfontosabb, nem volt rá kellő anyagi támogatás sem. A helyzet 2006 és 2007 folyamán valamelyest javult azzal, hogy egyes központi körzeti könyvtárak informatikai szakembereket alkalmaztak s kellő hardver és szoftver felszerelést vásároltak. Ezen projekteket a Művelődési Minisztérium évente meghívásos pályázat keretében folyamatosan kellő anyagiak ráfordításával támogatja, igaz egy kicsit megkésve a többi európai országhoz képest, de sikerült bekapcsolódni a CALIMERA és a MINERVA programokba.

A közkönyvtárak és az internetes tartalomszolgáltatás

A közkönyvtárak helyzetével foglalkozó 2005. évi részletes jelentés azt állapítja meg, hogy a könyvtári szolgáltatások bővítésénél igen fontos szerepet töltenek be az intézmények honlapjai. Az interneten keresztül így lehetőséget van arra, hogy a közkönyvtári szolgáltatások a nyitvatartási időn kívül távolról, interneten keresztül bárhol és bármikor elérhetőek legyenek. Sajnos egyes közkönyvtárak internetes információs kínálata eléggé szűkös, s behatárolt, vagy már nem időszerű.

Ezt támasztják alá a 2006-2007 folyamán végzett felméréseim is a jelenleg üzemelő közkönyvtári honlapok vizsgálata során. Az országos módszertani központ munkatársai néhány alkalommal nagy vonalakban foglalkoztak a közkönyvtárak internetes honlapjaival, azok tartalmi és minőségi elvárásaival, de további konkrét lépések, felmérések, javaslatok, értékelések, s útmutatók nem készültek ezzel kapcsolatban.

A jelenlegi stratégiai tervek szerint a körzeti központi könyvtárakra nagy feladat hárul. Elvárják tőlük, hogy a Nemzeti Könyvtár szakmai felügyelete mellett szervezzék és koordinálják mindazon programokat, amelyeket ezen a téren előlátnak: gazdagabb és igényesebb dokumentumok beszerzése, az olvasási kultúra népszerűsítése, a kistéleplési fiókkönyvtárak működésének megszervezése, a könyvtárosok továbbképzése, új technológiák alkalmazása. Ezen plusz tevékenységek kivitelezésére a művelődési minisztérium külön pénzeszközöket biztosított a könyvtáraknak. Az első gond az volt, hogy 2006 folyamán a körzeti hálózati szakreferensek részére csak meghatározott időre adtak pénzt. Ebből kifolyólag a közkönyvtárakban ezt a feladatkört a kellő tapasztalattal rendelkező szakemberek nem vállalták. A körzeti hálózati szakreferens feladatkörét fele-fele arányban egy már munkaviszonyban lévő könyvtáros, s egy újonnan felvett, leggyakrabban egyetemi hallgató látta el, akire elsősorban a rutinfeladatok elvégzése hárult. Mindez azt eredményezte, hogy a 2006-ban megkezdett átszervezés, s az új munkafeladatok beiktatása során a meghatározott időre biztosított anyagi keretek miatt nem előre, hanem inkább hátrébb léptek a könyvtárak. A körzeti központi könyvtárak feladatkörét s azok kivitelezését a könyvtári hálózatok kialakítása, szervezése, működtetése terén az érvényben lévő törvények és szabályzatok egyértelműen meghatározzák. Mindezt nagy nehézségek árán, a megfelelő folyamatos finanszírozás nélkül nehezen vagy egyáltalán nem lehet megvalósítani.

Okleveles könyvtárosok, vagy betanított könyvtári dolgozók

Számos közkönyvtárban egyetemi végzettségű munkatársakat alkalmaznak, akik olyan munkafolyamatokat látnak el, amelyeket a középiskolai végzettségűek is el tudnak végezni. Gyakorta nem tudnak racionálisan gazdálkodni a meglévő munkaerővel. A vezető beosztású személyeknek tovább kellene képezni magukat, több hangsúlyt kellene fektetni a tervezésre, s a célok megvalósítására. A könyvtárosok több esetben nem tudnak kellőképpen reagálni a helyi elvárásokra. Ajánlatos lenne mérni a könyvtári alkalmazottak, az intézményvezetők és az igazgatók teljesítményét, ami jelentősen befolyásolná a minőségi és a mennyiségi mutatók alakulását.

Igen sarkalatos probléma a közkönyvtárak számítógépes felszerelésének és hálózatainak a tervezése, karbantartása és fejlesztése. A COBISS 3-as feldolgozó program alapfeltétele a folyamatosan üzemelő helyi hálózat a könyvtáron belül, a régiós könyvtári hálózat és a központi, valamint a települési könyvtárak között. 1991-től egészen 2005-ig ezt a feladatot a maribori IZUM látta el. Ezen időszakban a könyvtárak nem alkalmaztak külön számítógépes szakembereket vagy technikusokat. Az elmúlt 2-3 évben (2004-2007) főképp a nagyobb központi körzeti közkönyvtárak belátták, hogy a helyi és regionális könyvtári hálózat folyamatos működéséhez, működtetéséhez elengedhetetlenül szükség van számítógépes szakemberek alkalmazására. A 2008. januári adatok szerint 10 számítógépes rendszergazdát foglalkoztatnak. Az eddigi felmérések és megállapítások szerint a könyvtárosok kevés olyan tudással vannak felvértezve, amely lehetővé tenné azt, hogy szakavatott módon tudjanak digitalizálni, a weboldalak előkészítésében és szerkesztésében, s azok folyamatosan frissítésében aktívan közreműködni.

A könyvtári módszertani intézet munkatársai s maguk a könyvtárosok is azt szorgalmazzák, hogy legyen minden központi körzeti közkönyvtárnak egy informatikai szakembere. A lehetőségekhez mérten a nagyobb körzeti közkönyvtárak is alkalmazzanak ilyen képesítéssel rendelkező szakembereket. Tovább kell fejleszteni a könyvtárak szolgáltatásait, a fő cél virtuális könyvtár és információs központ szerepének s feladatainak a megvalósítása. Fontos előrelépésnek számítana az, ha sikerülne a könyvtári vezetők és a könyvtárosok folyamatos továbbképzését megszervezni az informatika terén.

A szervezési javaslatok:

- Legyen biztosítva a COBISS könyvtári adatbázishoz való hozzáférés a kistélepülési könyvtárakban is.
- Mutassák be a könyvtári gyűjteményeket az intézetek honlapjain is.

- Legyen folyamatos a felhasználók képzése az informatika téren.
- A központi körzeti közkönyvtár és a hozzá tartozó hálózati könyvtárakban, tegyék lehetővé az egységes olvasójegy használatát.
- Legyen térítésmentes a közkönyvtári adatbázisokhoz s más közhasznú információs forrásokhoz való hozzáférés.

A közkönyvtárak közötti együttműködés lehetőségei

A Nemzeti Könyvtár mellett működő könyvtári módszertani központ javaslatára tovább kellene bővíteni és szélesíteni az együttműködést a meglévő források mind jobb és egyszerűbb kihasználása céljából az iskolai, az egyetemi és a szakkönyvtárak között. A közkönyvtárak mind nagyobb hangsúlyt tudnának fektetni arra, hogy a felnőtt korosztály részére tovább bővítsék az információs műveltséggel kapcsolatos tevékenységet.

Egy lassú együttműködési folyamat figyelhető meg a közkönyvtárak és az egyetemi könyvtárak között. Mindez legeredményesebben épp az elektronikus információs források és a tartalomszolgáltatások jobb kihasználása terén tükröződik legjobban. A három egyetem (Ljubljana, Maribor és Koper) a többi régióban lévő körzeti központi közkönyvtárral igen eredményes együttműködési kapcsolatot alakított ki az egyetemi hallgatók, valamint a tanárok és a kutatók jobb és minőségi könyvtári ellátása céljából.

Itthon és a külföldi országokban megfigyelhető, hogy ismét előtérbe kerül a kulturális intézmények szorosabb kapcsolata – gondolva itt a múzeumokra, a levéltárakra és a könyvtárakra.

A Művelődési Minisztérium és a Nemzeti Könyvtári Tanács arra hívta fel a 2006 folyamán elkészült felmérésében a könyvtári szakemberek és az illetékes minisztérium szakreferenseinek figyelmét, hogy a közkönyvtárak hálózatát szakszerű s egységes átszervezését megelőzően több tudományos kutatást és felmérést kell elvégezni. Ezen kutatások kivitelezéséhez a Kulturális Minisztérium biztosítson kellő anyagi támogatást, a munka elvégzésével pedig bízva meg a Nemzeti és Egyetemi Könyvtárat. A könyvtári hálózat folyamatos működtetése, s koordinációja terén nem lehet ad hoc módon, s rövid határidőn belül nagy szerkezeti és szervezési változásokat véghezvinni s megvalósítani.

A Nemzeti Könyvtári Tanács felhívja a minisztérium figyelmét arra a sarkalatos problémára is, hogy egyes helyi önkormányzatok nem biztosítják folyamatosan a közkönyvtárak alapszintű tevékenységéhez szükséges minimális anyagi támogatást sem. Az illetékes minisztérium tegyen hathatós lépéseket annak érdekében, hogy az ilyen és hasonló törvényszegésekre ne kerüljön sor. A továbbiakban vegyék figyelembe mindazon

könyvtári szakbizottságok javaslatait, amelyek a nemzeti kulturális értékek további megőrzését és az olvasáskultúra fejlesztését szolgálják.

Mindazon rendelkezések, normatívák és javaslatok, amelyek a közkönyvtári tevékenység további fejlesztését szolgálják, legyenek összhangban a nemzetközi könyvtári normatívákkal és elvárásokkal. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a helyi vonatkozású projekteket csak a kezdeti fázisban támogatják, hanem hosszú távon is biztosítsanak kellő anyagi eszközöket azok kivitelezésére.

3. AKADÉMIAI INTERNETES HÁLÓZAT

Az ARNES¹⁷ ljubljanoi székhelyű állami közintézmény, azzal a céllal hozták létre, hogy biztosítsa, működtesse, s tovább bővítse az internetes hálózatot azon intézmények között, amelyek tudományos kutatással, fejlesztéssel, oktatással és kulturális tevékenységgel foglalkoznak, s egyben kapcsolatot teremtsen ezen intézmények között itthon és külföldön. A működéséhez szükséges anyagi eszközöket a nemzeti kutatási és oktatási célokra elkülönített állami pénzeszközökből biztosítják. A közintézmény irányítását a kormány által kinevezett igazgatói bizottság végzi, amely kidolgozza s elfogadja az évi és a középtávú munkatervet, valamint a zárszámadást. Az igazgató bizottság munkáját az intézmény szaktanácsa felügyeli, amely dönt a szakmai és a fejlesztési kérdésekről s azok megvalósításáról.

Fő tevékenysége:

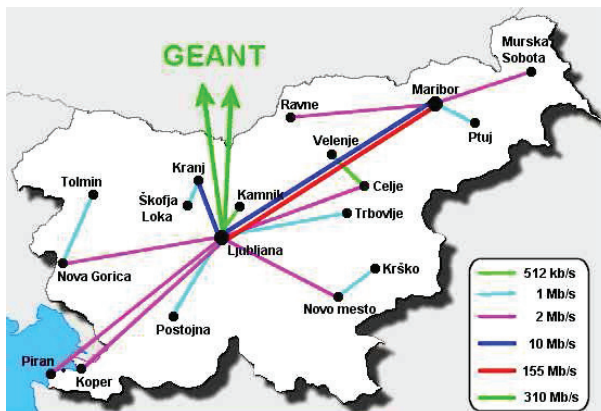
- biztosítja a folyamatos és minőségi internetes kapcsolatot,
- nyilvántartja a meglévő és az új felhasználók adatait,
- magasabb szintű informatív szolgáltatásokat nyújt,
- szakmai támogatást biztosít a felhasználóknak,
- tovább fejleszti a hálózatot,
- továbbképzéseket s bemutatókat szervez.

Alapszolgáltatások:

- állandó, minőségi (analóg, ADSL, optikai) internet hálózat
- elektronikus postafiók
- elektronikus cím- s adattár
- FTP szolgáltatás
- hozzáférés biztosítása a távoli szerverekhez
- elektronikus konferencia kapcsolat
- multimédiális szolgáltatások
- a különféle adatbázisokhoz való hozzáférés szerte a világon
- a saját adatbázis rákapcsolása a világhálóra.

¹⁷ Akademska in raziskovalna mreža Slovenije, Academic and research network of Slovenia
<http://www.arnes.si> Magyarul: Szlovén Akadémiai Internet Hálózat. Letöltve: 2006. nov. 12.

Az ARNES a GÉANT¹⁸ oktatási és kutatói hálózaton keresztül kapcsolódik a többi európai és más kontinensen lévő hálózathoz, figyelembe véve az érvényben lévő együttműködési szabályokat és elvárásokat. A hálózaton belül legnagyobb adatforgalmat a kutatási és az oktatási intézmények bonyolítják le, amelyek közvetlen bérelt adatátviteli vezetéken kapcsolódnak a hálózathoz. Ezeket követik a különféle művelődési és oktatási intézmények 2006 óta digitális telefonvonalakon (ISDN) keresztül.

Az ARNES internet hálózatának vázlatos térképe

A középiskolai tanárok, egyetemi oktatók, professzorok, diákok, egyetemi hallgatók részére ingyenes a hálózathoz való csatlakozás, egyedül a telefonhálózat használatáért kell fizetni. Ettől eltekintve nagyon sokan inkább olyan internet szolgáltatókat választottak, ahol havi általány díj fizetése ellenében korlátlan idejű internet elérést és adatátviteli sebességet biztosítanak számukra.

Egyetemi karok	41 %
Kutatóintézetek	21%
Elemi és középiskolák	23%
Más oktatási intézmények	5%
Könyvtárak, levéltárak, múzeumok	4%
Állami közigazgatási szervek	4%
Más intézmények, s egyesületek	2%

Az ARNES felhasználók táblázata a megvalósított adatátviteli forgalom¹⁹ alapján

¹⁸ <http://www.geant2.net/>

¹⁹ A táblázatban feltüntetett adatok a 2006. évre vonatkoznak.

Az akadémiai internetes hálózat felhasználói jogosultságát törvény szabályozza. Az ezzel kapcsolatos kormánydöntés 2001 július 26-án született s *Az akadémiai hálózathoz való kapcsolódás jogosultságának a megállapítása*²⁰ címmel jelent meg a Szlovén Hivatalos Lapban. A közkönyvtárak részére a kommunikációs infrastruktúrát elsősorban a ljubljanei székhelyű ARNES felsőoktatási, akadémiai és kutatási célokat szolgáltató internet hálózatot működtető közintézmény biztosítja.

3. 1. AZ AKADÉMIAI HÁLÓZAT FELHASZNÁLÓI

Kutatóintézetek, amelyek saját intranetes hálózattal kapcsolódnak az ARNES-hez. A Sport- és a Tudományügyi Minisztériumnál vannak bejegyezve s tevékenységüket költségvetési pénzekből fedezik. Ide sorolhatók még azon technológiai parkok és fejlesztési központok, amelyek szintén szerepelnek a minisztériumi nyilvántartásban. A kutatói tevékenységre és a programokra költségvetési pénzeket kapnak. Ezen közintézményeknek azonban fizetős internet kapcsolattal kell rendelkezni, vagy a munkaszervezet az internet szolgáltatást térítés keretében fizeti az ARNES-nek.

Egyetemi hallgatók, akik a nappali tagozatokon tanulnak, s minden tanév elején írásbeli bizonylattal rendelkeznek a hallgatói státuszt illetően.

Egyéni kutatók, akik a Tudományügyi Minisztérium nyilvántartásában szerepelnek, s állami költségvetésből finanszírozott kutatási tevékenységet folytatnak. Ide sorolhatók még a nyugalmazott kutatók és egyetemi oktatók is.

Egyesületek és intézmények, amelyek rendelkeznek az illetékes minisztérium határozatával, s országos szinten egyesület keretében tömörítik az adott szakterület kutatóit. Ebben az esetben az egyesület weboldalt és egy hivatalos névre szóló postafiókot nyithat.

Oktatási intézmények, óvodák, iskolák, diákotthonok, nevelőintézetek, felnőttképző intézmények, s mindazon más hasonló intézmények, amelyek államilag támogatásban részesülnek.

Az oktatási és nevelési intézetek dolgozói, tanárai, nevelői, valamint a tanulók, az egyetemi hallgatók is jogosultak az ingyenes internet használatára.

²⁰ Az Arnes hálózathoz való kapcsolódás jogosultságának megállapítása céljából egyes jogi- és magánszemélyekre vonatkozólag szabályzatot dolgoztak ki, ennek címe: Kriterij za ugotavljanje upravičenosti povezoVANJA posameznih organizacij na omrežje Arnes in upravičenosti posameznikov do individualnega dostopa do omrežje Arnes.

Állami és községi közintézmények, állami koncesszióval rendelkező (restauratori, régészeti, s műemlékvédelmi) intézmények jogosultak az akadémiai internetes hálózat használatára.

Önálló tevékenységet folytató művészek - írók, zeneszerzők, képzőművészek.

Kulturális egyesületek és intézetek, amelyek folyamatosan (legalább 3 éve) minisztériumi támogatásban részesülnek a művelődés terén. Ez esetben egy weboldalt és postafiókot üzemeltetnek a hálózat szerverén díjmentesen.

A **nemzeti sportszervezetek és szövetségek**, melyek egész évben folyamatos tevékenységet fejtenek ki a sport terén helyi, vagy országos szinten jogosultak ingyenes internet elérésre. A szerveren saját honlapot és postafiókot üzemeltethetnek.

Számos humanitárius intézmény, köztük a Vakok és a Gyengén Látók Egyesülete, a Süketek és a Halláskárosultak Egyesülete, a Szlovén Vöröskereszt, a Szlovén Karitas, s mindazon nonprofit szervezetek a kultúra, valamint az információs technológia népszerűsítése terén kiemelkedő tevékenységet folytató intézmények saját honlapot s postafiókot nyithatnak. A rokkant személyek térítésmentesen használhatják a hálózatot.

3. 2. EDUROAM – KUTATÓI ÉS OKTATÁSI HÁLÓZAT

Szlovéniában az Eduroam²¹ vezeték nélküli kutatói célokot szolgáló internetes hálózatnak 31 intézményben²² mintegy 3000 nyilvántartott felhasználója²³ van. A rendszer működését és a felhasználók nyilvántartását az ARNES biztosítja. Ez a szolgáltatás a következő városokban működik: Ljubljana, Kranj, Maribor, Ptuj s Koper. Az igénylők a felhasználói név és jelszó begépelésével biztonságosan csatlakozhatnak a hálózathoz. A jelen esetben az Eduroam, a vezeték nélküli internetes hálózatok nemzetközi szövetséghez 26 európai, több ázsiai ország, valamint Ausztrália számos felsőfokú oktatási és tudományos kutatóintézete társult.

3. 3. E-PONTOK

Az ingyenes internetes hozzáférést biztosító E-točke²⁴ (E-pontok) működése 2001-ben vette kezdetét. Az Információs Társadalom Minisztériuma (MID – Ministarstvo za informacijsko družbo) egy közbeszerzési pályázat keretében indította meg ezt az akciót, amely során több számítógépet szereltek fel számos közintézményben. 2004-ben már olyan nagy volt az érdeklődés, hogy az internetes portál működését teljesen fel kellett újítani és

²¹ Eduroam vezeték nélküli kutatói és oktatási hálózat <http://www.eduroam.si/> Letöltve: 2007. ápr. 21.

²² Az Eduroam hálózatot használó szlovéniai intézmények listáját lásd a 2. számú mellékletben

²³ Az adat a 2007. áprilisi statisztikai nyilvántartás alapján

²⁴ E-točke, magyarul az E-pontok internetes elérése: <http://e-tocke.gov.si/> Letöltve: 2006. ápr. 21.

tartalmi szempontból bővíteni kellett. Az Információs Társadalom Minisztérium megszü-
nése után az E-pontok működtetésének finanszírozását a Felsőoktatási, Tudományügyi
Minisztérium vállalta. Ennek keretében több mint 400 információs ponton²⁵ üzemeltetnek
internet csatlakozással ellátott számítógépet, illetve WLAN hálózatot.

A rendszer keretében működő iskolai e-pontokat a Felsőoktatási és Tudományügyi
Minisztérium az Oktatásügyi Minisztériummal együtt közösen működteti s támogatja. Az
e-pontokat valamennyi iskolában olymódon igyekeztek kialakítani, hogy a tanítást követő
délutáni órákban ezt a felszerelést a diákok mellett az idősebb korosztály közvetlen hozzá-
féréssel térítésmentesen használhatja.

A közkönyvtárakban a beiratkozott könyvtárlátogatók részére az internet és a
számítógépek használata térítésmentes. Ezt az érvényben lévő könyvtári törvény is
biztosítja, mivel maga a könyvtár az információk tárháza, tájékoztató, szolgáltató s
információt közvetítő. Nemcsak saját állománya alapján, hanem a távoli adatbázisok
hozzáférést is igyekszik lehetővé tenni olvasói számára. Ebből a célból az illetékes minisz-
térium pályázati pénzek alapján jelentős anyagi forrásokat biztosított a köz- és a
szakkönyvtárak részére számítógépes felszerelés beszerzésére.

Az utcai info terminálok állandó internet hozzáférést biztosítanak az érdeklődők részére,
egyben lehetőséget biztosít arra, hogy elektronikus úton kommunikáljanak egyes
közintézményekkel. 2007-2008 folyamán a polgárok az elektronikus közigazgatás terén
anyakönyvi, az állampolgársági, a földhivatal, az adóhivatal adatbázisát tudták ennek
segítségével elérni és az e-közigazgatás keretében használni.

A média központok egyesületek, civil szervezetek, s ifjúsági klubok keretében működnek,
ahol akadálymentes információáramlást, teret és lehetőséget biztosítanak a különféle
művészeti és civil társulások részére, ahol különféle találkozók, előadásokat s egyéb
bemutatókat szerveznek a fiatal és az idősebb korosztályok részére.

A Wlan vezeték nélküli internetes hozzáférés az utóbbi években mind jobban tért
hódított az üzleti és a magánszférában. Szlovéniában eddig számos forgalmas helyen –
reptereken, vasútállomásokon, konferencia központokban, szállodákban, könyvtárakban s
egyetemi karokon építették ki ezt a hálózatot.

²⁵ 2007. áprilisi adat: <http://e-tocke.gov.si/>

3. 4. HAZAI FEJLESZTÉSŰ INTERNETES BÖNGÉSZŐK

A közkönyvtári információszolgáltatás keretén belül az ember akarva-akaratlanul igénybe veszi a különféle internetes keresőket, amelyek majdnem minden intézmény honlapján megtalálhatók. Az eddigi statisztikai felmérések szerint a legnépszerűbb, legtöbbet használt web kereső a Google lett, amely az internetes szolgáltatások egész palettáját fejlesztette ki s tette elérhetővé. Hazai viszonylatban 1991-ben vette kezdetét az internetes keresőmotorok és programok fejlesztése. Egyesek igen népszerűvé váltak, de kellő anyagi támogatás hiányában nem tudták állni a versenyt. Közben újak jelentkeztek, új technológiával s nagyobb tervekkel és a szomszédos országokban is igyekeztek tért hódítani. Az alábbiakban a hazai fejlesztésű kereső programokat, azok működését és szolgáltatásait szeretném bemutatni.

Internetes keresők	Cím	Dokumentum
Mat Kurja	www.matkurja.com	30.000
Najdi.si	www.najdi.si	n. a.
Slowwenia.com	www.slowwenia.com	25.000
SloWWWenija.com	www.slowwwenija.com	4.000
Raziskovalec	www.raziskovalec.com	13.500
Anvip.com	www.anvip.com	6.000
StudioFACA	www.studiofaca.com	6.600
Najportal.com	www.najportal.si	3.000
Direktorij.net	www.direktorij.net/imenik	1.600
Krajnc.net	www.krajnc.net	9.000

Mat Kurja www.matkurja.com

Mintegy 30.000 weboldalt tartalmaz tematikailag csoportosítva

Előnye: a legnagyobb szlovén web portál (volt)

A legrégebbi szlovén web portál, 1995-ben a legjobb, legtöbbet látogatott portál volt. Az elmúlt években az új hazai keresőportálok megjelenésével jócskán veszített népszerűségéből, de továbbra is megmaradt előző koncepciója mellett. Az előző években számos együttműködési kapcsolatot alakított ki több hazai és külföldi online szolgáltatóval s ebből kifolyólag oldalain hat különféle grafikai stílus található, időközben navigációs rendszere is lelassult. Az indulás éveiben a Matkurja oldalai nagyon szépek s tetszetősek voltak. Később a tartalmi bővülés során egy grafikai egyveleg jött létre s ezzel látogatottsága is

csökkent. Az *Iskanje* (keresés) mezőbe beírt szavat követően a keresési modul azonnal átkapcsol a Googlehoz, amely már valójában nem saját kereső motor és kereső felület.

A Mat Kurja (1996) internetes kereső emblémáját Tomaž Lavrič tervezte. Szlovénia térképét egy népviselete öltözött kakasként ábrázolta. Az előző években nagyon sok, jelentős sikeres vállalkozást indítottak be. Az indulás éveiben a Jožef Stefan Kutatóintézet keretében ívelt felfelé a pályája, majd az EON céghez került, de pár év múlva a vállalkozás csődbement. Az elmúlt években a web portál háza táján zajló privatizációs folyamatok miatt mind jobban vesztett népszerűségéből. A jelen esetben a Mat Kurja agóniáját a ljubljanaei székhelyű Telemach próbálja meghosszabbítani, amelyet a szélessávú internet és kábeltévé szolgáltatóként ismernek az országban.

Najdi.si www.najdi.si

Kitűnő kereső, a legnagyobb és a legtöbbet látogatott hazai portál

Hátrányai: Kifogásolható a szerkesztőség viszonyulása a felhasználókhoz

A Najdi.si kereső a legtöbbet használt kereső, mintegy 41.000 linkje (2005) van, nagyon sokat átvett a Mat kurja keresőtől. A nyitó oldalon a közvetlen keresés mellett lehetőség van képeslap küldésre, a friss hírek olvasására, valamint böngészésre az elektronikus címtárban, a céginformációk s az apróhirdetések között.

A ljubljanaei Novi forum nevű cég 1991-ben alakult, s a kezdeti időszakban könyvkiadással foglalkoztak, majd 1998 óta internetes kereső portált kezdtek üzemeltetni, amely ma a legnépszerűbb hazai internet keresővé nőtte ki magát. A tevékenység bővítése céljából 2002-ben Horvátországban, zágrábi székhellyel indították be a Pogodak nevű horvát nyelvű internetes böngészőt,²⁶ majd 2005 április folyamán Szerbia és Montenegró területén is megkezdte működését www.pogodak.co.yu weboldal.

A felmérések szerint a Najdi.si keresőt a szlovén internetezők 85%-a használja, havonta mintegy 24 millió, naponta átlagosan pedig 800 ezer keresést bonyolítanak le. A napi legtöbb keresés 2005 márc. 15-én volt, amikor 1.076.000 kereséssel fordultak hozzájuk. A weboldalakon elhelyezett hirdetésekből. A Novi Forum cégnél 48 állandó és 22 tiszteletdíjas munkatárs dolgozik s ebből 17-en dolgoznak a Najdi.si részére, de ez a létszám folyamatosan változik.

²⁶ Elérhetősége: www.pogodak.hr Letöltés: 2006. okt. 2.

Slowwwenia.com www.slowwwenia.com

Mintegy 25 ezer web dokumentum

Előnyei: Könnyen áttekinthető, minőségi online szolgáltatás, egységes grafikai megoldás. A Slowwwenia.com a žaleci Nova Vizija magáncég keretében 1998 óta működik s a legrégebbi web portálok közé sorolható. 2000-2002 között volt a népszerűségi lista élén, majd azt követően a Najdi.si mind jobban háttérbe szorította. A Slowwwenia.com szakmunkatársak és kellő tőke hiánya miatt nem tudta felvenni a versenyt a többi szolgáltatóval. A portál oldalait naponta frissítik, saját keresője van, amelynek segítségével mintegy 25 ezer web dokumentum között lehet böngészni, amelyet az elmúlt 10 év során gyűjtöttek egybe.

SloWWWenija.com www.slowwwenija.com

Mintegy 4000 bejegyzett weboldal

Előnyei: Egyetlen adatbázis, amely tartalmi szempontból megfelel elnevezésének. A portál tulajdonosa a jesenicei Domenca magáncég. A portál lévő információkat tematikusan csoportosították. Lehetőség van arra, hogy a felhasználók olyan weboldal címekeket küldjenek be, amelyek még nincsenek regisztrálva. Nagyon hasonlít a www.slowwwenia.com-ra, ahol 25 ezer weboldal található, a használók ilymódon gyakorta összetévesztik a kettőt – a különbség csak a J betűnél fedezhető fel.

Raziskovalec www.raziskovalec.com

Mintegy 13500 regisztrált oldal

Előnyei: Szimpatikus grafikai külső, könnyen áttekinthető. Ezen kereső adatbázisában mintegy 13 000 oldal található, a gyorsabb és a könnyebb böngészés érdekében 2 szlovén régió szerint lehet keresni, ami részben megkönnyíti az eligazodást a helyi vonatkozású adatok között. A web portálnak naponta mintegy 4-5000 látogatója van. Az üzemeltető szerint reklám bevételek sajnos nem tudják teljes egészében fedezni a működési és fejlesztésre szánt költségeket.

AnVip.com www.anvip.com

Mintegy 6000 bejegyzett dokumentum

Előnyei: Nagyon sok érdekes szórakoztató jellegű dokumentum. A portál honlapján a látogatók először megtekinthetik a legtöbbet keresett és a legfrissebb dokumentumok jegyzékét. Az AnVip a többi kisebb hazai internetes portálhoz viszonyítva többet ad a honlapon való megjelenésre s nagyobb gondot fordítanak a tartalomra és a grafikai külsőre. A szerkesztők igyekeznek minden témakörben újat s frissen nyújtani, legyen az friss hírek,

vitafórum, galéria, file letöltés, játékok, viccek, hirdetések, műsorok, grafitfók, képeslapok. Hátránya a nagyon hosszú kezdő oldal, mivel a szerkesztők mindent az első oldalra szeretnének tenni.

StudioFaca www.studiofaca.com

Mintegy 6600 bejegyzett dokumentum

Előnyei: Nagyon sok szórakoztató játék és háttérkép. A portálon mintegy 16 ezer háttérképet, dokumentum- és képgyűjteményt, valamint számos ingyenes játékot találunk. Sajnos nem lehet teljes mértékben kideríteni, hogy mely adatbázisokból keres böngészés közben, s milyen adathalmazból gyűjti be a keresett dokumentumokat. A felhasználók bejegyezhetik saját kedvenc oldalait, de ezt a listát nem lehet sehol sem látni. Megállapítható az, hogy ez egy amatőr portál. Sajnos a hasonló portálok szerkesztői később döbbennek arra rá, hogy a nagy adathalmazban könnyen el lehet veszni – nemcsak a böngészőnek, hanem magának a szerkesztőnek is. Azt követően a portál működése is problematikussá válhat. Ettől függetlenül az oldalak letöltése igen gyors, tartalmi és s minőségi szempontból elfogadható.

Najportal.com www.najportal.com

Mintegy 3000 bejegyzett oldal

Előnyei: Nagyon sok, szertágazó tematikával rendelkező tartalom és szolgáltatás. A Najportalnak sikerült sok mindent egyesíteni, megtalálhatók itt a legfrissebb hírek, viccek, receptek, zene, képek, vitafórumok, idézetek s horoszkóp. A 3000 webfile 14 nagyobb kategóriába és 126 alcsoportba van besorolva. Lehetőséget biztosítottak arra, hogy a látogatók egyes filok tartalmához véleményt írjanak. Az oldal jobbára fiatalok számára készül.

Krajnc.net www.krajnc.net

Mintegy 9000 bejegyzett dokumentum

Hátrányai: Eléggé rendezetlen, nem következetes böngésző

A Krajnc.net böngésző nyitóoldalán elég nehezen lehet eligazodni, a folyamatos frissítések és rovatbővítések miatt eléggé bonyolultnak tűnik a navigáció. A honlap nyitóoldala igen terjedelmes, s a keresett név, tárgy, vagy fogalom keresésekor egész sor régebbi bejegyzésű találatokat kapunk. Az egymáshoz kapcsolódó oldalak grafikai szempontból nincsenek teljesen összehangolva. A honlap nyitóoldalának legalján található a többi hazai portálhoz kapcsolódó linkek tematikus besorolásban – gépkocsik, számítástechnika, szórakozás, egészségügy, álláskeresés, pénzügy, kultúra, sport s az idegenfogalom.

Összegezőként megállapíthatom, hogy a fentiekben ismertetett kilenc hazai fejlesztésű internetes böngésző felett a Najdi.si kivételével lassan elszállt az idő. A 2000 – 2006 közötti időszakban ezen böngészők saját magántőke bevonásával és a különféle reklámbevételekből egy ideig még fenn tudták tartani magukat, de később erre már nem volt lehetőség. Az általános internetes tájékozódás és könyvtárinformatikai szempontból, tekintettel az alig 2 milliós szlovén nyelvű célközönségre mind jobban veszítenek valós és vállalt funkciójukból, s a megszűnés veszélye fenyegeti őket.

A hazai fejlesztésű internetes böngészők közül egyedül a Najdi.si maradt továbbra is versenyképes és népszerű a hazai felhasználók körében. Mindez talán annak köszönhető, hogy a cég vezetése arra törekedett, hogy folyamatos technológiai és tartalmi fejlesztéseket hajtsanak végbe. A reklámtevékenységből befolyó pénzekből számos új szolgáltatást indítottak be: ingyenes SMS küldési lehetőség a szlovén mobilhálózaton belül, Szlovénia elektronikus térképe további keresési lehetőséggel és wap szolgáltatással kibővítve. A tartalomszolgáltatás terén tovább szélesítették a kínálatot s bővítették a meglévő rovatokat. A technológiai fejlesztés terén árultak el részleteket. A próbakeresések során megállapítottam, hogy a szolgáltatások minősége, a találatok pontossága, a letöltés sebessége kifogástalan, a szolgáltató szerverek működése pedig folyamatos és gyors.

Az előző időszakhoz képest látogatottságuk és az innen kezdeményezett megkeresések száma nem csökkent, hanem inkább nőtt. A továbbiakban az a kérdés, hogy az internetes webtechnológiai fejlődésével mennyire tudják majd állni a versenyt a többi, nagy külföldi internet böngészővel, gondolva itt a Google, a Yahoo, az AltaVista és a többire.

4. COBISS - AZ EGYSÉGES NEMZETI KÖNYVTÁRI ADATBÁZIS

A könyvtári információs rendszer állandó fejlesztése fontos tényezőt jelent a kutatói tevékenység, az oktatás, a kultúra, a technológiai és a gazdasági fejlődés terén is. A könyvtárak ma már komplex információforrással rendelkeznek, s különféle szolgáltatásaikkal arra törekcsenek, hogy eleget tegyenek a könyvtárlátogatók és a tudományos kutatók elvárásainak. Mind több hagyományos és nem hagyományos könyvtári dokumentum jelenik meg digitalizált formában az interneten. Mindezen elvárásoknak a könyvtárak leghatékonyabban csak úgy tehetnek eleget, ha integrált könyvtári tájékoztató rendszert használnak, amelyhez csatlakozni tudnak a különféle típusú és rendeltetésű könyvtárak, könyvgyűjtemények s digitalizált dokumentumokkal rendelkező adatbázisok.

Ennek mintájára 1987-ben az akkori jugoszláv nemzeti könyvtárak közössége²⁷ javaslatot fogadott el a kölcsönösség elve alapján működő (online) könyvtári bibliográfiai rendszerrel kapcsolatosan. A rendszer kiépítésével és felhasználói program kidolgozásával a maribori székhelyű IZUM²⁸ Információtudományok Intézetét bízták meg. Kevés országban sikerült olymódon megoldani a nemzeti könyvtárak együttműködését és a folyamatos adatszerejét, a bibliográfiai rekordok kölcsönös felhasználását, mint a volt jugoszláv tagköztársaságok²⁹ között. Számos országban arra törekcsenek, hogy minél gyorsabban s minél nagyobb tartalommal töltsék fel a nemzeti kutatói információs adatbázist. Mindennek egyik fontos feltétele az, hogy folyamatosan frissítsék és gyarapítsák új adatokkal a nemzeti bibliográfiát, a kutatói regisztereket és a szerzői adatbázisokat. Mindezek összekapcsolása, együttes működése az online lekérdezések során fontos tényezője a nemzeti információs rendszernek.

4. 1. IZUM – AZ INFORMÁCIÓTUDOMÁNYOK INTÉZETE

Szlovéniában 1984-ben készült el az első gépi kísérleti könyvészeti címleírás a Maribori Egyetem Számítástechnikai Központjában. 1986-ban helyezték üzembe a WAX 8800-as számítógépet, amelyen UNIMARC formátumban készült a gépi címleírás. 1987-ben egy kormányrendelettel Mariborban megalakult az IZUM, az Információtudományok Intézete,

²⁷ Zajednica nacionalne biblioteke Jugoslavije – a Jugoszláv Nemzeti Könyvtárak Közössége egybefoglalta a hat tagköztársaság és a két autonóm tartomány nemzeti könyvtárait, városonként ezek a következők voltak: Belgrád, Zágráb, Ljubljana, Újvidék, Priština, Szkoplje, Szarajevó, Podgorica.

²⁸ IZUM - Institut informacijski znanosti Maribor - Információtudományok Intézete Maribor www.izum.si

²⁹ Az akkori jugoszláv tagköztársaságok között 1990-ben jött létre a nemzeti könyvtárak közötti adatszere.

amely a COBISS egységes könyvtári adatbázist működteti az egész országban 360 tagkönyvtárral.³⁰ A meglévő könyvtári adatbázist a tagkönyvtárak munkatársai bővítik újabb és újabb könyvészeti adatokkal, míg a rendszer továbbfejlesztését a közintézményként működő IZUM szakemberei végzik. A fő tevékenysége közé tartozik a szlovén nemzeti és a külföldi könyvtérzés bibliográfiai adatainak feldolgozása, amellet több kutatói s közhasznú adatbázist működtetnek. Az 1990-1997 között csak telenen keresztül lehetett elérni a COBISS adatbázist, majd 1998 óta a felhasználók az tagkönyvtárak honlapjain keresztül kereshetnek és böngészhetnek a központi COBIB³¹ és a kiválasztott könyvtárak adatbázisaiban.

2003-ban került sor azon megállapodás aláírására, amely a COBISS.Net³² hálózat működését hivatott biztosítani, amely szerint Bosznia és Hercegovina, Macedónia, Szerbia, Crna Gora és Szlovénia egy-egy önálló könyvtári információs rendszert alkot, de lehetőség van a bibliográfiai rekordok kölcsönös felhasználására, s cseréjére. A COBISS.Net keretében a kölcsönös adatfeldolgozás keretében belül évente mintegy 25.000 bibliográfia rekord cseréjére került sor, amely jelentős munka és idő megtakarítással járt valamennyi érdekelt, s szerződéses viszonyban lévő nemzeti könyvtár számára.

Rövid kronológia

1983 - számítógépes központ alakult a Maribori Egyetem keretében

1984 - elkészült az első számítógépes bibliográfiai címleírás

1986 - az UNIMARC formátum használata

- üzembe helyezték a VAX 8800-as számítógépet

1987 - elfogadták az IZUM tervjavaslatát az információs hálózatról

1990 - kiépült a COBISS egységes könyvtári hálózat Jugoszláviában

1991 - a COBISS szlovén adatbázis önállósodása

1996 - kapcsolat az OCLC nemzetközi adatbázissal

1997 – döntés született a COBISS könyvtári rendszer technológiai fejlesztéséről

³⁰ 2008. márc. 28-ai adatok alapján. Bővebben lásd a 1. számú mellékletet.

³¹ COBIB – a COBISS központi könyvtári adatbázisa, szlovénül: Vzajemna bibliografsko kataloška baza podatkov, angolul: The COBIB.SI union bibliographic/catalogue database.

³² A rendszer működését a 4. 5. szám alatti fejezetben részletesen ismertetem, lásd még: www.cobiss.net

- 1998** – az egységes szlovén hálózat kibővítése: 100-150 Mb/s
(iskolák, városi könyvtárak, intézmények)
- 1999** – megkezdte működését a kutatói információs adatbázis – a SICRIS
- 2000** – megállapodási szerződés az IZUM és a Web of Science között
- 2001** – kapcsolat az OCLC WorldCat adatbázissal, rekordok átvétele COBISS-ba
– több mint 250 könyvtár és intézmény mint online felhasználó
– bemutatásra került a COBISS 3 program több modulja
- 2002** – Elkészült a COBISS Net munkaterv
- 2003** – A COBISS Net program keretében együttműködési szerződést írtak alá Bosznia és Hercegovina, Montenegró, Macedónia, Szlovénia és Szerbia könyvtári információs rendszereinek együttműködéséről, a rekordok szabad cseréjéről és felhasználásáról.
– A CONOR adatbázis beindítása
- 2004** – A COBISS Net program keretében kezdetét vette a folyamatos adatszere az együttműködő könyvtárak között
- 2006** – A COBISS 3 program moduljainak beüzemelése és fejlesztése a körzeti központi könyvtárakban

Az IZUM fejlődési szakaszai

1987-ben az akkori Jugoszláv Nemzeti Könyvtárak Közössége az egységes könyvtári információs rendszer és a jugoszláv tudományos és technológiai rendszer kialakítása terén megállapodott abban, hogy e rendszert, amely keretében az információs és bibliográfiai szerviz működik a maribori IZUM fejlessze és építse ki. 1991-ben, amikor Jugoszlávia szétesett a rendszernek 55 könyvtár volt tagja az államközösség egész területéről.

1991-ben az IZUM intézet a meglévő COBISS könyvtári online adatbázist továbbfejlesztette. 1991-ben a volt jugoszláv tagköztársaságokban lévő könyvtárak évekig nem használták ezt a könyvtári adatbázist és rendszert, majd évekkel később a maribori IZUM hathatós támogatásával létrehozták a COBISS.NET adatbázist. Szlovéniában a nemzeti könyvtári adatbázis fejlesztésével és működtetésével az illetékes Felsőoktatási- és Tudományügyi, valamint az Oktatási és a Művelődési Minisztérium a maribori székhelyű IZUM közintézményt bízta meg ezen feladat ellátására.

Az IZUM szervezeti modellje és szakemberállománya

Az IZUM igazgató bizottságának 11 tagja van, akiket az illetékes minisztériumok, egyetemek, a szak-, köz- és iskolai könyvtárak, a Szlovén Nemzeti Könyvtár delegálja, valamint az IZUM képviselői. Az IZUM szakmai tanácsadó testületének 12 tagja van, köztük jeles könyvtári szakemberek, valamint az IZUM képviselői. A COBISS könyvtári rendszer szaktanácsának 10 tagja van, a nemzeti, a köz-, az egyetemi, az iskolai, a szak- s az intézményi könyvtárak képviselői. Az IZUM keretében 90 főt foglalkoztatnak,³³ ebből 80 fő egyetemi végzettségű, köztük 4 doktori, s 13 magiszteri titlussal rendelkezik a számítástechnika területéről. 34 szakembernek van könyvtárosi szakvizsgája. Az intézmény független a vele együttműködő s kapcsolatban álló könyvtáraktól. Tevékenységét a felsőoktatási és a tudományügyi, a művelődési, valamint az oktatási minisztérium finanszírozza.

Az IZUM hardver és szoftver felszereltsége

1987-ben a COBISS program működését DECNET hálózaton a VAX/VMS számítógépes rendszer segítségével biztosították terminálokon keresztül. Ekkor a cobol, basic és a macro program nyelvet használták. Azt követően az internet hálózat kiépítésével került sor az AXP Alpha, az OpenVMS, a TCP/IP, a C Visual basic, a Delphi használatára.

A könyvtári hálózat folyamatos működését 1988 óta Compaq cég az AXP s VAX gépek képezték, amelyek az OpenVMS operációs rendszert használták. Az internet kapcsolat az ARNES szlovén akadémiai hálózaton keresztül oldották meg. 2003-ban a COBISS 2-es adatbázist áttelepítették a HP OpenVMS operációs rendszerre. 2008 februárjában az IZUM cég a következő nagy kapacitású szervergépeket üzemeltette:

- 2 db AlphaServer ES45 - a központi könyvtári adatbázis szervere
- 3 db AlphaServer DS25 s 1 Itanium RX4640 - WWW és OPAC szervergép
- 3 db AlphaServer DS25 s 1 Itanium RX2640 - a COBISS 2-es szervergép a helyi adatbázisok részére
- 8 db HP DL380 - a SICRIS, a COBISS 3 és az IZUM webszervere

A felhasználók könyvtártípus szerint

A COBISS online könyvtári adatbázisnak 2008 márciusában 360 tagja volt.

³³ 2008. márciusi adatok

Könyvtártípusok	száma	összesen
NEMZETI ÉS EGYETEMI KÖNYVTÁR - Ljubljana	1	1
EGYETEMI, FŐISKOLAI KÖNYVTÁRAK		67
Ljubljana	42	
Maribor	11	
Koper	5	
Nova Gorica	1	
más városokban	8	
SZAKKÖNYVTÁRAK		120
vállalati könyvtárak	11	
kutató intézetek könyvtárai	27	
művelődési intézmények könyvtárai	28	
közigazgatás szervek könyvtárai	23	
egészségügyi intézmények könyvtárai	9	
műemlékvédelmi intézetek	8	
egyéb	14	
KÖZKÖNYVTÁRAK	62	62
ISKOLÁK		110
általános iskolák	46	
középfiskolák	58	
zeneiskolák, diákközpontok	6	

A könyvtári adatbázist aktív és passzív felhasználók alkotják:

- **Az aktív felhasználók** részére teljes hozzáférési jogosultságot biztosítanak - új rekordokat vihetnek fel az adatbázisba, s módosíthatják, összehasonlíthatják, törölhetik, vagy további új adatokkal egészíthetik ki a meglévő rekordokat. Használják mindazon programcsomagokat, amelyet az adott könyvtár, vagy intézmény a könyvtári szolgáltatások téren alkalmaz.

- **A passzív felhasználók** közé tartoznak mindazon intézmények, melyeknek a megállapodási szerződés alapján csak informatív jellegű online hozzáférési lehetőségük van az adatbázishoz, s rekordokat másolhatnak le, de újakat nem tölthetnek fel, nem törölhetik, vagy módosíthatják azokat. Csak azon könyvtári modulcsomagokat használhatják, amelyet a szolgáltatóval kötött szerződésben előzetesen megállapodtak.

4. 2. COBISS 2 - ÁLTALÁNOS ISMERTETŐ

A COBISS 2 több modulból álló könyvtári feldolgozó és tájékoztató program,³⁴ ez alkotja az adatbázis gerincét. Az eltelt két évtized során ezen adatbázisból fejlesztették ki az

³⁴ www.cobiss.net/platforma_cobiss.htm Letöltve: 2006. aug. 18.

intézet további informatikai szolgáltatásait – a CONOR szerzői névkatasztert, a CORES folyóirat szerkesztők névkataszterét, a SICRIS kutatói adatbázist s a COLIB könyvtári nyilvántartást. A jelen esetben 1987 óta egészen napjainkig több mint 3,2 millió rekordot őriz és szolgáltat. Az aktív és a passzív felhasználói jogosultsággal rendelkező könyvtárak és más intézmények a COBISS 2 valamennyi modulját teljességgel keresztül felhasználói jelszóval érhetik el, kivéve az OPAC katalógust, amely jelszó nélkül is használható. A kommunikációs kapcsolatot a személyi számítógép, valamint az adatbázist működtető szerver között a WRQ Reflection for Unix program biztosítja. A rendszerbe való belépést követően a következő modulok érhetők el a COBISS 2 keretében:

- könyvtári állomány feldolgozó modul
- könyvtári kölcsönzői modul
- nyomtatási modul
- könyvtári OPAC tájékoztató katalógus modul.

Ezen programcsomag keretében található még egyes könyvtári regiszterek, könyvtári szempontból jelentős hazai és külföldi adatbázisok gyűjteménye. A COBISS 3 grafikus felülettel rendelkező programcsomag megjelenésével és további fejlesztésével egy időben számos olyan könyvtári modul, mint a könyvtári kölcsönzés, a helyi könyvtári állomány nyilvántartása, s több hazai és külföldi adatbázis elérhetősége a COBISS 2-ből átkerült a COBISS 3 programhoz.

Felhasználói modulok

COBISS 2 - állománygyarapítási modul

A COBISS adatbázis központi, valamint a helyi könyvtár adatbázisának gyarapítására és a bibliográfiai adatainak cseréjére háromféle bibliográfiai formátum van használatban a nemzetközi szabványoknak megfelelően:

- COMARC/B a bibliográfiai adatok tárolására és cseréjére,
- COMARC/H az állomány nyilvántartására és a
- COMARC/A a normatív adatok rögzítésére.

A COBISS központi adatbázis keretében és a könyvtárak helyi adatbázisaiban tárolt bibliográfiai rekordok formátumai szerkezetileg egységesek. Ez teszi lehetővé a bibliográfiai adatok zökkenőmentes cseréjét a rendszer keretében együttműködő könyvtárak helyi adatbázisai között. A nemzetközi bibliográfiai adatok cseréjére a COBISS rendszer az UNIMARC formátumot használja, amely az ISO 2709 szabványon

alapszik, míg az adatok nemzetközi cseréjére az IZUM-nál az ANSI Z39.50 szabványt használják. A hagyományos és a nem hagyományos könyvtári dokumentumok bibliográfiai címléírása az érvényben lévő szabályok szerint a következőképp történik:

- monografikus művek,
- időszaki folyóiratok,
- szakcikkék és a
- nem hagyományos könyvtári dokumentumok (térképek, zenei művek,

hangkazetták, CD-k, DVD-k, játékok, kisnyomtatványok, mikrofilmek, stb.)

A COMARC/B szabvány szerint a bibliográfiai adatokat nyolc főmezőbe sorolják, ezen belül minden mező további almezővel bővül:

1. **mező: 700 - SZERZŐSÉGI (author) adatok:** szerző, fordító, szerkesztő, illusztrátor

almezők: a) Moldova (vezetéknév)

b) György (utónév)

2. **mező: 200 - CÍM (title) adatai:** főcím, párhuzamos cím, alcím

almezők: a) Utolsó töltény (cím)

e) Önéletrajzi írások (alcím)

3. **mező: 210 - IMPRESUM (publisher):** a kiadás helye, a kiadó neve, a kiadás éve

almezők: a) Budapest (a kiadás helyszíne)

c) Urbis (a kiadó neve)

d) 2005 (a kiadás éve)

4. **mező: 215 - a dokumentum FIZIKAI jellemzőinek** leírása: terjedelem, méret, mellékletek, segédanyagok, adatok az illusztrációkról egyéb fizikai jellemzők

almezők: a) 288 old.

c) illusztr.

d) 21 cm

5. **mező: 600 – 607 TÁRGY és KULCSSZAVAK (subject):** a dokumentum tárgyát kulcsszóval fejezi ki - személynevek, testület, cím, téma, földrajzi név, idő és formális meghatározások

almezők: 607 a) *Magyarország*

b) *szocializmus*

f) *1950-1989*

6. **mező: ETO-szám:** az egyetemes tizedes osztályozás szerinti besorolás

almező: a) 929 Moldova Gy.

a) 821.511.141-312.6

c) 821.511.141

7. **mező: 105 – FORRÁSTÍPUSOK:** a dokumentumok fajtái

almezők: a) monográfiák

b) szöveges anyag

c) grafikai anyag

8. **mező: COBISS-ID:** rendszerbeli azonosító szám:

almező: a) 3577687

A könyvtári állományfeldolgozó modulhoz a könyvtárosok egyéni jelszóval léphetnek be azt követően, hogy elvégezték a COBISS adatfeldolgozásról szóló ötnapos tanfolyamot és azt követően sikeres vizsgát tettek. A COBISS felhasználói engedély megszerzését és kiadását külön törvény³⁵ szabályozza. Alapfeltétel: legalább középiskolai érettségi, egy év könyvtári szakgyakorlat, sikeres könyvtárosi szakvizsga és könyvtári munkahelyi igazolás. Az állományfeldolgozó modult mindazon könyvtárosok használják, akik gyarapítással, feldolgozással és nyilvántartással foglalkoznak. Az új könyvtári állomány érkeztetésénél először leellenőrzik, hogy az adott könyvtári rekord szerepel-e már a központi COBIB adatbázisban, ha igen, akkor a helyi könyvtári adatbázis részére lemásolják. Ugyanez történik a külföldi, idegen nyelvű könyvek esetében is, ekkor az OCLC, az ISSN, illetve a COBISS.Net adatbázist kérdezik le, hogy megvan-e ott a keresett dokumentum rekordja. Ha az megtalálható ott, akkor lemásolják a helyi adatbázis részére.

Abban az esetben, ha az új dokumentum nem szerepel a COBIB, a COBISS.Net, az ISSN, illetve az OCLC adatbázisban sem, akkor egy *new* paranccsal egy új katalogizáló űrlapot kérnek le, s azt kitöltik, beírva a feldolgozásra kerülő könyvtári dokumentum valamennyi adatát a COMARC rendszer fő és almezőibe, s egy SAVE (mentés) paranccsal elmentik az egész rekordot, amely azonnal bekerül a központi (COBIB) és a helyi (local) adatbázisba.

A helyi vonatkozású adatokat – a beszerzés módja, dátuma, formája, helye, a dokumentum ára, valamint a helyi vonatkozású jelzeteket a **COBISS 3** programcsomag állomány-nyilvántartó moduljában végzik el. Ez a munkafolyamat évekkel ezelőtt, a COBISS 3 modulcsomag megjelenése előtt a COBISS 2-ben történt. A két különálló program modul használata kissé lelassítja a feldolgozó munkát, de gyakorlatilag sokkal több adat kerül fel

³⁵ A COBISS felhasználói engedélyről szóló törvényes rendelkezésről részletesebben a Szlovén Hivatalos Lap 2004. 127. számában olvashatunk: [Pravilnikom o izdaji dovoljenja za vzajemno katalogizacijo](#)
Uradni list R Slovenije, 2004. 127. sz. Letöltés: 2007. nov. 2.

az adatbázisra, amelyet a későbbiek során az állomány nyilvántartás és a statisztika készítés során fel lehet használni.

COBISS 2 – kölcsönzési modul

Az egyik legfontosabb könyvtári modul a könyvtári kölcsönzés, számos beállítási lehetőséggel és funkcióval van ellátva. Ennek keretében következő műveletekre van lehetőség:

- A tagság nyilvántartása: az új tag adatainak a bejegyzése, az adatok módosítása, az olvasó további jogainak a meghatározása - kap-e értesítést, vagy sem a kölcsönzési határidő túllépése miatt. Jelszó kiosztása az internetes meghosszabbítás céljából.

- Mindenfajta könyvtári dokumentum kölcsönzése, a kikölcsönzött dokumentumok határidejének a meghosszabbítása, előjegyzés, megrendelés, valamint az elveszett dokumentumok megjelölése. Tájékoztató a helyi katalógusból, böngészés a bibliográfiai adatbázisban, részletes keresés az állományban, tájékoztató a könyvtári dokumentumok kölcsönözhetőségéről, státuszáról s a kölcsönzési határidőről.

- A vonalkódos tagsági lapok és a figyelmeztetések nyomtatása, a kölcsönzési hely pénztári ügykezelése (számlanyomtatás, a kikölcsönzött könyvek listája). Könyvkölcsönzés a bibliobuszon s a kölcsönzési határidő telefonos meghosszabbítása.

COBISS 2 – nyomtatási modul

A COBISS 2 nyomtatási modulja szintén jelszóval védett, amelynek megszerzéséhez külön szaktanfolyam elvégzése szükséges. A kezdeti időszakban ennek keretében folyt a katalógus cédulák nyomtatása. A közkönyvtárak a rendszer beindulását követően 1990-től egészen 1998-ig készítették különféle katalógus cédulákat.

Ennek keretében lehetőség van a helyi és a központi adatbázisból személyi és megadott tárgyszó alapján bibliográfia készítésre három féle formátumban: ISBD, ISO 690, IEEE – kivonatosan vagy anélkül, névmutatóval s ETO besorolás szerint. Az itt készült bibliográfiák COBISS, HTML vagy LaTeX formátumban tovább küldhetők e-postán. A modul minden file-t megőriz, amelyeket később fel lehet használni. A nyomtatási modulban készíthető még leltárkönyv, vonalkódos címke, selejtezési lista s könyvtári statisztika. Minden file elektronikus postán keresztül tovább küldhető ezen modulból.

COBISS opac adatbázis elérése terminálon keresztül

A COBISS opac³⁶ nyilvános hozzáférésű adatbázis használatához s a belépéshez nem szükséges jelszó. Használata és gyakorisága már csak attól függ, hogy mely könyvtárakban³⁷ vannak még számítógépes terminálok. A COBISS opac alap keresési szegmensei a következők:

TI= cím (csonkolható csillaggal*)

AU= szerző (vezetéknév, név, csonkolható*)

LA= nyelv (hun, eng, ger, fre, rus, ita, scr, cze)

PY= kiadási év

ID= azonosító szám

DC= ETO táblázat száma (csonkolható*)

Ezen keresi lehetőség használható a SELECT parancssorban a Boole-operátorok segítségével. Mint az előzőekben leírt keresés és böngészés esetében lehetőség van a találati lista megjelenítésére, valamint a kiválasztott dokumentum részletes adatainak a megtekintésére.

COBIB központi adatbázis elérése hasonló módon történik, mint a helyi adatbázisok esetében. A különbség csak annyi, hogy a találatok menüsorában megjelenik mindazon könyvtárak neve és a keresett dokumentumok példányszáma, ahol azok fellelhetők. Az olvasóknak lehetőségük van azonnali betekintésre mindazon többi könyvtár adatbázisába, amelyek tagjai a rendszernek, s a keresett dokumentum megtalálható és kölcsönözhető.

COBISS 2 - további segédletek

A COBISS 2 programcsomag moduljainak a frissítése és a COBISS 3-ba való integrálása folyamatosan történik, amely arra enged következtetni könyvtárosi és felhasználói körökben, hogy a rendszert üzemelő s fenntartó intézet igyekszik állandó támogatást és segítséget nyújtani a könyvtári adatbázis folyamatos működése terén. A COBISS 2-es programcsomag keretében még a következő könyvtári és könyvtári célokat szolgáló adatbázisokat³⁸ tudjuk használni:

³⁶ A COBISS opac részletes ismertetése lásd: 4.4.2. COBISS opac az interneten címmel.

³⁷ 1987 és 2002 között a maribori IZUM központilag szervezte meg a COBISS rendszer keretében közreműködő könyvtárak számítógépes ellátását. Ennek keretében számos különféle típusú fekete-fehér képernyővel ellátott terminál került a könyvtárakba. Ezek sajnos évek során elhasználódtak, s újak beszerzésére már nem került sor. A könyvtárak 2003-tól folyamatosan minisztériumi támogatással egyénileg újították fel számítógépes parkjukat, s ezzel egy időben a régi terminálok használata a háttérbe szorult, most már csak mutatóban lehet találni belőlük.

³⁸ A COBISS 2 programcsomag keretében 2008. márc. 28-ai állapotot ismertetem.

COBIB	országos központi könyvtári adatbázis
COLIB.SI	könyvtári névkataszter
INFORS Slovenija	közérdekű információk gyűjteménye ³⁹
CONOR	névkataszter
CORES	folyóirat szerkesztők névtára
ETO táblázat	az 1994. évi szlovén nyelvű kiadás rövidített elektronikus változata
ELINKS.SI	e-publikációk a COBIB.SI keretében
SCG (splošni geslovník COBISS ⁴⁰)	általános tárgyszójegyzék
SwetScan	külföldi szakfolyóiratok adatbázisa
OCLC	nemzetközi könyvtári adatbázis

További szlovéniai könyvtári feldolgozó programok

A magyarországi könyvtárakhoz hasonlóan a 80-as évek végén s a 90-es évek elején több saját fejlesztésű egyedi, vagy helyi hálózati gépekre adatnyilvántartó és kölcsönző programokat fejlesztettek ki az Oktatási és a Művelődési Minisztérium megbízásából. Az EVA és a SAOP nevű programok frissítése néhány év után abbamaradt. Ma már elvétve találni olyan iskolát, ahol a SAOP programot használják, ahol lehetőség volt, rákapcsolódtak az egységes COBISS könyvtári adatbázisra.

4.3. COBISS 3 – ÁLTALÁNOS ISMERTETŐ

A COBISS 3 harmadik generációs grafikus felhasználói felülettel rendelkező feldolgozó program kifejlesztése 2003 folyamán kezdődött a maribori IZUM-nál, majd azt követően a 2005-ös esztendőben 10 különféle típusú könyvtárban több mint húsz gyakorló könyvtáros bevonásával folyt a programcsomag moduljainak a tesztelése. 2006 folyamán kísérletképpen tíz szak- és körzeti központi könyvtárban telepítették a COBISS 3-at, s ezt követően megkezdődött az adott könyvtárak adatállományában lévő rekordok konvertálása. Ezzel egy időben Mariborban, az intézet székhelyén kezdetét vette a könyvtárosok továbbképzése ezen modulsomagok gyakorlatban való alkalmazása terén. A COBISS 3 program működésének alapfeltétele a 10 Mb/s adatátviteli sebességgel rendelkező internet kapcsolat, mivel szervergépek Mariborban és Ljubljánában vannak. A könyvészeti adatok böngészése, lekérdezése, másolása, kiegészítése és módosítása személyi számítógépeken keresztül történik. A hardver és a szoftver követelmények egyik alapfeltétele az volt, hogy

³⁹ Az INFORS Slovenija adatbázis további fejlesztése 2005-ben megszűnt.

⁴⁰ SCG – a maribori IZUM mellett a ljubljánai Szlovén Nemzeti és Egyetemi Könyvtár munkacsoportja is készített egy másik tárgyszójegyzéket. Elérhetősége: <http://www.nuk.uni-lj.si/sss/g/> Spletni splošni slovenski geslovník – Általános szlovén tárgyszójegyzék az interneten. Letöltve: 2007. nov. 2.

ezek a gépek legalább 400 Mhz-es processzorral s 64 Mb RAM belső memóriával rendelkezzenek. A 2007 – 2008 során használt és üzembe helyezett gépek ezt a hardver feltételt jóval túlszárnyalják.

A COBISS 3 főbb jellemzői:

- grafikus felhasználó felülete van,
- a bibliográfia leírás el van választva az állománygyarapítási adatoktól,
- figyelemmel kísérhető a könyvtári dokumentumok és a folyóiratok, megrendelése és beérkezése,
- a helyi modulok használati jogosultságát az adott könyvtár megbízott munkatársa osztja ki,
- adatbeviteli és visszakeresési lehetőség cirill, görög és arab írásmódban,
- biztosított a program flexibilitása, lehetőség van a SGML/HTML formátumokban való kinyomtatásra és megjelenítésre,
- mind kisebb a függőség a gépi felszereltség és az operációs rendszerektől,
- az UNICODE szabványok alkalmazása - ISO 10646.

A COBISS 3 program keretében a jelen esetben a következő alkalmazások működnek: rendszerbeli beállítások, könyvtári állomány gyarapítás, folyóirat nyilvántartás, állomány nyilvántartás, kölcsönzés,⁴¹ könyvtárközi kölcsönzés, szerkesztési és nyomtatási lehetőségek.

A rendszerbeli beállítások keretében valamennyi könyvtár s intézmény COBISS referense itt tartja nyilván a könyvtári munkatársak névsorát, belépői jelszavait, s itt osztja ki az egyes modulokhoz való hozzáférési jogokat.

Az állománynyilvántartó modul keretében lehetőség van különféle vásárlási pénzügyi alapok vezetésére és a megrendelt dokumentumok nyilvántartására: egyszerű megrendelés, mutatóvány példány rendelés, a megrendelés lemondása, előjegyzés és a megérkezett dokumentum nyilvántartása, továbbá cserepéldányok érkeztetése és küldése, a köteles példányok érkeztetése és küldése, az ajándék könyvtári dokumentumok érkeztetése és a köszönőlevél nyomtatása. Külön nyilvántartásban vezethető az intézménnyel együttműködő

⁴¹ 2006. eleje óta folyik a kölcsönzési modul kipróbálása, de mindeddig még nem indult be nyilvános használata – 2008. márc. 22.

cégek és partnerintézmények adatai: név, postacím, e-posta cím, telefon és fax szám, folyószámla és adószáma.

A folyóirat gyarapítási modul segítségével lehetőség van a könyvtár által megrendelt és a beérkező folyóiratok nyilvántartására, az évi és a folyamatos megrendelések nyilvántartására, azok lemondására, az előfizetések és a beérkező számlák nyilvántartására a központi könyvtár valamennyi részlege és a fiókkönyvtárak részére.

Az állománygyarapítási modul a következő szegmenseket tartalmazza: új állományadatok hozzáadása és a meglévők módosítása – mindez kapcsolatban van a COBISS 3 - beszerzési és a folyóirat modulal, valamint a COBISS 2 katalogizáló moduljával. Lehetőség van a vonalkódos címkék nyomtatására, valamint általános keresésre a feldolgozott adatok alapján.

A kölcsönzési modul keretében a következő munkafolyamatok végezhetők: beiratkozás, keresés, az olvasó adatainak s olvasójegyének módosítása, kölcsönzés, s annak határidejének a meghosszabbítása, előjegyzés, megjegyzések, a kölcsönzési paraméterek beállítása (dátumok, kölcsönzési módok), továbbá a kölcsönzési statisztikák nyomtatása, számlakészítés és pénztári ügyvitel.

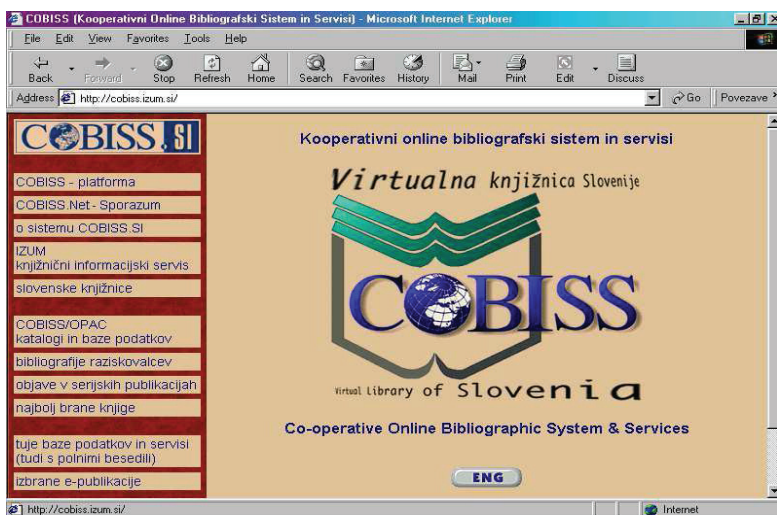
A könyvtárközi kölcsönzés modulja tartalmazza mindazon munkafolyamatokat, amelyekre a könyvtárközi kölcsönzés során szükség van: megrendelés, a megrendelés visszavonása, ismételt megrendelés, előzetes megrendelés. A megrendelt dokumentumok átvétele, reklamáció, a kért dokumentumok leszállítása, azok későbbi visszaküldése, a különféle értesítések, s számlák szerkesztése és nyomtatása.

A nyomtatási modul tartalmazza mindazon tipikus szövegszerkesztési módozatokat és sablonokat, amelyeket a könyvtárak a különféle körlevelekben s értesítések során alkalmaznak.

4. 4. A COBISS KÖNYVTÁRI ADATBÁZIS SZOLGÁLTATÁSAI

4. 4. 1. SZLOVÉN VIRTUÁLIS KÖNYVTÁR

A szlovén virtuális könyvtár⁴² a COBISS könyvtári adatbázis kibővített változata, amely keretében 2008. februárjában több mint 3 millió 226 ezer bibliográfiai adat volt kereshető és böngészhető a szlovén és angol nyelvű kezelőfelületen közvetlen eléréssel. Az eddigi hazai és külföldi tapasztalatok alapján méltán állíthatom azt, hogy a COBISS online könyvtári adatbázisa még teljes egészében nem tölti be a virtuális könyvtár szerepét.

Az egységes könyvtári adatbázis honlapja

Áttekintve a honlap bal oldali menüsorát, ahol részletes ismertetőt kapunk a COBISS program és a rendszer szolgáltatásairól, a COLIB.SI bázisban a hazai könyvtárak regiszterét találjuk a honlapok elérhetőségével együtt.⁴³ A továbbiakban a virtuális könyvtár adatbázisára hagyatkozva elkészíthetjük egy adott szerző személyi bibliográfiáját, majd azt követően a kölcsönzési statisztikák rovatában lekérdezhető a legtöbbet olvasott könyvtári dokumentumok listája az adott tárgyévre vonatkozólag a rendszer keretében

⁴² Elérhetősége <http://cobiss.izum.si/> Letöltve: 2008. febr. 14.

⁴³ Számos könyvtári honlap linkje sajnos időközben elévült.

működő összes, illetve a kiválasztott a közkönyvtárak statisztikái alapján. Ezen honlapról lehet kiindulni s megtekinteni az öt országra kiterjedő COBISS.NET adatbázis működését és történetét.⁴⁴ Innen érhető el teljes szövegű kiadványok formájában az IZUM kiadásában időnként megjelenő két folyóirat az Organizacija znanja⁴⁵ és a COBISS Obvestila.⁴⁶ Itt található még az E-forum, amely szakmai kérdések megvitatására ad lehetőséget, valamint a Kérdezd meg a könyvtárost⁴⁷ online szolgáltatás.

Azzal kapcsolatosan, hogy a COBISS könyvtári adatbázisban mikor lesznek elérhetők, olvashatók, s letölthetők egyes dokumentumok teljes szövegű formátumban, s lesznek-e szöveges rövid tartalmi összefoglalók, kivonatok, s tartalomjegyzékek - az IZUM vezetése nem adott elfogadható, méltányos választ. Könyvtári körökben gyakorta kerül napirendre a teljes szövegű tartalomszolgáltatás iránt támasztott igények, de konkrét megoldásokra eddig csak oly módon került sor, hogy a szerző által átengedett dokumentumot feltették a könyvtár honlapján lévő digitális könyvtárba. Ezen áthidaló megoldás keretein belül egyes művek bibliográfiai adatainál feltüntették a weboldal elérés linkjét, ahonnan a keresett szöveg Word.doc vagy PFD formátumban volt megtekinthető vagy letölthető. A Magyar Elektronikus Könyvtárhoz és a Digitális Irodalmi Akadémiához hasonló onlineszolgáltatás még nem működik Szlovéniában, pedig nagy szükség volna rá.

4. 4. 2. COBISS OPAC AZ INTERNETEN

A szlovén virtuális könyvtár opac adatbázisának kezdő oldalán táblázatosan elrendezve találjuk meg mind a 360 tagkönyvtár⁴⁸ adatbázisát, amelynek használata igen egyszerű.

Ha a COBIB – központi adatbázisból⁴⁹ indítjuk a keresés, akkor az összes tagkönyvtár adatait fésüljük át, az eredményt találati listán kapjuk meg, hogy a keresett dokumentum hol és melyik könyvtárban s hány példányban található meg.

A helyi adatbázisok esetében a keresés, már a kiválasztott könyvtár adatbázisa alapján történik, könyvtártípusonként a csoportosítás a következő:

⁴⁴ Innen érhető el közvetlenül a szerbiai, montenegrói, macedón és a Bosznia Hercegovina-i virtuális könyvtárak opac katalógusai.

⁴⁵ A folyóirat címe magyar nyelvre fordítva: Szervezéstudomány

⁴⁶ A folyóirat címe magyar nyelvre fordítva: COBISS Értesítő

⁴⁷ Ezen online szolgáltatást a disszertáció 4. 4. 6. pontja alatt ismertettem részletesebben.

⁴⁸ 2008. márc. 29-ei adatok alapján.

⁴⁹ <http://cobiss.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=getid&lang=win> Letöltve: 2007. nov. 4.

1. Nemzeti és Egyetemi Könyvtár
2. Egyetemi és főiskolai könyvtárak
3. Szakkönyvtárak – vállalati, tudományos kutatóintézetek, művelődési és egészségügyi intézmények, állami és közigazgatási szervek könyvtárai
4. Közkönyvtárak – központi, körzeti és a városi könyvtárak
5. Általános és középiskolai könyvtárak

Itt található még mindazon külföldi idegen nyelvű adatbázisokat és könyvtárakat, köztük az OCLC, a SwetScan, az LC Names, amelyek együttműködési kapcsolatban állnak a maribori IZUM COBISS könyvtári adatbázisával.

Keresési lehetőségek:

- egyszerű
- összetett Boole-operátoros (szlovén IN, ALI, IN NE) (angol AND, OR, AND NOT)
- parancsszavas keresés⁵⁰

Az egyszerű keresés során a szerző vezeték- s keresztnéve alapján, a cím, a kulcsszó, s a kiadási év alapján lehet keresni – mindez csillaggal(*) csonkolható. A legördülő menü segítségével továbbá az összes, a választott nyelv, illetve az összes dokumentum típus szerint lehet szűkíteni a keresést: monografikus mű, periodika, szaccikk, hangzós dokumentum, video, film, CD, DVD, térkép, kották, képek, gyermekjátékok, esemény.

Az összetett Boole-operátoros keresés során a következők szerint lehet keresni: szerzői név, testületi név, sorozat, kiadási hely, év, kiadó, a mű eredeti címe, ISBN, ISSN szám, tárgyszó, kulcsszó, ország s ETO szám alapján.

A parancsszavas keresés pedig a megadott rövidítéssel (prefix) majd a Boole-operátorok közbeiktatásával indítható:

AU=Moldova, Győ and LA=hun and PY=199**

*(szerző AU=Moldova, György és nyelv LA=hun (magyar) és kiadási év PY=199**

Ezen keresési forma esetében azonban ismerni kell a feldolgozó programnál használatos parancsszavak angol nyelvű rövidítését. A dokumentum feldolgozása során a kulcs- és a tárgyszavak csak szlovén s angol nyelven vannak megadva – az eredményes keresés céljából csak ezek alkalmazhatók. Ezt a keresési módot csak a könyvtárosok és a gyakorlott, könyvtári alapismeretekkel rendelkező olvasók tudják használni.

⁵⁰ Lásd a parancsszavas keresés táblázatát a következő oldalon.

Táblázat a parancsszavas keresésre:

Előtag	jelentése	keresési példa
AU=	Szerző – vezeték és személynév	AU=Ady, End*
CB=	Szerző – testületi név	CB=Institút József Stefán
CL=	Sorozat	CL=Delfin Könyvek
CP=	Az összeállítás helye/a testületi névénél	CP=Sopron
PP=	Kiadási hely	PP=Budapest
PU=	Kiadó	PU=Szépirodalmi
PY=	Kiadási év	PY=1973
P2=	Az utolsó kiadási év/sorozatoknál	P2=1982
TI=	Cím	TI=*csillagok
TO=	Eredeti cím	TO=Windows for dummies
BN=	ISBN szám	BN=86-11-14789-8
SN=	ISSN a szakcikknél	SN=1318-3176
SP=	ISSN szám	SP=0350-4972
PN=	Személynév – mint tárgyszó	PN=Mozart, Wolf*
CS=	Testületi név – mint tárgyszó	CS=Library of Congress
DU=	Tárgyszó – szabadon választott	DU=mágneses mező
SU=	Tárgyszó - mind	SU=Kereskedelem
AC=	Szerzői kódjel	AC=730 (fordító)
CC=	Tartalmi kódjel	CC=j3 (egyetemi tankönyv)
CO=	Ország/régió	CO=ita (Itália – Olaszország)
FC=	Intézményi kódjel	FC=3-114*
LA=	Nyelv	LA=cze (cseh)
LC=	Irodalmi műfaj	LC=a6 (életrajzi regény)
LO=	Az eredeti mű nyelve	LO=jpn (japán)
TD=	Dokumentum típus	TD=1.01
UC=	ETO szám	UC=159.9 (pszichológia)
KW=	Kulcsszó	KW=mágnes*

Az én könyvtáram – a felhasználók egyéni oldalai

Valamennyi olvasónak, mindazon könyvtárban, ahol beiratkozott s tagként került nyilvántartásba - internetes hozzáférése van a saját kölcsönzési listájához, ahol a következő műveleteket kezdeményezheti a saját olvasójegye számának, valamint a könyvtár által adott jelszó begépelése után:

- **Kölcsönzés és az előjegyzés meghosszabbítása** – Itt megjeleníthetők az adott olvasó által kikölcsönzött könyvtári dokumentumok összes adatai a kölcsönzés napjának dátumával és a kölcsönzési határidővel együtt. Az olvasónak lehetősége van a kölcsönzési határidő meghosszabbításra, ha a dokumentumot előzőleg valaki más nem jegyeztette elő.

- **Könyvtárközi kölcsönzés kezdeményezése**, a kiválasztott dokumentum egyéni megrendelése az anyakönyvtár közvetítésével a hálózat keretében lévő távolabbi könyvtárból. Ezt a szolgáltatást jobbra az egyetemi és a főiskolai, valamint egyéb szakkönyvtárak működtetik kutatók, egyetemi tanárok s szakemberek részére. A központi és községi könyvtárakban ez a szolgáltatás hagyományos módon a könyvtári szakreferens közreműködésével vehető igénybe, s igen jól működik.

- **Tartozások s korlátozások** - a rendszer jelzi az olvasójegy érvényességi határidejének a lejártát, az éves tagsági díj nagyságát, s annak fizetési határidejét, az esetleges figyelmeztetések és a késedelmi díjak összegét, valamint a kiskorú személyek szüleinek vagy képviselőinek adatait.

- **Az olvasó titkos jelszavának módosítása és cseréje** – a rendszeren belül, ha az olvasó belép a saját kölcsönzési adataihoz – lehetőség van arra, hogy az első lépésben a könyvtárostól kapott titkos jelszót a saját belátása szerint módosítsa, s azt követően elmentse a rendszerben.

Elektronikus értesítések – az olvasó a megadott elektronikus postacímére és mobil telefonjára a következő szolgáltatásokat rendelheti meg:

- értesítés az előjegyzés határidejének a lejártáról
- értesítés az előjegyzett s megrendelt dokumentum megérkezéséről
- értesítés a kölcsönzési határidejének a közelgő lejártáról
- értesítés az olvasójegy érvényességi határidejének a lejártáról
- általános könyvtári értesítések (a nyitvatartási idő változása, új szolgáltatások, új könyvek listája, havi és heti rendezvények)

Az elektronikus postacímre érkező könyvtári tájékoztatás ingyenes, míg a mobil telefonra érkező SMS üzenetek díja 0,15 euro (kb. 37 Ft).

Érdeességként lehet kiemelni a COBISS opac kezdőoldaláról a következőt: a kezdőoldal jobb felén látható az ország térképe, amelyre ha rákattintunk megjelenik mindazon városok és községek, amelyek könyvtárai a rendszer tagjai.

Szlovénia térképe

Alatta egy kis földgömb, amelyre rákattintva további három ország - Argentína, Olaszország és Ausztria azon szlovén nemzetiségi könyvtárainak a listáját láthatjuk, ahol ugyanezt a könyvtári programot használják, ezek a következők:

Argentína	Szlovén Hegymászó Egyesület San Carlos de Bariloche
Olaszország	Nemzeti és Tanulmányi Könyvtár, Trieszt
	Öt Trieszt környéki szlovén nemzetiségi általános iskola könyvtára
Ausztria	Szlovén Tudományos Intézet, Bécs
	Szlovén Tanulmányi Könyvtár, Klagenfurt

4. 4. 3. CONOR NÉVKATASZTER

A CONOR adatbázist a szerzői és a testületi nevek nyilvántartása céljából 2001 decemberében hozták létre. Az adatbázist csak azon könyvtárosok tudják használni, akik megfelelő belépő jelszóval rendelkeznek.

Az adatbázis a kezdeti időszakban mintegy 20.200 rekordot tartalmazott COMARC/A formátumban, mindezt 2003 áprilisáig további 4.300 normatív rekorddal bővült. Ezen köztes időszakban folytak a szerkesztési és a beazonosítási munkálatok, majd azt követően 2003 április 23-án került sor a COBISS 2 program adatfeldolgozó moduljával való összekapcsolására.

Az adatbázis tartalmazza mindazon személyi és testületi neveket, amelyek használata elfogadott s egyben mindazon névváltozatokat, amelyek ezekhez tartoznak: szerzői álnevek, azok többféle változata, a hölgyek esetében a házasság előtti és utáni névváltozatokat s egyéb névváltozatokat. A személynevek esetében egyben bemutatja mindazon egyforma neveket, amelyek más személyre vonatkoznak, figyelembe véve a személy születési, illetve halálozási adatait, valamint foglalkozását. A testületi nevek esetében a testület és az intézmények előző, régebbi, ill. későbbi elnevezéseit is megtaláljuk. Minden rekord külön ID (azonosító) számot kap a feldolgozás során, amely a személyi és a testületi bibliográfiák beazonosításánál jelentős szerepet játszik.

Két változata ismeretes: a rövidített és a teljes formátumú.

A rövidített változatban a COBISS 2 állomány feldolgozó könyvtári modul keretében a könyvtáros az adott könyvtári dokumentum esetében beazonosítja a szerzőt a CONOR adatbázis alapján, ha az már ott megtalálható. Ha még nem, akkor elkészíti annak rövidített névkataszteri leírását a legfontosabb adatok (vezetéknév, keresztnév, foglalkozás, születési és halálozási adatok, s az esetleges névváltozatok feltüntetésével) s ezt elmenti.

Az adatbázis teljes formátuma külön jelszóval érhető el, ahol az adott személyre és testületre vonatkozólag valamennyi adat rögzíthető. Az adatok további szerkesztése során lehetőség van a meglévők módosítására, illetve a rekord törlésére, ha meggyőződünk arról, hogy egy s ugyanazon személy vagy testület már többször szerepel az adatbázisban. A CONOR adatbázis teljes jogú használatához 10 órás tanfolyam elvégzése szükséges.

4. 4. 4. SICRIS KUTATÓI ADATBÁZIS

A SICRIS kutatói adatbázis⁵¹ a Szlovén Oktatási, Kutatási és Sportminisztérium támogatásával a maribori IZUM keretében 1998-ban hozták létre, az interneten látható módosított weboldalak pedig 2000 novembere óta működtetik szlovén és angol nyelven. Ezen adatbázis jóvoltából az illetékes minisztériumok, a kutatók s a többi kutatással foglalkozó személy teljes betekintést nyer és információt kap az ország területén folyó jelenlegi kutatási tevékenységről és a kutatók munkájáról.

	2002 november	2007 április	2008 március
Kutató intézmény	450	697	720
Kutató csoport	887	1.107	1.169
Bejegyzett kutató	8.884	11.948	12.292
Kutatási projek	2.392	4.181	4.512
Kutatási program	334	599	599

2002 – 2008 közötti adatok a SICRIS adatbázis nyilvántartásából

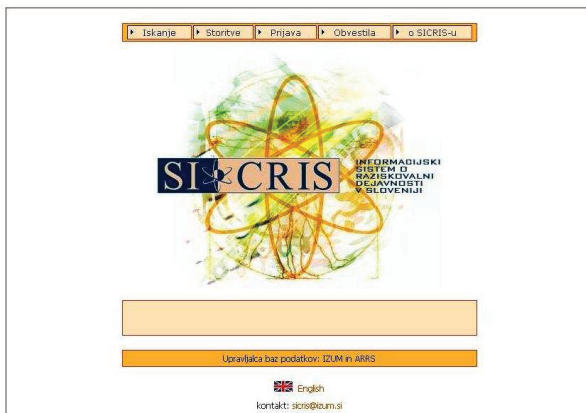
Ezek az adatok hétről hétre változnak, bővülnek, ha nem is új bejegyzett, nyilvántartott fiatal, ifjú kutatókkal, de legalább újabb és újabb kutatási projektekkal. A SICRIS szerves része az ERGO európai információs rendszernek, amely koordinálja és segíti az együttműködést a többi európai országban működő kutatói adatbázisok között. Ezzel egy időben a bázisban szereplő kutatók betekintést nyerhetnek az Európai Közösség több mint 500 nagyobb kutatási programjába a CORDIS adatbázison keresztül.

A SICRIS és a COBISS adatbázisok kapcsolata

A SICRIS kutatói adatbázisban található személyi és bibliográfiai adatok online módon állandóan bővülnek, mivel a rendszer kapcsolatban van a COBISS rendszer központi könyvtári adatbázisával, ahol folyamatosan figyelemmel kísérik a kutatók újonnan megjelent publikációit. A szakcikkek, s kéziratban lévő, vagy publikálásra váró, kész

⁵¹ SICRIS - Slovenian Current Research Information System. Szlovénül: Informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji, magyarul: Szlovén kutatási tevékenység tájékoztató rendszer. <http://sicris.izum.si/> Letöltve 2007. 4. 30.

kutatói szakdolgozatok bibliográfiai adatait az ARRS⁵² gyűjti s hetente egyszer viszik át a SICRIS szervergépére.

A SICRIS kutatói adatbázis: <http://sicris.izum.si>

A **kutatóintézetek adatbázisa** 1995 óta létezik. Az adatok között megtalálhatók az adott intézmény neve, elérhetőségi adatai, a kutatói csoportok listája, a kutatási területek, a kutatással foglalkozó személyek névsora, az intézmény tevékenységének rövid ismertetése. A SICRIS-ben igyekeznek azon intézmények adatait is regisztrálni az adatbázis keretében, amelyeket a Felsőoktatási, Tudományügyi és Technológiai Minisztérium a kutatási tevékenység terén még nem támogatott. Az egyéni kutatók adatbázisa az előzőekben említett minisztérium felkérésére 1998-ban jött létre. A kutatók adatai mellett (vezetéknev, keresztnév, képesítés, kutatói intézet, csoport), a közvetlen kapcsolatfelvétel céljából megtalálhatók az adott személy telefon és fax száma, elektronikus posta címe, weboldala, munkahelyi beosztása s tudományos fokozata. Itt találhatók a jelenlegi kutatói projektek címei, kutatási területének kulcsszavai, s azon nyelvek listája, amelyeken ír, publikál s kommunikál. Az adott kutató honlapján, vagy a központi adatbázisból lekérhető a személy teljes, ill. válogatott bibliográfiája is. A hazai kutatók mellett megtalálhatók a világ más országaiban tevékenykedő szlovén származású kutatók adatai is. A kutatási projektek adatbázisát 1998 óta vezetik, feltüntetve a kutatóintézet nevét, a projekt vezetőjének nevét,

⁵² Javna agencija za raziskovalne dejavnosti Republike Slovenije, magyarul: Szlovén Köztársaság Kutatói Ügynöksége <http://www.rrs.gov.si/sl/gradivo/> Ezen ügynökség közvetlen kapcsolatban van az európai EUROCRIS szervezettel www.eurocris.org Letöltés: 2007. nov. 4.

főbb adatait s az együttműködő intézmények nevét. A projekt rövid tartalmi leírását találjuk még itt, az ide kapcsolódó kulcsszavakat s a projekt azonosító számát.

Kapcsolat a külföldi adatbázisokkal

A maribori IZUM évek óta együttműködik OCLC céggel, amelynek szolgáltatásait legtöbb esetben az új idegen nyelvű szakkönyvek állománybevételekor s a feldolgozás során használják a könyvtárosok. A rekordok keresése és átmásolása a két adatbázis között teljesen le van egyszerűsítve, aki már belépett a COBISS adatfeldolgozó moduljába jelszó és azonosító nélkül közvetlenül használhatja az OCLC adatbázisban található rekordokat. Ha a keresett dokumentum rekordja nincs meg a központi adatbázisban, a feldolgozó program parancs mezőjébe beírjuk a NO parancsot, s a keresés automatikusan az OCLC adatbázisban folytatódik. Ha van találatunk, a rekordot átmásoljuk a saját (helyi - local) gépünk feldolgozó felületére. Mivel az OCLC rekordjai nem tartalmaznak minden adatot, amelyre a COBISS adatbázisban szükség van, ezért a feldolgozó könyvtáros ezt további adatokkal egészíti ki, majd elemi teljes könyvészeti rekordot a hozzáadott, illetve a kiegészített adatokkal együtt.

A ProQuest, OCLC FirstSearch - Electronic Collections Online, az EIFL Direct, a ScienceDirect, valamint az Engineering Village 2 külföldi adatbázisok közvetlen elérése a rendszeren keresztül IP számhoz s jelszóhoz kötött, s javarészt fizetősek, olymódon, hogy ezen költségeket az illetékes Művelődési, illetve Felsőoktatási és Tudományügyi Minisztérium biztosítja. Az éves keretszerződés keretében csak azon felsőoktatási intézmények, szakkönyvtárak, néhány közkönyvtár részére biztosítanak hozzáférési lehetőséget, amelyek a kiemelt listán szerepelnek. Mivel disszertáciomban kimondottan a hazai fejlesztésű közkönyvtári könyvtári adatbázisokkal és az internetes tartalom szolgáltatással foglalkozom – a külföldi adatbázisokkal való együttműködési formákat nem ismertetem részletesebben.

4. 4. 5. BIBLIOFON

A Bibliofon⁵³ telefonos kölcsönzési határidő meghosszabbítását a COBISS rendszeren belül a 7S Sevens nevű Ljubljana melletti trzini magánvállalkozás végzi térítéses szolgáltatásként, együttműködve a COBISS online könyvtári adatbázissal. A telefonos kapcsolat keretében a következő szolgáltatások vehetők igénybe:

⁵³ A Bibliofon szolgáltatást 7S Sevens d.o.o. üzemelteti Trzinben.
<http://www.bibliofon.net> Letöltve: 2006. okt. 22.

- a kikölcsönzött dokumentumok kölcsönzési határidejének a meghosszabbítása
- a SMS szolgáltatás be- és kijelentése
- tájékoztatás a könyvtár munkaidejéről
- időszerű könyvtári információk

A szolgáltatást a könyvtárhasználók részére fejlesztették ki, elsősorban a kikölcsönzött könyvtári dokumentumok meghosszabbítását teszi lehetővé. A céggel szerződéses viszonyban lévő könyvtárak olvasói a cég által fenntartott vezetékes vagy mobil telefonszám tárcsáza után oly módon jelentkezhetnek be a rendszerbe, hogy felhívják az adott könyvtár bibliofon számát, ahol hangos utasítások után a nyomógombos készülékeken beütik a könyvtári tagsági számukat és a titkos jelszavukat, amely a születési napjuk és hónapjuk számából tevődik össze. Ezt követően a felhasználó hangos tájékoztatást kap a következő adatokról:

- dátum szerint hány könyvtári dokumentum került meghosszabbításra s meddig
- hány könyvtári dokumentum nem került meghosszabbításra

Az SMS-es tájékoztatás megrendelése és lemondása – a felhasználó mobiltelefonon felhívja a választott könyvtár bibliofon számát, s a megadott hangos utasításokat követően bejelentkezik a rendszerbe. Ha elfogadja a felkínált szolgáltatásokat, ill. bejelentkezik a Bibliofon könyvtári tájékoztató szolgáltatásra egy BIBLIOFON szövegű üzenetet kap, egy SMS üzenet díja 0,15 euro. Ha a könyvtári olvasó már nem tart igényt e szolgáltatásra, ezt a rendszer feltárcsázásával egy automatikus üzenet elküldésével lemondhatja, amelyet a rendszer egy üzenettel visszaigazol.

Tájékoztatás – a felhasználó a kölcsönzési határidő lejárta előtt részletes tájékoztatást kap SMS üzenetben a meghosszabbított és a nem meghosszabbított könyvtári dokumentumok számáról, az új kölcsönzési határidő dátumáról és a dokumentumok listájáról. A kölcsönzési határidő lejárta előtt 3 nappal a felhasználó egy értesítést kap, s ha azt követően sem hosszabbítja meg a kikölcsönzött dokumentumokat, vagy nem viszi vissza a könyvtárba, egy nappal a kölcsönzési határidő előtt újabb SMS figyelmeztetés érkezik a mobiltelefonjára. A rendszer ekkor figyelmezteti az olvasót arra, hogy egy nap múlva lejár a kölcsönzési határidő, s ezt követően a könyvtár írásbeli figyelmeztetést küld neki, amely további költségekkel jár. A felhasználó továbbá rövid SMS üzenetet kap az előjegyzett, megrendelt dokumentumokról, a könyvtári tagság meghosszabbításáról s a kiválasztott könyvtár munkaidejéről. A rendszer működéséről szóló üzenetek ingyenesek, míg a többi fizetős szolgáltatás.

A legtöbbet olvasott művek listája 2001. óta havi bontásban könyvtáranként az alábbi weboldalon készíthető el az előzetes paraméterek beállítását követően: http://home.izum.si/cobiss/top_gradivo E könyvtári statisztikai modul nemcsak a könyvtárosok, hanem az olvasók részére is igen hasznos. A népszerű könyv ezzel még olvasottabbá és keresettebbé válik. Igen közkedvelt weboldal ez a könyvkereskedők és könyvkiadóknak részére is, ahol pontos s friss adatok találhatóak a könyvtárak legkeresettebb és a legtöbbet kikölcsönzött könyvtári dokumentumokról.

Könyvtári támogatás⁵⁴ a szerzőknek, fordítóknak, képző- és fotóművészeti alkotóknak, valamint a zenei- és filmművészeknek fizetnek ki. A tulajdonképpeni szerzői jogdíjat az elfogadott kritériumok alapján a közkönyvtárakban kikölcsönzött dokumentumok számától és annak gyakoriságától függően kapják meg a jogtulajdonosok. A Szlovén Hivatalos Lap 2004. 42. számában megjelent Szabályzat a könyvtári kölcsönzési támogatás (Pravilnik o izvajanju knjižničnega nadomestila), alapján a Művelődési Minisztérium évi járadékot folyósít az alkotóknak, fordítóknak, fotó- és képzőművészeknek. A kölcsönzési jelentéseket a COBIB központi adatbázis és a CONOR névkataszterben szereplő adatok alapján készítik el, amely összhangban van a szerzői jogdíjakról szóló Európa Uniós elvekkel.

4. 4. 6. KÉRDEZD MEG A KÖNYVTÁROST

Az online szolgáltatás célja, kihasználva az internet nyújtotta kommunikációs lehetőségeket, hogy olyan tájékoztatással szolgáljon, amelyeket a kérdezők a könyvtárban is megkapnának, de az adott esetben nincsenek egy nagyobb gyűjteménnyel rendelkező könyvtár közvetlen közelében.

Az online szolgáltatás keretében kétféle módon adnak tájékoztatást:

- a közkönyvtárak és az egyetemi szakkönyvtárak állománya és információi és
- a COBISS könyvtári adatbázis szolgáltatásai alapján.

A szolgáltatás teljesen ingyenes, nincs szükség regisztrációra s előzőleg nem szükséges egy könyvtárba sem beiratkozni. Az online szolgáltatás nem helyettesíti a klasszikus könyvtári tájékoztatást, hanem kibővíti azt, gyorsabban elérhető s új dimenziókat ad az elektronikus könyvtári tevékenységnek. A kérdező nemcsak választ kap a feltett kérdésre, hanem megtanítják arra is, hogyan tud majd a továbbiakban önállóan hozzájutni a keresett információkhoz.

⁵⁴ A könyvtári támogatásról bővebben: <http://home.izum.si/cobiss/nadomestilo/> Letöltve: 2007. nov. 4.

A szerzői jogokról szóló törvény szerint csak azon információkat tudják szolgáltatni, amelyek közhasznú célokat szolgálnak, s nyilvános hozzáféréssel rendelkeznek.

A felhasználók javaslataikat és megjegyzéseiket a következő címre küldhetik el: vprasaj@izum.si

A **Kérdezd meg a könyvtárost** online szolgáltatást⁵⁵ maribori IZUM üzemelteti a következő tíz könyvtár közreműködésével:

Nemzeti és Egyetemi Könyvtár, Oton Župančič Könyvtár, Központi Műszaki Könyvtár, Központi Közgazdasági Könyvtár, Központi Egészségügyi Könyvtár, valamennyi Ljubljánából, valamint a maribori Egyetemi Könyvtár és a Városi Könyvtár, továbbá a celjei Körzeti Központi Könyvtár, a Novo mesto-i Miran Jarc Könyvtár és a Nova Gorica-i France Bevk Könyvtár.

A kérdezők kétféle módon léphetnek kapcsolatba az online szolgáltatással:

- elektronikus posta s
- beszélgetés (csevegés – ang. chat) formájában

Az e-postái szolgáltatás űrlapján fel kell tüntetni a kérdező nevét, e-címét, a konkrét kérdést, illetve a leendő válasz fajsúlyát is meg lehet jelölni: elemi- vagy középiskolai, egyetemi, vagy tudományos szinten kéri az igénylő a választ. Választani lehet a könyvtárak típusa szerint: köz- és egyetemi könyvtár, vagy a központi adatbázist üzemeltető IZUM között. A hét öt munkanapján, hétfőtől péntekig 9 és 15 óra között naponta 3-3 könyvtár tájékoztató könyvtárosai várják a kérdéseket, amelyekre 24 órán belül válaszolnak.

A közvetlen kapcsolat – chat formájában érkező kérdéseket szintén egy webes űrlapon lehet elküldeni, ahol az érdeklődő felírja saját nevét, e-címét, s kiválasztja a könyvtár típusát. A tájékoztató könyvtárosok az előzőekhez hasonló munkaidőben fogadják a kérdéseket, s igyekeznek a legrövidebb időn belül válaszolni rá. A kérdező az e-beszélgetést követően a megadott e-postacímre megkapja beszélgetés teljes szövegét is. A beérkező kérdéseket és a válaszokat egy adatbázis keretében megőrzik s ezt később mások is felhasználhatják. Adatvédelmi okokból a kérdező adatait (nevét s címét) nem szolgáltatják ki. A tájékoztató online szerviz a [QuestionPoint](#) – Cooperative Virtual

⁵⁵ A Kérdezd meg a könyvtárost online szolgáltatás közkönyvtári honlapokon való jelenlétéről a disszertáció Szlovénia közkönyvtárak honlapjainak vizsgálatá tartalmi, szerkezeti, minőségi és működési szempontból c. fejezetben végeztem felmérést. A szolgáltatásról részletesebben a következő honlapon: <http://home.izum.si/izum/qp/> Letöltve: 2007. nov. 4.

Reference (Ask a Librarian) internetes program szlovén nyelvű változata alapján működik, amelyet a [Library of Congress](#) és a Online Computer Library Center, [OCLC](#) fejlesztett ki.

A könyvtárosok továbbképzése

Az IZUM az év két nyári hónapját kivéve folyamatosan számos könyvtári továbbképző tanfolyamokat szervez a könyvtárosok és az informatikai szakemberek részére⁵⁶ – elsősorban az alap- és középfokú katalogizáló program elsajátítása és a COBISS adatfeldolgozói engedély megszerzése céljából, amely egyben feljogosítja a tulajdonosát arra, hogy aktív felhasználóként belépessen a rendszerbe, új rekordokat töltsön fel, illetve a meglévő rekordokat szükség szerint módosítja vagy javítja. A 2007-es esztendőben 4 bemutató előadást és 23 tematikus tanfolyamot szerveztek a könyvtárosok részére.

Help desk - segélyszolgálat

Az IZUM munkatársai a COBISS könyvtári programmal kapcsolatosan hétfőtől péntekig 7.30 és 21.00 óra között, valamint szombaton 7.30 és 13.00 óra között a +386 (0) 2 25 20 333-as telefonon, illetve a cobissurgent@izum.si e-postacímen nyújtanak bővebb, szakmai segítséget és tájékoztatást a hozzájuk forduló könyvtárosok részére. A felhasználók a további kérdéseiket elküldhetik még a következő címre: cobisservis@izum.si

4. 5. A COBISS NET KÜLFÖLDÖN

A nemzeti virtuális könyvtárak létrejötte és azok együttműködése

A nemzeti virtuális könyvtárak Szlovéniában, Szerbiában, Bosznia és Hercegovinában, Macedóniában, valamint Montenegróban eltérő körülmények között alakultak meg. Feladataik, céljaik, s rendeltetésük megegyezik minden országban: működtetik és gyarapítják a nemzeti könyvtári adatbázist, képviselik és prezentálják a virtuális könyvtárak tevékenységét. Jogi és adminisztratív szerepet vállalnak, tovább fejlesztik a meglévő hálózatot, szerződéseket kötnek az újabb és a módosított könyvtári COBISS programcsomagokra, ellenőrzik a hálózat tevékenységét és biztosítják az adatvédelmet. Felügyelnek a központi adatbázis és az egész hálózat folyamatos működésére. Továbbképzéseket szerveznek a felhasználók részére. Felügyelik a rendszer működését és statisztikai felméréseket végeznek. Együttműködnek a COBISS.Net⁵⁷ hálózat többi tagjával, lehetővé teszik a nemzeti bibliográfiák kölcsönös felhasználását a nemzeti és a

⁵⁶ A COBISS tanfolyamok részletes leírását és dátum szerinti beosztását minden évben egy külön programfüzetben teszik közzé, amely az IZUM honlapján is elérhető:

<http://home.izum.si/izum/izobrazevanje/tecaji/seznam.asp?HP=5> Letöltve 2007. 4. 28.

⁵⁷ Szlovénia, Bosznia és Hercegovina, Macedónia, Szerbia és Crna Gora önálló könyvtári információs adatbázisai: www.cobiss.net Letöltve: 2007. nov. 4.

COBISS.Net hálózathoz csatlakozott országok könyvtárai részére. Kapcsolatokat építenek ki az európai és más világrészekben lévő könyvtári adatbázisokkal.

A COBISS.SI, a COBISS.BH, a COBISS.MK, a COBISS.SR és a COBISS.CG (Szlovénia, Bosznia és Hercegovina, Macedónia, Szerbia és Crna Gora) önálló könyvtári információs adatbázisaiként működnek. Ebből alakult ki a COBISS.NET, amely összeköti a fent említett országok könyvtári információs rendszereit. Egyben lehetőség nyílik arra, hogy a COBIB központi adatbázisból és az OCLC-ből (WorldCat) bibliográfia adatokat vegyenek át. A COBISS.NET keretében működő könyvtárak 2003 február 27-én Belgrádban írták alá az együttműködési szerződést.

A COBISS 2 és a COBISS 3, a két könyvtári feldolgozó program fejlesztését és karbantartását az IZUM intézet végzi, amellel lehetőség nyílik más idegen nyelvű bibliográfiai adatbázisokhoz való hozzáférésre, míg a két feldolgozó program kezelőfelülete többnyelvű – akár szlovén, angol, szerb és macedón nyelven is telepíthető az adott ország könyvtáraiban használatos nyelvek alapján.

A COBISS.NET fő célja:

1. Felgyorsítani a könyvtárak számítógépesítését, és a munkafolyamatok automatizálását az együttműködő országok és azok könyvtárainak keretében. Ezzel lehetőség nyílik a naprakész gyors információ áramlás biztosítására az interneten keresztül.
2. Felhívni a figyelmet az albániai, bulgáriai, a horvátországi és a koszovói érdekelt könyvtárak körében az adatbázis hasznosságára s biztosítani számukra a hozzáférést a COBISS.Net hálózaton keresztül.
3. Összehangolni a könyvtári dokumentumok gépi feldolgozását a nemzetközi szabványok alapján.
4. Az egymást támogató információs rendszerek kialakítása a kutatói szféra részére az együttműködő országok közös hozzájárulásával s egyben biztosítani a hozzáférést a kutatók és a kutató intézmények nyilvántartásához.
5. Felhívni a figyelmet a hálózat keretében együttműködő országok érdekelt minisztériumainak és egyetemi karainak a kutatói bibliográfiák vezetésére az elfogadott tipológiai besorolás alapján.
6. Felgyorsítani a kutatói tevékenységet, ami nagyban hozzájárul majd az illető országok mielőbbi gazdasági fellendüléséhez.

4. 5. 1. RÖVID TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Bosznia és Hercegovina

A Bosznia és Hercegovina-i virtuális könyvtár megalakulásának kezdetei 1997-re nyúlnak vissza, ekkor került elfogadásra az ország területén lévő könyvtárak gépesítéséről szóló tervezet. A terv megvalósítására és kivitelezésére 1998 és 2000 között került sor, a pénzeszközök java részét a szlovén kormány biztosította. Ennek keretében az IZUM képviselői 1998-ban öt boszniai egyetemmel szerződést kötöttek azzal a céllal, hogy létrehozzák a COBISS Centar intézetet. Ezzel egy időben egyetemek egymás között szerződést írtak alá a BIHARNET Centar⁵⁸ megalakításáról. A BIHARNET internetes hálózat létrejöttével kapcsolatot létesítettek Bosznia és Hercegovina több nagyobb városa között, majd Szlovénián keresztül a TEN-34 elnevezésű európai akadémiai hálózathoz csatlakoztak. Mindazon könyvtárak, amelyek bekapcsolódtak a COBISS.BH könyvtári rendszerbe, megfelelő számítógépes felszereléshez jutottak, s ezzel egy időben megkezdődött a könyvtárosok és az informatikusok továbbképzése, amelyen több mint 300 személy vett részt.

1998 februárjában a Banja Luka-i, a mosztári, a tuzlai egyetemek, valamint a maribori IZUM szerződést írt alá a COBISS Centar megalakításáról, amely mint közintézmény arra lett volna hivatott, hogy elősegítse a könyvtári információs hálózat kialakítását és megszervezését, valamint biztosítsa annak folyamatos működését az ország területén. A rákövetkező években a COBISS Centar állandóan pénzügyi nehézségekkel küzdött, áthidaló megoldásokat részben a bosnyák föderáció kormánya és egyes szponzorok nyújtottak, de az intézmény státuszát még ekkor nem sikerült rendezni.⁵⁹

A Boszniai Föderáció, a Boszniai Szerb Köztársaság⁶⁰ és a Szlovén Köztársaság illetékes miniszterei 2001 júniusában egy újabb megállapodást írtak alá a Bosznia és Hercegovina-i és a szlovén könyvtárak közötti a kapcsolat kiépítéséről. A szerződésben vállalt kötelezettségeket az illetékes boszniai minisztériumok nem biztosították, ezt követően a BIHARNET Centerben megszűnt a munka és az intézmény szétesett. 2004 szeptemberében a COBISS Centar dolgozói annyira kilátástalannak ítélték meg a helyzetet, hogy felfüggesztették a tevékenységet s elhagyták az intézményt és a gépeket a szarajevói Nemzeti és Egyetemi Könyvtárban helyezték letétbe.

⁵⁸ Bosznia és Hercegovina Akadémiai és Kutatói Internet Hálózata

⁵⁹ Bosznia és Hercegovina területén a Daytoni békeszerződés után több nemzeti régió s közigazgatási egység alakult ki, amelyet a bosnyák föderáció keretében 2008-ban sem tudtak teljesen összehangolni.

⁶⁰ Srpska Republika - Boszniai Szerb Köztársaság Banja Luka székhellyel, amelyet a környező országok és a nagyhatalmak még 2008-ban sem ismertek el legitim államnak, ill. államalakulatnak.

2004 decemberében a Szarajevói Régió oktatási és tudományügyi minisztériuma biztosította az anyagi feltételeket az intézmény újraindulásához és a folyamatos működéséhez. 2005 március 9-én újabb szerződés aláírására került sor a szarajevói Nemzeti és Egyetemi Könyvtár és a maribori IZUM között, s még 2005 április 5-én 12 könyvtárral megkezdte működését a COBISS.BH, illetve a bosnyák virtuális könyvtár négy főállásban dolgozó munkatárssal.

A boszniai Föderális Oktatási és Tudományügyi Minisztérium, valamint a Szarajevói Régió illetékes minisztériuma s boszniai Nemzeti és Egyetemi Könyvtárral karöltve 2006 februárjában újabb szerződést írt alá, s azt követően vette kezdetét az E-CRIS, a tudományos intézményeket, kutatókat és kutatói projekteket nyilvántartó adatbázis működése. 2006 szeptemberében már 14 nagyobb könyvtár működött a COBISS.BH⁶¹ keretében, köztük a boszniai és hercegovinai Nemzeti és Egyetemi Könyvtár Szarajevóban, a Boszniai Szerb Köztársaság Nemzeti és Egyetemi Könyvtára Banja Lukán. Amellett 7 egyetemi kar könyvtára Szarajevóban, valamint a tuzlai, zenicai és a mosztári egyetemi és regionális könyvtárak kapcsolódtak rá erre a rendszerre.

Montenegro

A montenegrói COBISS könyvtári adatbázis 2001 óta működik. Az országos hálózat kialakulása és beindulása itt sem volt zökkenőmentes. A kezdeti időszakban a Montenegroi Egyetem rektora nem támogatta az illetékes minisztériumok ezen irányú tevékenységét. Az oktatási és a tudományügyi, valamint a művelődési minisztérium mégis kitartott a COBISS.CG⁶² létrejötté mellett. A montenegrói Nemzeti Könyvtár kellő számú és képzettségű szakembert biztosított a COBISS.CG adatbázis mielőbbi beindítása és folyamatos működése céljából.

A montenegrói Virtuális Könyvtár⁶³ kiépítésének a tervezete a következőképp alakult: az ország területén lévő könyvtárakat hat csoportba sorolták: a Đorđe Crnojević Központi Nemzeti Könyvtár,⁶⁴ egyetemi könyvtárak, szakkönyvtárak (a tudományos és művészeti akadémia és más kutatóintézetek könyvtárai), közkönyvtárak,⁶⁵ iskolai könyvtárak, s más intézmények könyvtárai. A montenegrói központi könyvtári adatbázisban 45 ezer

⁶¹ <http://www.cobiss.ba/> Letöltve: 2007. nov. 4.

⁶² <http://cnbct.cnb.cg.ac.yu/cobiss/> Letöltve: 2007. nov. 4.

⁶³ <http://cnbct.cnb.cg.ac.yu/cobiss/> Letöltve: 2007. nov. 4.

⁶⁴ Centralna narodna biblioteka Crne Gore »Đorđe Crnojević« magyarul: Đorđe Crnojević Központi Nemzeti Könyvtár

⁶⁵ A szerb nyelvű szakirodalom narodna biblioteka-ként jelöli a közkönyvtárakat, amelyeket népkönyvtárnak lehet fordítani.

bibliográfiai címléírás gyűlt össze. Ezen előkészületek és a munkálatok költségeit a budapesti Nyílt Társadalom Intézete, valamint a maribori IZUM támogatta. A COBISS Net továbbfejlesztésének második fázisában 2006 szeptemberében a montenegrói COBISS.CG keretében 9 nagy könyvtár társította adatbázisait, köztük a Cetinjében lévő Nemzeti Könyvtár, a podgoricai⁶⁶ Egyetemi Könyvtár, továbbá 5 egyetemi kari könyvtár Podgoricából, valamint a kotori és a nikšići regionális könyvtárak.

A montenegrói virtuális könyvtár honlapja

A Montenegrói Virtuális Könyvtár ezek szerint a következő feladatokat látja el: képviseli és prezentálja a könyvtárak tevékenységét és munkáját, amellyel jogi és adminisztratív szerepe van, továbbfejleszti a meglévő hálózatot, szerződéseket köt az újabb és a módosított programcsomagokra, ellenőrzi a hálózat tevékenységét és biztosítja a folyamatos adatvédelmet, amellyel szerződéseket köt az újonnan csatlakozott intézményekkel, s továbbképzéseket szervez a felhasználók részére. Felügyeli a rendszer működését és statisztikai felméréseket végez. Együttműködik a COBISS.Net hálózat többi tagjával, s kapcsolatokat épít ki az európai és más kontinenseken lévő könyvtári hálózatokkal és adatbázisokkal. Az E-CRIS.CG kutatói adatbázis működtetését és felügyeletét a podgoricai Egyetemi Könyvtár vállalta és működteti. Tekintettel az ország területén élő többségi nemzetiséget alkotó montenegróiakra, valamint a kisebb létszámban ott élő szerbekre a

⁶⁶ Montenegróban a Nemzeti Könyvtár Cetinjében található. Podgorica, régebben Titograd az ország fővárosa, itt található az Egyetemi Könyvtár.

montenegroi virtuális könyvtár három nyelvű kezelőfelülettel rendelkezik: latin betűs szerb és angol, valamint cirill betűs szerb nyelvű honlappal.

Macedónia

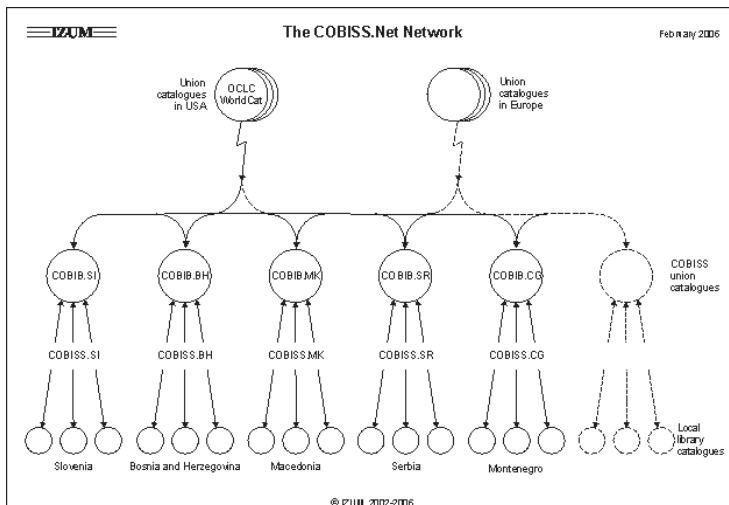
A macedón közös COBISS.MK⁶⁷ könyvtári adatbázis 2002-ben kezdte meg működését, az ezzel kapcsolatos alapszerződést a maribori IZUM a szkopjei Nemzeti és Egyetemi Könyvtárral 2004-ben írta alá. Ezek alapján a nemzeti könyvtár keretében létrehozták a VBM Centar nevű részleget, amely kötelezte magát a COBISS.MK folyamatos működtetésére. A macedón művelődési minisztérium 2004-2005 folyamán jelentős pénzeszközöket fordított a nagyobb városokban lévő könyvtárak gépesítésére és a hálózat kiépítésére. A kezdeti időszakban a szkopjei Szent Kliment Ohridski Nemzeti Könyvtárban 192.634 bibliográfiai rekord átvételére került sor. Ehhez hozzácsatolták még a bitolai Szent Kliment Ohridski Egyetemi Könyvtár 50.520 bibliográfiai rekordját, majd a szkopjei Természettudományi és Matematikai Kar könyvtár közreműködésével ezt újabb 5 ezer bibliográfiai adattal kibővítették. 2006 szeptemberében a COBISS.MK adatbázisát 22 macedón könyvtár alkotta, a legjelentősebbek a Szent Kliment Ohridski Nemzeti és Egyetemi Könyvtár Szkopjében, a Macedón Tudományos és Művészeti Akadémia Szkopjében. 2006-ban ez az adatbázis mintegy 248 ezer bibliográfia adattal rendelkezett. A virtuális könyvtár kezelőfelületét macedón nyelven cirill míg az angol nyelvű változatot latin betűsen lehet használni.

Szerbia

Szerbiában a Tudományügyi, Technológiai Fejlesztési Minisztérium keretében több éve folyó előkészületeket követően sem sikerült évekig létrehozni az egységes könyvtári bibliográfiai adatbázist. 2001-ben a Szerbiai Virtuális Könyvtár⁶⁸ projektet a Nyílt Társadalom Alapítvány finanszírozta, ezen támogatással indult be újra a COBISS könyvtári adatbázis a belgrádi Szerb Nemzeti Könyvtárban, az újvidéki Szerb Maticában és a belgrádi Svetozar Marković Egyetemi Könyvtárban. A COBISS.SR könyvtári adatbázis 2003-ban kezdte meg működését. Ezzel egy időben megtörtént az újvidéki Szerb Matica adatbázisának összehangolása a Szerb Nemzeti Könyvtár, a Svetozar Marković Egyetemi Könyvtár, valamint a Jugoszláv Bibliográfiai Intézet között, s ekkor vált lehetővé a Szerbiai Virtuális Könyvtár megalakulása a Szerb Nemzeti Könyvtár keretében.

⁶⁷ A macedón virtuális könyvtár cirill betűs kezelőfelülettel rendelkezik <http://www.nubsk.edu.mk/cobiss/>
Letöltve: 2007. nov. 4.

⁶⁸ VBS – Virtualna biblioteka Srbije - Szerbiai Virtuális Könyvtári Központ

A COBISS NET működésének sematikus vázlata

A projekt első fázisában a szerbiai Virtuális Könyvtár adatbázisában 1.300.000 bibliográfiai rekordot tároltak, amelyek a belgrádi Szerb Nemzeti Könyvtár, az újvidéki Szerb Matica, a belgrádi Egyetemi Könyvtár, valamint a volt Jugoszláv Bibliográfiai és Információs Intézet készített. A hálózat kiépítését az Európa Bizottság TEMPUS programja és a budapesti Nyílt Társadalom Alapítvány támogatta 250.000 euro értékben. Ezen támogatást hardver és szoftver eszközök beszerzésére, a COBISS könyvtári modulsomagok megvásárlására, valamint a könyvtárosok és a kezelőszemélyzet továbbképzésére fordították. 2005-ben 12 könyvtár, 2006 szeptember végéig további 14 intézmény kapcsolódott rá a COBISS rendszerre. 2006 folyamán került sor a regionális és városi könyvtárak csatlakozására. 2006 októberében az adatbázis keretében már 56 könyvtár működött. A Szerbiai Virtuális Könyvtár alapítói között található az újvidéki Szerb Matica könyvtára, ahol jelentős számú magyar nyelvű könyvtári dokumentum is van. A szerbiai könyvtárosok továbbképzését a belgrádi VBS Centar szervezi folyamatosan. A szerbiai COBISS virtuális könyvtár kezelőfelületét⁶⁹ szerb nyelven cirill és latin betűs változatban lehet használni, de van angol nyelvű menü kínálata is.

⁶⁹ <http://vbs.nbs.bg.ac.yu/cobiss/index-sc.html> Letöltve 2007. nov. 4.

Országok, melyek nem kapcsolódtak a COBISS adatbázishoz

Koszovó

A koszovói Nemzeti és Egyetemi Könyvtár Prištinában 1999-ig használta a COBISS könyvtári programot. A több évig tartó háborús helyzet miatt és a nemzetközi közigazgatási szervek (UNMIK) támogatásával az Aleph 500-as rendszert vezették be, amely az Ex libris izraeli-amerikai cég adatfeldolgozó programja. A rendszer beindításáról szóló szerződést 2004 márciusában írták alá, de lényeges előrelépés nem történt. 2007 májusában 20 koszovói könyvtáros egy hetes továbbképzésen vett részt Mariborban az IZUM szervezésében, azt követően pedig egyes szlovéniai körzeti központi könyvtárban az adatbázis működésével ismerkedtek. A 2008 februárjában önállósult Koszovóban az illetékes minisztériumok megalakulását követően várhatólag nagyobb lendületet vesz majd a könyvtárak gépesítése és az állomány feldolgozása ezen rendszer keretében.

Horvátország

A Horvát Nemzeti és Egyetemi Könyvtár igazgatói tanácsa 1991 nyár elején olyan döntést hozott, hogy Jugoszlávia szétesését követően már nem használják a COBISS adatbázist. Ezzel egy időben a horvát könyvtári hálózat fejlesztését és működtetését egy horvát cégnek adták át. A pulai egyetemi könyvtár még 2001-ben is megpróbált együttműködni a COBISS adatbázis fejlesztőjével, de minisztériumi utasításra ezen kapcsolat félbeszakadt. A horvát művelődési minisztérium 2001-ben hozott döntést a Horvát Nemzeti Könyvtári Információs Rendszer⁷⁰ megalakításáról, míg a könyvtári adatfeldolgozó program beüzemelésével az IBM horvátországi főképviseletét bízta meg Zágrábban. A szerződésben foglaltak megvalósítására nem került sor, mert a két szerződő fél a modern könyvtári tevékenység problematikáját nem ismerte.

2005 májusában a zágrábi Horvát Nemzeti Könyvtár meghívta a maribori IZUM intézetet, hogy vegyen részt azon a nyilvános pályázaton, amelyet az illetékes horvát minisztérium írt ki adatfeldolgozó program megvásárlására a Nemzeti Könyvtár részére. Az IZUM részt vett ezen a pályázaton, de 2005 júliusában a pályázatot érvénytelenné nyilvánították, azzal a nem hivatalos megjegyzéssel, hogy még az év szeptemberében megismétlik. Később az illetékes horvát minisztériumban olyan döntést született, hogy az amerikai Voyager cég könyvtári programját vásárolják meg.

⁷⁰ Horvát nyelven: NISKA – Nacionalni informacijski sistem knjižnic Republike Hrvatske.

Albánia

2005 októbere és decembere között a maribori IZUM megpróbált kapcsolatba lépni az albán kormány kabinetjével s több illetékes minisztériummal. 2005 őszén Mariborban az évente megrendezésre kerülő COBISS tanácskozáson jelen volt az albán kulturális minisztérium és a tiranai könyvtár 2-2 képviselője. Érdeklődésüket fejezték ki a COBISS könyvtári adatfeldolgozó program iránt. A tanácskozás végén elhangzott nem hivatalos megbeszélések alapján azt lehetett megállapítani, míg a két ország kormánya s az illetékes minisztériumok között nem kerül sor érdekegyeztetésre, addig az albániai könyvtárak a COBISS.Net rendszerbe való bekapcsolódása még várat magára.

5. A SZLOVÉNIA KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK VIZSGÁLATA TARTALMI, SZERKEZETI, MINŐSÉGI ÉS MŰKÖDÉSI SZEMPONTBÓL

5. 1. A SZAKIRODALOM BEMUTATÁSA

A 2000-2003 közötti időszakban főleg analóg és bérelt telefonvonalakon folyt az internetezés és az adatátviteli szolgáltatás. Ezen időszakban jobbra az egyszerűbb, kevés grafikával ellátott weboldalak voltak a népszerűbbek, mivel egyes régiókban, községekben és kistelepüléseken nem volt megfelelő adatátviteli hálózat. A szélessávú internet, az ADSL 2004 második felében és 2005-ben terjedt el.⁷¹

A webes honlapok szerkesztési elvei

A szlovén nyelvű web portálok 1993-ben kezdtek megjelenni, s a mai napig igen nagy fejlődésen mentek keresztül. Évekig gyakorta több web portál kialakításánál hiányzott a kellő hozzáértés, a szakmai dialógus és a tervszerű továbblépés. A kezdeti időszakban igen kevés szakkikk, tanulmány, vagy szakkönyv jelent meg ebből a témakörből, amely a hazai web portálok előrelépését ösztönözte volna. Ezen időszakban gyakorta azt tapasztalhattuk, hogy a web projektek teljes kivitelezését jobb híján a számítógépes programozókra és a grafikusokra bízta, akik a tartalmi dolgokkal nemigen foglalkoztak. Megtörtént az, hogy a szöveget lerövidítették, a grafikát és a képeket rossz helyre tették. Olyan szövegeket emeltek át webes környezetbe, amelyek nem erre a célra készültek. Valójában nemigen volt megfelelő szakember, aki a szövegek gondozásával foglalkozzon.

Okulva a hazai és a külföldi tapasztalatokból, hiányosságokból, valamint az új internetes technológiák s webszerkesztő programok megjelenését követően az ezredforduló utáni években jelentős előrelépésre került sor ezen a téren. A webtechnológia nyújtotta kommunikációs lehetőségek mind jobban kibővültek. A világhálón korlátlan számú weboldalt helyezhetünk el, amely azonnal olvashatóvá és hozzáférhetővé válik. Ezek szerint elméletileg mindenki publikálhat az interneten. Az itt megjelenő információ halmazz gyakorlatilag még cenzúrázni, vagy központilag ellenőrizni sem lehetséges. A net nem egy hirdetőtábla az egyoldalú információ áramlás céljából. Ez ez nyitott kommunikációs térség. Mindenkinek lehetősége van arra, hogy megjelentesse saját véleményét s bárki bármit kommentárolhat, véleményezhet s közzétehet.

⁷¹ Az internet szolgáltatók a 1024/256 kbit/s internet hozzáférést ajánlják, de más szolgáltatói csomag közül is lehet választani. Egyes nagyobb városokban (Ljubljana, Kranj, Koper) 2007 folyamán megkezdődött az optikai hálózat kiépítése.

Valójában csak alapvető webszerkesztő ismeretekre, internetes hozzáférésre s megfelelő nagyságú tárhelyre van szükség egy adott szervergépen. Ezt a hiányt próbálta pótolni hazai viszonylatban Dušanka Mervar és Vuk Čosič is, akik a internetes oldalt hozták létre s folyamatosan hasznos tanácsokkal és ötletekkel látták el a hozzájuk fordulókat.⁷²

A felhasználói elvárások, kívánságok, s javaslatok minden webportált készítő s üzemeltető részére igen hasznosak. Ezek a visszajelzések nagyon jól felhasználhatók az oldalak további tartalmi bővítése terén. A web lap szerkesztőknek rá kell érezni a **szükségletekre** és a hagyományos (helyi) felhasználói elvárásokra s szokásokra. A webre készülő szövegek írása és szerkesztése egészen más, mint a hagyományos nyomtatásra kerülő szövegek írása. Emiatt a web szerkesztők sokkal összetettebb feladat előtt állnak: „nézők” és a „felhasználók” sokkal kevesebb szöveget igényelnek, de a weben megjelenő szöveg az legyen velős és sokatmondó. Tudnunk kell azt is, hogy az internet felhasználók nem egy érdeklődési célcsoport tagjai, hanem egy „vegyes társaság”. Ők igény szerint szörföznek, attól függően, hogy milyen környezetben élnek és a jelen esetben milyen információk elvárásaik vannak.

A honlap megtervezése, kidolgozása és üzemeltetése egy egész szakember gárdát igényel, hasonlóan a filmiparhoz. A honlap szerkesztője és vezetője legyen az informatika terén képzett szakember. A honlap megtervezése, beindítása, majd azt követően működtetése több fázisban történik. Az oldalak formai kivitelezése a grafikai webszerkesztőre hárul. Ezzel egy időben kezdődik meg a weboldals szövegek előkészítése, fordítása, szerkesztése, lektorálása, s nyelvi adaptálása. Ezt követően lépnek színre a web szerkesztők, akik a honlapszerkesztő program keretében elkészítik az oldalakat és beállítják a hozzá kapcsolódó linkeket, majd az összes állományt felküldik a szervergépre. S ezt követően indul be a honlap próbaüzemeltetése.

A honlap megjelenítése nem jelenti a munkafolyamat befejezését, mindezt tartalmi és grafikai szempontból állandóan frissíteni kell. Ezzel ellentétben egy könyv megjelenésekor ez a folyamat befejeződik és lezárul. A honlap esetében ez a munkafolyamat nem zárul le, hanem tovább folytatódik új tartalmak feltöltésével és az elavult szövegrészek törlésével.

Egy honlap életének több ciklusa van: megalkotás, szerkesztés, jóváhagyás, megjelenés, látogatottság, archiválás, illetve törlés.

⁷² A szerzőpáros a Gospodarski vestnik (Ljubljana) c. lap szervergépén 2004-ben hozták létre a www.pisanja.com weboldalt. Az ott megjelent cikkeket később könyv formájában is kiadták: Mervar, Dušanka, Vuk Čosič: Pisanje.com. Ljubljana, GV Izobraževanje: Siol, 2005. 112. p.

Néhány fontos elvárás: a hangos oldalak, a vakbarát, a betűk nagyságának alakítási lehetősége a gyengébben látók részére külön programozást igényel. Ettől függetlenül optimális betűnagyságra és megfelelő képernyő felbontásra van szükség - legyen olyan, amelyet a felhasználók leggyakrabban használnak. A szöveg írásakor arra kell törekedni, hogy ne legyenek hosszabbak hat sornál. S minden bekezdésben legyen egy kulcsfontosságú gondolat. Nem szabad elfelednünk, hogy a képernyőről való olvasás sokkal nehezebb, mintha papírról olvasnánk. Használjunk szép, szabatos kifejezéseket és egyszerű szerkezetű mondatokat. Az internetre kerülő szöveget nézze át a nyelvi lektor is. Fontos tényező, hogy tudunk-e kellő anyagi háttérrel biztosítani a könyvtári honlapok szerkesztésére, folyamatos működtetésére és a meglévő tartalom állandó frissítésére. Visszajelzéseként jó, ha tudjuk mérni egyes oldalak látogatottságát is.

A közkönyvtári honlapok szerkesztési elvei

Igazán nagy segítség volt az Európai Közösség kulturális bizottságától azon döntés, amikor mintegy 30 neves szakember közreműködésével elkészítették és kidolgozták a kulturális honlapok minőségi elveit. S külön dicséretet érdemelnek még mindazon magyarországi szakmai körök is, amelyek lehetővé tették, hogy egy évvel később ez magyar nyelven⁷³ is megjelenhetett. Saját adatgyűjtésemet és felmérésemet a közkönyvtári honlapokat illetően ennek alapján terveztem meg. A kérdőív összeállításánál azon központi motívum vezérelt, hogy melyek ezek a minőségi elvek, s milyen szempontokat helyeznek előtérbe.

A minőségi kulturális honlap az európai kulturális sokszínűséget tükrözi, s mindenki számára biztosítja a digitális kulturális társadalom elérhetőségét – olvasható a tíz minőségi elv rövid ismertetése előtt. Az adott kritériumok figyelembe vétele alapján olyan minőségi weboldalat készíthetünk, amelyek megfelelnek majd nemcsak a hazai, hanem a külföldi elvárásoknak és követelményeknek. Ezzel egy időben lemérhetjük, összehasonlíthatjuk, osztályozhatjuk, s minősíthetjük a már meglévő, s működő intézményi weboldalainkat. A közkönyvtári honlapok mérésénél és értékelésénél az alábbi tíz kritérium legyen mérvadó:

- 1. Átláthatóság:** világosan jelölje meg a honlap azonosságát és célját, valamint a fenntartásáért felelős szervezetet.
- 2. Hatékonyság:** a felhasználó szempontjából, azaz a tartalmat megfelelően válogassa, digitalizálja, hitelesítse és jelenítse meg.

⁷³ Kézikönyv a minőségi elvekről (Quality Principles for cultural Web Sites), Bp., 2004.
<http://www.mek.oszk.hu/minerva/html/dok/minoseg-10elv.htm> Letöltve: 2006. 8. 3.

- 3. Karbantartottság:** azaz minőségi elvek mentén biztosítják a naprakészségét
- 4. Elérhetőség** minden felhasználó számára - a navigálás, a tartalom és az interaktivitás tekintetében is - függetlenül a használó rendelkezésére álló műszaki színvontaltól vagy esetleges fogyatékos voltától.
- 5. Felhasználó-központúság:** vegye figyelembe a felhasználó igényeit, biztosítsa a könnyen használhatóságot, vegye számba a felhasználói értékeléseket és visszajelzéseket.
- 6. Interaktivitás:** adjon lehetőséget a használónak a kapcsolatteremtésre és a megfelelő válaszokra. Adott esetben ösztönözze a felhasználót kérdésfeltevésre, információk megosztására és vitára.
- 7. Többnyelvűség:** legyen tisztában a többnyelvűség fontosságával, biztosítson minimális szintű érthetőséget több nyelven is.
- 8. Átjárhatóság:** a kulturális hálózaton belül tegye lehetővé, hogy a használók könnyen megtalálják az igényüknek megfelelő tartalmat és szolgáltatást
- 9. Jogkövetés:** vegye tekintetbe a szellemi tulajdonjoggal és az adatvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseket, világosan közölje a honlapnak és tartalmának használatára vonatkozó feltételeket.
- 10. A hosszú távú megőrzés** céljából kövessen olyan stratégiát és szabványokat, amelyek biztosítják a honlap és tartalmának tartós megmaradását.

Érdemes áttanulmányozni s folyamatosan követni mindazon szakkikkeket, amelyek az úgynevezett webológiával és a webtechnológiai fejlesztésekkel foglalkoznak. Az elmúlt években egymást követően jelentek meg ezen témakör keretében a Web 2.0 és a Library 2.0 internetes szolgáltatások széles palettáját bemutató tanulmányok.⁷⁴

Egyes szerzők azonban tematikailag igencsak eltávolodnak a kulturális honlapok tárgykörétől. Gyakran olyan elméleti fejtegetésekbe bocsátkoznak, amelyek közép-kelet-európai és hazai viszonylatban még nehezen valósíthatók meg. Kiindulópontként ez esetben nem szabad megfélekednünk az IFLA és az UNESCO fejlesztési irányelveiről, amelyek a közkönyvtári tevékenység internetes szolgáltatásaival⁷⁵ foglalkoznak.

⁷⁴ Jack M. Maness: Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries. In: Webology 3 (2006) 2 June. <http://www.webology.ir/2006/v3n2/a25.html> Letöltve 2007. 8. 14.

⁷⁵ Az IFLA könyvtári internetes kiáltványa kivonatolt formában szlovén nyelven már 2003-ban megjelent: Internetni manifest IFLE. (2003) Knjižničarske novice, 13. Melléklet. Magyar nyelven két évvel később jelent meg a teljes fordítás: A közkönyvtári szolgálat – az IFLA és az UNESCO fejlesztési irányelvei, magyarra fordította Papp István, Bp. Könyvtári Intézet, 2005.

Magyarországi viszonylatban több hosszabb s rövidebb terjedelmű felmérés, minősítés, értékelés született a kulturális intézmények,⁷⁶ valamint a megyei és a különféle szakkönyvtári honlapok körében. Kozák Rózsa és Vasas Lívía a magyar orvostudományi honlapok minőségi és tartalmi szolgáltatásait⁷⁷ vette elemzés alá. Ezt követően a Könyvtári Intézet két munkatársa Fejős László és Payer Barbara a magyarországi megyei könyvtárak internetes honlapjait böngészte át és tesztelte le. Az itt szerzett tapasztalataikat, észrevételeiket és meglátásaikat a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros⁷⁸ 2003. évi utolsó három számában közzölték folytatásokban.

A szlovéniai közkönyvtári weboldalak – elvárások, lehetőségek, eredmények

Szlovéniai viszonylatban mindazon törvények és törvény erejű előírások és szabályzatok, amelyek a közkönyvtárak hagyományos és informatikai tevékenységével foglalkoznak nagyon kevés normatíva, irányelv és konkrétan megfogalmazott elvárás található az internetes tartalomszolgáltatással kapcsolatban, kivéve a COBISS könyvtári online adatbázis működését illetően.

A 2001-ben megjelent könyvtári törvény⁷⁹ csak az országos könyvtári adatbázist üzemeltető maribori Információtudományok Intézetével és a könyvtárosok folyamatos számítástechnikai képzésével foglalkozik. A közkönyvtárakra vonatkozó normatívák⁸⁰ keretében, amelyek törvény erejű rendelkezésként is értelmezhetők, a könyvtári felhasználók jogait és kötelezettségeit, a könyvtári felszerelés és szolgáltatások használatát emelik ki, valamint rögzítik mindazon minimális alapfeltételeket, amellyel egy adott intézménynek rendelkezni kell. Hasonló módon a körzeti központi könyvtárakról szóló szabályzat,⁸¹ valamint ezen kiemelt státuszban lévő és a könyvtári hálózatokat működtető intézmények kiegészítő költségvetési támogatását biztosító szabályzat⁸² sem foglalkozik

⁷⁶ Szalóki Gabriella: Magyar kulturális honlapok minősége – európai szemmel. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 14. évf. 8. sz. 2005. p. 43-51.

⁷⁷ Kozák Rózsa, Vasas Lívía: Látogatás a magyar orvostudományi honlapokon és portálokon Orvosi Hetilap, 143. évf. 30. sz. 2002. p. 1795-1799.

⁷⁸ Fejős László-Payer Barbara: Honlapnézőben: megyei könyvtáraink az interneten. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 12. évf. 10-12. sz. 2003. u.a. <http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikkek/valcikkek0310/honlap1.html> Letöltve: 2006. dec. 22.

⁷⁹ Zakon o knjižničarstvu. Ur. list Republike Slovenije, 87. sz. 2001. p. 8685-8693.

⁸⁰ Standardi za splošne knjižnice – za obdobje od 1. maja 2005 do 30. aprila 2015. Lj. Nacionalni svet za knjižnično dejavnost, 28. p. 2005.

http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/hitri_dostop/standardi_spl_k_sprejeti.pdf Letöltve: 2007. nov. 30.

⁸¹ Pravilnik o osrednjih knjižnicah. (Szabályzat a körzeti központi könyvtárakról). Uradni list RS, 88. sz. 2003. p. 13012.

⁸² Pravilnik o načinu določanja skupnih stroškov osrednjih knjižnic, ki zagotavljajo knjižnično dejavnost v več občinah, in stroškov krajevnik knjižnic. Ur. list RS, 2003. 19. sz.

kimondottan és konkrétan a közkönyvtári honlapok működésével, azok tartalmi és minőségi összetevőjével, a fejlesztések és a folyamatos működtetés során felmerülő költségek biztosításával. Silva Novljan, Eva Kodrič-Dačić, Breda Karun igen szűkszavúan, kissé burkoltan ismertetik a szlovén közkönyvtárak helyzetét, problémáit és fejlődési trendjeit azon tanulmányban,⁸³ amely a szlovén közkönyvtárak informatikai, digitalizálási és webes szolgáltatásaival foglalkozik.

Közös közkönyvtári honlap 2000-ben

A szlovén közkönyvtárak szekciója keretében a Ljubljana-i Oton Župančič városi könyvtár kezdeményezésére 2000-ben indult egy közös akció, amelynek keretében egy pályázaton nyert támogatásból sikerült létrehozni és beüzemelni a szlovén közkönyvtárak egységes webportálját, amelyen több mint 50 könyvtár⁸⁴ adatai szerepeltek. A nyitó oldalon betűrendes sorrendben voltak a könyvtárak felsorolva városok szerint, majd innen nyíltak a spártai egyszerűséggel elkészített sablonszerű oldalak, tele adattal, minden további kép és grafika nélkül. Mindez kezdeti összefogásnak és első lépésnek jó volt, de közben újabbnál újabb webszerkesztői programok s technológiai újítások jelentek meg, s menet közben a régi adatokat és a tartalmakat újakra kellett cserélni s ez idő alatt a pályázati pénz is elfogyott. Egyes Ljubljana-i és főváros környéki könyvtárak még havonta, kéthavonta frissítették honlapjaikat. A vidéki könyvtárak látva a „központosított közkönyvtári web portál” kilátástalan helyzetét, mind inkább arra törekedtek, hogy helyben megszerkesztett és sajátos tartalmakkal ellátott weboldalakat hozzanak létre, ami legjobban megfelelt szűkebb régiójuk igényeinek és elvárásainak. Ezt követően pár évvel később a Ljubljana-i Oton Župančič városi könyvtár megszüntette ezt a nagy reményekkel induló, majd árván maradt közkönyvtári portált a neten.

A közkönyvtári honlapok beindulására, azok elterjedésére s megfelelő információkkal és tartalmakkal való feltöltésére mind nagyobb szükség mutatkozott. Egyes körzeti központi könyvtárakban,⁸⁵ ahol megfelelő infrastruktúra és kellő tudással felvértezett könyvtári, vagy külsős szakember volt, 2000-2001 folyamán sikeresen beindultak az önálló könyvtári honlapok. Ezen időszakban közös koncepcióval, kidolgozott egységes tervjavaslattal, s tapasztalattal nemigen rendelkezett senki ezen a téren. A szakma és a könyvtárfelhasználók

⁸³ Slovenske splošne knjižnice danes – stanje, problemi, razvojni trendi. Gradivo za razpravo v Nacionalnem svetu za knjižnične dejavnosti. Silva Novljan, Eva Kodrič-Dačić, Breda Karun. Ljubljana, Center za razvoj knjižnic, Narodna in univerzitetna knjižnica, 2006. 63. p.

⁸⁴ A projekt kivitelezője egységes körlevelet küldött szét az akkori 60 közkönyvtár címére, s azon könyvtárak kerültek fel a közös könyvtári portálra, akik időben visszaküldték a kérdőívet.

⁸⁵ Ma a regionális könyvtárak helyett a körzeti központi könyvtárak elnevezést használjuk.

konkrét megoldásokat vártak az országos könyvtári módszertani osztálytól, amely akkor a parlamenti vitán lévő többszöri módosításra szoruló könyvtári törvénnyel volt elfoglalva.

Silva Novljan, a Szlovén Nemzeti Könyvtár keretében működő országos módszertani osztály vezetője 2002 és 2003 között két ízben foglalkozott a közkönyvtárak internet használatával és a honlapok online szolgáltatásaival. 2001 decembere és 2002 áprilisa között a ljubljanoi Könyvtári és Informatikai Tanszék másodéves hallgatóinak közreműködésével 28 könyvtári honlap működését és tartalomszolgáltatását vizsgálta s mérte fel az akkor elérhető 44 közkönyvtári honlap közül. A felmérés során kapott eredményeket és megállapításait a Knjižnica c. könyvtári szakfolyóirat 2002-es évi 1-2. számában megjelent tanulmányában⁸⁶ tette közzé.

Ezekből ismertetnék néhányat: a felmérésben résztvevő 28 közkönyvtári honlap 46%-án volt megtalálható az intézmény küldetésnyilatkozata, 64%-a mutatta be a könyvtári részlegeket, míg egyes könyvtáraknál nem volt feltüntetve a nyitvatartási idő, vagy idejét múlt információkkal szolgáltak a honlapokon.

Az általános bemutatkozás terén 75% tette közzé a könyvtári tagok jogait és kötelezettségeit, 68%-a ismertette az intézmény szabályzatát és a szolgáltatások árjegyzékét, 25% tette közzé a neten az évi jelentést, alig 7%-a közölte az évi munkateret.

Az állomány ismertetése terén csak a könyvtárak 32% teljesítette ezt az elvárást, a helyismereti gyűjteményt 32% mutatta be, s a 75%-nak volt közvetlen elérésű linkje a könyvtári online adatbázis felé.

A rendezvények, bemutatók, s egyéb könyvtári foglalkozások kapcsán a könyvtárak 82%-a közölt hosszabb vagy rövidebb tájékoztatást, de ezek egy része pontatlan volt és idejét múlta.

A táv tanulási lehetőségekről 11%, a könyvtári helyiségek használatáról 10%, míg a könyvtári felszerelés és technológia használatáról 7% közölt részletesebb információkat.

Az e-források terén az adott időszakban (2001-2002) még igen kevés, s tematikusan rendezetlen, részben pontatlan cím és linkgyűjtemény állt a könyvtári honlapok látogatói rendelkezésére.

A könyvtári kommunikáció terén is voltak hiányosságok – a megvizsgált könyvtárak 60%-a tette közzé szakmunkatársainak elérhetőségét. 78%-ban lehetőség volt már a

⁸⁶ Silva Novljan: Spletne strani slovenskih splošnih knjižnic, Knjižnica, Ljubljana, 46, 1-2. sz. 2002. p. 45-59.

különböző kikölcsonzott dokumentumok online meghosszabbítására, de könyvtári előjegyzést az intézmények 46%-a tudott fogadni.

Silva Novljan a 2003 folyamán a Knjižnica c. szakfolyóiratban napvilágot látott második tanulmányában⁸⁷ nem kimondottan az első felmérést követő időszak után végbement változásokat taglalta s kommentálta a közkönyvtári honlapokat illetően, hanem behatóan, részletekbe menően, könyvtári-informatikai szemszögből bemutatta és ismertette mindazon internet nyújtotta lehetőségeket s technológiákat, amelyeket a könyvtári honlapok szerkesztését illetően tartalmi és minőségi szempontból fontosnak tartott. Első lépésben felhívta a könyvtári honlapszerkesztők figyelmét arra, hogy kiindulópontként vegyék alapul az érvényben lévő könyvtári törvényt, a közkönyvtári szabályrendeleteket, az IFLA és az UNESCO szabványokat, s ajánlásokat, valamint a hazai⁸⁸ és a külföldi szakirodalomban megjelent javaslatokat s tapasztalatokat.⁸⁹

Az intézmény általános adatainak ismertetése során nélkülözhetetlen, hogy közöljük a könyvtár pontos nevét és címét, telefonos és internetes elérhetőségét, valamint a nyitvatartási idejét. Az alapvető tájékoztatás szempontjából fontos közzétenni a közkönyvtári honlapon az intézmény küldetésnyilatkozatát, fejlesztési programját, s röviden összefoglalva a könyvtár történetét.

A közhasznú információkhoz való hozzáférésről szóló törvény értelmében a közkönyvtári honlapon legyen megtalálható az intézmény alapszabályzata, s munkaprogramja az adott tárgyévre vonatkozólag. Legyen elérhető az intézmény évi jelentése, statisztikai adatai, valamint mindazon törvények, normatívák és előírások, amelyek az intézmény működésére vonatkoznak. Mutassák be a könyvtár részlegeit s azok állományát, valamint a könyvtári hálózathoz tartozó valamennyi intézményt, a címlista mellett legyen ott vizuális tájékozódás céljából egy kis térkép. Jó ha közlésezik a könyvtár igazgatójának s munkatársainak névsorát, azok munkahelyi beosztását és elérhetőségét.

A közkönyvtári szolgáltatások keretében legyen fenn a honlapon az intézmény ügyviteli szabályzata, hogy a felhasználó lássa mit s hogyan használhat a könyvtárban: szolgáltatási és tagsági díjak árjegyzéke, előjegyzés, könyvtárközi kölcsönzés, hosszabbítás s másolás.

Könyvtári adatbázis - legyen közvetlen kapcsolat a könyvtári állomány adatbázisához.

⁸⁷ Silva Novljan: Spletne strani splošne knjižnice: uporabnikov zanesljiv referenčni vir. Knjižnica, Ljubljana, 47, 1-2. sz. 2003. p. 69-83.

⁸⁸ A 2002-2007 közötti időszakban a szlovéniai közkönyvtári szférában csak elvétve jelent meg néhány kisebb utalás, vagy felmérés egyes tanulmányok keretében a közkönyvtári honlapokkal kapcsolatosan.

⁸⁹ A Web 2.0 és a Library 2.0 irányelvek később kerültek be a köztudatba és a gyakorlatba.

Újdonságok - ismertessék a könyvtári új dokumentumokat.

Periodika - legyenek online elérhetők a most megjelenő és a régebbi folyóiratok.

Nem hagyományos dokumentumok - tájékoztassanak a nem hagyományos könyvtári dokumentumok kölcsönzéséről és azok használatáról.

Internet és számítógéphasználat - ismertessék az internet és a számítógépek, valamint a többi könyvtári felszerelés használatát.

Könyvtárhasználati képzés – a felhasználó kapjon információt arról, hogy a könyvtár mikor s milyen formában szervez ilyen képzéseket.

Véleménynyilvánítási lehetőség - az intézmény biztosítson lehetőséget arra, hogy a felhasználó megírja javaslatait, bírálatát, véleményét s megjegyzéseit.

Könyvtári tanácsadás, tájékoztatás és segítségnyújtás – a felhasználók kapjanak részletes tájékoztatást arról, hogy milyen formában és módon tudnak segíteni a könyvtár munkatársai az információkeresés a további szolgáltatások terén.

Egyéb szolgáltatások és kínálat – a felhasználó tájékozódjon arról, hogy a könyvtárban milyen egyéb rendezvényeket, bemutatókat és foglalkozásokat szerveznek.

Közhasznú információk – nyújtsanak közhasznú információkat, a kormányzati és a civil szerveződés, a gazdasági élet, az oktatásügy, a művelődés, a szabad idő hasznos kihasználása és az idegenforgalom tárgyköréből.

Helyismereti tevékenység a könyvtárban - ismertessék és mutassák be a könyvtár helyismereti tevékenységét és gyűjteményét. Figyelembe kell venni azt, hogy milyen a felhasználók műszaki felszereltsége, az adott időszakban milyen adatátviteli sebességet tud az internet szolgáltató biztosítani a fel- és a letöltés során. Milyenek a honlapra látogató szörfölők elvárásai, internetes lehetőségei, milyen közérdekű tájékoztatásra van szükségük, hogyan és milyen formában tudják felhasználni a könyvtár által felkínált információkat. Mindezen tartalmakat oly módon kell megszerkeszteni s folyamatosan szolgáltatni, hogy azt az érdeklődők minél egyszerűbben, gyorsabban s akadálymentesen elérhessék.

Fontos kiemelni a könyvtárak helyi sajátosságait – igyekezzenek bemutatni a könyvtár, a város és a vidék főbb jellemzőit. Legyen biztosított a többségi nyelven közzétett információ mellett a kisebbségi nyelv használata. A határ mentén lévő könyvtárak fordítsanak nagyobb figyelmet arra, hogy a határ túloldalán élők is tudjanak információkat kapni tőlük. A könyvtári honlapokon szóljanak a turistákhoz, az üzletemberekhez és a külföldről érkező vendégekhez, akik szintén a könyvtár, illetve a könyvtári honlapok potenciális látogatói lehetnek alkalmanként.

5. 2. A KUTATÁSI MOTÍVUM ÉS A CÉL

A kutatás terve

A szlovéniai közkönyvtári tevékenység és szolgáltatások terén az elmúlt másfél évtizedben jelentős szerep és feladat hárult az információs társadalom vívmányainak térhódítása terén a digitális kultúra, a közvetlen információszolgáltatás, az online elérésű adatbázisok működtetése során a közkönyvtári honlapoknak. A disszertáció ezen fejezetében a jelenleg működő, s üzemelő közkönyvtári honlapok vizsgálatát tűztem ki célul. A kérdőíves felmérést **2005 december 5-e és 2008 január 6-a között** végeztem el. A 62 közkönyvtár közül ezen időszakban 60 intézménynek volt internetes honlapja. A felmérés során az Európai Unió kulturális szakbizottsága által, valamint a szlovén könyvtári törvény, valamint a közkönyvtári tevékenységre vonatkozó normatívák és szabályrendeletek alapján összeállított kérdéssor alapján mértem fel valamennyi közkönyvtár honlapját tartalmi, minőségi, szerkezeti szempontból. Az itt kapott eredményeket táblázat keretében össze-sítve értékelem és részletesen megindokolom. Ezzel egy időben 2007 november 8-a és 2008 január 6-a között ugyanezen kérdőív alapján, néhány kérdés részbeni módosításával került felmérésre öt-öt hasonló nagyságrendű szerbiai és horvátországi közkönyvtár honlapja. Az itt kapott eredmények alapján kerültek összehasonlításra a szlovéniai körzeti központi, a központi, és a községi könyvtári honlapok a szerbiai és a horvátországi közkönyvtárak honlapjaival.

Célja

A kutatás célja felmérni, bemutatni és értékelni mindazon szlovéniai közkönyvtári honlapokat, amelyek összhangban az érvényben lévő hazai és nemzetközi könyvtári és közkönyvtári tevékenységre vonatkozó törvényekkel, szabályzatokkal, irányelvekkel a minőségi tartalomszolgáltatás elvei alapján működnek.

- A világhálós lehetőségeken belül biztosítja-e a könyvtár a független információkeresést?
- Milyen formában és mértékben használhatók a könyvtári weboldalakon keresztül az elektronikus publikációk? (könyvek, folyóiratok és a multimédia)
- Vannak-e a könyvtárnak saját fejlesztésű adatbázisai, gyűjteményei?

Figyelembe véve a könyvtárak küldetési feladatait, céljait, megvizsgálom azt, hogy a hagyományos könyvtári dokumentumokkal kapcsolatos információk milyen formában és mértékben biztosítottak a könyvtári weboldalakon keresztül.

5. 3. A KUTATÁS TÁRGYA, A MÉRÉSI ESZKÖZÖK ÉS MÓDSZEREK

A 60 szlovéniai közkönyvtár internetes honlapjait az előzetesen kidolgozott kérdőív alapján nagyságrendileg és a lakosság számaránya szerint három csoportban vizsgáltam:

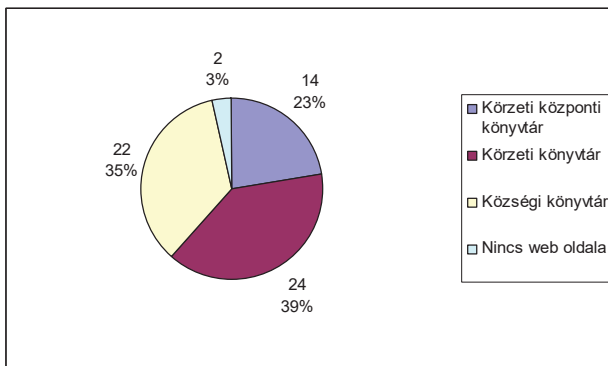
I. csoport: körzeti központi könyvtárak, amelyek 50-100 ezer, illetve azon felüli lakosság részére végeznek szolgáltatásokat, ezek száma 14.

II. csoport: körzeti könyvtárak, amelyek 20-50 ezer közötti lakosság részére végeznek alapszolgáltatásokat, ezek száma 24.

III. csoport: községi könyvtárak, amelyek a 7-20 ezer közötti lakosság részére végeznek könyvtári szolgáltatásokat, ezek száma 22.

A felmérésben részt vevő közkönyvtárak városok és név szerinti listája megtalálható a 3. számú mellékletben.

A felmérésben részt vevő könyvtárak honlapjainak címlistája megtalálható a 4. számú mellékletben.

A 62 közkönyvtár közül 60 rendelkezett a kutatás ideje alatt saját honlappal

Tájegységek szerint	Szám	%
STAJERVIDÉK	18	29%
LJUBLJANA ÉS KÖRNYÉKE	13	21%
TENGERPART ÉS GORICA	10	16%
DOLENJSKO	9	15%
GORENJSKO	5	8%
MURAVIDÉK	4	6%
KARINTIA	3	5%
Összesen	62	100%

A közkönyvtárak megoszlása földrajzi tájegységek szerint százalékban kifejezve

MÉRÉSI ESZKÖZÖK

A 73 kérdést tartalmazó kérdőív, amely keretében a felvázolt kritériumok alapján részletesen vizsgálom hatvan szlovéniai közkönyvtár honlapját az 5. számú mellékletben található.

Mérési módszerek

1. A hatvan közkönyvtári honlap felmérése során kapott eredményeket három csoportban (körzeti központi, központi és községi könyvtárak) kérdésenként külön-külön értékelem, majd három különálló táblázat keretében, azt követően pedig összesítve rangsorolom és szöveges formában rangsorolom.
2. A 4. táblázat keretében az összes megvizsgált szlovén közkönyvtár átlageredményét összevetem és rangsorolom, majd rövid szöveges formában értékelem attól függetlenül, hogy melyik nagyságrendi csoportba volt előzetesen besorolva.
3. A hatvan közkönyvtári honlap vizsgálatát a közintézményekre vonatkozó elvárások, az EU által támogatott minőségi elvek, valamint a szlovéniai közkönyvtárak sajátosságai szerint kérdéscsoportonként vizsgálom, az itt kapott eredményeket pontszám és százalékarány alapján rövid szöveges magyarázattal és táblázattal szemléltetem.
4. A mintaként kiválasztott 5-5 horvátországi és szerbiai közkönyvtári honlap mérése során kapott IGEN és NEM válaszokat könyvtáronként két különálló Excel táblázatban előzetesként rögzítem, majd a kapott eredményt összegezem, az esetleges mínusz pontokat levonom. Az így kapott eredményeket összehasonlítom, rangsorolom és rövid szöveges formában ismertetem.
5. A megvizsgált és értékelt 60 szlovéniai közkönyvtár átlageredményeit nagyságrendileg

három csoportra bontva (körzeti központi, körzeti és községi könyvtárak) összehasonlítom, rangsorolom a mintaként kiválasztott 5 – 5 horvátországi és szerbiai könyvtár átlageredményeivel és azt rövid szöveges formában ismertetem.

6. Táblázat keretében összevetem és rangsorolom három ország közkönyvtárainak átlagos pontszámát és százalékban elért teljesítményét:

- a szlovéniai közkönyvtárak **összesített átlageredménye** alapján és
- a szlovéniai közkönyvtárak **I-III. csoportjának átlageredménye** alapján.

A MÉRÉSI EREDMÉNYEK ELLENŐRZÉSE - ÚJRAMÉRÉSE

A közkönyvtári honlapok felmérését követően 2007 augusztusa és 2007 szeptembere között ismételten leellenőriztem a már meglévő adatokat a kérdőív alapján. Az újbóli felmérés során elenyésző számú változást észleltem, amelyet a kérdőíves válaszköznél az adott könyvtárak esetében módosítottam. A 2007 december 26-ai újabb ellenőrzés során megállapítottam, hogy az eddigi mérésben nem vett részt három közkönyvtár. A **Google** és a **Najdi.si** internetes böngészőkkel újra kerestem ezen hiányzó könyvtárak honlapját. A keresés részben pozitív eredménnyel járt: időközben elkészült a tolimi Ciril Kosmač Könyvtár honlapja, amely igen gazdag tartalommal került fel a netre. Az újonnan elkészült és a folyamatosan frissülő könyvtári honlapot azonnal felmértem, s a kapott adatokat beillesztettem a községi közkönyvtárak kategóriájába, amely az alábbiakban látható.

5. 4. A MÉRÉSI EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA ÉS ÉRTÉKELÉSE

I. ÁTLÁTHATÓSÁG:

A minőségi weboldal világosan jelölje meg a honlap azonosságát és célját, valamint a fenntartásáért felelős szervezetet.⁹⁰

1. A nyitó weboldalon megtalálható-e a közkönyvtár pontos elnevezése?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	24	100%	0	0%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	60	100%	0	0%	60

⁹⁰ Kézikönyv a minőségi elvekről.

Valamennyi közkönyvtár honlapjának nyitó oldalán egyértelműen feltüntette az intézmény teljes nevét, a kétnyelvű területeken ezen név mind a két nyelven megtalálható volt.

2. Megtalálható-e a nyitó weboldalon az intézmény pontos címe – város, utca, házszám?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	23	95,8%	1	4,2%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	59	98,3%	1	1,7%	60

Valamennyi könyvtári honlap kezdő oldalán egyértelműen megtalálható az intézmény címe - a város, település, utca és házszám. Egyedüli kivételt képez ez alól az izolai városi könyvtár, amelynek honlapja egyetlen oldalból áll. Feltételezhetően nem akarták elrontani ezen plakátból készült webes oldal szerkezetét, csak egy linket illesztettek hozzá, amely egy kis színes térkép segítségével berajzolt nyíllal mutatja az utcát hol található meg a könyvtár. Ezek szerint a körzeti könyvtárak csoportjában 23 (95,8%), az összes közkönyvtár esetében pedig 59 (98,3%) felel meg a követelményeknek.

3. A nyitó weboldalon megtalálható-e a közkönyvtár elérhetősége - telefon, fax, e-mail?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	24	100%	0	0%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	60	100%	0	0%	60

A közintézmények körében igen jelentős elvárásnak számít azok közvetlen, s gyors elérhetősége a kommunikáció terén. Valamennyi könyvtár esetében azon központi telefon és fax számot kerestem, amely a közvetlen kapcsolattartásra szolgál a közintézmények és a felhasználók között. Ezt követően az adott intézmény elektronikus postacímét kerestem, amely szintén fontos a gyors internetes kapcsolat, tájékoztatás és levelezés terén. S mint a táblázatból kitűnik, valamennyi könyvtár teljesítette ezen elvárást.

4. Könnyen megtalálhatók-e az intézménnyel kapcsolatos információk az interneten?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	23	95,8%	1	4,2%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	59	98,3%	1	1,7%	60

A Najdi.si és a Google keresőkkel és böngészőkkel kerestem a mérések során több alkalommal valamennyi könyvtárat. A mérési intervallumban több intézmény URL címet cserélt vagy más szerverre költözött. Több könyvtár honlapját a helyi polgármesteri hivatal web szerverén üzemeltetik, egy intézmény pedig a Szlovén Könyvtáros Egyesület ljubljana-i tagozatának weboldalain keresztül érhető el. Mint a táblázatból kitűnik, a körzeti könyvtárak kategóriájába tartozó Gornja Radgona-i könyvtárat azért soroltam a nehezen megtalálható intézmények közé, mert hosszas keresés után a Najdi.si és a Google kereső csak két közvetlen találatot adott a városi Népi Egyetem oldalain keresztül.

Az átláthatóság szempontjából az URL címek esetében igen nagy a változatosság. 1994-1996 között, amikor a közkönyvtári honlapok megjelentek, a maribori IZUM volt az, amely felkarolta a könyvtárakat, s megpróbált egy egységes rendszert kialakítani ezen a téren. A **www.** után az illető **város nevét** rövidítették, majd a közkönyvtárak gyakorlatban elfogadott rövidítése következett (**sik** – splošneizobraževalne knjižnice, magyarul közművelődési könyvtárak), majd a pont után az ország jelzete **si** következett. Ezek szerint a velenjei könyvtár URL címe a következő lett: <http://www.vel.sik.si>. Ezen módszer alapján a 60 közkönyvtár⁹¹ közül a jelen esetben negyvennek van ilyen módon megalkotott és regisztrált URL oldala.

Az átláthatóság növelése szempontjából mégis előnyösebb és egyértelműbb, ha a könyvtár és a város neve kerül URL-ként bejegyezve – ezt javasolja a Minőségi elvekről szóló kézikönyv is a kulturális intézmények részére. Ezen elvek szerint 9 könyvtárnak került bejegyzésre honlapja. Található 1-1 URL cím com, net és org végződéssel, de vannak

⁹¹ Lásd a 4. sz. mellékletet: A felmérésben résztvevő könyvtári honlapok címlistája címmel

egészen kirívó esetek⁹² is. Több könyvtári URL címmel azt állapítottuk meg, hogy a fenntartó polgármesteri hivatal szerverén más rokon intézménnyel közös web honlapon keresztül szolgáltatják a tartalmakat.

Mindent összegezve azt állapítottam meg, hogy a közkönyvtári szférában nem készült egy elfogadott javaslat, amely szerint egységesítették volna valamennyi intézmény URL címét az egész országban, hanem a gyakorlatban majdnem mindenki önmagára volt utalva. Voltak próbálkozások, hogy egy közös országos jellegű honlapot alakítsanak ki, de ezen elgondolás csak részben valósult meg. A Művelődési Minisztérium honlapján⁹³ megtalálható a közkönyvtárak link gyűjteménye - de azonban ez sem teljes. Jó példaként említhető ezen témakörben a lendvai és a muraszombati könyvtár⁹⁴ link gyűjteménye, de egyik sem készült a teljesség igényével.

5. Van-e weboldalakon zavaró körülmény? (ha igen – mínusz pont)

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	1	7,1%	13	92,9%	14
Körzeti könyvtárak	2	8,3%	22	91,7%	24
Községi könyvtárak	2	9,1%	20	90,1%	22
Összes könyvtár	5	8,3%	55	91,7%	60

A könyvtári weboldalakon mindazon tényezőket kerestem, amelyek az egyszerű látogató számára zavaró körülményként hatnak, ezek a következők:

- Befejezetlen könyvtári honlap nyitóoldala, sok az üres, megígért, letörölt, vagy elveszett link s oldal.
- A készülőfélben lévő honlapot nem illő feltenni a szerverre, kivéve azon részeket, amelyek már valós információkat közölnek és megfelelő tartalomszolgáltatást nyújtanak.
- Nagyon körülményes az adott könyvtári honlaphoz való eljutás, akkor is nagyon kevés információt nyújt.
- Több intézménnyel együtt közös honlapon található, s nem teljesen érhető, úgy kell kiböngészni a könyvtárra vonatkozó tudnivalót.

⁹² A Ljubljana melletti Dol és a ribnicai könyvtárnak olyan hosszú az URL címe, hogy alig fér el egy sorban:
<http://www.ribnica.si/?lng=slo&vie=cnt&gr1=kul&gr2=kulUst&gr3=&id=2005062209471460>

⁹³ http://www.mk.gov.si/si/porabne_povezave/knjiznice/ Letöltés: 2007. dec. 22.

⁹⁴ <http://www.knjiznica-lendava.si/hu/povezave.php> Letöltés: 2007. dec. 22.

http://www.ms.sik.si/Slovenskeknjiz_hun.htm Letöltés: 2007. dec. 22.

- A közölt információval nem tud az érdeklődő mit kezdeni.
- Nem egységes a könyvtári weboldalak kódtáblázata, feltehetőleg a Word szöveg konvertálása rosszul sikerült a HTML formátumban.
- Keveset törődnek a weboldal működésével.

Ha ilyen s hasonló oldalakkal találkozik az ember, akkor egy ideig nem is szívesen látogat el arra az oldalra, gondolva arra, hogy ezen hiányosságok továbbra is fennállnak. Ezen kritériumok alapján értékelve a körzeti központi könyvtárak esetében azt tapasztaltam, hogy a Nova Gorica-i könyvtár honlapja hosszabb ideje készüléfélben van, s több érdekesnek ígérkező rovat, link hetek s hónapok óta teljesen üres. A laškói könyvtár részére a Ploir.com nevű cég készítette el évekkkel ezelőtt az igen tartalmas, macromediával és PDF fájlokkal ellátott honlapot, de nagyon zavaró, hogy a szövegben feltehetőleg a rosszul beállított kódtáblázat miatt a konvertálás során a Č betűk hibásan jelennek meg. Az oldalt ezek szerint nem ellenőrizték le, s ha igen, a kivitelező cég hetek s hónapok után sem javította ki a hibát. A Gornja Radgona-i, a ribnicai és az izolai könyvtárak honlapjait igen nehéz megtalálni. Az első kettő a helyi népművelődési egyetem, illetve a községi polgármesteri hivatal honlapján van tíz, illetve 20 soros információk közé elrejtve. Az izolai könyvtár plakátszerű weboldala csak a legalapvetőbb tájékoztatást nyújtja egy várostérképpel kiegészítve. Ennek ellenére a közkönyvtári honlapok 91,7%-án nincs tartalmi szempontból kifogásolható szöveg vagy grafikai elem.

6. Megtalálható-e az intézmény küldetésnyilatkozata

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	11	78,6%	3	21,4%	14
Körzeti könyvtárak	20	83,3%	4	16,7%	24
Községi könyvtárak	18	81,8%	4	18,2%	22
Összes könyvtár	49	81,7%	11	18,3%	60

A könyvtári honlapok egyik fő alapeleme az intézményről szóló rövid, lehetőleg több nyelven közzétett küldetésnyilatkozat. A nyilatkozat álljon legfeljebb 50 szóból s ne legyen szórakoztató vagy marketing jellegű. Legyen tájékoztató funkciója, tartalmazza a honlap tárgyát, a legfontosabb tartalmat, a honlap működéséért felelős intézmény nevét és jelölje meg a célközönséget. Ha a honlap első oldala animációs "splash screen"-ből, képekből, vagy más nem-szöveges anyagból áll, akkor az azonosságról és a küldetésnyilatkozatról

szóló információt egy klikkeléssel elérhetővé kell tenni oly módon, hogy a felhasználó közvetlenül átléphessen az információt tartalmazó oldalra.

Ezen elvárások szerint a könyvtári honlapok kezdő oldalairól igen változatos képet kaptunk. A körzeti központi könyvtáraknál 11-nek (78,6%) van szépen szerkesztett s megfelelő tartalommal ellátott küldetésnyilatkozata. A körzeti könyvtárak csoportjában 20 könyvtárnak (83,3%), míg a kisebb községi könyvtárak esetében 18-nak (81,8%) van, ha nem is 50 szóból álló küldetésnyilatkozata, de egy rövid tömör összefoglaló, ismertető. Összességében nézve a 60 könyvtárból 49-nek van (81,7%), míg 11-nek (18,3%) nincs közzétéve a küldetésnyilatkozata.

II. HATÉKONYSÁG

A minőségi website a felhasználó szempontjából hatékony, azaz a tartalmat megfelelően válogatja, digitalizálja, hitelesíti és jeleníti meg.⁹⁵

7. A közkönyvtári honlap megfelelő tartalommal rendelkezik-e?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	20	83,3%	4	16,7%	24
Községi könyvtárak	20	90,9%	2	9,1%	22
Összes könyvtár	54	90,0%	6	10,0%	60

A közkönyvtári honlap minőségi, megfelelően válogatott és hiteles tartalommal való feltöltöttségéről, valamint annak folyamatos működéséről szerettem volna a feltett kérdést követően választ kapni. Ezen kérdés esetében a komplex közkönyvtári információk szolgáltatások folyamatos működtetését és a megjelentetett tartalom helytálló és érvényes voltát vizsgáltam. A megjelentetett tartalomhoz kapcsolódik-e megfelelő értelmezésű szöveg, kép és illusztráció. Az intézmény gyűjtőkörébe tartozó nagy mennyiségű állományt hogyan és milyen módon ismertetik és szelektálják.

A továbbiakban arra figyeltem, hogy vannak-e szembeütően hiányos általános tájékoztató jellegű szolgáltatások, vagy éveken előbb közzétett, idejét múlt információkkal szolgálnak. Olyan információk után kutattam, amelyek nem tartoznak egy könyvtári weboldalra. A mérés során kapott eredmények alapján azt állapítottam meg, hogy a körzeti központi könyvtárak folyamatosan, megújuló tartalmakkal frissítik és gazdagítják

⁹⁵ Kézikönyv a minőségi elvekről.

honlapjaikat, míg a körzeti könyvtárak közül 4, a községi könyvtárak közül 2 intézmény elég régen frissítette s gazdagította honlapját. Tartalma s aktualitása kevésbé vonzó, ami egyben a további oldalak hatékonyságát s látogatóinak a számát is csökkenti. Összességében tekintve a könyvtárak java része folyamatosan gondoskodik a honlapok tartalmi megújításáról és bővítéséről. Ezt bizonyítják a mérés során elért magas eredmények: 100%, 83,3% és 90,9%. Az összesített átlagos 90% lett.. A további hat könyvtárnak (10%) van honlapja, de nincs megfelelő szakember, aki új tartalmakkal látná el a honlapot, s a kellő anyagi támogatást sem tudják biztosítani a folyamatos működésre.

8. Megfelel-e a célközönség elvárásainak és igényeinek?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	20	83,3%	4	16,7%	24
Községi könyvtárak	19	86,4%	3	13,6%	21
Összes könyvtár	53	88,3%	7	11,7%	60

A közkönyvtári célcsoportok meghatározása eléggé tág fogalom. Alapul véve az IFLA és az UNESCO közkönyvtári ajánlásait, valamint az érvényben lévő könyvtári törvény és a hozzá kapcsolódó szabályrendeletek elvárásait, amely szerint a közkönyvtárak a lakosság teljes rétegét kell hogy szolgálják – tekintet nélkül a fajra, nemre, életkorra, vallásra, s iskolai végzettségre. Sikerült-e valamennyi közkönyvtári honlapnak minden elvárásnak megfelelni? Végeztek-e az adott könyvtárak előzetes felméréseket az adott célcsoportok körében? A válaszom – igen, de voltak akik egy kissé túllőttek a célon. Egy közkönyvtári honlapnak valamennyi korosztályhoz kell szólni, s az előzetes felmérések gyakorta téves eredményekkel szolgálnak, mivel egy-egy honlapot nemcsak a könyvtárba betérő tanulóifjúság használja gyakrabban, hanem olyan személyek is, akiknek nincs idejük könyvtárba járni, távolabb, esetleg egy másik városban élnek az adott intézménytől. A közkönyvtári honlapok mérése során ezen nézetek alapján értékeltem a célközönség elvárásainak és igényeinek teljesítését. A kapott eredmények alapján a körzeti központi könyvtárak mindegyike a széles látogatóközönség elvárásainak és igényeinek eleget téve szerkeszti honlapját. Hasonló módon értékelhető 20 körzeti (83,3%) és 19 községi könyvtár (86,4%) honlapja is. Összességében tekintve a 88,3%-os eredmény azt mutatja, hogy a közkönyvtárak, kis kivétellel, kellő hozzáértéssel, válogatott tartalommal nemcsak

egy-két célcsoportot, hanem valamennyi korosztályt közérdekű és hasznos tartalommal szolgálnak a neten.

9. A közkönyvtári weboldalak menyire érthetőek és helyesek nyelvi szempontból? Megfelelnek-e az alapvető köznyelvi elvárásoknak?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	21	87,5%	3	12,5%	24
Községi könyvtárak	21	95,5%	1	4,5%	22
Összes könyvtár	56	93,3%	4	6,7%	60

A weboldalak szövegeinek az adott nyelvi normatívák szerint közérthetőnek s helyesírási szempontból hibátlanoknak kell lennie – ez alapvető kritériumnak számít a netes publikálás terén, hasonló módon, mint a nyomtatott dokumentumok esetében. A továbbiakban minden tétel megfelelő és helyes háttér információval rendelkezik. Valamennyi megjelölt adat helyes, amelyet a további kiegészítő információkkal együtt kellő képzettségű szakemberek vizsgáltak felül. A netes publikálás egyik fő követelménye, hogy a megadott link oda irányítja a felhasználót, ahol a keresett információ van. A téves, rossz linkek, vagy az üres oldalak hibának számítanak. A képek, az ábrák, a grafikonok s a rajzok megfelelő nagyságban és felbontásban tekinthetők meg. Ezen mérési kritériumoknak a körzeti központi könyvtárak 100%-ban megfeleltek, míg a körzeti könyvtáraknál 21 (87,5%), a községi könyvtárak esetében pedig 21 (95,5%) tett eleget ezen kritériumoknak. Összességében nézve a 60 intézményből 56 (93,3%) valamennyi látogató számára közérthető nyelven megfogalmazott információkkal szolgál, helyesírási szempontból pedig kifogástalan szöveggel találkozik a böngésző.

10. Könnyű-e az eligazodás a navigáció során a honlapon és a többi oldal között?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	22	91,7%	2	8,3%	24
Községi könyvtárak	21	95,5%	1	4,5%	22
Összes könyvtár	57	95,0%	3	5,0%	60

A közkönyvtári honlapokon és a hozzá kapcsolódó oldalakon legyen könnyű és gyors az eligazodási lehetőség. Igyekezzünk biztosítani az egyszerű tájékozdási lehetőséget mindenki számára. A célunk az, hogy a böngésző minél rövidebb időn belül jusson el és találja meg az őt érdeklődő információt a honlap kezdő és a hozzá kapcsolódó oldalain. A hosszú oldalaknál lehetőséget kell biztosítani a fejezetekre való tagolódásra, ezt a „tovább...” lépő gomb biztosítja. A fő oldal és a hozzá kapcsolódó oldalak kapcsolatrendszere legyen könnyen áttekinthető a felhasználó részére. Vegyük figyelembe a navigációval kapcsolatos újdonságokat s javaslatokat, amelyek a célközönségnek legjobban megfelelnek. A túl bonyolult, sajátos programozói logikával felállított oldal nem célszerű, gyakorta elidegeníti a látogatót, s máskor nem is jön ide vissza.

A navigáció alapvető kritériumai szerint vizsgálva csak 3 könyvtár honlapja kifogásolható. Összességében tekintve az 57 könyvtár (95%-ban) nagy körültekintéssel, valamennyi korosztály internetes szokásainak megfelelően igyekszik kialakítani, s alkalmanként módosítani webes oldalait, olymódon, hogy az megfeleljen a gyorsabb tájékozdás és információszolgáltatás alapvető követelményeinek. Ezek szerint a körzeti központi könyvtárak közül mind, a körzeti könyvtáraknál 91,7%, míg a községi könyvtárak esetében 95,5%-a megfelelt ezen elvárásoknak.

11. A könyvtári honlap megfelel-e a mai trendeknek, van-e tetszetős formája, jó színválasztása, vannak-e megfelelő képek, illusztrációk, s grafikai elemek?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	20	83,3%	4	16,7%	24
Községi könyvtárak	18	81,8%	4	18,2%	22
Összes könyvtár	52	86,7%	8	13,3%	60

A tetszetős forma, a jó színválasztás, az érdekes megkapó képek vonzzák legjobban a weboldalak látogatóit, akik egyben kedvet kapnak arra is, hogy nemcsak egyszer, hanem naponta vagy hetente többször visszatérjenek az adott közkönyvtári honlapra, ahol igazán szép s kellemes webkörnyezetben, újabbnál újabb, állandóan frissülő tartalmakkal s közérdekű információkkal találkozhatnak. Mondhatjuk azt, hogy játszva tanul az ember, függetlenül attól, hogy melyik korosztályhoz tartozik. S mi történik akkor, ha unalmas,

régi, 5-10 éves grafikai megoldásokkal s igénytelenül összehordott különféle betűnagyságban olvasható információ halmazra bukkanunk egy-egy könyvtár esetében? Megnézzük s egy jó ideig nem is keressük fel, mert tudva azt, úgyszint az oldalakon semmi változtatás, minden maradt a régiiben. Ezen oldalak látogatottsága, ha esetleg még mérnék is, de erre alig volt példa – nagyon alacsony. Ezen felmérés kimondottan a könyvtári honlapok tartalmi és működési szempontjait hivatott kiértékelni, de engedték meg azt, hogy egy kérdés erejéig a forma, a színek és a grafikai elemek szempontjából is értékeljem a könyvtári oldalakat: a központi körzeti könyvtárak figyelembe véve az évről évre változó webszerkesztési trendeket igyekeznek lépést tartani ezen divattal. A körzeti s a községi könyvtárak esetében azonban ez nem mondható el teljesen. Ezen két csoportban 4-4 könyvtár esetében grafikai és formai szempontból egyfajta lemaradást véltünk felfedezni. Ezek szerint a 83,3% és a 81,8% eredmény azt mutatja kis kivétellel, hogy javarészt majdnem mindenki igyekszik adni egy kicsit magára a grafikai külsőt és a színeket illetően. Összességében nézve a 86,7%-os eredmény az összes könyvtárra vonatkozólag jó és biztató a jövőre való tekintettel.

12. Van-e visszatérési lehetőség a kezdő (home) oldalra?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	9	64,3%	5	35,7%	14
Körzeti könyvtárak	18	75,0%	6	25,0%	24
Községi könyvtárak	18	81,8%	4	18,2%	22
Összes könyvtár	45	75,0%	15	25,0%	60

A felhasználónak biztosítani kell azt a lehetőséget, hogy bármikor vissza tudjon térni a kezdő nyitó, vagy a kiinduló (home) oldalra. A nagyobb vagy a hosszabb terjedelmű oldalak esetében ajánlatos a „tovább” gomb biztosítása oly módon, hogy a felhasználó mindig tudja, hogy a honlap többi részéhez viszonyítva éppen most hol jár böngészés közben. Ezen opciókat egyes webszerkesztők sajnos figyelmen kívül hagyják, vagy felesleges utómunkának tartják a weboldalak egymás közötti kapcsolatrendszerében. Sokat segít ezen a téren az Explorer és a többi böngésző program VISSZA feliratú gombja is, de ezzel mégsem tudunk minden esetben a kiinduló HOME oldalra visszajutni. Ezen leegyszerűsített s gyorsabb navigációs lehetőséget vizsgálva a közkönyvtárak honlapjain – igen változatos eredményeket kaptunk: a körzeti központi könyvtárak esetében 9-nél

(64,3%) van lehetőség a kezdőoldalra való ugrásra, míg a kisebb könyvtárak esetében még jobb 75%– 81,8%-os az eredmény. Összességében tekintve a megvizsgált intézmények 75%-a közvetlenül segíti a felhasználókat a gyorsabb tájékozódás és a keresés terén.

13. A weboldalon van-e belső keresőprogram vagy keresőeszköz?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	6	42,9%	8	57,1%	14
Körzeti könyvtárak	8	33,3%	16	66,7%	24
Községi könyvtárak	2	9%	20	90,9%	22
Összes könyvtár	16	26,7%	44	73,3%	60

A könyvtári honlap belső keresőprogramjának s keresőeszközének a telepítése és beüzemelése már komolyabb tudással rendelkező webprogramozót igényel. Ilyen képzettséggel kevés könyvtáros rendelkezik. A 2007. évi adatok szerint a 60 közkönyvtárban 12 számítógépes szakembert foglalkoztatnak, amely még nem lehet garancia arra, hogy ezek a szakemberek az igényesebb honlapok szerkesztése terén kellő tudással rendelkeznek. Ezen következtetésből kiindulva belső weboldalas keresőprogramot és keresőeszközt csak azon könyvtárakban lehet találni, amelyek a programozó munkáját meg tudták fizetni. S mindez meg is látszik a mérési adatokon: a körzeti központi könyvtáraknál hat (42,9%), a körzeti könyvtáraknál nyolc (33,3%), míg a községi könyvtárak esetében csak két (9%) honlapon található belső keresőprogram.

A továbbiakban nyugodtan feltehetjük a kérdés: valóban szükség van-e belső keresőprogramra? A hazai és a külföldi keresőmotorok, gondolva itt a Najdi.si és a Google-re mindezt ingyen s térítésmentesen elvégzik helyettünk. Egy-egy új oldal megjelenését követően, pár nap elteltével a nagy böngésző programok mindent indexelnek s azonnal jelzik találati listájukon a keresett nevet, fogalmat az adott szövegek, képek, vagy a hangzós fájlok találati halmazában, azt követően már csak nekünk kell kiválasztani a megfelelőt.

III. KARBANTARTOTTSÁG

*A minőségi website minőségi szolgáltatási irányelveket alkalmaz, hogy a website megfelelő szinten karbantartott és frissített legyen.*⁹⁶

⁹⁶ Kézikönyv a minőségi elvekről.

14. Van-e a weboldalakon olyan információ, amely adott dátumhoz kötődik?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	20	83,3%	4	16,7%	24
Községi könyvtárak	17	77,3%	5	22,7%	22
Összes könyvtár	51	85,0%	9	15,0%	60

A harmadik igen fontos minőségi elvnek számít a honlapok állandó frissítése és karbantartása. Tartalmi szempontból fontos, hogy a felhasználót naprakész információkkal lássuk el, amennyiben ezek az információk dátumhoz kötődnek – ezeket folyamatosan frissíteni kell. Gyakorlati szempontból ajánlatos ezen dátumhoz kötött eseményeket, újdonságokat, friss híreket egy-két weboldalra összpontosítani, mivel a látogatók ugyanazon a „megszokott helyen” keresik ezen információkat. A napi és a heti frissítések során a webszerkesztőnek jobbára ezen oldalakra kell összpontosítani, a régebbi s idejét múlt eseményeket pedig könnyen átteheti az archívumba tartozó hírek közé. A felmérés során ezen kritériumok alapján vizsgálva a honlapokat azt állapítottam meg, hogy a valamennyi (100%) körzeti központi könyvtár közöl dátumhoz kötött információkat, a körzeti könyvtárak esetében a 24-ből 20 könyvtár (83,3%), míg a községi könyvtárak körében csak 17 (77,3%) tudja biztosítani a friss híreket. Összességében véve a 60 intézmény közül 51 (85%) közöl folyamatosan dátumhoz kötött friss híreket s elözetéseket.

15. A dátumokkal ellátott hírek mind a jövőre vonatkoznak, vagy található néhány, amely „régí újdonság”? (ha igen - minusz pont)

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	7	50,0%	5	50,0%	14
Körzeti könyvtárak	1	4,2%	23	95,8%	24
Községi könyvtárak	3	13,6%	19	86,4%	22
Összes könyvtár	11	18,3%	49	81,7%	60

Az előző kérdés folytatásában arra kerestem választ, hogy a könyvtári honlapokon van-e olyan dátumhoz kötött esemény, hír és információ, amely már az idejét múlt, régi újdonság, amit nyugodtan el lehet tenni az archív hírek s események tárába. Az elavult és a nem időserű tartalommal rendelkező szövegeket már aznap, vagy másnap el kell távolítani a weboldalakról.

A megvizsgált könyvtári weboldalakon mínusz pontként tüntettem fel, ha az adott oldalon zavarólag ható régebbi eseményre vonatkozó dátumot találtam. Mindez azt jelenti, hogy a honlapot nem tartják folyamatosan karban. Szándékosan vagy egyszerű figyelmetlenség miatt ott maradnak azon események és dátumok, amelyek már idejüket múlták. Azon könyvtárak esetében, ahol friss hírek rovatot s eseménynaptárt üzemeltetnek nem elég csak új információkkal feltölteni az oldalakat, hanem a régieket el kell távolítani vagy az archívumba kell tenni. Archívumba pedig olyan tartalmakat érdemes tenni, amelyek információértéke hosszabb időre szól, s a későbbiek során a további tájékoztatás szempontjából felhasználható míg hírértékét teljesen el nem veszíti.

A mérési eredmények alapján azon következtetést vonhatjuk le, hogy a körzeti központi könyvtárak igyekeznek több olyan friss hírt s eseményt feltenni a weboldalakra, amelyek nagyobb érdeklődésre számítanak, de azt követően már nemigen törődnek azok törlésével vagy archiválásával. A megvizsgált intézmények felénél található „idejét múlt esemény” vagy friss hírek régi dátummal, ami 50-50%-os eredményt adott a mérés során. A körzeti és a községi könyvtárak honlapjai többnyire kevesebb olyan eseményről adnak hírt, amelyek dátumhoz kötöttek. A felmérés során kapott eredmények sokkal jobbak, mint a nagyobb könyvtárak esetében – a körzeti könyvtárak csoportjában egynél (4,2%-a), míg a községi könyvtárak kategóriájában háromnál (13,6%) voltak olyan események s friss hírként közölt információk között, amelyek már idejüket múlták.

16. Az elmúlt hat hónapban volt-e külső megújítás és arculatváltás a honlapon?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	20	83,3%	4	16,7%	24
Községi könyvtárak	16	72,7%	6	27,3%	22
Összes könyvtár	50	83,3%	10	16,7%	60

A honlapok állandó karbantartást igényelnek, a néhány hónappal előbb elkészült oldalak tartalmára is fontos odafigyelni, függetlenül attól, hogy a könyvtári honlapok gyakran tartalmaznak statikus, időtálló információkat. Célszerű egy állandó rovatba tömöríteni mindazon weboldalakat, amelyek nem-staticus tartalommal bírnak, s ezeket két-három havonta illő frissítés s ellenőrzés szempontjából átnézni. Az új arculatú honlap még több látogatót csalogathat oda, még akkor is, ha csak a kezdőoldal újult meg.

A mérés során figyelembe vettem még a következőket: megtalálható-e a honlapon vagy a hozzá kapcsolódó oldalakon az utolsó frissítés dátuma? Az adott könyvtár alkalmazza-e azon új webtechnológiai megoldásokat, amelyek az elmúlt időszakban jelentek meg s terjedtek el? Tartalmaz-e olyan megoldásokat, amelyek már „kimentek a divatból”. A mérési időszak során végzett megfigyelések és a kapott eredmények átlagosnak mondhatók – a körzeti központi könyvtárak esetében szinte valamennyi arra törekedett, hogy „menet közben” szépítse, módosítsa tartalmi és formai szempontból a neten lévő oldalait. A körzeti könyvtárak esetében ez a tendencia 20 intézménynél (83,3%) volt tapasztalható, a községi könyvtárak körében pedig 16-nál (72,7%). A kulturális honlapok esetében karbantartottnak minősíthetők az oldalak akkor, ha legalább 75%-ban eleget tesz ezen kritériumoknak. A szlovén közkönyvtárak esetében ez az arány 83,3%, s ezek szerint jónak mondható.

17. A könyvtári felhasználó tud-e minden webszolgáltatást használni?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	17	70,8%	7	29,2%	24
Községi könyvtárak	14	63,6%	8	36,4%	22
Összes könyvtár	45	75,0%	15	25,0%	60

Az interneten való böngészés során gyakorta találkozunk olyan honlapokkal, amelyek egyszerű tény- és ismeretközlő tartalommal vannak ellátva. Megtalálható rajtuk az intézmény neve, telefonos elérhetősége és postacíme, valamint tevékenységének és szolgáltatásainak a rövid leírása, de online kapcsolatot nem tudunk vele teremteni.

A közkönyvtári honlapok minőségi szolgáltatásaiból eredően fontos feltételként jelöltem meg a COBISS adatbázis meglétét, az elektronikus postacímet, ahol a látogató közvetlen kapcsolatba léphet a könyvtárossal – kérdezhet, bírálhat, javasolhat, s megírhatja észrevételét.

Ezen alapvető webszolgáltatásokat minden (100%) körzeti könyvtár honlapja biztosítja. A körzeti könyvtárak esetében a 24 közül csak 17 (70,8%), míg a 22 községi könyvtár közül csak 14 (63,6%) biztosítja s teszi lehetővé a közvetlen kapcsolat lehetőségét a honlapok látogatói számára. Összességében tekintve a 60 könyvtár közül 45 (75%), alig háromnegyede kész a közvetlen online kapcsolattartás kialakítására.

IV. ELÉRHETŐSÉG

A minőségi website minden felhasználó számára elérhető - a navigálás, a tartalom és az interaktivitás tekintetében is - függetlenül a felhasználó rendelkezésre álló műszaki színvonalától vagy esetleges fogyatékos voltától.⁹⁷

18. A könyvtári honlap elérhető-e minden ember számára, köztük a fogyatékkal élőknek is? Megfelel-e a W3C WAI irányelveknek?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	3	21,4%	11	78,6%	14
Körzeti könyvtárak	1	4,2%	23	95,8%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	4	6,7%	56	93,3%	60

Az elérhetőség lényege az, hogy egyes fogyatékkal élő személyek részére megkönnyítse a kiválasztott oldal megtekintését és használatát. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a honlapoknak meg kell felelniük az elérhetőséget szem előtt tartó legjobb nemzetközi gyakorlatnak és szabványoknak. Ezek közül a legelterjedtebb a W3C Web Access Initiative⁹⁸ (WAI) irányelve. Az elérhetőség egyik másik fontos tényezője az, hogy egyidejűleg többféle technológiát és böngészőt támogasson. Mindez nagyobb odafigyelést és szaktudást igényel a webszerkesztők részéről. Az értékelés során azt tapasztaltuk, hogy anyagiak híján a központi körzeti könyvtárak közül csak három (21,4%), míg a körzeti könyvtárak közül csak egy tudta biztosítani (4,2%). A megvizsgált 60 könyvtár közül csak négy (6,7%) működtet olyan honlapot, amelyet a fogyatékkal élők is eredményesebben tudnak használni.

19. Létezik-e a könyvtári honlapnak nagyobb betűméretes változata?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	2	14,2%	12	85,8%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	2	3,3%	58	96,7%	60

⁹⁷ Kézikönyv a minőségi elvekről.

⁹⁸ <http://www.w3.org/WAI> Letöltve: 2007. okt. 22.

A honlap szerkesztőjének arra kell törekedni, hogy minden látogató számára elérhetővé, használhatóvá s olvashatóvá tegye az itt közölt információkat olymódon, hogy külön állítani kelljen az adott képernyő felbontásán. Egy további gombnyomással biztosítani kell(ene) a honlap nagyobb betűméretre való állítását a rosszul és a gyengébben látók részére közvetlenül a nyitó oldal elején, ahol három **A A A** betűnagyság közül lehet választani. Ezen kritériumnak a központi körzeti könyvtárak közül csak két (14,2%) intézmény tett eleget, összességében számítva a közkönyvtári honlapok 3,3%-ánál van biztosítva a nagyobb betűméretek közötti választási lehetőség. A közép- és az idősebb korosztályból nagyon sokan szemüveg használatra vannak szorulva, s ezzel párhuzamosan a számítógépes képernyő folyamatos nézése gondot okoz számukra, ha kisebb betűmérettel találkoznak.

20. Támogat-e többféle böngészőtípust (Internet Explorer, Opera, Netscape)?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	24	100%	0	0%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	60	100%	0	0%	60

Az elérhetőség másik fontos szempontja az, hogy az oldalak egy időben többféle technológiát támogassanak. Ebből eredően a közkönyvtári honlapoknak nem elég csak egy adott technológiára építve bemutatni a tartalmakat, hanem támogatni kell a többféle böngésző programot. Konkrétabban nem elég az Internet Explorer-t, hanem a Mozilla, a Netscape és az Opera keresők sajátosságait is figyelembe kell venni, s illő letesztelni az elkészült html s egyéb kiterjesztésű oldalakat a többi programon is. Gyakorta találkozhatunk a közkönyvtári honlapokon olyan tájékoztató szövegekkel, amelyek közlik, mely programokon futnak kifogástalanul az oldalak. Vizsgálódásunk során azt állapítottuk meg, hogy valamennyi közkönyvtári honlap kis eltéréssel mind a négy böngésző program gond nélkül használható, ami a webszerkesztők munkáját dicséri.

21. Támogatja-e a mobil és kézi számítógépes internet kapcsolatot?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	1	7,2%	13	92,8%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	1	1,7%	59	98,3%	60

A mobil, a hordozható és a kézi számítógépek térhódításával, valamint a WLAN vezeték nélküli internetes csatlakozási lehetőségek terén sajnos a közkönyvtárak nem jeleskednek. Különböző pályázati pénzekből eddig (2007. évi helyzetkép alapján) csak egyes egyetemi és a kari könyvtárakban, illetve forgalmasabb helyeken van lehetőség a vezeték nélküli ingyenes internet elérésre. Ezzel egy időben a közkönyvtárak közül csak a ljubljani Oton Župančič városi könyvtár üzemeltet olyan honlapot, amely a PDA készülékeken keresztül is könnyen letölthető. Mindez 1,7%-os arányt jelent. Bizom abban, hogy az elkövetkező években pályázati pénzekből s egyéb támogatásokból a közkönyvtárakban lehetőség nyílik majd ezen technológia további fejlesztésére és biztosítására.

22. Támogatja-e a lassú internet kapcsolatot?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	20	83,3%	4	16,7%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	56	93,3%	4	6,7%	60

A megvizsgált weboldalak letöltési sebessége elfogadható és kielégítő. Országszerte már 2005-ben kiépült az ADSL hálózat, amely egyik alapfeltétele volt a gyors internetnek. A felmérés során csak négy (16,7%) körzeti könyvtárnak volt olyan honlapja, olyan intró, nagyobb méretű képet tartalmazott, amely hátráltatta a lassúbb internet kapcsolatot. Az összes könyvtár közül 56, azaz 93,3%-a támogatta a lassú letöltési sebességet.

V. FELHASZNÁLÓ-KÖZPONTÚSÁG

A minőségi website felhasználó-központú, azaz figyelembe veszi a felhasználók igényeit, biztosítja a könnyen használhatóságot azáltal, hogy számba veszi a felhasználói értékeléseket és visszajelzéseket.⁹⁹

23. Közérthető nyelven olvasható a honlap, vagy nagyon sok rajta a szakkifejezés?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	23	95,8%	1	4,2%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	59	98,3%	1	1,7%	60

A honlapkészítése és fejlesztése során tudnunk kell, hogy mindezen webes tartalmakat s szolgáltatásokat nem a könyvtáros szakma, hanem a felhasználók részére készítjük. Ebből kiindulva a felhasználó prioritást élvez, arra kell törekednünk, hogy teljes értékben érvényesüljön felhasználó-központúság elve, s megfelelő információkat nyújtunk a végfelhasználóknak. Alapvető célkitűzés az, hogy a felhasználó hasznosnak, könnyen használhatónak és vonzónak találja a honlapot és a hozzá kapcsolódó oldalakat.

Olyan nyelven kell megfogalmazni az oldalak mondanivalóját, hogy az közérthető legyen mindenki számára. A különféle szakkifejezésekkel megtűzdelt oldalak csak elriasztják és nem vonzzák a látogatókat. Ezen kritériumok alapján megállapítottam, hogy a körzeti központi könyvtárak és a községi könyvtárak egyszerű, szabatos nyelven fogalmazva szólítják meg a látogatókat, s egy híján ugyanez mondható el a körzeti könyvtárakról is, ahol a felmérés során 95,8%-os eredményt értek el. Összességében tekintve ez kimagasló, 98,3%-os eredményt hozott.

Hasznos megoldásként említhetjük meg egyes körzeti központi könyvtárak honlapjain található azon kezdeményezést, ahol a nyitó oldalon „könyvtáros szakmai rovatot” hoztak létre, amelyet egy link segítségével közvetlenül jelszó nélkül minden érdeklődő szabadon használhat. Itt kaptak helyet mindazon könyvtáros-információk, melyeket a szakmabeliek részére szántak: törvények, előírások, szabályzatok, rendeletek, értesítések, felhívások, szakmai értekezletek s kirándulások előzetesei és beszámolóí szöveges formában, vagy képekkel illusztrálva.

⁹⁹ Kézikönyv a minőségi elvekről.

24. Biztosítottak-e a felhasználók elvárásai?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	16	66,7%	8	33,3%	24
Községi könyvtárak	14	63,6%	8	36,4%	22
Összes könyvtár	44	73,3%	16	26,4%	60

Az oldalak megtekintésénél elsősorban azt vettem figyelembe, hogy a felhasználók elvárásainak mennyire tesznek eleget – van-e gazdag kínálat a különféle információkból, linkgyűjteménye tematikusan mennyire szerteágazó és átfogó, gyakorlati szempontból arra ösztönzi-e a felhasználót, hogy ne csak egyszer, hanem több alkalommal is visszatérjen ide: internetes keresők, elektronikus szótárak, könyvek, újságok, folyóiratok, játékok, amellet rendezvények, helyi gyűjtemények, adatbázisok megtalálhatók-e az oldalon. Gyakorlati szempontból találhatók-e egy olyan linkek, amelyek további kiindulópontként szolgálnak a felhasználó részére.

A körzeti központi könyvtári honlapok kivétel nélkül mind eleget tettek ezen kritériumoknak, míg a körzeti és a községi könyvtárak esetében ez nem mondható el teljesen. A körzeti könyvtárak 33,3%-a erre már nem helyezett nagy hangsúlyt, így szegényesebb információs kínálatra. Ez tapasztalható kissé nagyobb százalékban (36,4%) a községi könyvtárak esetében is. Összességében tekintve a közkönyvtárak 26,4%-a nem foglalkozik eléggé behatóan azzal, hogy a jelenlegi internetes trendek során mi minden érdeklí a felhasználókat, s mi mindent kellene biztosítani a közkönyvtári honlapokon, hogy a felhasználók elvárásait legalább alapszinten kielégítsék.

25. Van-e lehetőség az online kapcsolatteremtésre, s véleménynyilvánításra?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	13	92,9%	1	7,1%	14
Körzeti könyvtárak	21	87,5%	3	12,5%	24
Községi könyvtárak	21	95,4%	1	4,6%	22
Összes könyvtár	55	91,7%	5	8,3%	60

A közkönyvtárak, mint közszolgálati intézmények esetében az online kapcsolatteremtési és véleménynyilvánítási lehetőségek elengedhetetlenül fontosak. Valamennyi közkönyvtári honlapon lehetővé kell tenni a közvetlen elérést szolgáló e-mail címet és a levélküldési

lehetőséget, amely segítségével a felhasználók közvetlen online, vagy levél általi kapcsolatba léphetnek az „ügyeletes könyvtárossal” s kérdezhetnek, javasolhatnak, bírálhatnak, vagy esetleg véleményt nyilváníthatnak a hagyományos és a netes könyvtári szolgáltatásokkal kapcsolatban.

A körzeti központi könyvtárak egy kivételével eleget tettek ezen elvárásnak, kivéve a Nova Gorica-i könyvtár esetében hiányzik ez a kapcsolatteremtési lehetőség. Nincs közvetlen kapcsolatteremtésre szolgáló link a Gornja Radgona-i, a Škofja Loka-i, a domžalei és a trebnjei könyvtár esetében sem. Így a körzeti központi könyvtárak közül 13-nak (92,9%), a körzeti könyvtárak közül 21-nek (87,5%), míg a községi könyvtárak közül egy kivételével 21-nek (95,4%) van közvetlen online elérhetősége. Összességében tekintve a 60 könyvtár közül 55-nek (91,7%) rendelkezik online kapcsolattal, ami igencsak jónak mondható.

26. Van-e lehetőség a könyvtári weboldalon arra, hogy a látogatók saját cikkeiket, hozzászólásaikat, s véleményüket megjelentessék?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	2	14,3%	12	85,7%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	2	3,3%	58	96,7%	60

A különféle internetes trendek és a szabad véleménynyilvánítás térhódításával egy időben a szlovén közkönyvtárak mondhatnánk kissé elzárkóznak vagy idegenkednek ezen közlési és megnyilvánulási lehetőségektől. Egyedül a ljubljanoi Oton Župančič Városi Könyvtár és a Maribori Könyvtár biztosította a különféle blogok s naplók írásának a lehetőségét saját honlapján a felhasználók részére. Két fecske (könyvtár) nem csinál(hat) nyarat, amely százalékarányban kifejezve 14,3% lenne a központi körzeti könyvtárak csoportjában. Ha pedig figyelembe vesszük az összes könyvtár ezen hozzáállását, akkor ez alig 3,3%-os eredményt ad, ami egy kicsit elgondolkodtató.

Illő azonban e kérdéskörrel egy időben megemlíteni azt, hogy 2005 óta folyamatban egy hazai kifejlesztésű, egész országra kiterjedő közös információs honlap beindítása Kamra¹⁰⁰

¹⁰⁰ Kamra – a szlovén közkönyvtárak közreműködésével saját fejlesztésű közhasznú célokat szolgáló országos adatbázis. <http://www.lj-oz.sik.si/kamra/Kamra.aspx> Letöltve 2007. szept. 12. A honlap egy hónappal később már nem volt elérhető, mert letörölték: 2007. okt. 29.

néven a közkönyvtárak körében, ahol a felhasználók saját szöveges tartalmaikat is elhelyezhetik. Sajnos a hosszantartó előkészületek, kellő anyagiak és szakemberek hiánya miatt az egész projekt még 2007 őszén sem tudott teljes egészében beindulni. A közkönyvtárak egy része nemigen támogatta ezen kezdeményezést, mivel nem illett (vagy illik) bele a tevékenységi körükbe. A nagy reményekkel beharangozott Kamra¹⁰¹ portál több hónapos szünet után csak 2008 januárjában található meg ismét az interneten.

VI. INTERAKTIVITÁS

*A minőségi website interaktív, azaz lehetőséget ad a felhasználóknak a kapcsolatteremtésre és a megfelelő válaszokra. Esetenként bátorítja a kérdezést, az információ megosztást és a vitát a felhasználókkal és a felhasználók között.*¹⁰²

27. Van-e lehetőség kérdések feltevésére?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	22	91,7%	2	8,3%	24
Községi könyvtárak	20	90,9%	2	9,1%	22
Összes könyvtár	56	93,3%	4	6,7%	60

A felhasználó központúság és az interaktivitás elve alapján a könyvtári honlapon online lehetőséget kell biztosítani a felhasználók részére, hogy azok kérdéseket tehessenek fel, s azokra elektronikus levél formájában az egyéni kutatás és tudásszerzés elve alapján hiteles és megbízható válaszokat kapjanak. Ezen elvárásoknak mind a 14 körzeti központi könyvtár eleget tett. Java részük hetente több alkalommal közreműködik a Kérdezd meg a könyvtárost¹⁰³ elnevezésű országos online szolgáltatásban. A körzeti könyvtárak 91,7%-ban, míg a községi könyvtárak 90,9%-ban igyekeznek nap mint nap teljesíteni ezen elvárásokat. Összességében tekintve a közkönyvtárak igen kimagasló eredményt mutattak fel: 93,3%-ban készek fogadni a hozzájuk beérkező kérdéseket.

28. Van-e megfelelő tapasztalattal rendelkező könyvtáros a kérdések megválaszolására?

¹⁰¹ Kamra <http://www.kamra.si> - ismét elérhető – Letöltés: 2008. jan. 14.

¹⁰² Kézikönyv a minőségi elvekről.

¹⁰³ Kérdezd meg a könyvtárost¹⁰³ elnevezésű online szolgáltatásról a 62. kérdés keretében bővebben szölok. <http://home.izum.si/izum/qp/>

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	22	91,7%	2	8,3%	24
Községi könyvtárak	20	90,9%	2	9,1%	22
Összes könyvtár	56	93,3%	4	6,7%	60

E kérdés során arra szerettem volna választ kapni, hogy a mérés során vizsgált közkönyvtárak rendelkeznek-e olyan szakmai felkészült és tapasztalt szakmunkatársakkal, akik meg tudják válaszolni a hozzájuk intézett kérdéseket. Az eredmények megegyeznek az előző kérdés válaszaival: valamennyi körzeti központi könyvtárban egy vagy több könyvtári szakember segít a beérkezett kérdések megválaszolásában. A 24 körzeti könyvtár közül 22-ben (91,7%), míg a 22 községi könyvtár közül 20-ban van kellő felkészültségű szakember a felhasználói kérdések megválaszolására. Összességében tekintve az eredmény ez esetben 93,3%-ot tesz ki, ami dicséretre méltó.

29. Van-e felhasználói nyitott fórum?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	1	7,1%	13	92,9%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	1	1,7%	55	98,3%	60

A felhasználói nyitott fórum az interneten egy olyan vitahely, vagy „szakmai találkahely”, ahol a látogatók kérdéseket, válaszokat, tapasztalatokat, ötleteket és javaslatokat cserélhetnek.

Függetlenül az információ szabad áramlásától az IFLA és az UNESCO közkönyvtárakra vonatkozó javaslataitól, a szlovén közkönyvtárak úgy néz ki, hogy egy kivételével nem mernek, illetve nem akarnak felhasználói nyitott fórumot üzemeltetni saját honlapjukon. Megállapítható, hogy más külföldi könyvtáros szakmai körökkel ellentétben nem nyílt, s nem is indult ilyen fórum s még eddig nem is volt vállalkozó szervezet, egyesület, intézmény sem, amely kezdeményezte volna egy ilyen fórum beindítását. Egyedül a ljubljanei Oton Župančič Városi Könyvtár megújult honlapja volt az első fecske, amely

vállalja a közszolgálati tevékenységéért járó kritikák, bírálatok, dicsérek, javaslatok, vélemények és hozzászólások megjelenését saját honlapján.

VII. TÖBBNYELVŰSÉG

A minőségi website tisztában kell hogy legyen a többnyelvűség fontosságával, így több mint egy nyelven biztosítja a minimális elérhetőséget.¹⁰⁴

30. Szlovén nyelven olvasható s használható a közkönyvtári honlap?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	24	100%	0	0%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	60	100%	0	0%	60

A közkönyvtárak esetében természetes követelmény az, hogy magát az intézményt és az ott található gyűjteményt releváns nyelven mutassák be, mivel a célközönség igényeinek kell eleget tenni s azokat kell kiszolgálni. Ezt támasztja alá a 2004-ben megjelent törvény a szlovén nyelv következetes használatáról¹⁰⁵ a közintézmények körében. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy a közkönyvtárakban található gyűjtemények iránt nemcsak itthon, hanem az országhatárokon túlról, a nemzeti és a nyelvi határokon kívül is jelentős érdeklődés nyilvánul meg. Gondolva itt az újonnan alakult délszláv államokra, vagy a szomszédos országokban élő szlovén nemzeti kisebbségekre, illetve a többi európai, vagy más tengerentúli országokban (USA, Argentína) élő kivándoroltakra. A megvizsgált közkönyvtári honlapokat figyelembe véve ezen nyelvi elvárást - valamennyi (100%) következetesen szlovén nyelven jelentette meg az internetes tartalmait.

31. A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e angol nyelven?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	5	35,7%	9	64,3%	14
Körzeti könyvtárak	2	8,3%	22	91,7%	24
Községi könyvtárak	3	13,7%	19	86,3%	22
Összes könyvtár	10	16,7%	50	83,3%	60

¹⁰⁴ Kézikönyv a minőségi elvekről.

¹⁰⁵ Zakon o javni rabi slovensčine. Uradni list RS 2004. 8. sz. 10418. p.

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200486&stevilka=3841> Letöltés dátuma: 2007. okt. 8.

A kulturális honlapnak át kell lépni a nemzeti és a nyelvi akadályokon, s a lehetőségekhez mérten az európai közösséget kell szolgálnia¹⁰⁶ – olvashatjuk a minőségi elvek között.

2004 május elseje óta Szlovénia is az Európai Unió tagja, s figyelembe véve ezt a tényt a közkönyvtárak mint információszolgáltató intézmények kevés esetben támogatják a többnyelvűségi elveket. Kivételt képez ez esetben a két nagy városi könyvtár Ljubljanában és Mariborban, valamint a határmenti régiókban lévő körzeti központi könyvtárak, amelyek évek óta jelentős határon túli kapcsolatokkal bírnak, s tevékenységük során nem zárkoznak el az idegen, ez esetben az alapszintű angol nyelvű tájékoztatás elől sem.

A felmérés során tapasztaltak szerint a körzeti központi könyvtárak csoportjában ötnek (35,7%) van olyan angol nyelvű tájékoztatója, amely biztosítja az alapszintű keresést és a navigációt az intézmény internetes oldalain. A körzeti könyvtárak közül kettő (8,3%), míg a községi könyvtárak esetében pedig háromnak van (13,7%) angol nyelvű weboldala, ami szintén elgondolkodtató. Az összegezés alapján a 60 közkönyvtár közül alig tíznél (16,7%) találtam egy, vagy ennél több oldalon angol nyelvű tájékoztatást.

32. A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e német nyelven?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	1	7,2%	13	92,8%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	1	1,7%	59	98,3%	60

A szlovéniai közép- és az idősebb korosztály idegen nyelvi tudását illetően a német nyelv található az első helyen. A mai szlovéniai lakosság a német nyelvi tudása mégsem szorult ennyire háttérbe, mint azt a közkönyvtárak esetében tapasztalhatjuk. A mérés során kapott eredmények szerint egyedül csak a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár működtet német nyelvű alapinformációkat tartalmazó honlapot. Igazán üdvözlésre méltó s elvárható lett volna ez egyes határ menti nagyobb könyvtárak esetében a német nyelvű rövid összefoglaló, főleg ott, ahol több évtizede testvérvárosi és intézmények közötti kapcsolatokat ápolnak. Megjegyezhető még az is, hogy a körzeti központi könyvtárak jelentős számú német nyelvű szépirodalmi és tudományos művel, illetve helyismereti dokumentummal rendelkeznek, amelyek nemcsak a hazai, hanem a külföldi kutatók

¹⁰⁶ Kézikönyv a minőségi elvekről.

számára is érdekesek lehetnek. A mérés eredménye szerint egy körzeti központi könyvtár rendelkezik német nyelvű információkkal honlapján, amely 7,2%-ot tesz ki, összesítve ez Összes könyvtár esetében pedig alig 1,7%-ot jelent.

33. Biztosított-e az olasz, mint a nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	1	7,2%	13	92,8%	14
Körzeti könyvtárak	2	8,3%	22	91,7%	24
Községi könyvtárak	1	4,6%	21	95,4%	22
Összes könyvtár	4	6,7%	56	93,3%	60

A szlovén alkotmány szerint a közkönyvtárak kötelesek biztosítani a könyvtári szolgáltatásokat az olasz és a magyar nemzetiségi közösségek számára. Ezen könyvtáraknak biztosítani kell a nemzetiség nyelvén történő kommunikációt is¹⁰⁷ – olvasható a szlovén könyvtári törvény 25. szakaszában. A vizsgált időszakban a tengerparton az olasz nemzetiség által lakott kétnyelvű területen a könyvtárak egy kivételével eleget tettek ezen követelményeknek. A koperi körzeti központi könyvtár, mint a tengerparton élő olasz nemzetiség központi könyvtára 2005-ben egy olasz nyelvű különgyűjteményt hozott létre, amelyet kellő módon prezentálnak a könyvtár honlapján. Hasonló módon gazdag olasz nyelvű tartalommal találkozunk a pirani könyvtár oldalain is. Üdvözlésre méltó az, hogy a sežanai könyvtár is működtet olasz nyelvű oldalakat. Egyedül nem mondható el mindez az izolai könyvtár esetében, pedig ez az intézmény is a kétnyelvű területen működik. Hiányolható az olasz nyelvű rövid tájékoztatás a Nova Gorica-i és az ajdovščinai könyvtárak esetében, pedig mindkét város közvetlenül a határ mentén terül el.

A mérés során kapott eredmények szerint a körzeti központi könyvtárak körül egy (7,2%), a körzeti könyvtárak csoportjában kettő (8,3%), míg a községi könyvtárak körében egy (4,6%) működtet olasz nyelvű honlapot. Mindez összességében tekintve a közkönyvtárak körében 4 intézményt ölel fel s ez 6,7%-ot tesz ki.

¹⁰⁷ Szlovén Könyvtári törvény 25. szakasz

34. Biztosított-e a magyar, mint a nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	1	7,1%	13	92,9%	14
Körzeti könyvtárak	1	4,2%	23	95,8%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	2	3,3%	58	96,7%	60

Az alkotmány és a könyvtári törvény nemzetiségi jogokkal és a nemzetiségi könyvtári ellátással foglalkozó szakaszaiban ugyanolyan jogokat biztosít a muraszombati és a lendvai könyvtár körzetébe tartozó könyvtárak részére, mint a tengerparti régióban élő olasz nemzetiség részére. A szlovéniai magyar nemzetiségi könyvtárügy keretében a muraszombati és a lendvai könyvtár külön-külön igen gazdag magyar nyelvű tartalmakkal ellátott honlapot üzemeltet, jóval túlszárnyalva számos egynyelvű könyvtár honlapját. Ezek szerint a magyar mint kisebbségi nyelv használata a kétnyelvű területen a meglévő két könyvtár esetében teljes egészében (100%) biztosított az adott anyagi körülményekhez s egyéb adottságokhoz viszonyítva. Ezek szerint a szlovéniai magyar nemzetiség könyvtári internetes tartalmakkal való ellátása példaértékűnek mondható, függetlenül a táblázatban közölt eredményektől.

35. Van-e a könyvtári honlapnak megalapozott többnyelvűségi politikája, közl-e a másik nyelven plusz tartalmakat?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	3	21,4%	11	78,6%	14
Körzeti könyvtárak	2	8,3%	22	91,7%	24
Községi könyvtárak	1	4,6%	21	95,4%	22
Összes könyvtár	6	10,0%	54	90,0%	60

A közkönyvtárak többnyelvűségi politikáját illetően a tájékoztatás és az információszolgáltatás terén ezen kérdéskörben azt vizsgáltam, hogy az adott intézmény honlapján az alapvető tájékoztatás mellett található-e a másik (olasz, magyar, angol, német) nyelven további plusz tartalmakat. Van-e más nyelven linkgyűjtemény a könyvtárban található folyóiratokról, a könyvtár körzetébe tartozó iskolákról, egyéb intézményekről, menetrendről, telefonszámokról. Van-e rövid irodalmi, történelmi és földrajzi tematikájú

ismertető a városról és környékéről. Működte-e a könyvtár helyi vonatkozású adattárát, ismerteti-e helyismereti gyűjteményt másik nyelven. Sajnos kevés közkönyvtár közöl ilyen jellegű magyar vagy olasz nyelvű információkat, ami egy kicsit elgondolkodtató. A körzeti központi könyvtárak esetében 3 (21,4%), a körzeti könyvtárak közül kettő (8,3%), míg a községi könyvtárak közül pedig csak egy (4,6%) tett eleget a többnyelvűségi elveknek. Összességében tekintve a 60 közkönyvtár közül alig 6 (10%) intézmény szolgáltat más nyelven plusz tartalmakat.

36. A közkönyvtári honlapon van-e nemzetiségi nyelven szerkesztett e-lexikon?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	2	14,3%	12	85,7%	14
Körzeti könyvtárak	1	4,2%	23	95,8%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	3	5,0%	57	95,0%	60

A többnyelvűségi politika s a nemzeti kisebbségek folyamatos könyvtári tájékoztatása céljából igen hasznos célt szolgál(na) a régió neves embereinek, s alkotóinak a bemutatása. A mai technológiák mellett sokkal olcsóbb s egyszerűbb egy digitalizált formában közzétett e-lexikon publikálása s annak folyamatos frissítése, mint egy hasonló lexikon papír formátumban való megjelenítése egyik vagy másik nyelven. A vizsgálat során felőlelt könyvtárak közül csak három (5%) szolgáltat ilyen tartalmakat: Koperban, Lendván és Muraszombatban.

37. A közkönyvtári honlapon van-e a nemzetiségi elektronikus könyvtár, vagy tanulmánygyűjtemény?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	2	14,3%	12	85,7%	14
Körzeti könyvtárak	1	4,2%	23	95,8%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	3	5,0%	56	95,0%	60

A körzeti központi és a körzeti könyvtárak kellő anyagi támogatás és felszerelés híján továbbra is csak várakozó állásponton vannak a különféle szépirodalmi művek, tanulmányok, s szakkönyvek digitalizálását illetően, mivel az érvényben lévő szerzői jogok

ezen a téren még nem tisztáztak teljes egészében. Ugyanez állapítható meg a nemzetiségi könyvtári feladatokat ellátó intézmények digitális szolgáltatásaira vonatkozólag. A körzeti központi könyvtárak közül kettőben (14,3%), míg a körzeti könyvtárak esetében egy intézményben (4,2%) készítenek és szolgáltatnak digitális tartalmakat. Mindent összegezve ez alig 5%-ot tesz ki az összes közkönyvtárat beleértve.

VIII. ÁTJÁRHATÓSÁG

A minőségi website átjárható, azaz a kulturális hálózatokon belül lehetővé teszi, hogy a felhasználók könnyen megtalálják az igényüknek megfelelő tartalmat és szolgáltatást.¹⁰⁸

38. Lehetséges-e könyvtári honlapon a távolról való keresés különféle keresőmotorokkal?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	23	95,8%	1	4,2%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	59	98,3%	1	1,7%	60

A közkönyvtári honlapok fontos feltételei közé sorolható a láthatóság és a felfedezhetőség a különféle keresőmotorokkal való böngészés során. A nyitó oldalnak tartalmazni és jelezni kell a keresőmotorok és az egyéni felhasználók számára, hogy konkrétan mit tartalmaz, miről szól és milyen szolgáltatásokat szeretne nyújtani. Lehetővé kell tenni és biztosítani kell az osztott keresést. Mindezt még értékesebbé teszi, ha az a tartalom további folytonosságában nyilvánul meg, s újabbnál újabb információkhoz, illetve információs lehetőségekhez jut a honlapra látogató személy. Több alkalommal ellenőrizve, s több keresőmotor eredményeit egybevetve azt állapítottam meg, hogy a szlovén közkönyvtárak honlapjai kellő módon láthatók, elérhetők s böngészhetők különféle módon. Ezen megállapítás alól csak egy könyvtár képez kivételt. Valamennyi könyvtár esetében az összesített eredmény kiváló s 98,3%-ot tesz ki.

¹⁰⁸ Kézikönyv a minőségi elvekről.

39. Lehetséges-e a közkönyvtári honlap teljes tartalmában való nyílt keresés?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	23	95,8%	1	4,2%	24
Községi könyvtárak	22	100%	0	0%	22
Összes könyvtár	59	98,3%	1	1,7%	60

A közkönyvtári honlap teljes tartalmában való nyílt keresést illetően két szempontot lehet megkülönböztetni: a honlapon belüli keresést, illetve a honlapon keresztül elérhető adatbázisokban,¹⁰⁹ s katalógusokban való keresést. Ez esetben kimondottan azon közkönyvtári adatbázisok, e-lexikonok, elektronikus könyvek s e-tanulmánygyűjtemények működését vizsgáltam, amelyek jelszó nélkül közvetlen elérhetők, s szabadon használhatók a nyílt keresések során. A mérés során kapott eredmények arra engednek következtetni, hogy egy kivételével valamennyi közkönyvtár ezt biztosítja, és lehetővé teszi az internetes keresés és böngészés során, amit a 98,3%-os mérési eredmény bizonyítja.

IX. JOGKÖVETÉS

*A minőségi website jogkövető, azaz figyelembe veszi a szellemi tulajdonjoggal és az adatvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseket, és világosan közli a website és annak tartalmára vonatkozó feltételeket.*¹¹⁰

40. A közkönyvtári honlapon megjelentetett tartalmakat védik-e a jogtalan másolás és újrafelhasználás ellen? Megtalálható-e a weboldalon a copyright, illetve a © jel?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	10	71,4%	4	28,6%	14
Körzeti könyvtárak	11	45,8%	13	54,2%	24
Községi könyvtárak	5	22,7%	17	77,3%	22
Összes könyvtár	26	43,3%	34	56,7%	60

¹⁰⁹ Az országos jellegű COBISS opac online katalógus és a hozzá tartozó többi kiegészítő jellegű szolgáltatások szintén szabadon, jelszó nélkül elérhetők s használhatók.

¹¹⁰ Kézikönyv a minőségi elvekről.

A közkönyvtári honlapok tartalmának szerzői és intellektuális tulajdonjogi védelme fontos kitétel, mivel a közkönyvtári honlapokon nagy mennyiségű s nagy értékű tartalmakat szolgáltatnak. Fontos odafigyelni s jogi szempontból védeni kell a szerzői jogokat, mivel megvan az eshetőség arra, hogy ezeket egyes személyek kereskedelmi vagy más céllal jogtalanul, engedély nélkül másolják s felhasználják.

Ezen szempontok szerint, valamint a copyright szavat, valamint a © jelet, amely a honlapon lévő tartalmak további felhasználását szigorítaná, nem minden intézmény honlapján találtam meg. A körzeti központi könyvtárak esetében 10 intézmény (71,4%) igyekszik megvédeni a további másolástól és felhasználástól az ott közölt intellektuális tartalmakat. A körzeti könyvtárak körében már csak 11 (45,8%), a községi könyvtárak kategóriájában pedig csak 5 (22,7%) fordított ezen elvárásnak kellő figyelmet. Összességében tekintve a 60 könyvtár közül csak 26 (43,3%), még fele sem védi a másolás és az újrafelhasználás ellen az itt közölt információkat és tartalmakat.

41. Rögzítik-e a felhasználók adatait? (IP szám, belépő jelszó) A felelet: NEM

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	0	0%	14	100%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	0	0%	60	100%	60

Mivel a közkönyvtári honlapoknak nyitottnak, s közvetlen elérésűnek kell lenni, nincs szükség arra, hogy a látogatók regisztrált felhasználóként jelentkezzenek be. Egyetlen hazai és EU előírás sem irányozza elő a felhasználók ilyenfajta ellenőrzését és nyilvántartását. Gyakorlatilag a mérés során azt vizsgáltam, hogy a közkönyvtári weboldalakon való böngészés és keresés során kérik-e valahol a számítógép IP számát, illetve szükség van-e egyfajta regisztrációra. A várt felelet a NEM. A mérésnél kapott eredmények azt bizonyítják, hogy az összes közkönyvtári honlap megtekintésekor nem volt szükség arra, hogy a látogató megadja saját IP számát s nincs szükség további regisztrációra és belépő jelszóra sem. Az eredmény százalékban kifejezve 100%.

X. A SZLOVÉN KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK SAJÁTOSÁGAINAK MÉRÉSE

42. Biztosított-e a COBISS opac adatbázis közvetlen elérése a nyitó oldalon?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	11	78,6%	3	21,4%	14
Körzeti könyvtárak	18	75,0%	6	25,0%	24
Községi könyvtárak	17	77,3%	5	22,7%	22
Összes könyvtár	46	76,7%	14	23,3%	60

A mérés során felölelt mind a 60 könyvtár tagja a COBISS egységes országos könyvtári adatbázisnak. Ennek keretében valamennyi könyvtári állomány közvetlenül jelszó nélkül osztott katalógusként használható nyílt eléréssel a <http://cobiss.izum.si/> címen. A mérés során azt vizsgáltam, hogy az adott közkönyvtári honlapok kezdőoldalán van-e közvetlen elérési lehetőség (link) a COBISS opac katalógus felé, mivel ez egyik alapját képezi a könyvtári tájékoztatásnak. A mérési eredmények eléggé változatosak s elgondolkodtatók: 11 körzeti központi könyvtár (78,6%) következetesen eleget tesz ezen követelménynek, míg 3 könyvtár (21,4%) nem. Nagyon hasonló a helyzet a körzeti könyvtáraknál is – 18 könyvtárnál (75%) közvetlenül tovább léphetünk az opac katalógus felé, míg 6-nál (25%) erre nincs lehetőség. Meglepően hasonló eredményt kaptunk a a községi könyvtárak esetében is, ahol 17 intézménynél (77,3%) közvetlenül használható a könyvtári opac adatbázis, míg 5-nél (22,7%) erre nincs közvetlen elérhetőség, vagy meg sem említik. Összességében vizsgálva a 60 könyvtár közül mintegy háromnegyedénél (76,7%) közvetlenül elérhető az adatbázis, míg 14 intézmény (23,3%) esetében a honlap első oldalán erre nincs lehetőség. Mindez arra enged következtetni, hogy a könyvtári weboldalakat készítő személynek vagy cégnek nem volt teljes áttekintése s kellő rálátása az alapvető könyvtári szolgáltatásokra, amelyet a honlap beüzemelése után sem a könyvtárosok, sem a felhasználók nem hiányoltak vagy nem reklamáztak.

43. Megtekinthető-e a könyvtár működési szabályzata?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	12	85,7%	2	14,3%	14
Körzeti könyvtárak	20	83,3%	4	16,7%	24
Községi könyvtárak	18	81,8%	4	18,2%	22
Összes könyvtár	50	83,3%	10	16,7%	60

Valamennyi közkönyvtárnak hivatalosan elfogadott működési alapszabályzata van, ennek keretében meghatározzák a felhasználó jogait és kötelezettségeit a szolgáltató intézmény keretein belül. Jogi alapjait ezen rendelkezéseknek a könyvtári törvény 2. szakasza, valamint a könyvtári alapszolgáltatásokról szóló határozat¹¹¹ biztosítja. Ezen határozat 8. szakasza értelmében a könyvtárnak kötelessége a felhasználók folyamatos tájékoztatása nyomtatott, vagy elektronikus formában.

A mérés során kapott eredmények szerint a körzeti központi könyvtárak közül 12-nek (85,7%) volt olvasható a működési szabályzata a honlapon, a körzeti könyvtárak közül 20-nak (83,3%), a községi könyvtárak weboldalain pedig 18 intézmény (81,8%) tette közzé működési szabályzatát. Összességében tekintve az érvényben lévő könyvtári rendelkezések szerint valamennyi közintézménynek elérhetővé kellene tenni működési szabályzatát, de a 60 intézmény közül 50 (83,3%) tett eleget ezen elvárásnak.

44. Ismertetik-e a könyvtár törzsállományát?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	13	92,8%	1	7,2%	14
Körzeti könyvtárak	19	79,2%	5	20,8%	24
Községi könyvtárak	14	63,6%	8	36,4%	22
Összes könyvtár	46	76,7%	14	23,3%	60

A honlapok látogatói méltán elvárják, hogy akár rövid összefoglaló keretében ismertessék az adott könyvtár gyűjteményét, törzsállományát, annak nagyságát, hozzáférését s nyelvi megoszlását. A mérés során kapott eredmények szerint a körzeti központi könyvtárak közül ezen elvárásnak 13 intézmény (93,8%) tett eleget. A körzeti könyvtárak

¹¹¹ Uredba o osnovnih storitvah knjižnic, Uradni list RS, 2003. 29. sz.

kategóriájában 19 (79,2%), míg a községi könyvtárak körében 14 (63,6%). Kategóriánként 10%-kal vagy ennél többel, lassan csökkenő arány mutatkozik. Összességében tekintve 46 könyvtár (76,7%) ismerteti a könyvtár honlapján hosszabb vagy rövidebb formában saját törzsállományát.

45. Megtalálható-e felhasználói szinten az ETO táblázat?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	2	14,3%	12	85,7%	14
Körzeti könyvtárak	2	8,3%	22	91,7%	24
Községi könyvtárak	4	18,2%	18	81,8%	22
Összes könyvtár	8	13,3%	52	86,7%	60

Az egyetemes tizedes osztályozási rendszer évről évre mind jobban háttérbe szorul, függetlenül attól, hogy a közkönyvtárak kölcsönzési és az olvasótermi szabadpolcos állománya a mai nap is az ETO elvei szerint van elrendezve. A hagyományos cédulakatalógusokat nagyon sok intézményben 1996-1998 között lezárták, s nem frissítették tovább azokat. A könyvtári állományról való tájékoztatás a számítógépek segítségével történik az online adatbázis lekérdezésével. A megvizsgált 60 könyvtár közül csak 8 intézmény (13,3%-a) tette közzé rövidített formában az ETO táblázatot saját honlapjára. Érdeemes elgondolkodni ezen a tényezőn, vajon a mai könyvtárhatalónak szüksége van-e az ETO táblázat alapvető használatára, vagy mindent megmutat s megkeres a gép, s az ETO táblázat hagyományos és elektronikus formában megmarad a könyvtáros-társadalom szakmai berkein belül. Ezt támasztja alá a 80-91%-os arány is, azon könyvtárak esetében, amelyek a felhasználóik körében igyekeznek ezt mellőzni vagy esetleg háttérbe szorítani.

46. Van-e rövid ismertető a könyvtári szolgáltatásokról?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	22	91,7%	2	8,3%	24
Községi könyvtárak	17	77,3%	5	22,7%	22
Összes könyvtár	53	88,3%	7	11,7%	60

A könyvtárnak mint közintézménynek kötelessége ismertetni s közzétenni mindazon fizetős és térítésmentes szolgáltatások jegyzékét, amelyek a könyvtári felhasználókra

vonatkoznak, ezek a következők: beiratkozási díj, kölcsönzési késedelmi díj, előjegyzés, fénymásolás, nyomtatás, internethasználat. Ezen elvárásnak valamennyi körzeti központi könyvtár (100%) eleget tett. A körzeti könyvtárak esetében 22 (91,7%), míg a községi könyvtárak körében pedig csak 17 (77,3%) felel meg az elvárásoknak. A hatvan intézmény közül csak 53 (88,3%) tette közzé saját honlapján szolgáltatásainak teljes listáját. Mindez arra enged következtetni, hogy a honlap tartalmi szerkesztésekor nem voltak elég következetesek, nem vették figyelembe mindazon elvárásokat, amelyek egy közkönyvtárra vonatkoznak.

47. Bemutatja-e a gyermekkönyvtári állományt?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	13	92,9%	1	7,1%	14
Körzeti könyvtárak	14	58,3%	10	41,7%	24
Községi könyvtárak	6	27,3%	16	72,7%	22
Összes könyvtár	33	55,0%	27	45,0%	60

A könyvtári tevékenység igen szerteágazó. Ezen belül a közkönyvtárak egyik kiemelkedő feladata a fiatal olvasók anyanyelvi nevelése s az olvasáskultúra népszerűsítése. Mindez kellően megválogatott, minőségi gyermekkönyvtári állomány megléte nélkül nehezen kivitelezhető. Ennek szellemében ezen kérdéssel arra szerettem volna választ kapni, hogy az adott intézmény a saját honlapján ismerteti-e, bemutatja-e s népszerűsíti-e a könyvtár gyermekrészlegét. A körzeti központi könyvtárak egy kivételével, 92,9%-ban részletesen ismertetik az intézmény gyermekkönyvtári részlegét, a körzeti könyvtárak kategóriájában már csak 58,3%-ban (14 könyvtár), míg a községi könyvtárak közül pedig csak 6 (27,3%). A hatvan könyvtár közül alig fele, 33 könyvtár (55%-a) szentel külön figyelmet a gyermekkönyvtári tevékenység bemutatásának.

48. Bemutatja-e a könyvtár különgyűjteményeit?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	13	92,9%	1	7,1%	14
Körzeti könyvtárak	14	58,3%	10	41,6%	24
Községi könyvtárak	4	18,2%	18	81,7%	22
Összes könyvtár	31	51,7%	29	48,3%	60

A hagyományos könyvtári állomány nyilvántartása és bemutatása mellett valamennyi közkönyvtárnak van kisebb-nagyobb nem hagyományos gyűjteménye – gondolva itt a térképekre, a zenei állományra, a filmgyűjteményekre, mikrofilmekre, amelyeket különféle adathordozókon tárolnak (hangkazetta, video, CD, DVD), valamint az aprónyomtatványokra és a játékokra. Hasznos s igen célszerű ezen könyvtári dokumentumok bemutatása, népszerűsítése kölcsönzési és helybenhasználati céllal. Gyakorta megtörténik az, hogy a könyvtár vonzáskörzetén kívül, távolabbról érkezik megkeresés egy oktatói vagy szemléltető dokumentum kölcsönzése érdekében. Ezek szerint a közkönyvtáraknak nemcsak az online adatbázisban, hanem a honlapon is illő ismertetni az intézmény különgyűjteményét. A körzeti központi könyvtárak körében 13 könyvtár (92,9%) szól részletesebben, a körzeti könyvtárak több mint a fele – 14 könyvtár (58,3%) mutatja be ezen állományát, míg a községi könyvtárak közül alig 4 (18,2%) szentel mindennek külön figyelmet. Össességében tekintve a közkönyvtárak alig fele – 31 intézmény (51,7%) ismerteti és népszerűsíti saját különgyűjteményét.

49. Van-e lehetőség a könyvtári hírlevélre való feliratkozásra? (e-mail címmel)

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	6	42,8%	8	57,2%	14
Körzeti könyvtárak	3	12,5%	21	87,5%	24
Községi könyvtárak	2	9,1%	20	90,9%	22
Összes könyvtár	11	18,3%	49	81,7%	60

Az internetes szolgáltatások, valamint az elektronikus posta (e-mail) elterjedésével számos közintézmény (bankok, iskolák, egyetemi karok, kultúrintézmények) s médiaszolgáltatók s kereskedelmi vállalkozások a hatatosabb és a gyorsabb információáramlás érdekében bizonyos időközökben tájékoztató jellegű hírleveleket állítanak össze, amelyeket az érdeklődők kérésére elküldenek. Ez abban az esetben működik, ha önkéntesen megadják a választott intézmény részére elektronikus postacímüket s feliratkoznak ezen hírlevelekre. Vizsgálva a könyvtári honlapokat, a mérés idején azt állapítottam meg, hogy közvetlenül a könyvtári weboldalak nyitóoldalain nincs még nagyon erre lehetőség, s nincs olyan nagyon elterjedve, mint akár a kereskedelmi szférában. A gond talán abban rejlik, hogy a könyvtári honlapokat a beüzemelés után kevés helyen moderálják állandó jelleggel, nincs kellő számú rendszergazda s hírlevél szerkesztő, akik ezen szolgáltatás folyamatos működését

biztosítanak. A mérés során kapott eredmények a következők: a körzeti központi könyvtárak esetében alig 6 könyvtár (42,8%), a körzeti könyvtárak esetében csak 3 (12,5%), a községi könyvtárak csoportjában pedig csak kettő (9,1%) állít össze alkalmanként tájékoztató jelleggel könyvtári hírlevelet s küldi el azt olvasói részére. Összességében tekintve ez a közkönyvtárak körében alig 11 intézménynél (18,3%) működik ez a szolgáltatás. A műszaki lehetőségek pedig adottak. Már majdnem minden könyvtárfelhasználónak elektronikus postafiókja és mobiltelefonja a szöveges levelek, valamint az SMS üzenetek fogadására.

50. Vannak-e kimondottan gyermekek részére készült weboldalak?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	10	71,4%	4	28,6%	14
Körzeti könyvtárak	11	45,8%	13	54,2%	24
Községi könyvtárak	7	31,8%	15	68,2%	22
Összes könyvtár	28	46,7%	32	53,3%	60

A közkönyvtárakba és a közkönyvtári weboldalakat különféle korosztályú személyek látogatják, ebből kifolyólag illő a webes megjelenés során ezen célcsoportokat is megcéllozni. Egy időben az a felfogás próbált tért hódítani, hogy a közkönyvtári weboldalakat csak fiatalok és gyermekek látogatják, s ezen következtetésből kiindulva még most is található több olyan könyvtári honlap, amely jobbra közvetlenebb, nem annyira hivatalos hangnemben szeretne a felnőttekhez szólni.

A közkönyvtári honlapok vizsgálata során ez esetben arra kerestem választ, hogy vannak-e tartalmilag, szerkezetileg, nyelvezetileg és grafikai kivitelezésében kimondottan a gyermekek részére készült külön könyvtári weboldalak? A körzeti központi könyvtárak körében 10 (71,4%), a körzeti könyvtárak kategóriájában 11 (45,8%), míg a községi könyvtárak honlapjain 7 (31,8%) intézmény esetében találtam gyermekeknek készült weboldalakat. Összességében tekintve a közkönyvtáraknak még a fele sem – 28 intézmény (46,7%), működtet gyermekek részére készült weboldalakat. Mindez arra enged következtetni, hogy kevés a gyermekkönyvtáros, vagy csak részmunkaidőben látja el ezt a feladatot, a weboldalak tartalmak szerkesztésére, folyamatos megjelentetésére, azok időszerezésére már nem jut elég ideje.

51. Van-e bibliobusz vagy mozgókönyvtári ellátás a könyvtár keretében, ismertetik-e ezen szolgáltatást?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	9	64,3%	5	35,7%	14
Körzeti könyvtárak	5	20,8%	19	79,2%	24
Községi könyvtárak	4	18,2%	18	81,8%	22
Összes könyvtár	18	30,0%	42	70,0%	60

A vidéki és a kistelepüléseken élő lakosság mozgókönyvtári ellátása továbbra is megoldásra váró probléma a szlovén könyvtári szolgáltatások terén. A könyvtári honlapokon 9 körzeti központi, 5 körzeti és 4 községi könyvtár ismerteti részletesebben a buszok menetrendjét, megállóhelyeit, s a mozgókönyvtári állomány összetételét s a kölcsönzés feltételeit.

Figyelembe véve a 2006. évi statisztikai adatokat a körzeti központi könyvtárak keretében 7 (Koper, Novo mesto, Nova Gorica, Ptuj, Maribor, Muraszombat, Ljubljana), míg a körzeti és a községi könyvtárak keretében 5 (Ajdovščina, Tolmin, Trzič, Kamnik és Postojna), összesen 12 bibliobuszt¹¹² üzemeltettek, amely 18 közkönyvtár keretében működött, amely során 600 kisebb, s 659 nagyobb kölcsönzőhelyet láttak el. Ebből 341 kölcsönzőhelyen a COBISS kölcsönzői modulal folyt a munka s biztosított volt a a központi könyvtári opac adatbázishoz való hozzáférés a napi frissítéseket követően. A hagyományos közkönyvtári letéti állományok számát itt nem vettem figyelembe.

52. Van-e digitális folyóirat-olvasója s linkgyűjteménye?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	11	78,6%	3	21,4%	14
Körzeti könyvtárak	9	37,5%	15	62,5%	24
Községi könyvtárak	11	50,0%	11	50,0%	22
Összes könyvtár	31	51,7%	29	48,3%	60

A hazai napi és a hetilapok, valamint a különféle szakfolyóiratok folyamatos előfizetése igen jelentős anyagi kiadást jelent valamennyi könyvtár költségvetésében, nem beszélve itt

¹¹² A 12 bibliobusz több könyvtári hálózat és község területén nyújt könyvtári szolgáltatásokat. A buszok menetrendje és a kölcsönzőhelyek működése gyakorta évente módosul és változik a könyvtári szolgáltatásokat igénylő községek és települések szerint.

a szomszédos országokban, vagy Európa más országaiban megjelenő napi és hetilapjairól, ahol a honlap látogató azonnal, online közvetlen információkhoz juthat az adott országot, s régiót illetően. Számos könyvtár élve az internet adta lehetőségekkel „online folyóirat-olvasót” hozott létre, egybegyűjtve a legfontosabbnak tartott napi- és hetilapok, valamint folyóiratok elektronikus linkjeit. Ily módon tették közvetlenül elérhetővé olvasóik részére a nyomtatott kiadványok online változatait. Ezen megoldással számos közkönyvtár élt. A felmérés során kapott eredmények szerint a körzeti központi könyvtárak körül 11-nél (78,6%), a körzeti könyvtárak esetében 9-nél (37,5%), míg a községi könyvtárak kategóriájában 11-nél (50%) található online folyóirat olvasó, illetve folyóirat linkgyűjtemény. A mérés során kapott eredményeket összegezve ezen elvárásoknak 31 közkönyvtár tett eleget, amely 51,7%.

53. Bemutatja-e a helyismereti gyűjteményt?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	10	71,4%	4	28,6%	14
Körzeti könyvtárak	11	45,8%	13	54,2%	24
Községi könyvtárak	5	22,7%	17	77,3%	22
Összes könyvtár	26	43,3%	34	56,7%	60

A körzeti központi és a körzeti könyvtáraknak kötelességük az érvényben lévő könyvtári törvény szerint a helyismereti dokumentumok gyűjtése, feldolgozása, tárolása és szolgáltatása. A könyvtárak java része ebből eredően az elmúlt évtizedek során igen értékes és gazdag helyismereti gyűjtemény hozott létre. Állományvédelmi szempontból számos helyismereti dokumentumot mikrofilmmeztek vagy digitalizáltak – gondolva itt a régió neves embereinek fényképeire, a régi képeslapokra, újságokra s a nem kölcsönözhető dokumentumokra. Mindez részben már prezentálásra került a könyvtári honlapokon is. Bár a felmérés során kapott eredmények azonban eléggé változatos képet tükröznek ezen a téren: a körzeti központi könyvtárak, amelyek a helyismereti tevékenységnek fő hordozói lennének nem fordítanak kellő hangsúlyt minderre vagy szervezeti hiányosságok miatt

még nem foglalkoznak ezzel. Tipikus példája mindennek Ljubljana¹¹³ és Maribor¹¹⁴ városa, ahol a két leggazdagabb helyismereti könyvtári gyűjtemény található.

A felmérés során megvizsgált 14 körzeti központi könyvtár közül csak 10-nek (71,4%) van helyismereti gyűjteménye, amelyet a saját honlapján ismertet és bemutat. A körzeti könyvtárak közül 11 (45,8%) részletesen ismerteti, 13 könyvtár nem tájékoztatja a honlapra látogatókat a helyismereti tevékenységéről. A 22 községi könyvtár közül csak öt (22,7%) mutatja be a gyűjteményét, a további 34 pedig feltehetőleg szakember- és helyiséghiány miatt nem tud ezzel foglalkozni. Összességében tekintve a 60 közkönyvtár közül csak 26 (43,3%) ismerteti részletekbe menően a helyismereti gyűjteményét s az ezzel kapcsolatos tevékenységét. Ezzel ellentétben 34 könyvtár (56,7%) említést sem tesz arról, hogy rendelkezik-e vagy sem helyismereti dokumentumgyűjteménnyel.

54. Van-e fényképalbum a könyvtárról és a könyvtári rendezvényekről?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	9	64,3%	5	35,7%	14
Körzeti könyvtárak	12	50,0%	12	50,0%	24
Községi könyvtárak	13	59,0%	9	41,0%	22
Összes könyvtár	34	56,7%	26	43,3%	60

A könyvtári honlapokon a tartalomszolgáltatás mellett igen hasznosak magát az intézményt és az ottani rendezvényeket bemutató képsorok. Ez nemcsak a helybeli könyvtárlátogatókat érdekli, hanem mindazon honlapra látogatókat, akik akár több száz kilométer távolságról szeretnék a könyvtárakat kívülről és belülről megtekinteni. S ha a webszerkesztő a továbbiakban tud annyi időt szentelni a különféle könyvtári rendezvényeken készült képek tematikus és időrendi csoportosítására, akkor egész sor dokumentumértékű digitális képpel tudják gazdagítani a könyvtár honlapját, amelyet az idő

¹¹³ A négy ljubljanoi és a maribori városi könyvtár nagyságra való tekintettel a körzeti központi könyvtárak közé került besorolásra. A négy ljubljanoi városi könyvtár közül azonban egyikben sem folyik olyan szervezett helyismereti gyűjtőmunka, mint a többi vidéki körzeti központi könyvtárban. Ljubljánában a legnagyobb helyismereti gyűjtemény a Nemzeti és Egyetemi Könyvtárban, valamint a Szláv Könyvtárban (Slovanska knjižnica <http://www.slovanskaknjiznica.si/>) található. A felmérés során érintett négy ljubljanoi városi közkönyvtárban van helyismereti gyűjtemény, amely jobbára az érintett városrészek – Center (Központ), Šiška, Vič és Bežigrad területére vonatkozik. Ebből adódóan egyik könyvtár honlapján sem adtak még hírt a helyismereti gyűjteményeik meglétéről és annak működéséről. Telefonos információ: Aleš Klemen könyvtáros, Ljubljana, 2007. okt. 11.

¹¹⁴ Mariborban a helyismereti gyűjteményt évtizedek óta az Egyetemi Könyvtár rendezi és gyarapítja. Ezen könyvtár pedig nem került bele a felmérésbe.

múlásával a továbbiakban két részre lehet osztani: időszerű, friss és archív képanyagra. Az időszerű és a friss képanyagot a könyvtári honlap kezdő oldalain egyfajta reklámként, mind több könyvtári látogató érdeklődésének a felkeltése céljából közlenek. Ezzel ellentétben a már lezajlott könyvtári rendezvényeken készült képeket s képsorokat tematikusan, cím és dátum szerint az archív fotóalbumban lehet tárolni. S mindazokat, akiket érdekelnek az előző rendezvényeken készült képek, azok majd megkeresik a képgyűjteményben.

Ezen szempontok figyelembe vételével a 14 körzeti központi könyvtár esetében 9-nek (64,3%) van internetes fényképalbuma. A 24 körzeti könyvtár közül csak felének (50%), míg a 22 községi könyvtár közül 13-nak (59%) van rendezett fényképalbuma. Mindent összevetve a 60 közkönyvtár esetében 34 intézmény (56,7%) honlapján találhatunk olyan képsorokat, amelyek az ott folyó tevékenységet képi formában is dokumentálják. Az alig 56%-ot meghaladó mérési eredmény arra enged következtetni, hogy a különféle könyvtári rendezvényeken készült fényképek, s azok internetes feltöltése, valamint weboldalszerkesztése már külön (hozzáértő) szakembert igényel a könyvtárban.

XI. SAJÁT FEJLESZTÉSŰ DIGITÁLIS KÖNYVTÁRAK ÉS ONLINE SZOLGÁLTATÁSOK

55. Van-e elérési lehetőség a hazai internetes keresők felé?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	9	64,3%	5	35,7%	14
Körzeti könyvtárak	10	41,7%	14	58,3%	24
Községi könyvtárak	6	27,3%	16	72,2%	22
Összes könyvtár	25	41,7%	35	58,3%	60

A könyvtári honlapokon való böngészés során gyakorta megtörténik a látogatóval az, hogy a keresett információt nem találja meg azonnal, s szükség van az internetes keresők igénybevételére. Szlovéniai viszonylatban évekkal ezelőtt a MatKurja, majd a Slowwwenia.com, a Raziskovalec, a Najportal.com volt a legnépszerűbb, majd azt követően a Najdi.si került vezető pozícióba, s vált a legnépszerűbb hazai böngészővé az elmúlt években. Vizsgálatom során arra kerestem választ, hogy a közkönyvtári honlapokon elérhetők-e, használhatók-e közvetlenül ezen hazai kifejlesztésű böngészőprogramok. Azzal kapcsolatban, hogy a közkönyvtárak honlapjain megtalálhatók-e a hazai internetes keresők, a felmérés során kapott eredmények eléggé megdöbbentők: a 14 körzeti

központi könyvtár közül csak kilencnél (64,3%), a körzeti könyvtárak kategóriájában tíz esetben (41,7%), míg a községi könyvtárak csoportjában alig hat honlapján (27,3%) található meg egyik vagy a másik böngésző közvetlen elérése. Mindezt összesítve a hatvan közkönyvtár közül csak 25 (41,7%) ajánlja közvetlenül ezen keresi lehetőséget. Az eredmény eléggé elgondolkodtató, mivel egyes könyvtári honlapok szerkesztői figyelmen kívül hagyják ezeket a keresőmotorokat és böngészőket.

56. Van-e elérési lehetőség a külföldi internetes keresők felé?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	9	64,3%	5	35,7%	14
Körzeti könyvtárak	9	37,5%	15	62,5%	24
Községi könyvtárak	6	27,3%	16	72,7%	22
Összes könyvtár	24	40,0%	36	60,0%	60

Az Altavista, a Yahoo, a Lycos, a Webcrawler, az Excite és az InfoSeek után az elmúlt években a Google lett a legnépszerűbb s a legjobban elterjedt külföldi internetes kereső, amelynek nyelvi változatait és kiegészítői szolgáltatásait számos fiatal és idősebb egyaránt használja. A szlovéniai közkönyvtári szférában a könyvtári honlapok vizsgálata során azonban kiderült, hogy állításunk nem teljesen helyén való. A körzeti központi könyvtárak honlapjain a 14-ből 9 helyen (64,3%), a 24 körzeti könyvtárak közül csak 9-en (37,5%), a 21 községi könyvtár közül pedig hat (27,3%) honlapján található meg egyik vagy a másik külföldi internetes kereső logója, illetve linkje azzal a céllal, ha a látogató rákattint, akkor további közvetlen keresést indíthat a honlapról. A hatvan közkönyvtári honlap közül 24-en (40%) van, míg a további 36 honlapon (60%) nem található s nem elérhető egyetlen külföldi kereső sem. Összevetve ezen s az előző kérdés során kapott eredményeket a hazai és a külföldi internetes keresőket illetően az eredmény kis híján egy s ugyanaz.

57. Van-e a könyvtárnak saját digitális szöveggyűjteménye?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	7	50,0%	7	50,0%	14
Körzeti könyvtárak	6	25,0%	18	75,0%	24
Községi könyvtárak	3	13,6%	19	86,4%	22
Összes könyvtár	16	26,7%	44	73,3%	60

Figyelembe véve a Kézikönyv a minőségi elvekről c. kiadványban javasolt kritériumokat valamennyi könyvtárnak nagy körültekintéssel kell szelektálni a digitalizálásra váró anyagot. Ajánlatos kiválogatni mindazon tartalmakat, amelyek a szakemberek megítélése szerint érdeklődésre tartanak majd számot a felhasználók körében. Ezen kérdésnél azt vettem figyelembe, hogy van-e a könyvtárnak saját digitalizált mese-, elbeszélés, bibliográfia, tanulmány- s egyéb szöveggyűjteménye.

A kapott eredmények igencsak elgondolkodtatók¹¹⁵ – a körzeti központi könyvtárak esetében csak a felénél (50%) található közvetlen elérésű digitális szöveggyűjtemény. A körzeti könyvtáraknál alig 6-nak (25%-a), míg a községi könyvtárak csoportjában pedig csak háromnak (13,6%) van teljes szövegű közvetlen elérésű szabadon használható szöveggyűjteménye. Összességében tekintve a hatvan könyvtár közül alig 16-nál (26,7%) található helyi alkotóktól, vagy helyi vonatkozású digitális szöveggyűjtemény. Mindez arra enged következtetni, hogy a közkönyvtárak körében kidolgozott digitalizációs munkaterv anyagiak hiányában még várat magára.

58. Van-e saját digitális könyvtára?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	7	50,0%	7	50,0%	14
Körzeti könyvtárak	4	16,7%	20	83,3%	24
Községi könyvtárak	2	9,1%	20	90,9%	22
Összes könyvtár	13	21,7%	47	78,3%	60

Ha könyvtár, akkor legyen hatékony és bármikor elérhető, nyújtson valamennyi érdeklődő részére komplex szolgáltatást. Gyakorta megesik az olvasóval s a könyvtárhasználóval, hogy épp az intézet munkaidején kívül szeretne hozzájutni egy adott szépirodalmi műhöz, szótárhoz, lexikonhoz vagy enciklopédiához. Konkrétan megfogalmazva: van-e a könyvtárnak saját digitalizált, a helyi szerzők jóváhagyásával internetes közzétételre engedélyezett digitális s online teljes szövegű könyvtári gyűjteménye, (html, Word.doc, PDF vagy más formátumban) illetve van-e ilyen jellegű linkgyűjteménye? A kérdésre kapott válaszok jó pár évvel a könyvtári törvény, s a körzeti központi könyvtárakra váró

¹¹⁵ Érdemes megfigyelni s összevetni a Szlovén Digitális Könyvtár elérhetőségét vizsgáló kérdésnél kapott eredményeket, sajnos az ott kapott értékek sem jobbák – lásd még az 59. kérdést.

digitalizálási feladatok meghatározását követően nem éppen biztatóak. A könyvtári hálózati tevékenységet szervező intézményeknek csak a fele vállalta el ezt a munkát. Az eredmény hasonló, mint a digitalizált szakcikk és tanulmány gyűjtemények esetében. A körzeti könyvtárak közül 4 (16,7%), míg a községi könyvtáraknál csak kettő (9,1%) tudott digitális műveket megjelentetni. Összességében vizsgálva a közkönyvtárak közül 13 intézménynek (21,7%) van, míg 47 könyvtárnak (78,3%) egyáltalán nincs digitalizált online elérésű könyvtára a neten.

59. Van-e link a Szlovén Digitális Könyvtár felé?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	9	64,3%	5	35,7%	14
Körzeti könyvtárak	5	20,8%	19	79,2%	24
Községi könyvtárak	6	27,3%	16	72,7%	22
Összes könyvtár	20	33,3%	40	66,7%	60

A Szlovén Digitális Könyvtár¹¹⁶ 2005. decemberében kezdte meg működését a ljubljana Nemzeti és Egyetemi Könyvtár keretein belül, ezen kezdeményezés jóvoltából részben hozzáférhetővé és kereshetővé váltak mindazon folyóiratok, könyvek, térképek, fényképek, zenei anyagok és kézikönyvek, amelyeket a Szlovén Nemzeti Könyvtár őriz és az elmúlt évek során pályázati pénzezből finanszírozva digitalizáltak. A felmérés során azt vizsgáltam, hogy a 60 közkönyvtár honlapján megtalálható-e ezen országos jellegű, nemzeti szempontból igen jelentős digitális könyvtárra utaló rövid tájékoztatás és az elérhetőséget biztosító közvetlen link kapcsolat. A 14 körzeti központi könyvtár közül csak 9 esetében (64,3%), a 24 körzeti könyvtár közül csak ötnél (20,8%), míg a 22 községi könyvtárnál csak hat intézményi honlap (27,3%) hívja fel a figyelmet s adja meg a közvetlen link kapcsolatot a Szlovén Digitális Könyvtár felé. Összességében tekintve 20 könyvtár (33,3%) esetében van, míg 40 könyvtár (66,7%) nincs közvetlen utalás és link e gazdag digitalizált gyűjteménnyel rendelkező szolgáltatás felé.

¹¹⁶ Szlovén Digitális Könyvtár – Digitalna knjižnica Slovenije DLB <http://www.dlib.si/>
Letöltve: 2007. szept. 14.

60. Van-e E-INFORMÁCIÓS PONT a közkönyvtári honlapon?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	4	28,6%	10	71,4%	14
Körzeti könyvtárak	5	20,8%	19	79,2%	24
Községi könyvtárak	8	36,4%	14	63,6%	22
Összes könyvtár	17	28,3%	43	71,7%	60

A Felsőoktatási, Tudomány- és Kutatásügyi Minisztérium keretében 2001-ben vette kezdetét az ingyenes internetes hozzáférést biztosító E-pontok¹¹⁷ működése. 2007 szeptemberében több mint 400 információs ponton volt szabad hozzáférésű internet kapcsolattal ellátott számítógép, illetve WLAN hálózat. Ezek java része az oktatási intézetekben és a könyvtárakban vannak elhelyezve. A felmérés során arra szerettem volna választ kapni, hogy az adott közkönyvtárak mennyire támogatják és népszerűsítik a térítésmentes E-információs pontok működését, tájékoztatják-e a könyvtári honlapra látogatókat ezen ingyenes szolgáltatás meglétéről és hasznosságáról a könyvtárakban. Mivel nem hagyományos könyvtári szolgáltatásról van szó, a felmérés során kapott eredmények is eléggé változatosak: a körzeti központi könyvtárak esetében, amelyek az információs írásbeliség egyik zászlóhordozói kellene lenniük a 14 könyvtár közül csak négy (28,6%) hívja fel a honlap a látogatók figyelmét ezen ingyenes szolgáltatásra. A 24 körzeti könyvtár közül csak 5 (20,8%), míg a 22 községi könyvtár közül csak nyolcnál (36,4%) található a honlapon utalás, rövid ismertető, ajánlás vagy egy közvetlen kapcsolat az ingyenesen használható E-pontok, illetve a WLAN hálózat felé.

61. Van-e lehetőség a kölcsönzési határidő meghosszabbítására a bibliofon keretében?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	14	100%	0	0%	14
Körzeti könyvtárak	10	41,7%	14	58,3%	24
Községi könyvtárak	4	18,2%	18	81,8%	22
Összes könyvtár	28	46,7%	32	53,3%	60

¹¹⁷ Ingyenes E-pontok. Javno dostopne točke: <http://e-tocke.gov.si/> Letöltve: 2007. okt. 2.
A disszertáció 3.3. számú pontja alatt részletesen ismertetem ezt a szolgáltatást.

A közkönyvtári bibliofon szolgáltatást a trzini székhelyű 7S¹¹⁸ magánvállalat üzemelteti a COBISS könyvtári hálózat kölcsönzési modulján keresztül. Célja az, hogy e fizetős szolgáltatást igénylők részére mobiltelefonos hálózaton keresztül lehetővé tegye a kikölcsönzött könyvtári dokumentumok meghosszabbítását, illetve rövid szöveges üzenetben figyelmezteti az adott olvasót a kikölcsönzött dokumentumok határidejének lejártára. Ez igen hasznos segítség a könyvtárosok részére is, mivel az olvasónak nem kell csak a kölcsönzési határidő meghosszabbítása miatt bejőni a könyvtárba, a szolgáltató program elvégzi ezt helyette. A felmérés során arra szerettem volna választ kapni, hogy a 60 közkönyvtár honlapján van-e rövid ismertető a bibliofonos kölcsönzési határidő meghosszabbítására vonatkozólag? A körzeti központi könyvtárak közül, amelyek a kölcsönzés terén a legnagyobb forgalmat bonyolítják le, valamennyi (100%) csatlakozott s ismerteti ezt a szolgáltatási módozatot. A 24 körzeti könyvtár közül csak 10-nek (41,7%), míg a 21 községi könyvtár esetében csak 4 könyvtári (18,2%) honlapon van rövid ismertető a bibliofonos szolgáltatásról. Összességében vizsgálva 28 közkönyvtár (46,7%) honlapján megtalálható, míg 32 honlapon (53,3%) nem tájékoztatják felhasználóikat ezen könyvtári kölcsönzést támogató szolgáltatásról.

62. Megtalálható-e a honlapon a Kérdezd meg a könyvtárost elnevezésű online szolgáltatás?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	12	85,7%	2	14,3%	14
Körzeti könyvtárak	13	54,2%	11	45,8%	24
Községi könyvtárak	6	27,3%	16	72,7%	22
Összes könyvtár	31	51,7%	29	48,3%	60

Nagy segítség a tájékoztató könyvtárosok és a könyvtárlátogatók részére a **Kérdezd meg a könyvtárost**¹¹⁹ elnevezésű online szolgáltatás, amelyet tíz nagyobb szlovéniai szak- és közkönyvtár közreműködésével a maribori IZUM intézmény a felhasználók részére térítésmentesen működtet. A felmérés során arra kerestem a választ, hogy a közkönyvtári honlapokon megtalálható-e ezen online szolgáltatás rövid ismertetője vagy kapcsolódó

¹¹⁸ Bibliofon <http://www.bibliofon.net/> Letöltve: 2007. okt. 2. A disszertáció 4. 4. 5. pontja alatt részletesen ismertetem ezen szolgáltatást.

¹¹⁹ Kérdezd meg a könyvtárost - Vprašaj knjižničarja <http://home.izum.si/izum/gp/> Letöltve: 2007. okt. 2. A disszertáció 4. 4. 6. számú pontja alatt részletesen ismertetem ezen szolgáltatást.

linkje? A 12 körzeti központi könyvtár esetében (85,7%) ez közvetlenül a nyitó oldalon elérhető volt, míg két esetben nem. A körzeti könyvtárak körében csak 13 intézményi honlapon (54,2%) volt elérhető, 11 esetben (45,8%) pedig nem ezen újdonság. A községi könyvtár kategóriájában csak 6 honlapon (27,3%) találtam erre való utalást, míg 16 esetben (72,7%) nem. Összességében tekintve a megvizsgált honlapok közül csak 31 könyvtár (51,7%) ismertette ezt a lehetőséget, míg 29 intézmény (48,3%) nem foglalkozott vele. Mindez arra enged következtetni a mérés során kapott eredmények alapján, hogy a körzeti és a községi könyvtárakban nem fordítanak kellő figyelmet ezen országos jellegű könyvtári szolgáltatás népszerűsítésére, amely az olvasók valamennyi korosztálya számára igen hasznos, amellet még ingyenes is.

63. Van-e regionális linkgyűjteménye?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	12	85,7%	2	14,3%	14
Körzeti könyvtárak	12	50,0%	12	50,0%	24
Községi könyvtárak	6	27,3%	16	72,7%	22
Összes könyvtár	30	50,0%	30	50,0%	60

Igen fontos és hasznos egybegyűjteni s közzétenni a friss tájékoztatás céljából a közkönyvtári honlapok keretében mindazon közintézmények, általános- és középiskolák, főiskolai és egyetemi karok, községi- és polgármesteri hivatalok, helyi tévé- és rádióállomások, könyv- és lapkiadók, termelővállalatok, szolgáltató cégek, idegenforgalmi létesítmények s különféle egyesületek internetes címeit s elérhetőségét, amelyek a közkönyvtári honlapok látogatóinak körében közérdeklődésre számítanak. Később érdemes mindezt időről időre (akár félévenként) frissíteni, bővíteni, s módosítani, majd a meglévő URL címeket leellenőrizni, hogy azok működőképesek, s valós adatokat szolgáltatnak-e? A felmérés során megvizsgált könyvtári honlapokon kisebb-nagyobb, ötletes vagy kevésbé ötletes linkgyűjteményt lehet találni. Vannak olyan könyvtárak is, ahol egyáltalán nem foglalkoznak az ilyen plusz információk szolgáltatásával. A 14 körzeti központi könyvtári honlap közül 12 esetében (85,7%) szépen rendezett, működőképes regionális linkgyűjtemény találtam, amely jó kiindulópontként szolgál mindazon látogatók részére, akik röviden s kevés idő ráfordítással gyors információkhoz szeretnének jutni. A 24 körzeti könyvtári honlap közül csak felénél (50%) van, s felénél nincs ilyen jellegű linkgyűjtemény. A 22 községi könyvtári honlap közül csak hat esetben (27,3%) található

helyi nevezetességekre utaló URL utalás, a többi 16 könyvtári honlap ennyivel szegényebb. A vizsgálat során kapott eredmények összesítésekor 30 honlapon (50%) van, míg 30 könyvtári honlapon (50%) nincs ilyen jellegű információs szolgáltatás.

64. Van-e link az országos vagy a regionális könyvtáros egyesület weboldala felé?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	7	50%	7	50%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	3	13,6%	19	86,4%	22
Összes könyvtár	10	16,7%	50	83,3%	60

A Szlovén Könyvtári Egyesületek Szövetsége¹²⁰ (Zveza bibliotekarskih društev Slovenije) nyolc regionális könyvtári egyesületet tömörít, számos könyvtáros szekciót működtet, s az országos egyesület keretében kerül kiadásra a **Knjižnica** c. szakfolyóirat, amely 2001 óta online formában is letölthető, valamint a **Knjižničarske novice** c. könyvtári értesítő. A szövetség honlapján megtalálhatók mindazon könyvtárosi tevékenységgel kapcsolatos törvények, szabályzatok, határozatok, kiáltványok, amelyek a szakmai tevékenység alapjait képezik az etikai kódexszel egyetemben. A közkönyvtári honlapok vizsgálata és felmérése során arra szerettem volna választ kapni, hogy az országos vagy a regionális könyvtáros egyesületek URL címei megtalálhatók-e a közkönyvtárak honlapjain? Tudják-e értékelni maguk a könyvtárosok szakmai szervezetüket, bemutatják-e nagyközönségnek az ott folyó tevékenységet az interneten? A felmérés során kapott eredmények eléggé kiábrándítóak: a 14 körzeti központi könyvtár közül csak hét honlapon (50%) találtam ide vonatkozó utalást. A 24 körzeti könyvtári honlap közül pedig egyen sem, a 22 községi könyvtár esetében csak három (13,6%) honlapon található link, vagy utalás a szakmai egyesület honlapja felé. Összességében tekintve a 60 könyvtári honlap közül alig 10 honlapon (16,7%) keresztül érhető el egy kattintással az országos, vagy a regionális könyvtári egyesületi honlap. Az eredmények láttán meg is kérdezhetjük: kinek kellene támogatni és népszerűsíteni a saját könyvtáros egyesületünket, ha nem nekünk könyvtárosoknak. Az ok feltételezhetően nem a könyvtárosok körében keresendő, hanem inkább a könyvtári

¹²⁰ Szlovén Könyvtáros Egyesületek Szövetsége – Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
<http://www.zbds-zveza.si/> Letöltve: 2007. okt. 2.

honlapszerkesztők közömbösségét s szakmai szűklátókörűségét kellene megvizsgálni, de ez már nem tartozik ezen felmérés tárgyához.

65. Van-e látogatottsági számláló a weboldalon?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	7	50%	7	50%	14
Körzeti könyvtárak	4	16,7%	20	83,3%	24
Községi könyvtárak	7	31,8%	15	68,2%	22
Összes könyvtár	18	30,0%	42	70,0%	60

Az éves könyvtári statisztikák készítése során a kiválasztott weboldalak látogatottságát legegyszerűbben nyílt vagy rejtett internetes számlálók elhelyezésével tudjuk mérni, amelyet a könyvtár vagy egy távoli szolgáltató cég szerverén lehet elhelyezni és beüzemelni. Mi a helyzet a honlapok látogatottsági számlálóit illetően? Felmerésünk során azon számlálókat vettem figyelembe, amelyek látható formában a kezdő oldalon, vagy egy fontosnak megítélt szolgáltatás (életrajzi lexikon, digitalizált könyvtári gyűjtemény) nyitó oldalán vannak elhelyezve. A körzeti központi könyvtárak közül hétnek van, hétnek nincs számlálója (50%). A 24 körzeti könyvtár közül csak 4-nek (16,7%) van, 20-nak nincs számlálója. A községi könyvtárak esetében sem jobb a helyzet, itt 7 könyvtár (31,8%) üzemeltet honlapján számlálót, 15 pedig nem. Összességében tekintve a 60 közkönyvtár közül csak 18-nak van számláló elhelyezve honlapján. Nem tudni, s nem is lehet teljességében megállapítani, hogy mi okozza ezen elzárkózást. Közben az országos könyvtári módszertani intézet minden évben elvárja, hogy valamennyi közkönyvtár számot adjon arról, hogy internetes honlapjain hány látogató volt.

XII. BLOGTECHNIKA, RSS ÉS AZ INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

66. Van-e blogtechnika a könyvtári szolgáltatások népszerűsítéséhez?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	1	7,1%	13	92,9%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	1	1,7%	59	98,3%	60

A nyugati közkönyvtári honlapokon igen nagy népszerűségnek örvendenek a különféle könyvtári blogok. Az internetes levelezőlisták háttérbe szorulását követően a különféle tematikájú blogok kerültek a figyelem középpontjába. Egyes informatikai szakemberek előrejelzése szerint a netes csevegés (chat) az üzenetváltás rövid távú, az elektronikus posta a hosszú távú, míg a blogok a közép távú üzenetváltás eszközeivé fejlődnek majd a közeljövőben. Ebből eredően felmérésünk során azt vizsgáltuk, hogy van-e blogtechnika a szlovén közkönyvtári szolgáltatások népszerűsítése terén? A kutatás során kapott eredmény(ek) ez esetben csak a ljubljanoi Oton Župančič Városi Könyvtár honlapját igazolják. A 60 közkönyvtár közül csak ez az egy (1,7%) vállalkozott arra, hogy könyvtári blogot indítson a felhasználók és a honlap látogatói részére.

67. Van-e RSS – Rich Site Summary a könyvtári honlapon?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	1	7,1%	13	92,9%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	1	1,7%	59	98,3%	60

A könyvtáros vagy maga az olvasó az RSS¹²¹ nevű elektronikus eszköz segítségével összegyűjtheti a saját maga által kedvelt vagy könyvtári vonatkozásban fontosnak tartott témák friss híreit. Nagy segítség ez a könyvtárosnak s az olvasónak egyaránt, mivel nem kell naponta több mint tíz vagy ennél több honlapot végigböngésznie a legfrissebb hírek s információk megszerzése céljából. A felmérés során azt vizsgáltam, hogy az adott 60 közkönyvtári honlap rendelkezik-e RSS hírcsatornával? A RSS használata 2005-ben terjedt el, de két évvel ezen új technológia megjelenését követően 2007 decemberében még csak egyetlen egy, a ljubljanoi Oton Župančič Városi Könyvtár honlapján volt megtalálható. Ezt követően nem árt elgondolkodni azon, hogy a közkönyvtárak mennyire flexibilisek és fogékonyak az új számítástechnikai technológiák alkalmazása terén. Ezzel egy időben mérlegelnünk kell azt is, hogy mindezen új eszközök mennyire illenek bele, s mikorra tudnak meghonosodni a közkönyvtári webes szolgáltatások körében.

¹²¹ RSS Rich Site Summary - webes együttműködésre szolgáló XML állományformátumok családja, melyet híroldalak és webblogok használnak. A felhasználók az RSS révén előre beállíthatják, hogy honnan szeretnék a friss híreket megkapni, amelyek egyetlen felületen hozzáférhetők, kezelhetők lesznek. http://hu.wikipedia.org/wiki/RSS_%28F%C3%A1jlform%C3%A1tum%29 Letöltve: 2007. okt. 28.

68. Van-e a könyvtári honlapnak ISO minőségbiztosítási bizonylata?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	2	14,3%	12	85,7%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Közszégi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	2	3,3%	59	96,7%	60

A közkönyvtári munkafolyamatok eredményességének mérésére, köztük a közkönyvtári honlapok üzemeltetése terén szlovéniai viszonylatban az ISO 11620:1998 és a 9001:2000 szabványokat¹²² használjuk. A közkönyvtári honlapok felmérése és minősítése során csak a ljubljanoi és a maribori városi könyvtár nyitóoldala alján talákoztunk e szabványok jelölésével. Statisztikai szempontból ez a körzeti könyvtárak esetében 14,3%-ot tett ki, míg az összes közkönyvtár közül ez a százalékarány csak 3,3% tesz ki. Összességében tekintve igen alacsony, s egyben elgondolkodtató.

69. Van-e marketing kapcsolata vagy szponzora a könyvtárnak, megtalálható-e annak reklámja a honlapon?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	0	0%	14	100%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Közszégi könyvtárak	0	0%	22	100%	22
Összes könyvtár	0	0%	60	100%	60

A könyvtár gazdasági tevékenységet folytathat, ha az ilyen módon szerzett jövedelmet a könyvtári szolgáltatások minőségi javítására fordítja – olvashatjuk a könyvtári törvényben. 2005-2006 között a TUŠ áruházlánc számítógépes felszerelést ajándékozott egyes könyvtáraknak azzal a céllal, hogy azok reklámfelületet biztosítottak részére a könyvtárban. Egyes könyvtárak rendezvényeit a Mercator nagykereskedelmi vállalat szponzorálta, alkalmanként pedig egyes kereskedelmi bankok különféle könyvtári tevékenységeket támogattak. Mindennek az a hátulütője, ha az adott közkönyvtár valamilyen gazdasági

¹²² Közkönyvtári szabványok - Standardi za splošne knjižnice
<http://www.kp.sik.si/standardizasike.pdf> Letöltve: 2007. okt. 12.

tevékenységbe kezd, vagy támogatókat keres egyes könyvtári tevékenységek részfinanszírozására, akkor az intézet fenntartásáért és működéséért felelős községek annyival kevesebb pénzt folyósítanak az alaptevékenységre. Ebből kiindulva a közkönyvtárak igazgatói kevésbé töreksenek a marketing és a szponzori kapcsolatok ápolására és fejlesztésére, vagy ha igen, ezt nem teszik fel a könyvtári honlapra. A felmérés során megvizsgált közkönyvtári honlapok egyikén sem volt erre utaló reklám vagy reklámszöveg.

70. Van-e foglalkoztatási és pályaválasztási tanácsadó az intézmény keretében?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	5	35,7%	9	64,3%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	4	18,2%	18	81,8%	22
Összes könyvtár	9	15,0%	51	85,0%	60

A pályaválasztási tanácsadás, a felnőttek átképzése, valamint a mind jobban növekvő munkanélküliség leküzdése érdekében 2004 és 2005 folyamán a Köztársasági Foglalkoztatási Intézet több közkönyvtárban tájékoztató s ügyfélfogadó kirendeltséget hoztak létre **Borza dela** (magyarul: foglalkoztatási tanácsadó börze) néven, majd azt követően, ahol adottak voltak a lehetőségek, **CIPS** - Center za informativno in poklicno svetovanje¹²³ néven pályaválasztási s tanácsadó központokat alakítottak ki megfelelő képzettségű szakember alkalmazásával ingyenes interneteléréssel s számítógép használattal, ahová idős és fiatal egyaránt ellátogathat s tanácsot kérhet. Országos szinten három regionális központ, 22 tájékoztató iroda s 7 információs pontot alakítottak ki részben a foglalkoztatási intézetek, a felnőttképzési központok, a polgármesteri hivatalok s könyvtárak helyiségeiben. Ezen együttműködési kapcsolat részben népszerűsíti és bővíti a közkönyvtár tevékenységét és növeli látogatóinak számát. Mindezen plusz tevékenységet s szolgáltatást számos közkönyvtár a saját honlapján is közzétette, tájékoztatva az érdeklődőket ezen tevékenységi formáról. Tudva arról, hogy minden régióban működik foglalkoztatási tanácsadó intézet, ezen szolgáltatás, mint az a könyvtári honlapok vizsgálata során kiderült csak 5 körzeti központi könyvtárban (35,7%), s négy községi könyvtárban (18,2%) volt megtalálható. Összességében nézve a hatvan közkönyvtár közül kilenc (15%)

¹²³ CIPS Center za informativno in poklicno svetovanje – Tájékoztató és Pályaválasztási Tanácsadó Központ
<http://www.ess.gov.si/slo/Ncips/Opis/KajJeCips.htm> Letöltve: 2007. okt. 12.
http://www.nm.sik.si/ponudba/poklicno_svetovanje/o_cipsu/ Letöltve: 2007. okt. 12.

tudott helyet biztosítani ezen foglalkoztatási és pályaválasztási tanácsadói irodák részére. Az okok részben a körzeti és a községi könyvtárak helyiséghiányában kereshetők, mivel az alaptevékenység kivitelezésére sincs mindenhol megfelelő helyiség.

71. Van-e lehetőség az élethosszig tartó tanulásra?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	10	71,4%	4	28,6%	14
Körzeti könyvtárak	2	8,3%	22	91,7%	24
Községi könyvtárak	5	22,7%	17	77,3%	22
Összes könyvtár	17	28,3%	43	71,7%	60

A gyors ütemű technológiai és gazdasági fejlődés terén nagy jelentősége van az élethosszig tartó tanulásnak. Az iskoláskorban elsajátított alapismeretek a jelenlegi elvárásoknak ma már kevésnek bizonyulnak, ebből eredően valamennyi korosztály részére szükség van az eddig megszerzett tudást tovább bővíteni s kiegészíteni. Ezt a célt szolgálja az EU Szociális Alap támogatásával évek óta működő program az oktatási és a kulturális minisztérium hathatós támogatásával. Ezen széleskörű akciók során jelentős munkát vállaltak a közkönyvtárak¹²⁴ is. Maga a könyvtári törvény 2. szakasza is külön kitér a könyvtárhasználók továbbképzésére, a könyvtári technológiák megismertetésére, az informatikai alapok elsajátítására, idegen nyelv tanulására, de szerveznek kézimunka, rajz, idegenforgalmi, honismereti szakköri foglalkozásokat is. A honlapok vizsgálata során arra szerettem volna választ kapni, hogy vannak-e ismertető, felhívások, rövid leírások ezen szervezett csoportos foglalkozásokról, s tanfolyamokról az élethosszig tartó tanulás keretében a könyvtárakban? A 14 körzeti központi könyvtár közül tíz esetben (71,4%) folyamatosan szervezik ezen tanfolyamokat, a 24 körzeti könyvtár esetében csak két helyen (8,3%), a 22 községi könyvtár közül pedig csak 5 honlapon (22,7%) van hosszabb vagy rövidebb ismertető az élethosszig tartó tanulókkal kapcsolatban. Összességében tekintve a hatvan közkönyvtár közül csak 17 honlapon (28,3%) van ezzel kapcsolatos hosszabb, vagy rövidebb ismertető és tájékoztatás. Az okok abban kereshetők, hogy ezen külön tevékenységre sajnos nem minden könyvtár kap külön pénzeszközöket, nincs mindenhol megfelelő helyiség, szakember s felszerelés sem.

¹²⁴ A Novo mesto-i körzeti központi könyvtár részletesen ismerteti ezen tevékenységet: <http://www.nm.sik.si/Storage/Documents/cvzu.pdf> Letöltve: 2007. okt. 12.

72. Bemutatják-e a könyvtári hálózatot?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	3	21,4%	11	78,6%	14
Körzeti könyvtárak	0	0%	24	100%	24
Községi könyvtárak	1	4,6%	21	95,4%	22
Összes könyvtár	4	6,7%	54	93,3%	60

A körzeti központi könyvtár saját hálózata keretében biztosítja az igényesebb és nagyobb választékkal rendelkező állományt. Tájékoztató tevékenységet folytat, szakmai segítséget nyújt, továbbképzéseket szervez, s egybehangolja a helyismereti tevékenységét a hálózat keretében belül. Szükség szerint koordinálja a könyvtári tevékenységet oly módon, hogy az urbánus környezetben, a kistépelüléseken, a mozgókönyvtári vagy a különféle fogyatékkal élő célcsoportok részére megfelelő színvonalon biztosítva legyen.¹²⁵ A felmérés során arra szerettem volna választ kapni, hogy van-e a körzeti központi könyvtárak, valamint a körzeti és községi könyvtárak honlapjain erről hosszabb vagy rövidebb ismertető? A kapott eredmények igen elgondolkodtatóak: a 14 körzeti központi könyvtár közül csak 3 intézményi honlapon (21,4%) található rövid ismertető és összefoglaló ezzel kapcsolatosan. A 24 körzeti könyvtár közül egy sem (0%) említi meg ezen szerveződési formát, míg a 22 községi könyvtár közül csak egyetlen egy (4,6%) szól erről röviden. A 60 közkönyvtár közül összességében alig 4 (6,7%) foglalkozik saját honlapján ezen szerveződési formával, ami elég kevés s igen elgondolkodtató.

73. Van-e együttműködés a helyi könyvtár, a múzeum és a levéltár között?

	Igen	%	Nem	%	Összesen
Körzeti központi könyvtárak	2	14,3%	12	85,7%	14
Körzeti könyvtárak	3	12,5%	21	87,5%	24
Községi könyvtárak	4	18,2%	18	81,8%	22
Összes könyvtár	9	15,0%	51	85,0%	60

¹²⁵ Pravilnik o osrednjih knjižnicah (Szabályzat a regionális könyvtárakról). Uradni list RS 2003, 88. sz. p. 13012- 13014. U.a.: <http://www.kp.sik.si/obmocne.pdf> Letöltve: 2007. okt. 12.

Hivatkozva az IFLA és az UNESCO, a Library 2.0 irányelveire, valamint a külföldi könyvtárak gyakorlatára a szlovéniai könyvtárak, múzeumok és levéltárak között regionális és helyi önkormányzati szinten az elmúlt évtizedekben s ma is igen eredményes és figyelemre méltó az együttműködés. Hasonló módon ezt javasolja a körzeti központi könyvtárakról szóló szabályzat 12. szakasza¹²⁶ is, mely szerint a körzeti központi könyvtár kötelessége tájékoztatni olvasóit a regionális múzeumokban, képtárakban és a levéltárakban fellelhető dokumentumokról is. Sajnos ez a könyvtári honlapokon keresztül mindez nem tükröződik teljesen. Az 1990-es évek elején még számos községben a művelődési központok keretében működött a könyvtár, a múzeum és a galéria. Ezt követően számos községben ezek az intézmények önállósodtak. A kisebb községekben még ma is találunk több olyan könyvtárat (Slovenske Konjice, Ljutomer, Gornja Radgona), amely a művelődési intézet vagy más társintézmény keretében működik.

Számos községben féltve az intézmény önálló státuszát nem hangoztatják s nem erőltetik az ilyen fajta nyílt együttműködést, nehogy ismét egy igazgatás alá vonják össze őket. Feltehetőleg ezen okokból kifolyólag a körzeti központi könyvtárak közül csak kettő (14,3%), a körzeti könyvtárak esetében három (12,5%), míg községi közkönyvtárak közül csak 4 (18,2%-uk) jelzi a honlapján, hogy együttműködési kapcsolatban áll a község területén lévő múzeummal vagy levéltárral. Mindez összességében alig 9 könyvtár, ami 15%-ot tesz ki.

¹²⁶ Pravilnik o osrednjih knjižnicah (Szabályzat a körzeti központi könyvtárakról). Uradni list RS, 2003. 88. sz. p. 13012.

5. 4. 1. KÖRZETI KÖZPONTI KÖNYVTÁRAK EREDMÉNYEI

1. sz. táblázat

	A könyvtár székhelye	pontszám	minusz p.	összes p.	átlag %
1.	Ljubljana, Oton Župančič k.	60	0	60	82,2
2.	Maribor	57	0	57	78,1
3.	Muraszombat	50	0	50	68,5
4.	Koper	49	0	49	67,1
5-6.	Ptuj	47	1	46	63,0
5-6.	Novo mesto	46	0	46	63,0
7.	Kranj	46	1	45	61,6
8.	Ljubljana, Jože Mazovc k.	45	1	44	60,3
9-10.	Celje	44	1	43	58,9
9-10.	Ljubljana, Šiška	43	0	43	58,9
11.	Ravne na Koroškem	41	0	41	56,2
12.	Ljubljana, Bežigrad	40	1	39	53,4
13.	Ljubljana, Prežihov V. k	38	1	37	50,7
14.	Nova Gorica	29	1	28	38,4
	ÁTLAG	45,3		44,8	61,4

A felmérésben érintett 14 körzeti központi könyvtári honlap vizsgálata során igen kimagasló eredmények születtek, az elérhető 73 pontból a ljubljana-i Oton Župančič könyvtár 60-at gyűjtött össze, s 82%-os eredményt ért el. Azt követi a maribori Városi Könyvtár 57 ponttal (78,1%), majd a muraszombati könyvtár 50, a koperi könyvtár pedig 49 pont eredménnyel (68,5 és 67,1%). Az 5-6. helyen 46 – 46 pontszámmal a ptuji és a Novo mesto-i könyvtár végzett, amely 63%-os eredményt jelent, azt követi a krانji regionális könyvtár 61,6%-os, majd a Jože Mazovc könyvtár Ljubljanából 60,3%-os, valamint a celjei és a Ljubljana šiškai városrészen lévő könyvtár 58,9%-os eredménnyel. A 11-12. helyen a Ravne na Koroškem könyvtár 56,2%, a Ljubljana bežigradi könyvtár 53,4%-ot ért el. A ljubljana-i Prežihov Voranc könyvtár 50,7%-os eredményt mutatott fel, míg a sereghajtó Nova Gorica-i könyvtár, amelynek a honlapja nemrég újult meg, de nem lett teljes egészében „beüzemelve”, így csak 28 pontot gyűjtött össze, ami 38,4%-os eredménynek felel meg.

Össességében tekintve a szlovén közkönyvtárak élvonalába tartozó intézmények a felmérés során összegyűjtött hét mínusz pont ellenében átlagosan 44,8 pontot gyűjtöttek össze, ami 61,4%-os teljesítményt jelent.

5. 4. 2. A KÖRZETI KÖNYVTÁRAK EREDMÉNYEI

2. sz. táblázat

	A könyvtár székhelye	pontszám	mínusz p.	összes p.	átlag %
1.	Lendva	49	0	49	67,1
2.	Kamnik	47	0	47	64,4
3.	Brežice	44	0	44	60,3
4-5.	Krško	40	0	40	54,8
4-5.	Velenje	40	0	40	54,8
6-8.	Sežana	39	0	39	53,4
6-8.	Rogaška Slatina	39	0	39	53,4
6-8.	Postojna	39	0	39	53,4
9.	Radovljica	38	0	38	52,1
10.	Žalec	37	0	37	50,7
11-12.	Logatec	36	0	36	49,3
11-12.	Ajdovščina	36	0	36	49,3
13.	Jesenice	35	0	35	47,9
14-16.	Ilirska Bistrica	34	0	34	46,6
14-16.	Slovenj Gradec	34	0	34	46,6
14.-16.	Vrhnika	35	1	34	46,6
17.	Šmartno pri Jelšah	33	0	33	45,2
18.	Grosuplje	32	0	32	43,8
19.	Domžale	30	0	30	41,1
20.	Slovenska Bistrica	28	0	28	38,4
21.	Slovenske Konjice	23	0	23	31,5
22.	Škofja Loka	18	0	18	24,7
23.	Izola	11	1	10	13,7
24.	Gornja Radgona	10	1	9	12,3
	ÁTLAG	33,6		33,5	45,9

A körzeti könyvtárak csoportjában 24 intézmény honlapját vizsgáltam meg, s a kapott eredmények láttán igen nagy különbségek voltak tapasztalhatók. Az élvonalba tartozó első három – a lendvai, a kamniki és a brežicei könyvtár 49, 47, s 44 pontot gyűjtött össze, amely 67,1%, 64,4% és 60,3%-os eredményt jelent. A 4 -10. helyezései könyvtárak 54,8% és 50,7% közötti teljesítményt mutattak fel. Ezeket követik a középosztályba már nehezen sorolható könyvtárak a 11. – 19. helyen, mivel az átlagos teljesítményük 49,3 - 41,1% között mozog, sajnos az 50%-os minimumot nem tudták teljesíteni. A Slovenska Bistrica-i könyvtár 28 ponttal 38,4%-ot, míg a szomszédos Slovenske Konjice-i könyvtár 23 ponttal csak 31,5%-os teljesítményt ért el. A két sereghajtó – az izolai és a Gornja Radgona-i könyvtár alig 10 és 9 pontot gyűjtött össze, ami alig 13,7% és 12,3%-os teljesítményre volt elegendő.

A 24 körzeti könyvtári honlap vizsgálata során a 2 mínusz pont levonását követően az átlagos pontszám 33,5 lett. Százalékban átszámítva a körzeti könyvtári honlapok az elvárható 50%-os, kielégítőnek mondható szintet nem tudták elérni, az átlageredmény ebben a csoportban 45,9% lett.

5. 4. 3. A KÖZSÉGI KÖNYVTÁRAK EREDMÉNYEI

3. sz. táblázat

	A könyvtár székhelye	pontszám	mínusz	összes p.	átlag %
1.	Trebnje	43	0	43	58,9
2-3.	Tržič	42	0	42	57,5
2-3.	Tolmin	42	0	42	57,5
4.	Zagorje ob Savi	41	0	41	56,2
5.	Trbovlje	37	0	37	50,7
6-8.	Radlje ob Dravi	36	0	36	49,3
6-8.	Litija	36	0	36	49,3
6-8.	Cerknica	36	0	36	49,3
9-10.	Šentjur pri Celju	35	0	35	47,9
9-10.	Piran	35	0	35	47,9
11-12.	Ormož	35	1	34	46,6
11-12.	Hrastnik	34	0	34	46,6
13.	Idrija	34	1	33	45,2
14.	Dravograd	32	0	32	43,8
15-16.	Sevnica	27	0	27	37,0
15-16.	Laško	29	2	27	37,0
17-18.	Lenart	25	0	25	34,2
17-18.	Kočevje	25	0	25	34,2
19.	Metlika	24	0	24	32,9
20.	Črnomelj	23	0	23	31,5
21.	Ribnica	20	1	19	26,0
22.	Dol pri Ljubljani	16	0	16	21,9
	ÁTLAG	32,1		31,9	43,7

A 22 községi könyvtári honlap működési, tartalmi és minőségi szempontok felmérése során valamivel gyengébb eredmény született, mint az elvárható lett volna. Az első helyen végző trebnjei könyvtár az elérhető 73 pontból csak 43-at tudott összegyűjteni, ami 58,9%-os eredményt jelent, az utána következő tržiči és a tolmini könyvtár egyforma 42 pontszámmal a 2. és a 3. helyet osztja 57,5%-os eredménnyel. A 4. helyre került a Száva

menti zagorjei könyvtár 56,5-kal, míg az 5. helyen a szomszédos trbovljei község könyvtára végzett 37 ponttal, 50,7%-os eredménnyel. A további 9 könyvtár a 6. és a 14. helyezéskorán 49,3 és 43,8%-os eredménnyel végzett. Míg a további 8 intézmény a 15. és a 22. között 37% és 21,9% közötti teljesítményt tudta felmutatni.

Az átlagos eredményt tekintve, s a 22 községi könyvtár csak 3 mínusz pontot gyűjtött össze, de ettől eltekintve a maximális 73 pontból átlagosan alig 31,9 pontot tudott összegyűjteni, s ezzel jóval átlag alatti eredményt tudott felmutatni, ami alig 43,7%-ot tett ki.

5. 4. 4. AZ ÖSSZES SZLOVÉN KÖZKÖNYVTÁR EREDMÉNYE

A jobb áttekinthetőség kedvéért azon községek neveit, amelyekben körzeti központi könyvtár működik félkövér betűvel emeltem ki, míg azon községek, ahol körzeti községi és községi könyvtárak működnek világos betűkkel írtam.

4. sz. táblázat

	A könyvtár székhelye	pontszám	mínusz. p.	összes p.	átlag %
1.	Ljubljana, Oton Župančič k.	60	0	60	82,2
2.	Maribor	57	0	57	78,1
3.	Muraszombat	50	0	50	68,5
4-5.	Lendva	49	0	49	67,1
4-5.	Koper	49	0	49	67,1
6.	Kamnik	47	0	47	64,4
7-8.	Novo mesto	46	0	46	63,0
7-8.	Ptuj	47	1	46	63,0
9.	Kranj	46	1	45	61,6
10-11.	Brežice	44	0	44	60,3
10-11.	Ljubljana, Jože Mazovc k.	45	1	44	60,3
12-14.	Trebnje	43	0	43	58,9
12-14.	Ljubljana, Šiška k.	43	0	43	58,9
12-14.	Celje	44	1	43	58,9
15-16.	Tržič	42	0	42	57,5
15-16.	Tolmin	42	0	42	57,5
17-18.	Zagorje ob Savi	41	0	41	56,2
17-18.	Ravne na Koroškem	41	0	41	56,2
19-20.	Krško	40	0	40	54,8
19-20.	Velenje	40	0	40	54,8
21-24.	Sežana	39	0	39	53,4
21-24.	Rogaška Slatina	39	0	39	53,4
21-24.	Postojna	39	0	39	53,4
21-24.	Ljubljana, Bežigrad k.	40	1	39	53,4
25.	Radovljica	38	0	38	52,1
26-28.	Trbovlje	37	0	37	50,7
26-28.	Žalec	37	0	37	50,7

	A könyvtár székhelye	pontszám	mínusz p.	összes p.	átlag %
26-28.	Ljubjana, Prežihov Voranc k.	38	1	37	50,7
29-33.	Radlje ob Dravi	36	0	36	49,3
29-33.	Cerknica	36	0	36	49,3
29-33.	Litija	36	0	36	49,3
29-33.	Logatec	36	0	36	49,3
29-33.	Ajdovščina	36	0	36	49,3
34-36.	Piran	35	0	35	47,9
34-36.	Šentjur pri Celju	35	0	35	47,9
34-36.	Jesenice	35	0	35	47,9
37-41.	Ormož	35	1	34	46,6
37-41.	Hrastnik	34	0	34	46,6
37-41.	Ilirska Bistrica	34	0	34	46,6
37-41.	Slovenj Gradec	34	0	34	46,6
37-41.	Vrhnika	35	1	34	46,6
42-43.	Idrija	34	1	33	45,2
42-43.	Šmartno pri Jelšah	33	0	33	45,2
44-45.	Dravograd	32	0	32	43,8
44-45.	Grosuplje	32	0	32	43,8
46.	Domžale	30	0	30	41,1
47-48.	Slovenska Bistrica	28	0	28	38,4
47-48.	Nova Gorica	29	1	28	38,4
49-50.	Sevnica	27	0	27	37,0
49-50.	Laško	29	2	27	37,0
51-52.	Kočevje	25	0	25	34,2
51-52.	Lenart	25	0	25	34,2
53.	Metlika	24	0	24	32,9
54-55.	Črnomelj	23	0	23	31,5
54-55.	Slovenske Konjice	23	0	23	31,5
56.	Ribnica	20	1	19	26,0
57.	Škofja Loka	18	0	18	24,7
58.	Dol pri Ljubljani	16	0	16	21,9
59.	Izola	11	1	10	13,7
60.	Gornja Radgona	10	1	9	12,3
	ÁTLAG	35,8		35,6	48,7

Ezen táblázat keretében mind a 60 közkönyvtári honlap felmérése során kapott eredményeket láthatjuk. Az első három helyet a ljubljanaí Oton Župančič, a maribori városi és a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár foglalja el, hasonlóképp mint a körzeti központi könyvtárak táblázatánál láhattuk. Ezen hármast követi a lendvai körzeti könyvtár és a koperi körzeti központi könyvtár 67,1%-os eredménnyel. A 6. helyre került a kamniki körzeti könyvtár 64%-kal, azt követi a 7-8. helyen a Novo mesto-i és a ptuji könyvtár 63%-kal, a 9. helyen áll a kranji könyvtár 61%-os eredménnyel. A 10-11. helyen a brežicei körzeti könyvtár és a ljubljanaí Jože Mazove könyvtár osztozik 60,3%-kal.

A 12-14 helyre került a celjei és a Ljubljana šišakai könyvtár könyvtár mellé a trebnjei könyvtár 58,5%-kal. Érdemes figyelemmel kísérni a többi eredményt is a körzeti központi könyvtárakat illetően – a Ravne na Koroško-i könyvtár a 17-18. helyen osztozik a zagorjei könyvtárral. A ljubljanei bežigradi könyvtár a 21-24. helyen, míg a szintén fővárosi élvonalba tartozó Prežihov Voranc könyvtár a 26-28. helyre került. Nem tudott jó helyezést elérni a Nova Gorica-i könyvtár sem, 38,4%-os átlageredménnyel 47-48. helyre csúszott le. A 60 közkönyvtári honlap mérése során a mínusz pontok levonását követően az elérhető 73 kérdés alapján az átlagos ponteredmény 35,6 pont lett, ami százalékban kifejezve 48,9%. Ezek alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a szlovén közkönyvtári honlapok mérése során kapott átlageredmény nem érte el az 50%-os minimumot.

5. 4. 5. A HONLAPOK ÉRTÉKELÉSE MINŐSÉGI ELVEK SZERINT

A hatvan könyvtári honlap vizsgálata során kapott eredményeket a közintézményekre vonatkozó elvárások, az EU által támogatott minőségi elvek, valamint a szlovéniai közkönyvtárak sajátosságai szerint az alábbiakban 12 kérdéscsoport keretében vizsgálok. Az ily módon kapott eredményeket kérdésenként az adott könyvtártípusok szerint táblázat formájában az elért pontszám és százalékarány alapján táblázattal szemléltetem s valamennyihez rövid szöveges értékelést fűzök – külön kiemelve a honlapok iránt támasztott minőségi elveket, a hagyományos és az online könyvtári szolgáltatásokat, tájékoztatási formákat és módszereket.

I. ÁTLÁTHATÓSÁG

1.	A nyitó oldalon megtalálható-e a könyvtár pontos elnevezése?	1
2.	Megtalálható-e a nyitó weboldalon az intézmény pontos címe – város, utca, házszám?	1
3.	A nyitó weboldalon megtalálható-e a közkönyvtár elérhetősége - telefon, fax, e-mail?	1
4.	Könnyen megtalálhatók-e az intézménnyel kapcsolatos információk az interneten?	1
5.	A weboldalakon van-e zavaró körülmény? (ha igen – mínusz pont)	0
6.	Megtalálható-e az intézmény küldetésnyilatkozata?	1

Közkönyvtárak	A kérdések sorszáma						Átlag %
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	
Körzeti közp. könyvtárak	14	14	14	14	13	11	95,2
Körzeti könyvtárak	24	23	24	23	22	20	94,4
Községi könyvtárak	22	22	22	22	20	18	95,4
Összesen	60	59	60	59	55	49	
Százalék	100	98,3	100	98,3	91,7	81,7	

A közkönyvtári honlapok átláthatóságát, azonosságát és célkitűzéseit vizsgálva minőségi szempontból azt állapíthatom meg, hogy valamennyi intézmény következetesen feltüntetett az intézmény nevét, egy kivétellel pontos címét s elérhetőségét. Az átláthatósági szempontok esetében a megvizsgált 60 könyvtár közül 55 honlapon nem találtam zavaró körülményt. Ellenben több intézmény nem dolgozta ki küldetésnyilatkozatát s nem tették fel honlapra. Ettől függetlenül a mérés során kapott eredmények kiválóak: 81,7 és 100% között alakultak.

II. HATÉKONYSÁG

7.	A közkönyvtári honlap megfelelő tartalommal rendelkezik-e?	1
8.	Megfelel-e a célközönség elvárásainak és igényeinek?	1
9.	A közkönyvtári weboldalak menyire érthetőek és helyesek nyelvi szempontból? Megfelelnek-e az alapvető köznyelvi elvárásoknak?	1
10.	Könnyű-e az eligazodás a navigáció során a honlapon és a többi oldal között?	1
11.	A könyvtári honlap megfelel-e a mai trendeknek, van-e tetszetős formája, jó színválasztása, vannak-e megfelelő képek, illusztrációk, s grafikai elemek?	1
12.	Van-e visszatérési lehetőség a kezdő (home) oldalra?	1
13.	A weboldalon van-e belső keresőprogram vagy keresőszköz?	1

Közkönyvtárak	A kérdések sorszáma							Átlag %
	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	
Körzeti közp. könyvtárak	14	14	14	14	14	9	6	86,7
Körzeti könyvtárak	20	20	21	22	20	18	8	76,8
Községi könyvtárak	20	19	21	21	18	18	2	77,2
Összesen	54	53	56	57	52	45	16	
Százalék	90,0	88,3	93,3	95,0	86,7	75,0	26,7	

A könyvtári honlapok felhasználói szempontból való hatékonyságát vizsgálva, a mérés során kapott eredmények alapján azt állapítottam meg, hogy kis kivétellel időszerű, állandóan frissülő tartalommal rendelkeznek. Igyekeznék eleget tenni a célközönség elvárásainak, gondolva itt valamennyi korosztályra, tekintet nélkül annak iskolai

végzettségére. Közérthető, egyszerű nyelven szólítják meg a honlapok látogatóit. Igyekeznek olyan webszerkesztési elveket s megoldásokat alkalmazni, amelyek leegyszerűsítik és megkönnyítik a honlapokon való gyors eligazodást és a keresést. Ezen hatékonysági elvek biztosítása során 86,7 és 93,3%-os eredményt értek el, de közvetlen visszatérési lehetőséget a kezdő (home) oldalra már csak 45 könyvtári honlapon (75%) találtam. Belső keresőprogrammal és keresőeszközzel csak az igényesebb, nagyobb hozzáértéssel készült honlapon találkoztam. Ezen könyvtári honlapok száma alig 16, ami 26,7%-os eredményt mutat.

III. KARBANTARTOTTSÁG

14.	Van-e a weboldalakon olyan információ, amely adott dátumhoz kötődik?	1
15.	A dátumokkal ellátott hírek mind a jövőre vonatkoznak, vagy található néhány, amely „régí újdonság”? (mínusz pont)	0
16.	Az elmúlt hat hónapban volt-e külső megújítás és arculatváltás a honlapon?	1
17.	A felhasználó tud-e minden webszolgáltatást használni?	1

Közkönyvtárak	Kérdések sorszáma				Átlag %
	14.	15.	16.	17.	
Körzeti közp. könyvtárak	14	5	14	14	87,5
Körzeti könyvtárak	20	23	20	17	60,4
Községi könyvtárak	17	19	16	14	56,8
Összesen	51	49	50	45	
Százalék	85,0	81,7	83,3	75,0	

A honlapok állandó karbantartása elsődleges követelmény. Tartalmi szempontból fontos, hogy friss és naprakész tájékoztatást kapjon a látogató és az érdeklődő. Ez igen komoly munkát és odafigyelést kíván a könyvtári honlap szerkesztőjétől. A napi és a heti friss információkat folyamatosan kell cserélni, az idejét múlt információkat pedig az archív hírek között lehet tárolni. A karbantartási elveket figyelembe véve folyamatosan lépést kell tartani az intézményben és annak környezetében történő eseményekkel. Ennek ellenére a különféle tematikus linkgyűjteményekben állandó külső változások, URL címmódosítások történnek, amelyet folyamatosan kell korrigálni a honlap szerkesztőjének. A könyvtárak kissé ódzkodnak a dátummal ellátott információk közlésétől. A régi dátummal ellátott, idejét múlt eseményeket pedig igyekeznek minél előbb az archív rovatba helyezni. A mérés során kapott 81,7%-os pozitív eredmény azt bizonyítja, hogy folyamatosan frissítik honlapjaikat s igyekeznek friss információkkal szolgálni, ezt bizonyítja a 83,3%-os eredmény. Sajnos egyes honlapokon a látogatók nem tudnak minden webszolgáltatást használni. Ez a jelenség 7 körzeti és 8 községi könyvtár esetében volt tapasztalható.

Össességében vizsgálva a 60 könyvtár közül 45 könyvtári honlap esetében biztosítottak a feltételek, míg egynegyedében nem volt lehetőség a közvetlen webes kapcsolat kialakítására a könyvtár és felhasználók között.

A honlapok karbantartottságát illetően azt tapasztaltam, hogy a körzeti központi könyvtárak (87,5%) nagyobb figyelmet s gondot szentelnek a honlapok folyamatos fejlesztésére és frissítésére, míg a központi és a községi könyvtárak inkább alkalmasszerűn, ritkábban végzik el a honlapok karbantartási feladatait. A felmérés során kapott eredmény a körzeti könyvtárak esetében 60,4%, míg a községi könyvtáraknál pedig 56,8% lett.

IV. ELÉRHETŐSÉG

18.	A könyvtári honlap elérhető-e minden ember számára, köztük a fogyatékkal élőknek is? Megfelel-e a W3C WAI irányelveknek?	1
19.	Létezik-e a könyvtári honlapnak nagyobb betűméretes változata?	1
20.	Támogat-e többféle böngészőtípust (Internet Explorer, Opera, Netscape)?	1
21.	Támogatja-e a mobil és kézi számítógépes internet kapcsolatot?	1
22.	Támogatja-e a lassú internet kapcsolatot?	1

Közkönyvtárak	A kérdések sorszáma					Átlag %
	18.	19.	20.	21.	22.	
Körzeti központi könyvtárak	3	2	14	1	14	48,6
Körzeti könyvtárak	1	0	24	0	20	37,5
Községi könyvtárak	0	0	22	0	22	40
Összesen	4	2	60	1	56	
Százalék	6,7	3,3	100	1,7	93,3	

A közkönyvtári honlapok elérhetőségének a biztosítása fontos tényező minden ember számára. A kultúrintézmények körében pedig fontos elvárás, hogy a fogyatékkal élő személyek is minden megkötöttség nélkül használni tudják ezeket a honlapokat. A nagyobb betűméret közvetlen beállítási lehetőségét is biztosítani kell a közintézmények honlapjain, mivel nemcsak a tanulóiifjúság, hanem a közép- és az idősebb korosztály is gyakorta használja tájékozódás céljából ezen szolgáltatásokat. A felmérés során kapott eredmények ezen kérdéscsoportban eléggé alacsonyak. A fogyatékkal élők internethasználatát csak 4 könyvtár támogatja saját honlapján, amely alig 6,7%-ot tesz ki. A nagyobb betűméret közvetlen változtatási lehetőségét pedig csak két körzeti központi könyvtár biztosítja (3,3%). A 21. számú kérdés esetében, ahol a mobil, és a kézi számítógépes internet kapcsolat támogatottságát illetően vizsgáltam – csak a ljubljani Oton Župančič városi könyvtár biztosítja az egyszerű szöveg letöltését grafikai elemek nélkül a kézi számítógépekre. Az Explorer, Opera és a Netscape internet böngésző és kereső

programokat minden könyvtári honlap támogatja, kis kivétellel a lassú internet kapcsolatot is. Négy könyvtári honlapon találoztunk csak intróval, amely nagyobb felbontású grafikát és animációt tartalmazott, s részben hátráltatta a lassúbb internet kapcsolatot. A további 56 könyvtár (93,5%) megfelelt az elvárásoknak.

A honlapok elérhetőségének a kérdéskörét vizsgálva a körzeti központi könyvtárak átlageredménye 48,6%-ot tett ki, míg a körzeti könyvtárak 37,4%, a községi könyvtárak pedig alig 40%-os eredményt tudtak felmutatni.

V. FELHASZNÁLÓ-KÖZPONTÚSÁG

23.	Közérthető nyelven olvasható a honlap, vagy nagyon sok rajta a szakkifejezés?	1
24.	Biztosítottak-e a felhasználók elvárásai?	1
25.	Van-e lehetőség az online kapcsolatteremtésre, s véleménynyilvánításra?	1
26.	Van-e lehetőség a könyvtári weboldalon arra, hogy a látogatók saját cikkeiket, hozzászólásaikat, s véleményüket megjelentessék?	1

Közkönyvtárak	Kérdések száma				Átlag %
	23.	24.	25.	26.	
Körzeti központi könyvtárak	14	14	13	2	76,8
Körzeti könyvtárak	23	16	21	0	62,5
Községi könyvtárak	22	14	21	0	64,8
Összesen	59	44	55	2	
Százalék	98,3	73,3	91,7	3,3	

Az internetes honlapok egyik legfontosabb alapelve, hogy szabatos nyelvezeten megfogalmazott, könnyen olvasható s mindenki számára érthető legyen. A közkönyvtári honlapoknak rendelkezni kell online kapcsolatteremtési lehetőségekkel, ahol a látogatók kérdéseket tehetnek fel, véleményt nyilváníthatnak, ajánlhatnak, javasolhatnak s bírálhatnak. A könyvtári honlapon legyen olyan vitasorok, ahol saját hozzászólásaikat s véleményeiket közzétehetik. Sajnos a szlovéniai közkönyvtárak csak részben veszik figyelembe a felhasználó-központúság elveit, ebből kifolyólag ezen kérdéscsoport esetében a körzeti központi könyvtárak a felmérés során 76,8%-os eredményt értek el, míg a körzeti könyvtárak 62,5%-ban, a községi könyvtárak pedig 64,8%-ban tesznek eleget ezen elvárásoknak.

VI. INTERAKTIVITÁS

27.	Van-e lehetőség kérdések feltevésére?	1
28.	Van-e megfelelő tapasztalattal rendelkező könyvtáros a kérdések megválaszolására?	1
29.	Van-e felhasználói nyitott fórum?	1

Közkönyvtárak	Kérdések száma			Átlag %
	27.	28.	29.	
Körzeti központi könyvtárak	14	14	1	69
Körzeti könyvtárak	22	22	0	61,1
Községi könyvtárak	20	20	0	60,6
Összesen	56	56	1	
Százalék	93,3	93,3	1,7	

A könyvtári pontos és gyors tájékoztatás a számítógép és az internet megjelenésével mind nagyobb feladatokat ró a könyvtárosokra. Azon információkat, amelyeket a felhasználók nem tudnak önmaguk megtalálni online módon a könyvtárhoz vagy a tájékoztató könyvtárhoz fordulnak segítségért. Ezen szolgáltatás a hatvan könyvtári honlap közül 56-on (93,3%) működik. Felhasználói nyitott fórummal csak egy könyvtár rendelkezik, ami a mérés során felőlelt könyvtárak alig 1,7%-át jelenti. A közkönyvtárak interaktivitását vizsgálva a nyitott fórumok hiánya miatt a körzeti központi könyvtárak átlagosan 69%-os eredményt értek el, míg a körzeti és a községi könyvtárak esetében az eredmény 60,6 és 61,1% között alakul.

VII. TÖBBNYELVŰSÉG

30.	Szlovén nyelven olvasható s használható a közkönyvtári honlap?	1
31.	A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e angol nyelven?	1
32.	A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e német nyelven?	1
33.	Biztosított-e az olasz, mint a nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?	1
34.	Biztosított-e a magyar, mint a nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?	1
35.	Van-e a könyvtári honlapnak megalapozott többnyelvűségi politikája, közöl-e a másik nyelven plusz tartalmakat? (helyi adattár, nemzetiségi helyismereti gyűjtemény, link gyűjtemény)	1
36.	A közkönyvtári honlapon van-e nemzetiségi nyelven szerkesztett e-lexikon?	1
37.	A közkönyvtári honlapon van-e a nemzetiségi elektronikus könyvtár, vagy tanulmánygyűjtemény?	1

Közkönyvtárak	Kérdések száma								Átlag %
	30.	31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	
Körzeti közp. könyvtárak	14	5	1	1	1	3	2	2	25,9
Körzeti könyvtárak	24	2	0	2	1	2	1	1	17,2
Községi könyvtárak	22	3	0	1	0	1	0	0	15,3
Összesen	60	10	1	4	2	6	3	3	
Százalék	100	16,7	1,7	6,7	3,3	10	5	5	

Szlovénia több nemzetiségű ország, a határ menti területeken, ahol a magyar és az olasz nemzetiség több mint ezer éve őshonos lakosként él – közigazgatási szempontból két nyelvű területeket hoztak létre, ahol az államalkotó szlovén nemzet nyelve mellett az olasz, illetve a magyar nyelv az érvényben lévő alkotmány szerint egyaránt használható. Ezt a 2001. évi szlovén könyvtári törvény is biztosítja. A közkönyvtári honlapok többnyelvűségi vizsgálata során a szlovén nyelv következetes használata mellett elsődlegesen az angol és a német nyelvű tájékoztatás meglétét vizsgáltam, hisz Szlovénia 2004 május elseje óta az EU tagja. Azt követően a nemzetiségi területen lévő közkönyvtárak idegen, illetve nemzetiségi nyelven közölt digitális gyűjteményeket kerestem. A mérés során kapott eredmények alapján méltán állíthatom azt, hogy a közkönyvtárak, függetlenül attól, hogy már több mint négy év telt el azóta, hogy ez a két millió lakosú ország az Európai Unió tagja - csak 10 könyvtár (16,7%) esetében található angol nyelvű plusz információ, német nyelven pedig csak egy könyvtár közöl tájékoztatást. A mivel a 33- 37. sz. kérdés a továbbiakban az olaszok és a magyarok által lakott vegyes nemzetiségi területen lévő közkönyvtárak honlapjaira vonatkozik – a táblázatban kapott százalékos eredmények nem annyira relevánsak, mivel a koperi, pirani, ajdovščinai, valamint a muraszombati és a lendvai könyvtárak példaértékű, gazdag tartalommal ellátott honlapokat üzemeltetnek és folyamatosan frissítenek olasz, illetve magyar nyelven.

VIII. ÁTJÁRHATÓSÁG

38. Lehetséges-e könyvtári honlapon a távolról való keresés különféle keresőmotorokkal?	1
39. Lehetséges-e a közkönyvtári honlap teljes tartalmában való keresés?	1

Közkönyvtárak	Kérdések száma		Átlag %
	38.	39.	
Körzeti központi könyvtárak	14	14	100
Körzeti könyvtárak	23	23	95,8
Községi könyvtárak	22	22	100
Összesen	59	59	
Százalék	98,3	98,3	

A távolról való eredményes keresés és a fellelhetőség szempontjából biztosítani kell a különféle keresőmotorok és böngészők használatát a közkönyvtári honlapok esetében. Ezzel egyidejűleg biztosítani kell a honlapok teljes tartalmához és a közkönyvtári online szolgáltatásokhoz való közvetlen hozzáférést. Ezen két kitételnek a mérés során megvizsgált hatvan könyvtár közül 59 (98,3%) eleget is tett. Egyedül az izolai körzeti könyvtár honlapja nem felelt meg ezen elvárásoknak.

IX. JOGKÖVETÉS

40.	A közkönyvtári honlapon megjelentetett tartalmakat védik-e a jogtalan másolás és újrafelhasználás ellen? Megtalálható-e a weboldalon a copyright szó, illetve a © jel?	1
41.	Rögzítik-e a felhasználók adatait? (IP szám, belépő jelszó) NEM	1

Közkönyvtárak	Kérdések száma		Átlag %
	40.	41.	
Körzeti központi könyvtárak	10	14	85,7
Körzeti könyvtárak	11	24	72,9
Községi könyvtárak	5	22	61,3
Összesen	26	60	
Százalék	43,3	100	

A minőségi könyvtári honlapon közzölt tartalmak szerzői jogvédelem alá esnek. Az itt közzölt szellemi javakat is védeni kell a jogtalan, engedély nélküli másolástól és az újbóli felhasználástól. A felmérés során azt vizsgáltam, hogy az adott honlapon megtalálható-e a copyright szó, illetve a © jel? A továbbiakban pedig arra szerettem volna választ kapni, hogy az adott honlapok használata során, illetve az ott található adatbázisok esetében szükség van-e regisztrációra, belépő jelszóra, illetve a rendszer azonosítja-e a felhasználó számítógépének IP számát? Sajnos a közkönyvtárak alig 43,3%-a védi a honlapokon lévő tartalmakat és figyelmezteti felhasználóit azok további jogtalan felhasználására és illegális másolására. A közkönyvtári honlapok látogatói belépő jelszó és IP azonosító szám megadása nélkül tekinthetők meg, ezen elvárásnak valamennyi könyvtár eleget tett.

X. A SZLOVÉN KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK SAJÁTOSÁGAINAK

MÉRÉSE

42.	Biztosított-e a COBISS opac adatbázis közvetlen elérése a nyitó oldalon?	1
43.	Megtekinthető-e a könyvtár működési szabályzata?	1
44.	Ismertetik-e a könyvtár törzsszállományát?	1
45.	Megtalálható-e felhasználói szinten az ETO táblázat?	1
46.	Van-e rövid ismertető a könyvtári szolgáltatásokról?	1
47.	Bemutatja-e a gyermekkönyvtári állományt?	1
48.	Bemutatja-e a könyvtár különgyűjteményeit?	1
49.	Van-e lehetőség a könyvtári hírlevélre való feliratkozásra? (e-mail címmel)	1
50.	Vannak-e kimondottan gyermekek részére készült weboldalak?	1
51.	Van-e bibliobusz vagy mozgókönyvtári ellátás a könyvtár keretében, ismertetik-e ezen szolgáltatást?	1
52.	Van-e digitális folyóirat olvasója s linkgyűjteménye?	1
53.	Bemutatja-e a helyismereti gyűjteményt?	1
54.	Van-e fényképalbum a könyvtárról és a könyvtári rendezvényekről?	1

Közkönyvtárak	Kérdések száma														Átl. %
	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50.	51.	52.	53.	54.		
Körzeti közp. könyvtárak	11	12	13	2	14	13	13	6	10	9	11	10	9	73,1	
Körzeti könyvtárak	18	20	19	2	22	14	14	3	11	5	9	11	12	51,3	
Községi könyvtárak	17	18	14	4	17	6	4	2	7	4	11	5	13	42,7	
Összesen	46	50	46	8	53	33	31	11	28	18	31	26	34		
Százalék	76,7	83,3	76,7	13,3	88,3	55	51,7	18,3	46,7	30	51,7	43,3	56,7		

A hagyományos közkönyvtári szolgáltatások mellett azon online szolgáltatások és tájékoztató jellegű információk meglétét vizsgáltam ezen tematikus kérdéscsoportban, amelyek valamilyen honlapon a minőségi szolgáltatások terén elvárhatók. Az egységes könyvtári adatbázis a mérésben résztvevő közkönyvtári honlapok 76,7%-án volt közvetlenül elérhető. Az intézmény működési szabályzatát 50 könyvtár (83,3%) tette közzé, míg 76,7% ismertette törzsszállományát. A könyvtárak 88,3%-a tette közzé a neten az ingyenes és a fizetős szolgáltatásait. A könyvtárak 55%-a mutatta be gyermekkönyvtári részlegét, köztük 46,7%-ának vannak megfelelő tartalommal ellátott kimondottan gyermekek részére készült weboldalai. Az intézmények különgyűjteményét 51,7%-a mutatja be, míg a helyismereti gyűjteményről 43,3%-a közöl részletesebb tájékoztatást. A könyvtári eseményeket s rendezvényeket bemutató rendezett tematikus fényképgyűjteménnyel az intézmények 56,7%-a rendelkezik. Az egyetemes tizedes osztályozást ismertető hosszabb, vagy

rövidebb táblázatot a hatvan intézmény közül alig 8 (13,8%) tette közzé, míg a mozgókönyvtári ellátás működéséről s a bibliobuszok menetrendjéről 18 intézmény (30%) közöl folyamatos tájékoztatást. Az összegyűjtött pontszám alapján a körzeti központi könyvtárak 73,1%-os eredményt mutattak fel, ami korántsem mondható dicséretesnek. A körzeti könyvtárak 51,3%-os, míg a községi könyvtárak 42,7%-os teljesítménye is arra enged következtetni, hogy a példaértékű közkönyvtári honlapok színvonalának további emelése céljából még igen sok hiányosságot kell ezen a téren bepótolni.

XI. SAJÁT FEJLESZTÉSŰ DIGITÁLIS KÖNYVTÁRAK ÉS ONLINE SZOLGÁLTATÁSOK

55.	Van-e elérési lehetőség a hazai internetes keresők felé?	1
56.	Van-e elérési lehetőség a külföldi internetes keresők felé?	1
57.	Van-e saját digitális szövegyűjteménye?	1
58.	Van-e saját digitális könyvtára?	1
59.	Van-e link a Szlovén Digitális Könyvtár felé?	1
60.	Van-e E-Információs Pont a közkönyvtári honlapon?	1
61.	Van-e lehetőség a kölcsönzési határidő meghosszabbítására a bibliofon keretében?	1
62.	Megtalálható-e a honlapon a Kérdezd meg a könyvtárost online szolgáltatás?	1
63.	Van-e regionális linkgyűjteménye?	1
64.	Van-e link az országos vagy a regionális könyvtáros egyesület weboldala felé?	1
65.	Van-e látogatottsági számláló a weboldalon?	1

Közkönyvtárak	Kérdések száma											Átl. %
	55.	56.	57.	58.	59.	60.	61.	62.	63.	64.	65.	
Körzeti közp. könyvtárak	9	9	7	7	9	4	14	12	12	7	7	63
Körzeti könyvtárak	10	9	6	4	5	5	10	13	12	0	4	29,5
Községi könyvtárak	6	6	3	2	6	8	4	6	6	3	7	23,5
Összesen	25	24	16	13	20	17	28	31	30	10	18	
Százalék	41,7	40	26,7	21,7	33,3	28,3	46,7	51,7	50	16,7	30	

A hazai és a külföldi internetes keresők, valamint a különféle digitális könyvtári szolgáltatások, köztük a Szlovén Digitális Könyvtár, az E-Információs Pont, a Kérdezd meg a könyvtárost, valamint a bibliofonos plusz szolgáltatások ikonjai, vagy közvetlen elérési linkjei a honlapokon a mai könyvtári tájékoztatás és online szolgáltatások terén elengedhetlenül fontosak. Mint a mérés során kapott eredmények összegezésénél kiderült

a szlovéniai közkönyvtárak honlapjain elég sok hiányosság fedezhető fel ezen a téren. A könyvtárak kicsivel több mint egynegyedének van különféle digitális szöveggyűjteménye, vagy digitális könyvtára. Az országos jellegű könyvtári tájékoztatási rendszert (Kérdezmeg a könyvtárost) az intézmények alig 51,7%-a ismerteti. Helyi jellegű linkgyűjteménnyel a könyvtárak fele rendelkezik. Az országos és a regionális könyvtáros egyesületek linkjeit csak 10 honlapon (16,7%) találtam meg, nyilvános látogatottsági számlálót pedig 18 honlapon (30%) találtam. A könyvtári honlapok digitális tartalom- és különféle online szolgáltatásait vizsgálva a körzeti központi könyvtárak e kérdéscsoportnál 63%-os eredményt értek el, míg a körzeti könyvtárak ennek alig a felét teljesítették – 29,5%-os eredményt mutattak fel. A községi könyvtárak körében végzett felmérés során 23,5%-os eredményt értek el. Mindez azt jelenti, hogy a minőségi könyvtári online szolgáltatások terén igencsak le vannak maradva.

XII. BLOGTECHNIKA, RSS ÉS AZ INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

66.	Van-e blogtechnika a könyvtári szolgáltatások népszerűsítéséhez?	1
67.	Van-e RSS – Rich Site Summary a könyvtári honlapon?	1
68.	Van-e a könyvtári honlapnak ISO minőségbiztosítási bizonylata?	1
69.	Van-e marketing kapcsolata, vagy szponzora a könyvtárnak, megtalálható-e annak rekláma a honlapon?	1
70.	Van-e foglalkoztatási és pályaválasztási tanácsadó az intézmény keretében?	1
71.	Van-e lehetőség az élethosszig tartó tanulásra?	1
72.	Bemutatják-e a könyvtári hálózatot?	1
73.	Van-e együttműködés a helyi könyvtár, a múzeum és a levéltár között?	1

Közkönyvtárak	Kérdések száma								Átlag %
	66.	67.	68.	69.	70.	71.	72.	73.	
Körzeti közp. könyvtárak	1	1	2	0	5	10	3	2	21,4
Körzeti könyvtárak	0	0	0	0	0	2	0	3	2,6
Községi könyvtárak	0	0	0	0	4	5	1	4	7,9
Összesen	1	1	2	0	9	17	4	9	
Százalék	1,7	1,7	3,3	0	15	28,3	6,7	15	

A XII. kérdéscsoportban elsősorban a blog és a RSS technológia alkalmazását a könyvtári honlapok minőségbiztosítását vizsgáltam, azt követően az intézmények marketing kapcsolatát, valamint a helyi kulturális intézmények közötti együttműködési lehetőségekről szóló lehetőségeket. Egy kérdés erejéig külön kitértem az élethosszig való tanulás lehetőségére, valamint a könyvtári hálózatok működésére. A mérés során kapott eredmények eléggé elgondolkodtatók. Blogot és RSS technológiát a mérés során csak egy könyvtár

használt. Minőségbiztosítási bizonylattal két könyvtár rendelkezett, míg az élethosszig való tanulásra 17 könyvtárban (28,3%) volt lehetőség. Reklámot egy könyvtári honlapon sem találtunk, hasonlóképp az esetleges szponzorok logóját sem fedeztük fel sehol sem. A foglalkoztatási és pályaválasztási tanácsadó szolgálatnak 9 könyvtár (15%) adott helyet az intézmény keretein belül. Az élethosszig tartó tanulás keretében 17 könyvtár (28,3%) szervez különféle tanfolyamokat és foglalkozásokat, ahol erre van anyagi lehetőség és megfelelő szakember. A regionális jellegű könyvtári hálózatok megalakulásáról és működéséről csak 3 körzeti központi és egy községi könyvtár (6,7%) tesz említést. A helyi művelődési ház, a könyvtár, a múzeum és a képtár közötti összehangolt kulturális tevékenységről alig 9 intézmény (15%) ad részletesebb tájékoztatást. Összességében tekintve ezen kérdéscsoport esetében a körzeti központi könyvtári honlapok 21,4%-a felel meg az elvárásoknak. A községi könyvtári honlapnál 2,6%-os, míg a községi könyvtári honlapok esetében 7,9%-os pozitív eredményt mértem. Mindez arra enged következtetni, hogy a könyvtári vezetés és a webszerkesztők nemigen foglalkoznak ezen hiányosságok megoldásával és kiküszöbölésével.

5. 5. KITEKINTÉS

5. 5. 1. HORVÁTORSZÁG

Horvátország független állam délkelet Európában a Balkán-félsziget peremén, délen az Adriai-tenger határolja mintegy 500 km hosszan, míg keleten Szerbia, északkeleten Bosznia és Hercegovina, Magyarország és Szlovénia. Horvátország történelme során több évszázadon át szoros kapcsolatban volt a magyar uralkodói körökkel. Az I. világháború végéig az Osztrák-Magyar Monarchia része volt, majd 1918-ben a Belgrádban megalakuló Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz tartozott. 1945-1991 között a szocialista Jugoszlávia egyik tagköztársasága volt, majd a délszláv állam szétesését követően 1991 júniusában önállósult. Az önállóság kivívásáért és a horvát területek teljes felszabadításáért több mint négy évig tartó súlyos harcok folytak. Ma jelentős mezőgazdasági és ipari termelési kapacitásokkal rendelkezik, amellett kiemelt fontosságú a tengerparti idegenforgalma is.

Az ország államformája köztársaság, területe 56 610 km². A nemzeti összetétel szerint lakossága nagy többségben horvát (82,1%), míg kisebb számban szerb (7,5%), majd szlovén, magyar, olasz, cseh. Hivatalos nyelve a horvát. Vallási szempontból a lakosság 80%-ban római katolikus, 7,5%-a ortodox, illetve 1,5% protestáns, míg a lakosság 11%-a egyéb vallási felekezethez tartozik vagy ateista.

Horvátország lakossága 2001-ben¹²⁷ 4.435.000 volt, míg a fővárosban, Zágrábban 779 ezer lakos élt. A legutóbbi népszámlálási adatok szerint az ország területén 16.595 fő vallotta magát magyarnak, akik jobbra Eszék és Pélmonostor környékén élnek.

A horvát könyvtárügy

Az 1991-ben önállósdott Horvátországban a demokratikus rendszerváltást követően még hat évig az 1973-ban elfogadott és több alkalommal részben módosított Könyvtári tevékenységről és a könyvtárakról szóló törvény¹²⁸ volt érvényben. A majd négy évig tartó horvát honvédő háború végén, 1997 augusztusában került elfogadásra a Horvát Száborban az új, demokratikus szellemben megírt könyvtári törvényt. A könyvtári tevékenységet kimondottan a Horvát Köztársaság nemzeti érdekei alá helyezi és a közintézményi tevékenységként definiálja. Ezek szerint önálló könyvtárakat alapíthat a Horvát Köztársaság, a megyei hivatalok, Zágráb városa, valamint a többi község polgármesteri hivatala. A törvény a könyvtári alaptevékenységek közé a következőket sorolja: könyvtári állomány vásárlása, annak nyilvántartása, tárolása, szolgáltatása és állományvédelme. A könyvtári katalógusok és bibliográfiák készítése, valamint közös katalógusok és adatbázisok felállítása. A könyvtári felhasználók részére biztosítani kell az információkhoz való szabad hozzáférést és az információk szabad áramlását.

A törvény a továbbiakban külön cikkelyekben szól a Horvát Nemzeti és Egyetemi Könyvtár¹²⁹ szerepéről, tevékenységi formáiról és feladatairól, azt követően a szak-, az egyetemi, a nép- és az iskolai könyvtárak tevékenységéről. A törvény külön kitér a könyvtárak működési és finanszírozási feltételeire, a köteles példányok beszolgáltatására, a régi és a ritka könyvtári dokumentumok megőrzésére és állományvédelmére, valamint a könyvtárosok szakmai előmenetelére és az intézmények szakfelügyeletére. A népkönyvtárak¹³⁰ megalakításával és működésével a törvény 9. szakasza foglalkozik bővebben, mely szerint a községek és a városok önkormányzatai kötelesek közintézmény formájában népkönyvtárakat alapítani, ha ezen tevékenység még nincs biztosítva egyetemi vagy más közművelődési könyvtár keretében. A könyvtári normatívákat egyes könyvtári típusok részére a Horvát Nemzeti Könyvtári Tanács dolgozza ki s az illetékes művelődési, oktatásügyi, tudomány- és felsőoktatási minisztériumok hagyják jóvá.

¹²⁷ Stanovništvo prema narodnosti, po gradovima/općinama, popis 2001.

http://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2001/Popis/H01_02_02/H01_02_02.html Letöltés: 2006. nov. 20.

¹²⁸ Zakon o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama. Narodne novine 1973. 25. sz., 1986. 47. sz., 1993. 26. sz.

¹²⁹ Horvátul: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

¹³⁰ A horvát könyvtári szakterminológia a népkönyvtár (narodne knjižnice) elnevezést használja a városi és a kistelepülési közkönyvtárakra vonatkozólag.

A 16 oldalas s 59. szakaszból álló horvát könyvtári törvény kimondottan csak a horvát nemzeti érdekeket helyezi előtérbe s nem foglalkozik az ország területén élő magyar, olasz, szerb, szlovén s bosnyák nemzeti kisebbségek könyvtári ellátásával. A horvát alkotmány keretében még nincs teljes mértékben meghatározva nemzeti kisebbségek státusza és jogai.

A felmérésben résztvevő közkönyvtárak és a mérési kérdőív

A horvátországi közkönyvtári honlapok tartalmi és minőségi felmérését megelőzően igyekeztem minél több forrásból tájékozódni. Kiindulópontként a horvátországi közkönyvtárak¹³¹ országos, valamint a Horvát Nemzeti Könyvtár honlapját kerestem fel. Sajnos a volt jugoszláv tagköztársaságok nemzeti és nagyobb szakkönyvtárait felölelő COBISS online könyvtári adatbázis Horvátország területén csak 1989 és 1991 között működött. Azt követően a horvát könyvtárak nem kapcsolódtak rá erre az adatbázisra,¹³² pedig több kísérlet és próbálkozás is volt ezen a téren. A jelen esetben a Horvát Nemzeti Könyvtár, valamint a nagyobb közkönyvtárak a CROLIST¹³³ online könyvtári programot részesítették előnyben, a kisebb könyvtárakban az állomány nyilvántartása és kölcsönzése céljából a ZAKI¹³⁴ programot használják. A mintaként kiválasztott öt könyvtári honlapon a megadott linkeken sajnos egyiket sem lehetett elérni.

Az elmúlt egy évtized során Horvátország jelentős pénzüsszegeket fordít a nemzeti kultúra, a nemzeti nyelv, a művészet és a hagyományok megőrzésére. Ennek keretében külön kiemelt szerepe van az oktatásügynek és a könyvtári-informatikai tevékenységnek. A felmérés során olyan városi közkönyvtárakat választottam mintaként, amelyek a történelem során részben magyar vonatkozásban is fontos szerepük volt, illetve az alig egy évtizeddel ezelőtt befejeződött délszláv háború során jelentős károkat szenvedtek. Így került a vizsgált közkönyvtárak csoportjába Čakovec (magyarul Csáktornya), Rijeka (magyarul Fiume), Vukovár és a Száva-menti Slavonski Brod (Szlavón Bród). Az Isztriai-félszigeten lévő Rovinj nemcsak üdülőhelyként ismert, hanem szerény városi könyvtáráról, ahol nemcsak horvát nyelven, hanem az ott élő olasz nemzeti kisebbség nyelvén is példaértékű könyvtári gyűjteménnyel rendelkeznek s kétnyelvű honlapot üzemeltetnek.

¹³¹ A horvát közkönyvtárak országos hálózata: <http://www.kgz.hr/mreza/maticna/knjiznice.asp>
Letöltés: 2007. 11. 17.

Zágráb városi könyvtári hálózata <http://www.kgz.hr/mreza/kgz/kgz.asp> Letöltés: 2007. 11. 17.

¹³² A COBISS könyvtári adatbázis és a horvát könyvtárak kapcsolatát a disszertáció a 4. 5. 6. pont alatti fejezetben ismertetem részletesebben. A CROLIST-ről részletesebben: <http://www.unibis.hr/hbd.htm>
Letöltve: 2008. febr. 22.

¹³⁴ ZAKI-web - könyvtári katalógus, de nem elérhető – 2007. nov. 17.

A kérdőíves felmérést 2007 november 20-e és 2008 január 6-a között végeztem el oly módon, hogy az első felméréskor alaposan áttanulmányoztam a kiválasztott öt közkönyvtár honlapját, majd az összes közkönyvtár esetében kitöltöttem a teljes kérdőívet. A továbbiakban még négy alkalommal - 2007 november 25-én, december 10-én és 15-én, valamint 2008 január 6-án leellenőriztem, az esetleges félreértések elkerülése végett egyes kérdésekre újból megkerestem az adott honlapokon a válaszokat, majd azt követően táblázatba szerkesztve összegeztem és kiértékeltem az így kapott eredményeket.

A felmérés során használt kérdőívet lásd az 5. számú mellékletben.

A felmérésben részt vevő horvátországi városok lakossági adatai

5. sz. táblázat

Község neve	A vonzáskörzet lakossága	A város össz. lakossága	A város magyar lakossága	Magyarok aránya %
Čakovec (Csáktornya) ¹³⁵	30.455	15.790	73	0,46%
Vukovar	31.670	20.300	387	1,22%
Rijeka (Fiume) ¹³⁶	270.000	152.279	252	0,16%
Slavonski Brod ¹³⁷	80.000	58.642	81	0,13%
Rovinj - Rovigno	n. a.	15.000	2000 (olasz)	13,33% ¹³⁸

A felmérésben részt vevő horvátországi közkönyvtárak honlapjai

6. sz. táblázat

A könyvtár neve	Város	Honlap cím
Knjižnica "Nikola Zrinski"	Čakovec	http://www.kcc.hr/
Gradska knjižnica	Vukovar	http://www.gkvu.hr
Gradska knjižnica	Rijeka	http://www.gkri.hr/
Gradska knjižnica	Slovonski Brod	http://www.gksb.hr/
Gradska knjižnica Matija Vlačić Ilirik	Rovinj - Rovigno	http://www.gk-rovinj.hr/

A horvátországi közkönyvtári honlapok felmérése során ugyanazon kérdőívet¹³⁹ használtam, mint a szlovéniai és a szerbiai közkönyvtárak esetében. A felmérés során a kérdőíven a következő kérdések kerültek részbeni módosításra:

30. kérdés: Horvát nyelven olvasható s használható a közkönyvtári honlap?

33. kérdés: Biztosított-e az olasz nemzeti kisebbség nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?

¹³⁵ Čakovec lakossága 2001. évi statisztikai adatok

¹³⁶ Rijeka lakossága 2006. évi statisztikai adatok.

¹³⁷ Slavonski Brod lakossága 2005. évi statisztikai adatok

¹³⁸ Rovinj esetében az ott élő olasz nemzetiség százalékos számárányát tüntettem fel.

¹³⁹ A kiválasztott öt horvátországi közkönyvtár honlapjainak mérése során használt kérdőívet lásd a 6. sz. mellékletben.

42. kérdés: Biztosított-e a CROLIST opac adatbázis közvetlen elérése a nyitó oldalon?

59. kérdés: Van-e link a Horvát Digitális Könyvtár felé?

A HORVÁTORSZÁGI KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK EREDMÉNYEI

7. sz. táblázat

A könyvtár székhelye	Pontszám	Mínusz p.	Összes p.	Átlag %
Slavonski Brod	40	0	40	54,8
Rijeka	40	0	40	54,8
Rovinj	38	0	38	52,1
Vukovar	38	1	37	50,7
Čakovec	37	0	37	50,7
ÁTLAG	38,4	0,2	38,4	52,6

A felmérés során kapott eredményeket Excel táblázatban összegeztem, s ugyanazon számítási és értékelési módszer szerint rangsoroltam, mint a szlovéniai és a szerbiai közkönyvtárak esetében kapott eredményeket. Az értékelés során legmagasabb pontszámot a rijekai és a Slavonski Brod-i városi könyvtár ért el, összesen 40 – 40 pontot, ami 54,8%-os eredményt jelent. Azt követi 3. helyen a rovinji könyvtár 38 ponttal, 52,1%-os eredménnyel, míg a 4. és az 5. helyen a vukovári (egy mínusz ponttal) és a csáktornyai könyvtár áll 37 – 37 ponttal 50,7%-os eredménnyel. Összességében tekintve a 73 kérdés alapján az öt horvátországi közkönyvtár átlagos ponteredménye 38,4 pont lett, amely az elérhető pontszámok esetében 52,6%-os eredményt jelent a megvizsgált öt horvátországi közkönyvtári honlap esetében.

RÖVIDEN AZ ÖT KÖNYVTÁRI HONLAPRÓL

ČAKOVEC

A csáktornyai városi könyvtár honlapja szépen szerkesztett és tartalmas, egyedül nincs internetes keresője, a felsorolt napi s hetilapokat nem lehet közvetlenül online elérni. A horvát CROLIST országos online adatbázis¹⁴⁰ nem érhető el a megadott linken. A könyvtár története horvát nemzeti szempontból íródott, az Osztrák-Magyar Monarchia-béli eseményeket horvát szemszögből mutatják be. A honlapon kimondottan csak horvát nyelvű tartalommal találkozunk s nincs angol és német nyelvű változata sem.

¹⁴⁰ A CROLIST online katalógus <http://nscrolist.nsk.hr/bnew/search.html> Letöltve: 2007. nov. 20.

ROVINJ

A rovinji Matija Vlačić Ilirik városi könyvtár,¹⁴¹ a helyi értelmiség és a polgármesteri hivatal összefogásával 1987-ben kezdte meg működését. A könyvtárnak jelenleg négy alkalmazottja van, s mintegy 35 ezer könyvtári dokumentuma, amelyek javarészt horvát, valamint olasz, angol, német és francia nyelvűek. 2007 folyamán készült el s indult be az intézmény önálló internetes honlapja, amelyen igen gazdag horvát nyelvű tartalomkínálattal találkozunk, amellet jelentős olasz és angol nyelvű információval is szolgál. 2007 folyamán kezdetét vette a könyvtári állomány feldolgozása s ezt követően várhatólag hamarosan az online adatbázisban is kereshető lesz. 2008 január elején a helyi és az országos központi könyvtári adatbázis még nem volt elérhető az intézményi honlapon.

SLAVONSKI BROD

A több mint 58 ezer lakosú Slavonski Brod a Száva folyó bal partján terül el, határváros a folyó túloldalán a Szerb krajina terül el. A városi könyvtár mintegy 150 ezer dokumentumot őriz és szolgáltat, s az egyik legnagyobb ilyen jellegű könyvtár az ország területén. A könyvtári honlapot 2002 óta a könyvtár munkatársai üzemeltetik s töltik fel folyamatosan a különféle korosztályoknak megfelelő és kielégítő tartalommal. A CROLIST online adatbázis¹⁴² nem elérhető a könyvtár honlapján. Nincs feltüntetve a könyvtári részlegek, az igazgató és a munkatársak közvetlen elérhetősége sem.

VUKOVAR

Az 1991-ben kitört háború folyamán a vukovári városi könyvtárban mintegy 30 ezer különféle dokumentum semmisült meg, ami a könyvtár állományának 40%-t jelentette. Szerencsére a könyvtár épülete a háború során nem égett le, de így is hatalmas kár érte. A szerb megszállási időszakot követően, 1997 őszén, amikor a város ismét visszakerült Horvátországhoz, az egész ország területéről számos könyvajándék érkezett ide. Ebből adódóan a könyvtár állománya 2007-ben mintegy 60 ezer kötetet tett ki. A háborús pusztításokat követően a városi könyvtár mellett sikerült a régió többi településén is megszervezni a könyvtári tevékenységet. A közkönyvtári részleg mellett megnyílt a gyermekkönyvtár, a helyismereti gyűjtemény, a szakkönyvtári részleg, s jelentős könyvállománnyal gyarapodtak a könyvtári hálózathoz tartozó települési könyvtárak is. A vukovári városi könyvtár honlapja nagyon egyszerű felépítésű s könnyen áttekinthető,

¹⁴¹ Horvátul: Gradska biblioteka Matija Vlačić Ilirik, olaszul Biblioteca civica "Matija Vlacic Ilirik" Rovigno.

¹⁴² A CROLIST sajnos még nem elérhető a brodi könyvtárban – keresés 2007. nov. 21.

ennek ellenére számos hasznos könyvtári és más közérdekű linkkel van ellátva, biztosítva ezzel a megye területén a folyamatos tartalomszolgáltatást és tájékoztatást a világhálón. A honlapon keresztül lehetőség van a CROLIST, az országos könyvtári adatbázis online elérésére is. Azért választottam ezt a könyvtárat, hogy felmérjem azt, hogy egy háború sújtotta terület közkönyvtárai hogyan s milyen formában kezdték meg újra tevékenységüket a hagyományos és az online könyvtári szolgáltatások terén.

RIJEKA

Rijeka a horvát tengerpart egyik legnagyobb kikötővárosa, a városnak mintegy 152 ezer lakosa van. Már az Osztrák-Magyar Monarchiában, mint szabad kikötői város jelentős kulturális hagyományokkal rendelkezett. A magyar és az olasz történelemben Fiume néven vált ismertté, a városi könyvtár 1849-ben alakult meg, s kis híján 160 éves hagyományokra tekint vissza.

A városi könyvtár internetes honlapját az intézmény munkatársai készítik, a weboldalak szépen tervezettek, tartalmasak, s könnyen használhatók, de sajnos az apró szürke betűs szövegek nehezen olvashatók. Főleg az idősebbek és a gyengébben látók részére nehezíti meg a keresést és a tájékozódást. Az online adatbázis csak a könyvtári hálózathoz tartozó fiókkönyvtárak állományát öleli fel, s elég lassan működik a letöltés. A honlapon van link a CROLIST országos online adatbázis felé, de vizsgálódásunk időpontjában az nem működött. A könyvtári honlapon részletesen ismertetik a könyvtár és a hozzá tartozó többi városi és a hálózat keretében működő könyvtárak tevékenységét, valamint a két bibliobusz menetrendjét, amely a régió távolabbi településein biztosítja a folyamatos könyvtári ellátást. Az országos és a külföldi internetes keresők felé nincs közvetlen elérhetősége. A városban és a környékén jelentős számú olasz kisebbség él, sajnos a honlap olasz változata még nem készült el. A többnyelvűségi elveket figyelembe véve a könyvtár munkatársai inkább az angol nyelvet részesítették előnyben, ezen a nyelven olvasható a rövid ismertető a könyvtárról.

5. 5. 2. SZERBIA

Az 1945 – 1991 között létező hat tagköztársaságból és két autonóm tartományból álló szocialista Jugoszlávia szétesett. Szlovénia, Horvátország, Bosznia és Hercegovina, valamint Macedónia önálló állammá alakult s kiléptek a föderatív államközösségből. Ezt követően Szerbia a Vajdaság és Koszovó tartományokkal, valamint Montenegro tagköztársasággal együtt létrehozták a Jugoszláv Államközösséget. Még ebben az évben Szerbia,

illetve az akkori jugoszláv hadsereg fegyveres összetűzésekbe bocsátkozott és jelentős területeket foglalt el az önállóvá vált Horvátországban és Bosznia Hercegovinában az ott élő szerb nemzetiségű lakosság érdekeinek megvédése céljából.

1992-ben ismét fellángoltak a harcok a Szerbiához tartozó Koszovó tartományban az ott élő nagyszámú albán lakosság és a kisebb létszámban lévő szerbek, valamint az őket támogató szerb hadsereg között. Az ENSZ Biztonsági tanácsa 1999 június 10-ei keltezésű 1244. számú döntése¹⁴³ értelmében még abban az évben a fegyveres összetűzések befejeztével a szerb hadsereg és a rendőrség kénytelen volt kivonulni Koszovó területéről. Az ENSZ, a SFOR és az UNPROFOR nemzetközi erőinek csendes támogatása mellett Koszovó mind jobban a Szerbiából való kiválás felé hajlott. Majd hosszú s eredménytelen tárgyalások sorozata következett Koszovó státuszát illetően. Közben 2006 május 21-én tartottak népszavazást Montenegróban, ahol a lakosság 55%-a az önállósodás mellett döntött. Ennek értelmében 2006 június 3-án Montenegro kivált a Jugoszláv Államközösségből s kikiáltotta függetlenségét. A Jugoszláv Államközösség szétesésével a belgrádi vezetés nemzetközi nyomásra arra kényszerült, hogy felvegye a Szerbia nevet.

A több évig tartó egyeztető tárgyalások során a szerb és a koszovói vezetés nem jutott közös nevezőre. A nagyhatalmak csöndes beleegyezésével 2007 decemberében népszavazásra került sor Koszovóban, ahol a nagyobb többségű albán lakosság az önállóság mellett döntött, ennek értelmében 2008 február 17-én kikiáltották Koszovó függetlenségét.

Szerbiának a 2002. évi népszámlálási adatok szerint 7.498.000 lakosa¹⁴⁴ volt, az ország fővárosában, Belgrádban 1 millió 136 ezer lakos élt.

Vajdaság tartomány lakosságának a létszáma a 2002. évi népszámlálás szerint 2.031.992 fő¹⁴⁵ volt, amely Szerbia lakosságának a 27,1%-át alkotta. Vajdaság státútuma a szerb nyelv használata mellett biztosítja a magyar, szlovák, ruszin, román és a horvát nyelv hivatalos használatát azon községek területén, ahol ezen nemzeti kisebbségek élnek.

¹⁴³ Lásd a ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244. határozatát, valamint Koszovó státuszának rendezését elősegítő javaslatvezeteket:
http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw38/responses/responses_serbia_CEDAW.pdf
Letöltés: 2007. nov. 11.

¹⁴⁴ A lakosságának a nemzetiségi megoszlása: szerb 82,86%, magyar 3,91%, albán 0,82%, bosnyák 1,82%, jugoszláv 1,08%, horvát 0,94%.

¹⁴⁵ A lakosság nemzetiségi megoszlása szerint: szerb 1.321.800 fő (65%), magyar 290.207 fő (14,2%), szlovák 56.637 (2,8%), horvát 56.546 (2,8%), jugoszláv 49.881 (2,45%), montenegrói 35.500 (1,75%), román 30.400 (1,5%), ruszin 15.600 (0,7%). Kisebb számban élnek még macedónok, albánok, németek, bosnyákok, ukránok, oroszok, németek, szlovének, mintegy 26 nemzeti kisebbség alkotja a tartomány lakosságát.

A szerbiai könyvtárügy

A szocialista Jugoszlávia szétesését követően 1991-ben a belgrádi törvényhozók nagy gyorsaságban átírták az előző szocialista szellemben használt könyvtári törvényt. Mindez az akkori háborús viszonyok között elég kurtára sikerült, s 1994-ben belső politikai és szakmai nyomásra ezt átszerkesztették, s 1994-ben újabb könyvtári törvényt látott napvilágot, amely még most is érvényben van¹⁴⁶ s csak a legalapvetőbb tényezőkre szorítkozik: általánosan szól a szerbiai könyvtári tevékenységről, külön kitér könyvtárak működési feltételeire, ismerteti a módszertani tevékenységet s a különféle büntető rendelkezéseket. Az ország területén élő több mint 20%-nyi nemzeti kisebbségekről s azok könyvtári szolgáltatásairól az 1994-es szerb könyvtári törvény nem rendelkezik. Szakmai szempontból hiányolható a nemzeti könyvtár, a hálózat feladatait és működési feltételeit taglaló rendelkezések, valamint a bibliográfiai és az információs rendszert felkaroló intézmények tevékenységének meghatározása.

Tíz évvel később, 2004-ben elkészült Szerbia harmadik könyvtári törvénytervezete,¹⁴⁷ még a 11. változat módosítása után sem került elfogadásra a parlamentben. Ez a törvénytervezet nemcsak a hagyományos könyvtári alaptevékenységgel s céljaival foglalkozik, hanem kitér a könyvtári információs szolgáltatásokra, a nemzeti bibliográfia központ felállítására, a szerb nemzeti könyvtár, valamint a könyvtári hálózat keretében működő többi városi, kistéleplési, regionális, egyetemi, szak-, s iskolai könyvtárakra, azok működési, szervezési, igazgatási, felügyeleti és finanszírozási feltételeire. Külön törvényszakas foglalkozik a könyvtárosok szakvizsgáztatásával és a szakmai továbbképzésekkel, valamint az országos és a regionális módszertani központok tevékenységével. A 2007-es év folyamán közvitán lévő könyvtári törvény is kimondottan csak a szerb nemzeti kulturális érdekeket helyezi előtérbe, szándékosan megfelelkezve arról, hogy az ország területén jelentős számú nemzeti kisebbség él, s állampolgári jogon azok könyvtári ellátását is biztosítani kell.

A FELMÉRÉSBEN RÉSZVEVŐ KÖZKÖNYVTÁRAK ÉS A MÉRÉSI KÉRDŐÍV

A szerbiai könyvtári honlapok összehasonlító mérését megelőzően részletesen tájékoztam a szerbiai közkönyvtárak helyzetét és internetes honlapjait illetően.

¹⁴⁶ Zakon o bibliotečkoj delatnosti. Službeni glasnik Republike Srbije, 1994. 34. sz.

¹⁴⁷ Zakon o bibliotečko-informacijsko delatnosti. 2004.

Kiindulópontként a szerbiai közkönyvtárak szövetsége közös honlapja¹⁴⁸ szolgált, ahol betűrendben megtalálhatók mindazon könyvtárak, melyek internetes honlapokat működtetnek. Ezt követően megtekintettem a Szerbiai Virtuális Könyvtári¹⁴⁹ honlapot, amely keretében a maribori IZUM által kifejlesztett COBISS online könyvtári adatbázis működik. Már az előkészületek során megállapítottam, hogy a szerbiai (köztük a vajdasági) közkönyvtárak körében igen nagy a differenciálódás. Tekintettel az előző évek háborús időszakára, s a túlfűtött nacionalizmusra, valamint a nemzeti kultúra és a cirill betűs írásmód előtérbe helyezésére csak azon kultúrintézmények és közkönyvtárak jutottak nagyobb támogatáshoz, amelyek vállalták mindezen elvárások támogatását.

A felmérésem során, figyelembe véve a szlovéniai közkönyvtárak sokszínűségét, anyagi és káderfeltételeit olyan szerbiai (részben) vajdasági könyvtárakat választottam, ahol a lakosság számbelisége és a működési feltételek hasonlóak a szlovéniai és a horvátországi közkönyvtárakéhoz. Ezen következtetésből kiindulva méltán számítottam arra, hogy az adott közkönyvtár a hagyományos szolgáltatások mellett a világhálón is jelen van – bemutatja könyvtári állományát és különféle online szolgáltatásokat nyújt olvasóinak és a megkeresések során hozzá forduló személyeknek a szabad információáramlás szellemében nemcsak a többségi nemzet, hanem a kisebbségek nyelvén is közöl információkat és digitalizált tartalmakat. Összehasonlító céllal három nagyobb és egy kisebb vajdasági városi közkönyvtárat választottam, amelyek jelentős magyar nemzetiségi dokumentum gyűjteménnyel rendelkeznek. Ezek nemcsak maga a város, hanem annak mikroregiónjában is megszervezték a könyvtári hálózat tevékenységét. Így esett a választásom a következő városokra: Újvidék, Szabadka, Zombor és Kúla. A négy vajdasági nemzetiségi gyűjteménnyel rendelkező könyvtár mellé, hogy legyen képviselve az ország egynyelvű területe, így választottam a 73 ezer lakosú Čačak városát.

Illő még elmondani azt is, hogy évekkel ezelőtt a magyarországi Határon Túli Magyarok Hivatala támogatásával zentai székhellyel megalakult a vajdasági könyvtárak KAPOCS¹⁵⁰ nevű könyvtári csoportja. Ők alkalmadtán magyar nyelvű könyvtári hírlevelet jelentetnek meg nyomtatásban és digitálisan. A Magyar Elektronikus Könyvtár vajdasági tükörszerverén Kapocs Könyvtári Csoport néven honlapot üzemeltetnek, folyamatosan tájékoztatva az ottani magyar könyvtárosokat a legfrissebb rendezvényekről s szakmai

¹⁴⁸ http://www.biblioteke.org.yu/index_1.php Letöltve: 2007. nov. 8.

¹⁴⁹ A Szerbiai Virtuális Könyvtár honlapja: <http://vbs.nbs.bg.ac.yu/cobiss/> Letöltve: 2008. jan. 7.
A COBISS.NET-ről és a szerbiai könyvtárakról a disszertáció 4.5. pontja alatti fejezetben szöveges részletesebben.

¹⁵⁰ <http://www.kapocs.org/home> Letöltés: 2007. nov. 8.

tanácskozásokról. A Kapocs Könyvtári Csoport keretében közreműködő magyar nemzetiségi gyűjteménnyel rendelkező közkönyvtárak címlistája¹⁵¹ ezen az oldalon megtekinthető, de közvetlen linkek nincsenek, mivel számos könyvtárnak még nincs honlapja.

A kérdőíves felmérést **2007 november 8-a és 2008 január 5-e között** végeztem el oly módon, hogy az első felméréskor alaposan áttanulmányoztam a kiválasztott öt közkönyvtár honlapját, majd minden könyvtár esetében kitöltöttem a teljes kérdőívet. A továbbiakban még négy alkalommal - 2007 november 8-án, 9-én, 11-én, valamint 2008 január 2-án leellenőriztem, az esetleges félreértések miatt egyes kérdésekre megkerestem az adott honlapokon a válaszokat, majd azt követően táblázatba szerkesztve összegeztem és kiértékeltem az így kapott eredményeket.

A felmérésben részt vevő szerbiai városok lakossági adatai:

8. sz. táblázat

Község neve	A vonzaskörzet lakossága	A város össz. lakossága	A város magyar lakossága	Magyarok aránya %
Újvidék – Novi Sad	252.200	190.000	9956	5,2%
Szabadka - Subotica	148.400	99.400	34.900	35%
Zombor - Sombor	97.200	51.400	3.743	7,3%
Kula - Kula	48.300	19300	2738	8,4%
Čačak	117.000	73.200	-	-

A felmérésben részt vevő szerbiai közkönyvtárak honlapjai:

9. sz. táblázat

A könyvtár neve	Város	Honlap cím
Városi Könyvtár	Szabadka	http://www.biblioteka.org.yu/subotica/m_index.html
Gradska biblioteka Novi Sad	Újvidék	http://www.gbns.ns.ac.yu/
Gradska biblioteka Karlo Bijeljicki	Zombor	http://www.biblioso.org.yu/
Narodna biblioteka	Kula	http://www.biblioteka.org.yu/kula/index.html
Gradska biblioteka Vladislav Petković Dis	Čačak	http://www.cacak-dis.org.yu/

A szerbiai közkönyvtári honlapok felmérése során ugyanazon kérdőívet használtam, mint a szlovéniai közkönyvtárak esetében. A kiválasztott öt szerbiai közkönyvtár honlapjainak mérése során használt kérdőívet lásd a 7. sz. mellékletben.

A felmérés során a kérdőíven a következő kérdések kerültek részbeni módosításra:

30. kérdés: Szerb nyelven olvasható s használható a közkönyvtári honlap?

¹⁵¹ <http://www.kapocs.org/konyvtaraink> Letöltés: 2007. nov. 8.

33. kérdés: Biztosított-e a szlovák, horvát vagy a ruszin nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?

59. kérdés: Van-e link a Szerb Digitális Könyvtár felé?

A SZERBIAI KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK MÉRÉSI EREDMÉNYEI

A felmérése során kapott eredményeket Excel táblázatban összegeztem, s ugyanazon számítási és értékelési módszer szerint rangsoroltam, mint a szlovéniai és a horvátországi könyvtárak esetében kapott eredményeket. Az értékelés során legtöbb pontot a čačaki városi könyvtár gyűjtött össze, a 73 elérhető pontból 45-öt, ami 61,6%-os eredményt jelent. Azt követi a zombori városi könyvtár 35, majd az újvidéki városi könyvtár 32 ponttal. A 4. és az 5. helyre a szabadkai és a kúlai városi könyvtár került 27, illetve 20 ponttal. Százalékarányban kifejezve csak a čačaki könyvtár ért el 50%-tól magasabb, pozitív eredményt, míg a többi közkönyvtár jóval ez alatti eredményt tudott felmutatni. Összességében tekintve a 73 kérdés alapján az öt szerbiai közkönyvtár átlagos ponteredménye alig 31,8 pont lett, amely az elérhető pontszámok esetében csak a 43,5%-át teszi ki.

10. sz. táblázat

A könyvtár székhelye	pontszám	mínusz p.	összes p.	átlag %
Čačak	45	0	45	61,6
Zombor	35	0	35	47,9
Újvidék	32	0	32	43,8
Szabadka	27	0	27	37,0
Kula	20	0	20	27,4
ÁTLAG	31,8	0	31,8	43,5

Röviden az öt könyvtári honlapról

SZABADKA

A szabadkai Városi Könyvtár egy szerény, alig néhány oldalas honlapot üzemeltet magyar és szerb nyelven latin betűs írásmóddal. A két honlap tartalmi szempontból majdnem teljesen megegyezik egymással, tehát fordítás. Feltételezhetően évekkel ezelőtt készült, mivel a szerbiai közkönyvtárak körében számos hasonló sablonos városi könyvtári honlap található. Nem lehet megállapítani, hogy mikor frissítették utoljára. A nyitó honlap szöveges része a könyvtár múltjával és jelenével foglalkozik igen egyszerűen és röviden.

Azt követően további három oldalon mutatják be a felnőtt-, a gyermek- és a tudományos¹⁵² részleget. A nyitó oldal szövegéhez kapcsolódik még egy fényképalbum a könyvtári rendezvényekről, de képaláírás, cím, s dátum nélkül. A felnőtt és a gyermek részleget bemutató weboldalak halvány sárga betűi a szürkésbarna alapon alig olvashatók. Megítélésem szerint a könyvtár magyar nyelvű honlapja lehetne sokkal gazdagabb, tartalmasabb, tekintettel arra, hogy az intézmény az egyik leggazdagabb magyar nyelvű gyűjteménnyel rendelkezik az egész Vajdaságban.

ÚJVIDÉK

Az újvidéki Városi Könyvtár honlapja évekkal ezelőtt készült, a meglévő webszerkesztő program lehetőségeihez mérten bővítik s szerkesztik tovább. Az áttekinthetőség szempontjából sajnos nemigen felel meg a mai trendeknek. Tartalmi szempontból jobbara a könyvtár hagyományos szolgáltatásait ismerteti, nagy teret szentel a helyismereti gyűjteményben fellelhető régi szerb dokumentumoknak és a kultúrájának. A weboldalnak más nyelvű (angol, német, magyar, román, ruszin, szlovák) változata nincs. A városban élő nemzetiségieket és a többnyelvűség elvét nem vették figyelembe. A könyvtár helyi online adatbázisa az első oldalról elérhető, bár igen lassan és kezdetlegesen működik egy távoli megkeresés során. Digitális tartalomszolgáltatása, online folyóirat olvasója nincs, de van egy szerényebb link gyűjteménye a nagyobb szerbiai és belgrádi, valamint a külföldi könyvtárak felé.

ZOMBOR

A Bieliczky Károly Városi Könyvtár szerb nyelvű honlapja a többnyelvűségi elvek alapján szó szerinti fordításban, egyenrangúan magyar, német és angol nyelven is megtekinthető. Az alapvető könyvtári tájékoztatás mellett számos online szolgáltatással, link gyűjteménnyel, s várostörténeti összefoglalóval rendelkezik. Példaértékű könyvtári weboldal, amely igyekszik lépést tartani az internet nyújtotta technológiai lehetőségekkel. Egyedül a könyvtár névadóját nem mutatták be részletesebben. A könyvtári honlapok egyikén megtalálhatók a hazai és a külföldi támogatók listája.

KÚLA

A kúlai Városi Könyvtárban mintegy 85 ezer könyv áll az olvasók rendelkezésére, ebből 5900 magyar és 4400 ruszin nyelven. A központi könyvtár mellett még öt falusi könyvtárat működtetnek. A könyvtári honlap alig néhány további weboldalból áll, hasonlóan, mint a

¹⁵² A tudományos osztály elnevezés szerintünk a rossz fordítás eredménye, a helyismereti könyvtári állományt, vagy gyűjteményt kell alatta érteni.

többi szerbiai s vajdasági könyvtár sablonszerű honlapjai az InternetClub nevű cég szerkesztésében készült, s feltehetőleg egy közös könyvtári szerverről működtetik. A honlapon tartalmi szempontból a szerb nyelv és az irodalom, valamint a helyi kultúrértékek erőteljes ismertetésével találkozunk. A nemzetiségi könyvtári ellátást csak az 5900 kötetes magyar nyelvű gyűjtemény kapcsán említik, azt is szerb nyelven. Magyar és más nemzetiségi nyelvű internetes tartalmakat nem találtam. A weboldalnak nincs internetes keresője, online adatbázisa, vagy könyvtári szempontból fontos link gyűjteménye. Már az első oldalon több olyan link található, amely nem működik. A felmérés során kapott eredmények arról tesznek tanúbizonyságot, hogy a könyvtári honlap elkészülte óta csak vegetál, új tartalmakkal évek óta nem frissítették és bővítették. A legalapvetőbb tájékoztatást megtaláljuk az intézményről, de attól tovább már nem tudunk lépni.

ČAČAK

A čačaki Vladislav Petković Dis nevét viselő városi könyvtár honlapja (Gradska biblioteka Vladislav Petković Dis) igazán jó, érdekes, tartalmas és szépen szerkesztett szerb nyelvű cirill betűs weboldal, ahol jelentős angol és német nyelvű tartalommal is találkozhatunk. Közvetlen ikon biztosítja a nyelvek közötti választás lehetőségét. A könyvtár alapvető hagyományos szolgáltatásai mellett digitális könyvtárral, kérdezd meg a könyvtárost online szolgáltatással és számos link gyűjteménnyel rendelkezik, amellyel biztosítja a szerbiai virtuális könyvtár elérését is. Bemutatja a könyvtár névadóját, ismerteti a könyvtárban történő legfrissebb eseményeket, s rendezvényeket. Az oldalnak RSS szolgáltatása van, de a legnépszerűbb és a legtöbbet használt internet böngészők közvetlen linkje nem található meg. A megvizsgált szerbiai könyvtárak közül ez az egyik legjobban szerkesztett közkönyvtári honlap, számos szolgáltatással és böngészési lehetőséggel.

5. 6. ÖSSZEHASONLÍTÁS

Megállapítások három ország közkönyvtáira kivetítve

Az előzetesen részletesen ismertettem, s rangsoroltam s szöveges formában értékeltem külön külön az I-III. csoportba sorolt 60 szlovéniai közkönyvtári honlapok mérése során kapott eredményeket. Összesített formában bemutattam valamennyi megvizsgált szlovéniai közkönyvtár eredményét és teljesítményét százalékban kifejezve.

Kitekintésként a továbbiakban szeretném összehasonlítani a megvizsgált és kiértékelt 60 szlovéniai közkönyvtár átlageredményeit a következő szempontok szerint:

1. A szlovéniai közkönyvtárak nagyságrendileg külön **három csoportra osztva** körzeti központi, a körzeti és a községi könyvtárak átlagos pontszáma és elért teljesítménye szerint a mintaként kiválasztott öt-öt horvátországi és szerbiai könyvtárával.

(Lásd: a 11. sz. táblázatot)

2. Valamennyi szlovéniai közkönyvtár **összesített átlageredménye** alapján a mintaként kiválasztott öt-öt horvátországi és szerbiai könyvtárral. (Lásd: a 12. sz. táblázatot)

3. A szlovéniai közkönyvtárak **I-III. csoportjának átlageredménye** alapján és a mintaként kiválasztott öt-öt horvátországi és szerbiai könyvtárral. (Lásd: a 13. sz. táblázatot)

1. A három szlovéniai közkönyvtári csoport, valamint az öt horvátországi és szerbiai közkönyvtár átlageredményei rangsorolva

11. sz. táblázat

Szlo. könyvtárak / országok	pontszám	mínusz p.	összes p.	átlag %
Szlo. körzeti központi könyvtárak	45,3	0,5	44,8	61,4
Horvát közkönyvtárak	38,4	0,2	38,2	52,3
Szlo. körzeti könyvtárak	33,6	0,1	33,5	45,9
Szlo. községi könyvtárak	32,1	0,2	31,9	43,7
Szerbiai közkönyvtárak	31,8	0,0	31,8	43,5
ÁTLAG	36,2		36,0	49,4

A három szlovéniai közkönyvtári csoport átlageredményeit összehasonlítottam a horvátországi és a szerbiai mintaként vett 5-5 közkönyvtári honlap mérés során elért átlageredményeivel. Ez alapján megállapítottam, hogy a szlovéniai körzeti központi könyvtárak majd 10%-kal túlszárnyalják a mintaként kiválasztott horvát közkönyvtárak weboldalainál kapott eredményeket tartalmi, minőségi és szerkezeti és működési szempontból. Sajnos az 50%-os átlageredményt a szlovéniai körzeti és a községi könyvtárak nem tudták elérni – teljesítményük 45,9% és 43,7% között alakult, de nem maradtak le nagyon sokkal a szerbiai közkönyvtárak sem, itt az átlageredmény nem egész 0,5%-kal lett alacsonyabb – 43,5%-ot tett ki.

Összességében tekintve három ország közkönyvtári honlapjainak a széles körű vizsgálatának összevetve és átlageredményét tekintve a felállított mérési elvek alapján 0,6% hiányzott volna ahhoz, hogy 50%-os teljesítményt kapjunk a minőségi honlapokat illetően.

2. Három ország közkönyvtárainak átlagos pontszáma és eredménye

12. sz. táblázat

Országok szerint	pontszám	mínusz p.	összes p.	átlag %
Horvát közkönyvtárak	38,4	0,2	38,2	52,3
Szlovén közkönyvtárak	35,8	0,2	35,6	48,7
Szerbiai közkönyvtárak	31,8	0,0	31,8	43,5
ÁTLAG	35,3		35,1	48,2

Ezen táblázat keretében azon szlovéniai közkönyvtári weboldali átlageredményeit vetettük egybe, amelyeket a 4. táblázat keretében láthattunk¹⁵³ az előzőekben vizsgált horvátországi és a szerbiai könyvtárakéval. 52,3%-os teljesítményátlaggal a horvátországi közkönyvtárak vezetnek, a 2. helyen őket követik a szlovén közkönyvtárak 48,7%-os, míg a 3. helyen a szerbiai könyvtárak 43,5%-os teljesítménnyel.

A megvizsgált 3 ország közkönyvtárainak átlageredménye 48,2%, amely majdnem megegyezik a teljességében vizsgált szlovéniai közkönyvtárak eredményével. Az első helyre került horvát közkönyvtárak az 52,3%-os eredménnyel igaz, átlépték az 50%-os határküszöböt, de ez nem jelenti azt, hogy ezt nagyon túlszámalyták.

3. A szlovéniai közkönyvtárak I-III. csoportjának átlageredménye és az öt horvátországi és szerbiai könyvtár eredményei

13. sz. táblázat

Országok szerint	pontszám	mínusz p.	összes p.	átlag %
Horvát közkönyvtárak	38,4	0,2	38,4	52,6
Szlovén közkönyvtárak	37,0	0,2	36,8	50,3
Szerbiai közkönyvtárak	31,8	0,0	31,8	43,5
ÁTLAG	35,7		35,6	48,8

A felmérést követően az 1., 2. és 3. sz. táblázatok alapján külön-külön vizsgáltam a szlovéniai körzeti központi, a körzeti és a községi könyvtárak eredményeit. Az ott elért csoportonkénti átlageredmények alapján összehasonlítottam a horvátországi és a szerbiai könyvtárak átlageredményével. A teljességében vizsgált szlovéniai közkönyvtárak átlagosan 36,6 pontot gyűjtöttek össze, ami 50,3%-os teljesítményt eredményezett. A rangsorolás alkalmával mégis a 2. helyre kerültek a horvátországi könyvtárak 52,6%-os átlagát követően. A különbség 2,4%. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy alig 1,8 pontot érő pozitív válasszal¹⁵⁴ maradtak le a horvát közkönyvtárakról. A szerbiai közkönyvtárak

¹⁵³ Az összes szlovéniai közkönyvtár a felmérés során kapott eredmények az összesített táblázat alapján.

¹⁵⁴ Két pozitív válasz esetén 2,7%-kal nőtt volna a teljesítmény.

esetében jóval nagyobb a különbség – 31,8 pontos átlaggal 43,5%-os teljesítménnyel a 3. helyre kerültek. Összességében tekintve az átlageredmény ezek szerint 48,8%-os lett, egy kis árnyalattal jobb, mint az előző 12. sz. táblázatban ezt már láthattuk. Függetlenül ettől, a megvizsgált közkönyvtári honlapok szolgáltatásai terén kapott eredményekkel nem lehetünk megelégedve.

Ezt alátámaszthatjuk azon elvárással, amellyel az EU kulturális honlapok minőségi vizsgálata során előlátnak: **valamennyi kérdéscsoportban legalább 70-75%-os eredményt javasolnak elfogadható kritériumnak.** Ebből kiindulva a megvizsgált három ország közkönyvtári honlapjai teljes egészében nem tesznek eleget ezen elvárásoknak és szempontoknak.

A felmérés során szerzett tapasztalatok

A közkönyvtári honlapok 2005 december 5-e és 2008 január 6-a közötti vizsgálata és mérése során azt tapasztaltam, hogy több intézmény folyamatosan, vagy részben bővítette s új tartalmakkal tette gazdagabbá honlapját. Egyes intézmények teljesen új grafikai elemekkel ellátott modern, a mai internetes trendeknek és a felhasználók szempontjából tetszetős honlapot üzemeltetnek.

Szlovéniai viszonylatban itt kiemelném a ljubljanei Oton Župančič, a maribori, a lendvai, a Šmarje pri Jelšah, a kočevjei s a trebnjei könyvtárakat. A felmérés során az első két könyvtári honlap ért el legtöbb pontszámot. Mindkét intézményben külön kiemelt tevékenységnek számít az információszolgáltatás terén a weboldalak állandó frissítése. Mindkét könyvtár megfelelő képzettségű szakemberekből álló munkacsoportot hozott létre, amelyet kellő tapasztalattal rendelkező webszerkesztő, programozó, illusztrátor s módszertani könyvtárosok alkotnak.

A lendvai könyvtár esetében igen gazdag kétnyelvű tartalommal ellátott honlapon böngészhet az érdeklődő. Külön ki kell emelni, hogy az intézménynek sikerült olyan fiatal munkatársat alkalmazni, aki folyamatosan szerkeszti, üzemelteti s új tartalmakkal látja el a könyvtár magyar és szlovén nyelvű honlapját. 2006 és 2007 folyamán került sor a Lendván megjelenő Népűjság hetilap több mint 3000 cikkének digitalizálására s adatbázisba való integrálására. Ezen időszakban készült el a helyi képeslapok digitalizált gyűjteménye, amely szintén elérhető az interneten. Új honlappal büszkélkedhet a kočevjei városi könyvtár is. 2006-ban még egy elavult, régi, kevés tartalommal rendelkező weboldalt láthattunk, de 2007 januárjában már egy tetszetős, modern grafikai szerkesztésű honlapot találtunk.

A tartalmi és a minőségi felmérés során azt állapítottuk meg, hogy az általános követelményeknek és elvárásoknak eleget tesz, de a a közkönyvtárak széleskörű általános tájékoztató jellegű feladatkörét nem tudja teljes egészében ellátni.

A felmérésből kimaradt két könyvtár

A Ijutomeri városi könyvtárnak 2005 és 2006 folyamán a polgármesteri hivatal web szerverén volt egy igen szerény honlapja. 2007 december második felében a felmérés során kapott eredmények végleges ellenőrzése és a többszöri internetes megkeresés során már nem volt elérhető ez a honlap. Azt követően telefonon érdeklődtem a könyvtárban, de érdemleges választ nem tudtak adni a honlap működését illetően. Ezek alapján, mint nem működő s nem létező könyvtári honlapot töröltem a felmérési listáról.

A mozirjei könyvtár honlapját 2006 január és 2007 december közötti időszakban számos esetben próbáltam internetes böngészővel és a celjei körzeti központi könyvtár honlapján keresztül elérni, de a keresés sikertelen volt. 2007 augusztus 14-én telefonos megkeresésemre a könyvtár munkatársai megerősítették, hogy az intézménynek valóban még nincs honlapja, de érdemleges választ nem tudtak adni azzal kapcsolatosan, hogy mikorra készül majd el. 2008 januárjában a szlovén közkönyvtári honlapok felmérésének utolsó fázisában a megkeresés során még nem találtam rá a mozirjei könyvtár honlapjára.

További kutatási lehetőségek

A keresés során nem találtam, nem kaptam kielégítő s érdemlegest választ a minőségi elvek 10. pont alatti definícióra, amely így hangzik: *A hosszú távú megőrzés kövessen olyan stratégiát és szabványokat, amelyek biztosítják a honlap és tartalmának tartós voltát.*¹⁵⁵

A felmérés kezdetén három kérdés alapján igyekeztem megfogalmazni a következőket:

- Mentik-e rendszeresen a weboldalakat?
- Van teljes helyreállítási terv a leállás, vagy az adatvesztés esetében?
- Tartalmaz-e az intézmény középtávú fejlesztési terve adathordozó frissítést?

A megvizsgált honlapok és a könyvtári adatbázist üzemeltető maribori IZUM esetében konkrét információkat és utalásokat nem találtam. Tudomásom van arról, hogy a közkönyvtárak gyakorta mentik és különféle adathordozókon tárolják a weboldalak tartalmát és archív anyagát. Azzal kapcsolatosan, hogy van-e helyreállítási terv a könyvtári

¹⁵⁵ Kézikönyv a minőségi elvekről. Quality Principles for cultural Web Sites: a handbook. Bp., 2004.

honlapot üzemeltető szerver leállása, illetve az adatvesztés esetére – ezt a megvizsgált honlapok alapján nem lehetett megállapítani, de a válaszuk: igen.

A harmadik függőben maradt kérdés kapcsán, mely szerint az intézmény középtávú fejlesztési tervei között szerepel-e az adathordozó frissítése – ezzel kapcsolatosan sem lehetett mérvadó választ találni. 2006 első felében a maribori IZUM térítésmentesen felajánlotta számos körzeti központi könyvtárnak azt a lehetőséget, hogy az intézmény web szerverén keresztül működtetik a könyvtárak honlapjait, amit számos könyvtár el is fogadott.

Egy további vizsgálat tárgya lehetne az, hogy felmérjük a szomszédos országok közkönyvtárai esetében a honlapok az angol, illetve a kisebbségi nyelvek használatát. Ezen téma keretében lehetne felmérni az angol, német, francia, olasz kulturális intézmények internetes honlapjainak többnyelvűségét.

További kutatási téma lehetne az, hogy megvizsgáljuk kik készítik a közközkönyvtárak honlapjait:

- egyszerű könyvtárosok,
- honlapok szerkesztésében jártas könyvtárosok munka mellett,
- honlapok szerkesztésében jártas könyvtárosok külön munkahelyi státuszban, vagy
- egy szerződéses profi webszerkesztő, illetve egy vállalkozás.

6. ÖSSZEFOGLALÓ

Disszertációmban a szlovéniai közkönyvtári tájékoztatás terén használt és alkalmazott hazai kifejlesztésű közvetlen elérésű információs adatbázisok vizsgálatával foglalkoztam. Ezt megelőzően röviden összefoglaltam a 2 millió lakosú, 1991-ben önállósult Szlovénia történelmi és földrajzi sajátosságait, majd részletesen ismertettem a közkönyvtárak működési feltételeit és tevékenységi formáit. Ezen témához kapcsolódva részletekbe menően bemutattam az egységes könyvtári adatbázist az akadémiai internet hálózattal együtt. Disszertációm fő súlypontja és kutatási témája a szlovéniai közkönyvtárak internetes honlapjaira összpontosított, külön kiemelve azok tartalomszolgáltató és információ közvetítő szerepét minőségi szempontból.

A szlovéniai közkönyvtárak fejlődésének a II. világháborútól egészen napjainkig két fő jellemzője van: a folyamatos szakmai fejlesztések és a finanszírozás biztosítása. Sajnos ebben az ördögi körben a nemzetközi és a hazai normatívák elvárásait a szakma keretein belül a közkönyvtárak sohasem tudták kellő mértékben teljesíteni.

Az 1961-ben megjelent első szlovén könyvtári törvényben szakmai és jogi szempontból lefektették a könyvtári hálózat alapjait. Az átszerveződés gyakorlatban csak 1971-ben indult meg. Az akkori regionális közkönyvtárak (ma körzeti központi könyvtárak) mindjobban a felhasználók elvárásaira összpontosítottak, s egyre jobb eredményeket értek el a hálózat kiépítése, az állományfejlesztés és a szolgáltatások terén. Az 1982-es könyvtári törvény tovább részletezte s konkretizálta azon központi intézmények szerepét és feladatkörét, amelyek az akkori információs rendszer kiépítéséért és fejlesztéséért voltak hivatottak.

A könyvtári számítógépes adatfeldolgozás, az adatbázis-építés, valamint a hálózatok kialakítása 1988-ban vette kezdetét. A 90-es évek elején a békésnek hitt demokratikus átalakulások azonban Közép-Kelet Európában nem múltak el fegyverropogás nélkül. Az 1989-1991 közötti időszakban jelentős pénzeszközök ráfordításával létrehozott jugoszláv közkönyvtári információs rendszer, amely online kapcsolatot biztosított az akkori tagköztársaságok nemzeti könyvtárai és a hozzájuk csatlakozott nagyobb könyvtárak között 1991 májusában szétesett. Szlovénia kivételével a többi újonnan megalakult balkáni államban a kezdeti fázisban lévő könyvtárgépesítés, adatfeldolgozás s adatbázis-építés megtorpant, illetve anyagiak híján évekig szünetelt.

1991 júniusában Szlovénia önállósult, új, demokratikus kormány, s minisztériumok alakultak. Mindjobban előtérbe került s fontos tényezővé vált a nemzeti kultúra s a nyelv

megőrzésének feladata. Külön kiemelt szerep jutott az oktatásügynek, a nemzeti javak megőrzésének, a tudományos kutatásnak, ezen belül a közkönyvtáraknak, a múzeumoknak, képtáraknak, színházaknak és levéltáraknak. Nyugati mintára gyökeres átszervezésen ment keresztül a közigazgatási rendszer, új községek és helyi önkormányzatok alakultak, amelyekre mind nagyobb feladatokat, s mind több felelősséget ruháztak át a minisztériumok.

A könyvtáraknak kerek tíz évet kellett várniuk arra, hogy a hazai és európai mércéknek, valamint a szakmai követelményeknek megfelelő könyvtári törvényt mondhassanak magukénak, amely részletekbe menően konkrétan meghatározta a nemzeti, az egyetemi, a szak-, a köz- és az iskolai könyvtárak feladat- és működési körét. Külön törvénycikkely rögzíti a nemzeti kisebbségek, az etnikai csoportok, valamint a határon túl élő szlovén nemzeti kisebbségek könyvtári ellátását. Külön fejezetben foglalkozik a Nemzeti Könyvtári Tanács, az egységes országos könyvtári adatbázist működtető maribori IZUM Információtudományok Intézetének feladatkörével. További törvénycikkely tárgyalja a nemzeti bibliográfia rendszert, a könyvtárosok továbbképzését és az szakvizsga menetét, a könyvtárak finanszírozását és a szakmai felügyeletet. Az új könyvtári törvény nemcsak a fenntartó iránti kötelezettségeket sorolja fel, hanem előtérbe kerültek a felhasználók is. Minden felhasználónak közvetlen hozzáférési joga van a könyvtári dokumentumokhoz és biztosítani kell az információk szabad áramlását, valamint a könyvtárosok példaértékű szakmai és etikai hozzáállását. A könyvtárak finanszírozásáról a következőket olvashatjuk: *A könyvtárak önálló közintézmények, és állami költségvetésből kapják a tevékenységhez szükséges anyagi támogatást. A közkönyvtárak fenntartását az alapító és a társalapító a szerződéses partnerekkel együtt az intézmény programja szerint az alapító okiratban lefektetett megállapodás szerint finanszírozzák. (52. cikkely – a kiemelés az enyém P.J.)*

A gyakorlatban ez azt eredményezte, hogy az illetékes kulturális minisztérium egy évi keretösszeg formájában a közkönyvtári hálózat lakossági számarányához mérten finanszírozza a könyvtári dokumentumok és az informatikai felszerelés vásárlását. A könyvtár anyagi kiadásait, s fenntartási költségeit, valamint az alkalmazottak személyi jövedelmét az alapító község(ek)nek, illetve polgármesteri hivatal(ok)nak kell biztosítani. A 2001-ben megjelent kerettörvényt 2001 – 2005 között vonatkozólag a szakmai elvárásoknak megfelelően további szabályrendeletekkel, normatívákkal, törvényerejű rendelkezésekkel egészítették ki.

Kiindulópontul az IFLA és az UNESCO közkönyvtári fejlesztési irányelveit vették alapul. Így került kidolgozásra a közkönyvtárak közintézményi tevékenységéről szóló szabályzat,

a közkönyvtárak normatíva rendszere, valamint a könyvtári hálózatok kialakításáról és működtetéséről szóló szabályrendelet. Elsődleges cél az volt, hogy a felaprózott és a gyengén működő könyvtári hálózatokat átszervezzék, valamint korszerűsítsék a könyvtári szolgáltatásokat a kor követelményeinek és elvárásainak megfelelően. Folyamatosá vált a könyvtárosok továbbképzése és az intézmények új technológiával való felszerelése.

A 2005-ös kormányváltást követően új miniszter vette át a kulturális tárcát, s a lendületesnek hitt közkönyvtári rendszer már az átalakulási folyamat első fázisában megtorpant. A könyvtáralapító szerepkört betöltő helyi önkormányzatok nem voltak felkészülve ezen felelős feladat(ok) ellátására. Nagyon sok helyen nem voltak biztosítva kellő anyagi javak az intézmények fenntartására. A törvény csak kötelezte a fenntartót kötelezettségeinek betartására, de ha ez elmaradt, akkor az illetékes minisztérium nem volt hajlandó közbenjárni s pénzügyi szankciókat fogyanatosítani a nem fizető önkormányzat ellen. Sajnos a gyakorlatban nem vált be azon nyugat-európai modell, mely szerint a közintézmények, köztük a közkönyvtárak folyamatos finanszírozását helyi, önkormányzati szinten kell megoldani.

Disszertációmban részletesen ismertettem a szlovén közkönyvtárak mai helyzetét, szervezeti formáit, működési feltételeit, a fenntartók kötelezettségeit, valamint a felhasználók jogait és lehetőségeit. A hagyományos könyvtári tevékenységi formák mellett kiemelten foglalkoztam mindazon szolgáltatásokkal, melyeket a könyvtárlátogatók és a felhasználók részére az intézményen belül és a virtuális térben biztosítottak.

Az ARNES állami közintézmény, amely térítésmentes internetszolgáltatást nyújt az oktatási, művelődési, a kutatási, a sport és más nonprofit intézmények, szervezetek és az ott alkalmazásban lévő személyek, valamint a középiskolás diákok és egyetemi hallgatók részére. Hasonló módon vezeték nélküli ingyenes internet-hozzáférést biztosít az Eduroam szolgáltatás, amelyet a hazai és a külföldi egyetemi központokban alkalmaznak. 2001-ben az akkori Információs Társadalom Minisztérium keretében hozták létre az e-pontok hálózatát, amely nyugati mintára az egész ország területén az elektronikus közigazgatást és a közérdekű információkhoz való hozzáférést volt hivatott elősegíteni. 2007-ben szerte az országban több mint 400 számítógép működött számos iskolában, közkönyvtárban, média központban s internetkávészóban. A nagyobb forgalmú vasút- és buszállomásokon, konferencia központokban, reptereken, szállodákban, egyetemi karokon és közkönyvtárakban az országos e-pontok keretében ingyenes hozzáférésű WLAN hálózatokat üzemeltetnek.

A hazai fejlesztésű internetes keresők és adatbázisok felfutási időszaka az 1990-es évek elején kezdődött. Ezt követően Szlovénia területén több mint tíz internetes kereső és böngésző kezdte meg működését. A kezdeti időszakban a Mat.kurja kereső volt a legnépszerűbb, évekkel később, 1998-ban pedig a ljubljanaei Novi forum magáncég elindította a Najdi.si nevű internetes portált és keresőt. 2004 – 2005 során végzett felmérések szerint ezen időszakban a Najdi.si keresőt a szlovén internetezők 85%-a használta. A Slowwenia.com, a SloWWWenija.com, a Raziskovalec.com, az AnVip.com, a Studio Faca, a Najportal.com és a Krajnc.net kereső és böngésző portálok ma is működnek, de inkább a helyi jellegű tájékoztatást szolgálják, szponzorok és reklámok hiányában tartalomkínálatuk eléggé egyoldalúvá és szegényessé vált.

COBISS könyvtári adatbázis

A COBISS egységes nemzeti könyvtári adatbázist jelenleg 360 könyvtár alkotja Szlovéniában, 1988 óta a maribori székhelyű IZUM Információtudományok Intézete működteti. 1991-ig, a volt jugoszláv tagköztársaságok önállósulásáig az IZUM intézet volt az egységes könyvtári adatbázis fenntartója és üzemeltetője a hat tagköztársaság és a két tartomány nemzeti könyvtáraiban. 1991 júniusában, amikor Horvátország, majd Macedónia, Bosznia és Hercegovina az önállósodás útjára lépett, az egységes jugoszláv könyvtári adatbázis szétesett. Szlovénia kivételével az adatbázis működése a többi államban anyagiak hiányában nem volt folyamatos, évig szünetelt.

1991 második felében Szlovéniában a művelődési, oktatási, valamint a felsőoktatási, technológiai és sportminisztérium összefogásával az IZUM intézmény tevékenységét mind jobban támogatták. A Nemzeti és az Egyetemi Könyvtár, valamint a központi szakkönyvtárak már meglévő adatbázisai mellett rákapcsolódtak a hálózatra az akkori regionális könyvtárak (ma körzeti központi könyvtárak). 1998-ban vette kezdetét a nagyobb községi és a központi könyvtárak, egyetemi karok, kutatóintézetek, később pedig a vállalatok, köztintézmények s középiskolák könyvtári állományainak integrálása a COBISS könyvtári adatbázisba.

A könyvtári hálózat folyamatos működése 1988 – 2002 között a Compaq VAX gépeken az OpenVMS operációs rendszer használatával történt. Azt követően 2003-ban a COBISS 2-es adatbázist áttelepítették a HP OpenVMS operációs rendszerre. A kommunikációs kapcsolatot a személyi számítógép és a központi szerver között a WRQ Reflection for Unix program biztosítja. A jelen esetben a COBISS 2 könyvtári feldolgozó és tájékoztató adatbázis képezi a szlovén könyvtári rendszer alapját. Az adatbázis 1987 óta egészen

napjainkig több mint 3 millió 250 ezer rekordot őriz és szolgáltat. A COBISS 2 adatbázis keretében a disszertáció megírásának időpontjában a könyvtári állományt feldolgozó és nyilvántartó, a kölcsönzői, a nyomtatási, valamint az opac katalógus modul használható.

A COBISS 3 harmadik generációs grafikus felülettel rendelkező feldolgozó program fejlesztése 2003 folyamán kezdődött. Azt követően, a 2005-ös év folyamán 10 különféle típusú könyvtárban több mint húsz könyvtáros bevonásával elkezdődött a programcsomag moduljainak tesztelése. 2006-ban tíz szak- és körzeti központi könyvtárban telepítették a COBISS 3-ast, s kezdetét vette a könyvtárosok továbbképzése az új modulok alkalmazása terén. Az új programnak számos előnye van: grafikus felhasználói felülettel rendelkeznek, a helyi modulsomagok és azok felhasználói jogosultságát az adott könyvtár munkatársa osztja ki, minimálisra csökkent a könyvtárak hardver függősége az operációs rendszerektől, biztosított a program flexibilitása s lehetőség van a HTML formátumban való megjelenítésre és nyomtatásra. Az adatbevitel és a visszakeresés során lehetőség van a latin betűs írásmód mellett a cirill, görög és az arab írásmód használatára. A bibliográfiai leírás el van választva az állománygyarapítási adatoktól. Folyamatosan figyelemmel kísérhető a könyvtári dokumentumok és a folyóiratok megrendelése és beérkezése, számlázása, s a számlák kifizetése, mielőtt azok feldolgozásra kerülnek. 2008 januárja óta a COBISS 3 keretében a következő modulsomagok használatosak: rendszerbeállítások, állománygyarapítás és nyilvántartás, feldolgozás, kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés és nyomtatási modul.

A SICRIS kutatói adatbázist 1998 folyamán hozták létre az akkori Szlovén Oktatási, Kutatási és Sportminisztérium támogatásával. A 2008 márciusi adatok szerint 12.292 egyéni kutató, 720 kutatóintézet, 1169 kutató csoport s 4512 kutatási projektum adatai található meg az adatbázis keretében.

A CONOR névkataszter a COBISS adatbázisból nőtte ki magát, amelyet 2001 decemberében hozták létre. Nagy segítséget nyújt a feldolgozó könyvtárosok részére az azonos nevű szerzők beazonosítása és megkülönböztetése terén. A személyi bibliográfia készítése során ennek alapján kiszűrhetők és megkülönböztethetők egymástól az azonos nevű, de más tevékenységi területen dolgozó és publikáló szerzők.

A maribori IZUM több társintézmény és magáncég közös összefogásával több olyan közhasznú, részben térítésmentes szolgáltatást működtet, amely az elektronikus könyvtári tájékoztatást és a szolgáltatások széles palettáját gazdagítja. Ezek közül elsősorban a Kérdezd meg a könyvtárost elnevezésű online szolgáltatást emeltem ki, amely tíz könyvtár

és az IZUM munkatársainak közreműködésével igyekszik megválaszolni az online módon beérkező kérdéseket. A kikölcsonzött könyvtári dokumentumok határidejének meghosszabbítását a felhasználók a Bibliofon szolgáltatáson keresztül rendelhetik meg térítés ellenében. Ennek keretében további tájékoztatást kapnak rövid szöveges üzenetben a megadott mobil telefonszámra a könyvtár nyitvatartási idejéről és a különféle rendezvényekről. A legtöbbet olvasott művek listája 2001 óta havonkénti felbontásban a kiválasztott könyvtár alapján akár egyénileg is elkészíthető. Ez a statisztikai modul nemcsak a könyvtárosok, hanem az olvasók, a könyvkereskedők és könyvkiadók körében is hasznos, hisz naprakész, friss adatokat kapnak a könyvtárak legkeresettebb és a legtöbbet kikölcsonzött dokumentumairól.

A COBISS.Net országhatárokat átívelő, s könyvtári rendszereket és adatbázisokat összekötő hálózat 2003-ban kezdte meg működését. Ezen rendszer keretében elérhetők a szlovéniai könyvtárak mellett a szerbiai, montenegroi, Bosznia és Hercegovina-i, valamint a macedón könyvtárak adatbázisai, tájékozódhatunk az adott ország központi virtuális könyvtárában, valamint a kiválasztott intézmény állományában, s onnan tetszés szerint, térítésmentesen, bibliográfiai rekordokat vehetünk át további felhasználás céljából.

A szlovéniai közkönyvtári honlapok mérése és vizsgálata tartalmi, szerkezeti, minőségi és működési szempontból azt a célt szolgálta, hogy átfogó képet kapjunk a hagyományos könyvtári szolgáltatások mellett ezen részterületen folyó közkönyvtári tevékenységről. Szlovéniai viszonylatban az eddig publikált szakirodalom alapján azt állapítottam meg, hogy igen kevés értékelés jelent meg ezzel kapcsolatosan. Figyelembe véve a nemzetközi és a hazai könyvtári honlapszerkesztés terén kialakított kritérium rendszert, elvárásokat, javaslatokat 2006 második felében egy 73 kérdésből álló felmérőlapot állítottam össze az Európai Unió által támogatott, majd később magyar nyelven is megjelent Kézikönyv a minőségi elvekről (Quality Principles for cultural Web Sites), Bp., 2004. c. kiadvány alapján, kiegészítve a szlovéniai közkönyvtárak működési feltételeit szabályozó normatíva rendszer alapján. Elsődleges célom az volt, hogy részletekbe menően csoportosítva, majd összességében megvizsgáljam, értékeljem s elemezzen a meglévő 62 közkönyvtár közül 60 intézmény folyamatosan működő internetes honlapját az átláthatóság, a hatékonyság, a karbantartottság, az elérhetőség, a felhasználó-központúság, a többnyelvűség, az átjárhatóság és a jogkövetés elvei alapján. A továbbiakban felmértem mindezen honlapok nemzeti (szlovéniai) sajátosságait, digitális könyvtárainak és online szolgáltatásainak minőségi és

tartalmi jellemzőit, külön kiemelve mindazon tartalmakat, amelyek ezen tevékenységi formákat tovább gazdagították.

A felmérés során kapott eredményeket összesítettem s táblázatos formában külön kivetítettem a körzeti központi, a központi és a községi könyvtárakra vonatkozólag. Azt követően tematikus kérdéscsoportok szerint az elért pontszámok és százalékarány alapján értékeltem. Végezetül mind a 60 közkönyvtár eredményét egy összesített táblázat keretében vizsgáltam, összehasonlítva a kontrollcsoportként felhasznált 5 – 5 horvátországi és szerbiai könyvtár honlapjainak eredményével.

A körzeti központi könyvtárak csoportjában legjobb helyezést a ljubljana-i Oton Župančič könyvtár ért el, a maximális 71 pontszámból hatvanat gyűjtött össze, amely 82%-os teljesítményt jelent. Azt követi a maribori városi könyvtár 57 ponttal, 78,1%-os eredménnyel, míg a 3. helyen a muraszombati Területi és Tartományi Könyvtár végzett 50 ponttal, s 68,5%-os teljesítménnyel. Összességében tekintve a körzeti központi könyvtárak eredménye a 44,8 pont, amely 61,4%-os teljesítményt jelent.

A központi könyvtárak csoportjában a lendvai könyvtár áll az élen 49 ponttal, amely 67,1%-os teljesítményt jelent. A 2. helyen a kamnikai könyvtár végzett 47 ponttal (64,4%), míg a 3. helyre a brežice-i könyvtár került 44 ponttal s 60,3%-os teljesítménnyel. A megvizsgált 24 központi könyvtári honlap mérése során az átlagos pontszám alig érte el a 33,5 pontot, ami 45,9%-os teljesítményt jelent a felmérőlap kritériumai szerint.

A községi könyvtárak csoportjában 22 honlapot vizsgáltam meg, az első helyen a trebnjei könyvtár végzett 43 ponttal, 58,9%-os teljesítménnyel, a 2-3. helyen a tržiči és a tolimini könyvtárak osztoznak 42-42 ponttal, ami 57,5%-os teljesítményre volt elég. E könyvtári csoporton belül a 22 könyvtár közül csak alig ötnek sikerült 50%-nál nagyobb teljesítményt elérni. Összességében az átlagos pontszám alig 31,9 lett, ami 43,7%-os teljesítményt eredményezett.

Mind a hatvan közkönyvtári honlap összesített eredményeit vizsgálva az első három helyen a ljubljana-i Oton Župančič, a maribori és a muraszombati könyvtár végzett. A 4-5. helyre pedig a lendvai körzeti és a koperi körzeti központi könyvtár került 49 – 49 ponttal, 67,1%-os teljesítménnyel. Az összes szlovén közkönyvtári honlap esetében a felmérés során az átlagos ponteredmény 35,8 lett, amely 48,7%-os teljesítményt jelent.

A kontrollcsoportként felhasznált 5–5 külföldi közkönyvtár közül a horvátországi közkönyvtárak átlagosan 38,4 pontot (52,6%) gyűjtöttek össze, míg a szerbiai

közkönyvtári honlapoknál az átlagos pontszám 31,8 lett, amely 43,5%-os teljesítményt eredményezett.

A hazai és a két kontroll csoport esetében kapott eredmények rangsorolásánál 1. helyre a horvátországi közkönyvtárak kerültek 38,2 átlagos pontszámmal (52,3%), a 2. helyen a szlovéniai közkönyvtárak végeztek 35,6 átlagos pontszámmal (48,7%), míg a 3. helyre a szerbiai közkönyvtárak kerültek 31,8 átlagos pontszámmal (43,5%).

Mindent összegezve azt állapíthatom meg, hogy a szlovéniai közkönyvtárak egységes adatbázisa példaértékű a többi európai ország könyvtári rendszerei között, míg a teljes szövegű dokumentumok digitalizálása terén lemaradás állapítható meg. Ennek egyik fő oka az elektronikus publikációk terén tapasztalható rendezetlen szerzői jogi viszonyok. A közkönyvtári honlapok tartalmi, minőségi és szerkezeti szempontból való vizsgálata során kapott eredmények azt bizonyítják, hogy a számítástechnika és internetes webtechnológia gyors ütemű fejlődésével részben anyagiak és szakemberek hiánya miatt a szlovén közkönyvtárak nagyobb hányada nem tud teljes mértékben lépést tartani.

THE USAGE OF INFORMATION DATABASES AND THE INTERNET IN THE PUBLIC LIBRARY REFERENCE SERVICE IN SLOVENIA

SUMMARY

My dissertation deals with the examination of nationally developed direct access information databases used and applied in the Slovenian public library reference services. Before that I briefly summarize the historical and geographical features of Slovenia, the country which has 2 million inhabitants, and which became independent in 1991, then I fully describe the functional conditions and activity forms of public libraries. Connected with this I delineate the uniform library database together with the academic Internet network. The main point and research topic of my dissertation concentrates on the homepages of Slovenian public libraries emphasizing their role as content provider and information mediator from qualitative point of view.

The development of the Slovenian public libraries has been going on continuously since 1945, and it has two main characteristics: efforts made to assure the financing conditions continuously, and professional development, but in this vicious circle the public libraries could never fulfil the international and national norms completely.

In the first library act published in 1961 the basis of library network has been laid from professional and legal aspects. Reorganization in practice started though only in 1971. The regional public libraries of that time (present-day regional central libraries) concentrated on the users' expectations better and better, and reached good results in the field of network building, collection development and services. The library act of 1982 concretized more strongly the role and range of duties of the central institutions responsible for building and developing the information system of that time. Computerized data processing, database building in libraries and network forming started in 1988. But in the early nineties the democratic transformations thought to be peaceful have not passed without rattling of firearms. The library information system of Yugoslavia established with the assignment of significant expenditure between 1989 and 1991, which provided online connection between the national libraries of the member republics and larger libraries joined to them, collapsed in May 1991. With the exception of Slovenia in the other newly formed South Slav states the library computerization, data processing and database building being in initial stage came to a sudden stop, or paused for years.

In June 1991 Slovenia became independent, new democratic government and ministries were formed. The task of preserving the national culture and language came into prominence and became an important factor. Education, preserving national goods, scientific research, and within these public libraries, museums, galleries, theatres and archives received especially prominent role. The system of public administration was reformed radically based on western practice, new villages and local governments were founded, which the ministries gave bigger tasks and threw more responsibility on them. Libraries had to wait for ten years to have a library act on their own fulfilling national and European norms and professional requirements, which specified the range of duties and functioning of the national, university, academic, public and school libraries particularly and in detail. A particular article deals with library supply of national minorities, ethnic groups and Slovenian national minorities living beyond the frontier. A particular section deals with the range of duties of the National Library Council and the IZUM, Institute of Information Science in Maribor, which runs the uniform national library database. The act deals separately with the system of the national bibliography, further training of the librarians, course of the special examination, financing of library institutions, and professional supervision. The new library act not only lists the obligations to the maintainer, but users also become conspicuous. Every single user has the right to direct access to library documents, also free flow of information and exemplary professional and ethical attitude of librarians must be assured. About library financing we can read that *„libraries are independent public institutions that receive financial support necessary to their function from the budget. The maintenance of the public libraries is financed by the founder and the co-founder together with the contractual partners by the program of the institution according to the agreement determined in the deed of foundation”* (52. §, my italics, J. P.). The result in practice was that the competent ministry of culture finances the purchase of library documents and IT equipment in the form of annual expenditure according to the ratio of the population of the public library network. The expenses and the upkeep of the library and the personal income of the employees must be covered by the founding village(s), and mayor's office(s).

The skeleton law issued in 2001 was completed with further statutes, norms, statutory rules between 2001 and 2005 in conformity with professional expectations. The IFLA and UNESCO public library guidelines for development formed the basis of the starting point. Thus the regulations about the public institution activities of the public libraries, the system

of norms, the statute about establishing and operating library networks were elaborated. The primary aim was reorganizing fragmented and weakly working library networks, with slow steps, but continuously modernizing library services meeting the demands and expectations of the age. Further training of the librarians and providing institutions with new technologies became continuous.

After the change of government in 2005 a new minister took over the portfolio of culture, and the public library system thought to be dynamic stopped short already at the first stage of the transformation process. The local governments playing the part of library founders were not ready to complete their responsible tasks, and in several places material needs were not provided to the maintenance of the institutions. The act only put the maintainer under an obligation to meet their commitments, but if they failed, the competent ministry was unwilling to intervene, and apply financial sanction against the local government refusing to pay. Unfortunately the Western European model, by which the continuous financing of the public institutions, among them public libraries, must be solved at the level of local government, did not work in practice. In my dissertation I fully describe the situation, forms of organization, functional conditions of Slovenian public libraries today, the obligations of the maintainers, and the rights and possibilities of the users. Besides the traditional library activity forms I emphatically deal with all the services provided to library visitors and users within the institutions and in virtual space.

ARNES is a state public institution, which provides free Internet service to the educational, cultural, research, sport and other nonprofit institutions, organizations and their employees, also to secondary school and university students. Similarly, free wireless Internet access is provided by the Eduroam service used in national and foreign university centres. The network of e-points was established in 2001 within the frame of the Ministry of Information Society of that time, which was dedicated to contribute to electronic public administration and the access to information of public utility in the whole country based on western model. There were more than 400 computers across the country in several schools, public libraries, media centres and in Internet cafés in 2007. WLAN networks with free access are being operated within the framework of national e-points at busy railway and bus stations, conference centres, airports, hotels, university faculties and in public libraries. The running-up period of domestically developed Internet search engines and databases began in the early nineties. After that more than ten Internet search engines and browsers started to operate in Slovenia. At the beginning Mat.kurja search engine was the most

popular, then a few years later in 1998 the Novi Forum private company of Ljubljana started the Internet portal and search engine called Najdi.si. According to surveys run in 2004 and 2005 Najdi.si was used by 85% of Slovenian Internet users in that period of time. Slowwwenia.com, SloWWWenija.com, Raziskovalec.com, AnVip.com, Studio Faca, Najportal.com and Krajnc.net search engine and browser portals are today still active, but they provide more local information, lacking sponsors and ads their supply of content has become rather biased and poor.

COBISS library database

The uniform national library database consists of 360 libraries in Slovenia, it has been run since 1988 by the IZUM Institute of Information Science based in Maribor. The IZUM was the maintainer and operator of the uniform library database for the national libraries of the six member republics and two autonomous provinces until 1991, when the member republics became independent. In June 1991 when Croatia, then Macedonia, Bosnia and Herzegovina stepped on the way to independence, the uniform Yugoslav library database collapsed. With the exception of Slovenia the operation of the database in the other states was not continuous or paused for years for lack of funds.

In the second half of 1991 the activity of the IZUM gained more support through the cooperation of the ministry of culture, education, higher education, technology and sports. Besides the already existing databases of the National and University Library and the central scientific libraries also the regional libraries of that time (present-day regional central libraries) connected to the network; the integration of the library holdings of larger village and central libraries, university faculties, research institutions, later the companies, public institutions, secondary schools into the COBISS library database started in 1998.

The continuous operation of the library network ran between 1988 and 2002 on Compaq VAX computers, using the Open VMS operating system. Later in 2003 the COBISS 2 database was transferred to the HP Open VMS operating system. Communication connection between the PC and the central server is provided by the WRQ Reflection for Unix program. Nowadays the COBISS 2 library cataloguing and reference database serves as the basis of the Slovenian library system. This database has been storing and supplying more than 3 million records since 1987. Within the frames of the COBISS 2 database the cataloguing, acquisition, circulation, printing and OPAC modules can be used at the time of writing the dissertation.

The development of the COBISS 3 third generation cataloguing program with graphic interface began in 2003. The testing of the moduls of the program began later in 2005 in ten different types of libraries involving more than twenty librarians. The COBISS 3 was installed in ten scientific and regional central libraries in 2006, and further training of the librarians began with using the new moduls. The new program has several advantages: it has graphical user interface, local modul packages and user authorities are distributed by the employee of the given library, dependence of the libraries from hardware and operating systems decreased to the minimum, the flexibility of the program is guaranteed, displaying in HTML format and printing is also possible. During data input and retrieval besides using Latin script it is possible to use Cyrillic, Greek and Arabic script also. The bibliographic description is separated from the acquisition data. One can keep track of ordering, arriving, billing of library documents and periodicals, paying the bills before cataloguing continuously. Thus in COBISS 3 the following moduls are being used in January 2008: system settings, acquisition, cataloguing, circulation, interlibrary loan, OPAC and printing.

The SICRIS research database was established during 1998 with the support of the Slovenian ministry of education, research and sports of that time. According to the 2008 statistics it includes the data of almost 12292 individual researchers, 720 research institutions, 1169 research groups, and 4512 research projects.

The CONOR cataster of names established in 2001 derives from the COBISS database. It is powerful help for the cataloguing librarians in identifying and differentiating authors of the same name. It is possible to filter and differentiate authors of the same name, working and publishing in different fields of activities while compiling individual bibliographies.

The IZUM based in Maribor operates many, partly free services of public utility with the cooperation of many partner institutions and private companies, which enrich the palette of electronic library reference and services. I would like to emphasize first of all the „Ask the Librarian” online service, which tries to answer questions asked online with the cooperation of ten libraries and the employees of the IZUM. Users can order renewal of the documents checked out from the libraries through the Biblio fon service, for compensation. They also receive further information in SMS to the given mobile phone number about the opening hours and programs of the libraries. The list of the books read the most can be made even individually, broken down by months, according to the library chosen since 2001. This statistical module is useful not only for librarians, but also for patrons,

booksellers and publishers, because they can get up-to-date, fresh data about the documents most requested and most checked out.

The COBISS.Net network connecting library systems and databases, that spans across borders was established in 2003. Within the frames of this system in addition to the Slovenian also the databases of the libraries of Serbia, Montenegro, Bosnia- Herzegovina and Macedonia are accessible, one can also gather information about the virtual library of the given country and the collection of the selected institution, from where downloading of bibliographic records free of charge is also possible for further use.

The aim of the examination of Slovenian public library homepages from the aspect of content, structure, quality and operation was to get an overall picture of the activities of this field of public libraries besides traditional services. On the evidence of the scientific literature published so far I concluded that few evaluations have been published in this context. In light of the criteria, expectations and recommendations evolved in international and national homepage editing, in the second half of 2006 I compiled a survey sheet consisting of 73 questions based on the *Quality Principles for Cultural Web sites* supported by the European Union (published in Hungarian also in 2004), completed on the basis of the norms ruling the functional conditions of public libraries in Slovenia. My primary goal was to examine, evaluate and analyze the continuously operating homepages of 60 institutions out of 62 public libraries, grouped minutely then on the whole, based on the principles of being transparent, effective, maintained, accessible, user-centered, multi-lingual, interoperable, managed. Further on I examined the national Slovenian characteristics of these homepages, attributes of quality and content of the digital libraries and online services, emphasizing the contents that enriched these forms of activities further.

I summarized and projected the results received in tables separately concerning regional central, central, and village libraries, then I examined the results of all the 60 public libraries in a cumulative table, comparing with the results of 5 homepages from Croatia and 5 from Serbia used as control groups.

In the group of regional central libraries the Oton Župančič library of Ljubljana took the best place, collecting 60 out of the maximum of 71 points, which means 82% performance. It was followed by the Maribor Public Library with 57 points, 78.1% performance, and the Regional and Study Library, Murska Sobota placed third with 50 points, 68.5%

performance. The overall performance of regional central libraries was 44.8 points, what means 61,4% performance.

In the group of central libraries the Public Library of Lendava was the first with 49 points, 67.1% performance. The Public Library of Kamnik was placed second with 47 points (64.4%), and the Public Library of Brežice placed third with 44 points, 60.3% performance.

Measuring the 24 central library homepages the average result just reached 33.5 points, what means 45.9% performance according to the criteria of the survey sheet.

In the group of village libraries I examined 22 homepages, the public library of Trebnje was the first with 43 points, 58.9% performance, the second and third place was shared by the public library of Tržič and Tolmin, both reached 42 points, 57.5% performance. In this group only 5 out of 22 libraries could reach performance better than 50%. The overall score was only 31.9, which means 43.7% performance.

Examining the cumulated results of all the sixty public library homepages the first three places were taken by the Oton Župančič library of Ljubljana, the Maribor Public Library and the public library of Murska Sobota. The regional library of Lendava and Koper took the fourth and fifth places, both with 49 points, 67.1% performance. Overall the average score of the 60 examined libraries in Slovenia was 35.8 points, meaning 48.7% performance. From the 5-5 foreign public libraries used as control groups the public libraries of Croatia collected 38.4 points (52.6%) on the average, while the average score of the public library homepages of Serbia was 31.8, resulting 43.5% performance. In the group of the domestic libraries and the libraries of the two control groups the public libraries of Croatia were placed first with average 38.2 points (52.3%), the public libraries of Slovenia were placed second with average 35.6 points (48.7%), and the public libraries of Serbia took the third place with average 31.8 points (43.5%).

Summarizing this all I can conclude that the uniform database of Slovenian public libraries is exemplary to the library systems of the other European countries, while it is behind with digitizing fulltext documents. One of the main reasons of this is the unregulated state of copyright issues of electronic publications. The results received by examining the public library homepages from the aspect of content, quality and structure prove that the larger part of the public libraries of Slovenia can not keep step fully with the rapid progress of computer and Internet webtechnology partly in absence of funds and professionals.

PODATKOVNE BAZE IN UPORABA INTERNETA V SPLOŠNOIZBRAŽEVALNIH KNJIŽNICAH V SLOVENIJI

Povzetek

V disertaciji se ukvarjam s pregledom doma razvitih in neposredno dosegljivih podatkovnih baz, ki se uporabljajo v slovenskih splošnih knjižnicah na področju informiranja. Še prej pa bom na kratko povzel zgodovinske in zemljepisne značilnosti Slovenije, ki ima 2 milijona prebivalcev in se je osamosvojila leta 1991. V nadaljevanju bom podrobneje predstavil pogoje delovanja in dejavnost splošnoizobraževalnih knjižnic. V zvezi s to temo bom predstavil enotno knjižnično podatkovno bazo, skupaj z akademskim internetnim omrežjem. Glavno težišče in raziskovalna tema moje disertacije se koncentrira na internetne spletne strani slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnic, s posebnim poudarkom na kvaliteti posredovanja informacij in servisiranju sploh.

Razvoj slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnic poteka od 1945. leta ima dve značilnosti: prizadevanje za stalno zagotavljanje finančnih pogojev ter strokovno izpopolnjevanje, toda v tem začaranem krogu splošne knjižnice nikoli niso zmoгле ustrezno zadostiti mednarodnim in domačim normativom.

V prvem slovenskem zakonu o knjižnicah iz leta 1961 so s strokovnega in pravnega vidika položili temelje knjižnične mreže. Toda preoblikovanje se je v praksi začelo šele leta 1971. Tedanje regionalne knjižnice (danes osrednje območne knjižnice) so se vedno bolj koncentrirale na pričakovanja uporabnikov in dosegale čedalje boljše rezultate na področju vzpostavitve mreže in razvijanja knjižničnega fonda ter storitev. Zakon o knjižnicah iz leta 1982 je še bolj konkretiziral vlogo in naloge osrednjih knjižnic, ki so bile odgovorne za izgradnjo in razvoj tedanjega informacijskega sistema. Z računalniško obdelavo podatkov, vzpostavitevjo podatkovne baze in mrež se je začelo leta 1988. Toda demokratične spremembe, ki so se na začetku 90-ih let prejšnjega stoletja zdele mirne, niso minile brez potresov. Jugoslovanski knjižnični informacijski sistem, ki je bil ustanovljen z znatnimi finančnimi sredstvi in je omogočal online povezave z nacionalnimi knjižnicami ter pridruženimi večjimi knjižnicami, je maja 1991 razpadel. Zaradi pomanjkanja sredstev je računalniško opremljanje knjižnic, obdelava podatkov in posodobitev podatkovnih baz v drugih na novoustanovljenih južnoslovanskih državah, z izjemo Slovenije, leta stagniralo.

Junija 1991 se je Slovenija osamosvojila, oblikovala se je nova, demokratična vlada z ministrstvi. Ohranjanje nacionalne kulture in jezika je čedalje bolj prihajalo v ospredje in hkrati postajalo pomemben dejavnik. Posebej poudarjeno vlogo je imelo izobraževanje,

ohranjanje nacionalnih dobrin, znanstveno raziskovanje in v teh okvirih tudi splošne knjižnice, muzeji, galerije, gledališča in arhivi. Upravni sistem je doživel korenite spremembe po zahodnem vzoru. Nastale so nove občine in lokalne samouprave, katerim so ministristva nalagala čedalje težje naloge in vedno več odgovornosti.

Knjižnice so morale čakati polnih deset let, preden je bil sprejet zakon o knjižnicah po domačih in tujih merilih, v skladu s strokovnimi zahtevami, ki je podrobno določil naloge in delovanje narodnih, univerzitetnih, specialnih, splošnih ter šolskih knjižnic. Poseben člen zakona se ukvarja s knjižnično oskrbo narodnih manjšin, etničnih skupin ter slovensko narodno manjšino izven meja. Posebno poglavje obravnava naloge Nacionalnega knjižničnega sveta ter Instituta informacijskih znanosti v Mariboru, ki koordinira enotno državno knjižnično podatkovno bazo. Zakon posebej obravnava nacionalni bibliografski sistem, izobraževanje knjižničarjev in potek strokovnega izpita, financiranje knjižnic in strokovni nadzor. Novi zakon o knjižnicah ne navaja samo dolžnosti ustanovitelja, ampak so v ospredju uporabniki. Vsak uporabnik ima pravico neposrednega dostopa do knjižničnih dokumentov, zagotoviti je treba prosti pretok informacij ter strokoven in etičen pristop knjižničarjev. Glede financiranja knjižnic lahko zasledimo: *»Sredstva za izvajanje javne službe knjižnice, ki je javni zavod, zagotavlja ustanovitelj oziroma soustanovitelj in drugi pogodbeni partnerji. Nacionalna knjižnica in knjižnični informacijski servis pridobita javna sredstva od ustanovitelja s pogodbo na osnovi njenih programov dela in finančnih načrtov, h katerim da soglasje Vlada RS. V programu se določijo vrste in obseg storitev, ki se financirajo v okviru javne službe. Knjižnica ali knjižnični informacijski servis, ki ni javni zavod, pridobi javna sredstva za izvajanje javne službe od države ali občine na podlagi koncesijske pogodbe. Posamezni projekti se financirajo na podlagi javnih razpisov.«* (podčrtal: J.P.)

V praksi je to pomenilo, da je pristojno ministristvo za kulturo v obliki letnega okvirnega zneska glede na število prebivalcev medknjižnične mreže financiralo nakup knjižničnih dokumentov in informacijske opreme. Materialne izdatke, stroške vzdrževanja ter plače zaposlenih morajo zagotoviti občine ustanoviteljice oziroma uradi županov.

Leta 2001 objavljeni krovni zakon so do 2005. leta primerno dopolnili s pravilniki, normativi in zakonskimi določili. Za izhodišče so uporabili usmeritve in principe za razvoj knjižničarstva IFLA ter UNESCO. Tako so pripravili Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, normativni sistem splošnih knjižnic ter odlok o vzpostavitvi in delovanju knjižničnega omrežja. Prvotni namen je bil, da bi razdrobljeno in

slabo delujočo knjižnično omrežje preoblikovali, hkrati pa sicer počasi, toda kontinuirano posodobili knjižnične usluge v skladu z zahtevami in pričakovanji časa. Tudi izobraževanje knjižničarjev ter opremljanje ustanov z novimi tehnologijami je postalo utečeno.

Po spremembi vlade leta 2005 je ministrstvo za kulturo prevzel novi minister in se je preoblikovanje sistema splošnih knjižnic, ki se je zdel obetaven, ustavil že v prvi fazi. Lokalne samouprave, ki so bile ustanoviteljice knjižnic, niso bile pripravljene na opravljanje tako zahtevne naloge, tako da na mnogih mestih niso bila zagotovljena materialna sredstva za vzdrževanje ustanov. Zakon je ustanovitelje zgolj zavezoval za izpolnjevanje dolžnosti, če pa jih niso izpolnili, pristojno ministrstvo ni bilo pripravljeno posredovati in uvesti denarnih sankcij zoper občine, ki svojih obveznosti niso poravnale. Zahodnoevropski model, po katerem je treba financiranje javnih ustanov, med njimi tudi knjižnic, rešiti na lokalni, občinski ravni, se v praksi, žal, ni obnesel.

V disertaciji podrobno predstavljam današnji položaj slovenskih splošnih knjižnic, njihove organizacijske oblike, pogoje delovanja, dolžnosti ustanoviteljev ter pravice in možnosti uporabnikov. Ob splošnih osnovnih knjižničnih uslugah se podrobneje ukvarjam z virtualnimi knjižničnimi uslugami, ki jih uporabnikom nudi ustanova.

ARNES je akademsko internetno omrežje, ki nudi brezplačne usluge dijakom in študentom ter osebam, zaposlenim na področju šolstva, kulture, raziskovalnih dejavnosti, športa ter pri drugih neprofitnih ustanovah in organizacijah. Na podoben način zagotavlja brezžično internetno povezavo Eduroam, ki ga uporabljajo v domačih in tujih univerzitetnih centrih. Leta 2001 so v okviru tedanjega Ministrstva za informacijsko družbo vzpostavili mrežo e-točk, ki naj bi po zahodnem vzoru po celotni državi pripomogla k boljši dostopnosti splošnih javnih informacij in javne uprave (e-uprava, e-poslovanje). Leta 2007 je po šolah, splošnih knjižnicah, medijskih centrih in internetnih kavarnah v državi delovalo več kot 400 računalnikov. Na večjih avtobusnih in železniških postajah, konferenčnih centrih, letališčih, hotelih, fakultetah in splošnih knjižnicah v okviru e-točk deluje omrežje WLAN z brezplačnim dostopom.

Domači internetni iskalniki in podatkovne baze so se začeli pojavljati na začetku devetdesetih let. Na področju Slovenije je začelo delovati več kot deset iskalnikov in brskalnikov. Na začetku je bil najbolj priljubljen iskalnik Mat.kurja, čez nekaj let, leta 1998 pa je ljubljanska zasebna firma Novi forum uvedla internetni portal in iskalnik Najdi.si. Po raziskavi med leti 2004-2005 je 85% slovenskih uporabnikov interneta uporabljalo iskalnik Najdi.si. Iskalniki in brskalniki Slowwwenia.com,

SloWWWenija.com, Raziskovalec.com, AnVip.com, Studio Faca, Najportal.com in Krajnc.net delujejo še danes, toda služijo predvsem lokalnemu informiranju. Zaradi pomanjkanja sponzorjev in reklam je njihova ponudba dokaj enostranska in skromna.

Knjižnična podatkovna baza COBISS

Enotno nacionalno knjižnično podatkovno bazo COBISS sestavlja 360 knjižnic po Sloveniji, od leta 1988 jo organizira javni zavod IZUM. Do leta 1991, to je do osamosvojitve bivših jugoslovanskih republik, je bil javni zavod IZUM ustanovitelj in vzdrževalec enotne knjižnične podatkovne baze med narodnimi knjižnicami šestih republik in avtonomnima pokrajinama. Junija 1991, ko so Hrvaška, Makedonija, Bosna in Hercegovina stopile na pot osamosvajanja, je enotna jugoslovanska knjižnična baza podatkov razpadla. Delovanje podatkovnih baz v drugih državah, z izjemo Slovenije, zaradi pomanjkanja sredstev ni bilo stalno ali pa je bilo več let prekinjeno.

V drugi polovici leta 1991 so s podporo ministrstev za kulturo, šolstvo, visoko šolstvo, tehnologijo in šport čedalje bolj podpirali dejavnost zavoda IZUM. Poleg že obstoječih podatkovnih baz Narodne in univerzitetne knjižnice ter osrednjih specializiranih knjižnic so se v omrežje vključile tudi tedanje regionalne knjižnice (danes osrednje območne knjižnice). Integracija večjih občinskih in osrednjih knjižnic, fakultet, raziskovalnih zavodov, pozneje pa tudi knjižnični fond podjetij, javnih ustanov in srednjih šol v knjižnično podatkovno bazo COBISS se je začela leta 1998.

Delovanje knjižničnega omrežja je med 1988-2002 nemoteno delovalo na napravah Compaq VAX z uporabo operacijskega sistema Open VMS. Leta 2003 so podatkovno bazo COBISS 2 preselili na operacijski sistem HP Open VMS. Komunikacijo med osebnim računalnikom in osrednjim serverjem zagotavlja program WRQ Reflection for Unix. V tem primeru knjižnična podatkovna baza za obdelavo in posredovanje podatkov COBISS 2 tvori osnovo slovenskega knjižničnega sistema. Podatkovna baza od 1987 do danes hrani in servisira več kot 3 milijone zapisov. V času priprave disertacije se v okviru podatkovne baze COBISS 2 uporabljajo aplikacije za obdelavo in evidentiranje knjižničnega fonda, za izposajo, tiskanje ter opac katalog. Razvijanje tretje generacije programa za obdelavo COBISS 3 se je začelo l.2003. Leta 2005 se je v desetih različnih vrstah knjižnic, z vključitvijo več kot dvajsetih knjižničarjev začelo testiranje programskih aplikacij. Leta 2006 so v desetih specializiranih in območnih osrednjih knjižnicah uvedli COBISS 3, hkrati pa se je začelo izobraževanje knjižničarjev na področju uporabe novih aplikacij. Novi program ima številne prednosti: grafični vmesnik, uslužbenec knjižnice razdeli

lokalne pakete aplikacij in njihovo uporabo, zmanjšala se je hardverska odvisnost knjižnic od operacijskih sistemov, zagotovljena je fleksibilnost programa, možnosti so za prikaz in tiskanje v formatu HTML. Pri vnosu in iskanju podatkov se lahko poleg latinice uporabljajo še cirilica ter grški in arabski tip črk. Bibliografski opis je ločen od podatkov lokalnih podatkov. Sproti se lahko spremljajo naročanje, dobava, izstavitev in plačilo računov za knjižnične dokumente in revije, še preden pridejo v obdelavo. Od januarja 2008 se v okviru COBISS 3 uporabljajo naslednji paketi aplikacij: sistemske nastavitve, nabava in evidentiranje gradiva ter obdelava podatkov, izposoja, medknjižnična izposoja in tiskanje.

Raziskovalno bazo podatkov SICRIS so ustanovili leta 1998 s pomočjo tedanjega Ministrstva za šolstvo, raziskovalno dejavnost in šport. Po podatkih iz leta 2008 se v njegovem okviru najdejo podatki 12.292 raziskovalcev, 720 raziskovalnih ustanov, 1169 raziskovalnih skupin in 4512 raziskovalnih projektov.

Imenski kataster CONOR je izrasel iz podatkovne baze COBISS in so ga ustanovili decembra 2001. V veliko pomoč je pri obdelavi podatkov, ko gre za avtorje z enakim imenom. Med pripravo osebne bibliografije se z njegovo pomočjo ločijo in razlikujejo avtorji z enakimi imeni, ki delajo in objavljajo na različnih področjih.

Mariborski IZUM v sodelovanju več ustanov in zasebnih podjetij ponuja tako javno in delno brezplačno storitev, ki bogati elektronsko knjižnično informiranje in servisiranje. Med njimi bi izpostavil online storitev »Vprašaj knjižničarja«, ki ob sodelovanju desetih knjižnic in sodelavcev zavoda IZUM odgovarja na online postavljena vprašanja. Podaljšanje roka izposojenega knjižničnega gradiva lahko uporabniki (proti plačilu) uredijo preko Bibliofona. Tukaj dobijo tudi informacijo v obliki kratkega sporočila na dano mobilno telefonsko številko o odpiralnem času knjižnice in o različnih prireditvah. Seznam najbolj branih del se lahko od leta 2001 pripravi mesečno po izbrani knjižnici, celo po posameznikih. Statistična aplikacija ni koristna samo za knjižničarje, ampak tudi za bralce, knjigotržce in založbe, saj dobijo dnevno sveže podatke o najbolj iskanih in največkrat izposojenih dokumentih knjižnic.

COBISS.Net deluje od leta 2003 in presega državne meje, povezuje knjižnične sisteme in podatkovne baze. Poleg podatkovnih baz slovenskih knjižnic so v okviru tega sistema dosegljive tudi podatkovne baze knjižnic iz Srbije, Črne Gore, Bosne in Hercegovine ter Makedonije. Lahko se informiramo v osrednji virtualni knjižnici dane države, v fondu

izbrane ustanove, od tam pa lahko poljubno in brezplačno prevzemamo bibliografske zapise zaradi nadaljnje uporabe.

Ocena in preiskava spletnih strani slovenskih splošnih knjižnic z vidika vsebine, zgradbe, kvalitete in delovanja sta bili izvedeni z namenom, da bi ob tradicionalnih knjižničnih storitvah dobili celovito podobo tudi o tej dejavnosti splošnih knjižnic.

Na osnovi doslej objavljene strokovne literature v Sloveniji sem ugotovil, da je o tem objavljenih dokaj malo ocen. Upoštevajoč sistem kriterijev, pričakovanj in predlogov na področju urejanja knjižničnih spletnih strani doma in v tujini, sem na osnovi Priročnika o načelih kvalitete (Quality Principles for cultural Web Sites), izdanega v Budimpešti leta 2004, ki ga je podprla tudi Evropska unija, v drugi polovici leta 2006 sestavil anketo s 73 vprašanji, ki so bila dopolnjena na osnovi normativnega sistema, ki ureja pogoje delovanja slovenskih splošnih knjižnic. Moj namen je bil podrobno razvrstiti ter v celoti pregledati, oceniti in analizirati stalno delujočo internetno spletno stran v 60 (izmed 62) splošnih knjižnicah na osnovi preglednosti, učinkovitosti, vzdrževanja, dosegljivosti, naravnosti na uporabnika, večjezičnosti, prehodnosti in usklajenosti s pravom. V nadaljevanju sem ocenil nacionalne (slovenske) posebnosti spletnih strani, kvalitativne in vsebinske značilnosti njihovih storitev digitalne knjižnice in spletne storitve, s posebnim poudarkom na vsebinah, ki so te oblike delovanja dodatno obogatile.

Rezultate analize sem primerjal in v obliki tabel projiciral posebej za osrednje območne, za osrednje in območne knjižnice, nato sem rezultate vseh 60 splošnih knjižnic pregledal v skupni tabeli in jih primerjal z rezultati kontrolnih spletnih strani 5 srbskih in 5 hrvaških knjižnic.

V skupini osrednjih območnih knjižnic je najboljši rezultat dosegla ljubljanska knjižnica Otona Župančiča. Izmed maksimalno možnih 71 točk je zbrala 60, kar pomeni 82% uspeh. Sledi Mariborska mestna knjižnica s 57 točkami in 78,1% rezultatom, medtem ko je na 3. mestu Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti s 50 točkami in z 68,5 % uspehom. Skupni rezultat osrednjih območnih knjižnic je 44,8 točk, kar pomeni 61,4% uspeh.

V skupini osrednjih knjižnic je vodilna lendavska knjižnica z 49 točkami in s 67,1% uspehom, na 2. mestu je kamniška knjižnica s 47 točkami (64,4%), medtem ko je na 3. mestu brežiška knjižnica s 44 točkami in s 60,3% uspehom. Pri oceni spletnih strani 24 osrednjih knjižnic je število točk v povprečju bilo 33,5, kar predstavlja le 45,9% uspeh glede na kriterije raziskave.

povprečno doseglo 33,5 točk, kar predstavlja 45,9% uspeh glede na kriterije raziskave.

V skupini območnih knjižnic sem pregledal 22 spletnih strani. Na prvem mestu je knjižnica iz Trebnja s 43 točkami, kar ustreza 57,5% uspehu. V tej skupini knjižnic je izmed 22 knjižnic le petim uspelo doseči več kot 50% učinek.

Število skupnih točk je v povprečju bilo komaj 31,9, kar predstavlja samo 43,7% uspeh.

Pri oceni skupnih rezultatov vseh 60 splošnih knjižnic je na prvem mestu ljubljanska knjižnica Otona Župančiča, sledita mariborska in murskosoboška knjižnica. Na 4.-5. mestu sta lendavska območna knjižnica in koprška osrednja območna knjižnica z 49-49 točkami, kar je 67,1% uspeh. Torej je pri ocenjevanju spletnih strani vseh 60 slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnic v povprečju doseglo 35,8 točk, kar pomeni 48,7% uspeh.

Med tujimi splošnimi knjižnicami kot kontrolnimi skupinami (5-5) so hrvaške splošne knjižnice v povprečju zbrale 38,4 točk (52,6%), medtem ko je bilo povprečno število točk pri spletnih straneh srbskih splošnih knjižnic 31,8, kar predstavlja 43,5% uspeh. Pri razvrstitvi rezultatov domačih in dveh kontrolnih skupin so na 1. mestu hrvaške splošne knjižnice s povprečnim številom točk 38,2 (52,3%), na 2. mestu so slovenske splošne knjižnice s 35,6 povprečnim številom točk (48,7%), medtem ko so na 3. mestu srbske splošne knjižnice z 31,8 povprečnim številom točk (43,5%).

Tako lahko ugotovim, da je enotna podatkovna baza slovenskih splošnih knjižnic vzorčna v primerjavi z ostalimi evropskimi knjižnicami, medtem ko je na področju digitalizacije celotnih besedil dokumentov opazen zaostanek. Eden izmed glavnih razlogov so neurejene avtorske pravice na področju elektronskih publikacij. Rezultati, dobljeni med oceno spletnih strani splošnih knjižnic z vidika vsebine, kvalitete in urejenosti potrjujejo, da večina slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnic ne more slediti hitremu razvoju računalniške in spletne tehnologije na eni strani zaradi pomanjkanja sredstev, na drugi pa zaradi pomanjkanja strokovnjakov.

HIPOTÉZIS VIZSGÁLAT

1.

A COBISS egységes online könyvtári adatbázis a 90-es évek közepétől napjainkig most már nemcsak az adott könyvtári számítógépes terminálokon keresztül, hanem az interneten keresztül a könyvtár épületén kívülről könnyen, akadálymentesen elérhető és használható. Előzetes bejelentkezés s azonosító jelszó nélkül a gyors internetes adatátviteli hálózaton keresztül bárki térítésmentesen használhatja az egységes szlovén könyvtári online adatbázist, amelyet a maribori IZUM keretében nagy tárolókapacitású és gyors kiszolgáló szerverre telepítettek. Ennek keretében tájékozódás és adatok letöltése céljából használható a központi, valamint a rendszer keretében együttműködő tagkönyvtárak helyi adatbázisai. Ezzel párhuzamosan a COBISS.NET keretében elérhető és böngészhető a szerbiai, montenegroi, macedónai, valamint a Bosznia és Hercegovina-i virtuális könyvtári adatbázis. Maguk a feldolgozó könyvtárosok, akiknek hozzáférési joguk van az adatbázishoz könyvészeti rekordokat tölthetnek le szükség szerint.

A COBISS könyvtári program teljeskörű szolgáltatást nyújt: nyilvántartja az olvasók adatait, a kikölcsönzött dokumentumokat, lehetőség van ezek online meghosszabbítására, előjegyzésére, illetve a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolítására. A továbbiakban személynév, tárgyszó s ETO szám alapján bibliográfia készíthető. Az online adatbázist üzemeltető intézet keretében fejlesztették ki a SICRIS kutató adatbázist és a CONOR névkatasztert, valamint a Kérdezd meg a könyvtárost elnevezésű online szolgáltatást. A könyvtári adatbázis rendszerbeli működését, annak frissítését, valamint a könyvtárosok folyamatos továbbképzését a maribori IZUM keretében szervezik meg. A fenti hipotézisemben megfogalmazottak alapján méltán állítom azt, hogy ezen egész országot átfogó és behálózó könyvtári adatbázis méltó példaként szolgálhat más országok könyvtári rendszerei számára.

Az adatbázis hiányosságainál megállapítottam, hogy nem nevezhető teljes egészében digitális könyvtárnak, mivel csak elektronikus katalógusként és adatbázisként működik. 2004-ben elkészült a feldolgozó program grafikus felülete, de még nincs lehetőség arra, hogy a felhasználók képi formátumban is megtekinthessék a kiválasztott

dokumentumok címlapját, vagy szöveges formátumban elolvassák azok rövid tartalmi ismertetőjét, összefoglalóját, illetve tartalomjegyzékét. 2005 folyamán azonban történtek részleges áthidaló megoldásnak nevezhető lépések. A bibliográfiai rekordok megjegyzések rovatában közlik a dokumentum webes elérhetőségét az adott könyvtár szerverén, amelyet html, vagy PDF formátumban lehet megtekinteni, illetve onnan letölthető.

2.

A közkönyvtári honlapok esetében természetes követelmény az, hogy magát az intézményt, annak gyűjteményét és az ott folyó kulturális tevékenységet megfelelő nyelven, a célközönség igényeinek megfelelően prezentálja. Olyan nyelven kell mindezt megfogalmazni, hogy az közérthető legyen valamennyi korosztály számára. Tézisem ezen elvárásának a szlovén közkönyvtárak teljes egészében eleget tettek. Fontos elvárásnak számít az is, hogy a felhasználók részére készült információk frissek s naprakészek legyenek. A dátumhoz kötött, idejétmúlt eseményekről szóló információkat az archív anyagok között kell tárolni. A könyvtárak több mint a háromnegyed része folyamatosan közöl friss információkat, ami arra enged következtetni, hogy a honlapokat folyamatosan frissítik, a régebbi dátumokhoz kötődő eseményekről s rendezvényekről szóló tudósításokat, s felhívásokat módosítják vagy törlik. Nem állítható az teljes mértékben, hogy valamennyi könyvtár eleget tud tenni ezen elvárásnak. A felmérés során a megvizsgált közkönyvtári honlapok több mint 18%-nál találtam dátumhoz kötött és idejétmúlt információt.

Azt a következtetést vontam le, hogy egyes könyvtárak ódzkodnak dátumhoz kötött eseményekről előzetesként szólni, mivel minden esetben nem áll módjukban az internetes oldalak napi és heti frissítésének a lehetősége. Ebből arra lehet következtetni, hogy az adott intézményben nincs olyan munkatárs, aki folyamatosan frissíteni tudná a saját honlapjukat.

A nemzetiségi kisebbségek alkotmányos jogaiból eredően a 2001. évi könyvtári törvény külön cikkelyekben biztosítja a kisebbségek könyvtári ellátását és azon belül a könyvtári tevékenység keretében a nemzetiségi nyelvek használatát. Ezen elvárásnak a magyar nyelv használatát illetően a muraszombati és a lendvai könyvtár

példaértékűen eleget tesz. Mind a két intézményben több évtizede magyar anyanyelvű főiskolai és egyetemi végzettségű könyvtárosokat foglalkoztatnak. A két könyvtári honlap mind a két nyelven elérhető. Gazdag s folyamatosan frissülő és bővülő magyar nyelvű tartalomszolgáltatással és tájékoztatási formával találkozhatunk.

A tengerparti olasz nemzetiség és az ottani kétnyelvű területen lévő könyvtárak esetében a koperi körzeti központi, valamint a pirani és a sežanai könyvtár esetében példaértékű olasz nyelvű tájékoztatással és tartalomszolgáltatással találkozhatunk az adott könyvtári honlapok esetében. Ezzel ellentétben a vizsgált időszakban a kétnyelvű területen lévő izolai könyvtár, valamint az olasz határ mentén lévő Nova Gorica-i és ajdovščinai könyvtárak esetében mindez hiányolható.

A többnyelvűségi elvek alapján és az Európa Uniós kompatibilis könyvtári honlapok szükségességét illetően a szlovén közkönyvtárak eléggé lemaradtak ezen törekvéseket illetően. Összességében tekintve a megvizsgált 60 könyvtári honlap közül csak tíz esetben (16,7%) találtam angol nyelvű hosszabb-rövidebb összefoglalót és ismertetőt. A német nyelv pedig mondhatnánk teljesen háttérbe szorult. A határ menti könyvtárak közül csak egynek van német nyelvű tájékoztató jellegű honlapja. Azon szlovén közkönyvtárak, amelyek az ország délkeleti határmenti részén vannak - egy sem közölt horvát nyelven plusz tartalmakat. A kontroll csoport keretében megvizsgált horvátországi és szerbiai könyvtárak esetében sem volt jobb a helyzet. A horvát könyvtárak közül csak a rovinjinak van olasz nyelvű honlapja, míg a szerbiai könyvtárak esetében példaként kiemelhető a čačaki könyvtár szerb és angol nyelvű, valamint a zombori városi könyvtár gazdag tartalommal rendelkező szerb és magyar nyelvű honlapja.

3.

Az információs technológia gyors fejlődése s a könyvtárakkal szemben támasztott elvárások mind nagyobb kihívások elé állítják a szakma képviselőit. Mind nagyobb figyelmet kell szentelni a hagyományos könyvtári szolgáltatások mellett az információs tevékenységnek, hisz folyamatosan változnak a felhasználói igények, a közösségek és az egyének elvárásai. Új szolgáltatások és szolgáltatási formák jelennek meg, állandóan változik és módosul a könyvtári tevékenység.

A szlovéniai közkönyvtárak évek óta arra törekcszenek, hogy ne csak hagyományos könyvtárként, hanem információs központként is működjenek. A hipotézisben felvázolt állítást a könyvtári honlapok mérése során kapott eredményekkel támaszthatom alá:

- a 62 közkönyvtár közül 60 folyamatosan működött könyvtári honlapot
- a nyitó honlapok mindegyikén megtalálható a könyvtár elérhetősége
- a honlapok 90%-ban megfelelő, tájékoztató jellegű tartalommal rendelkeznek
- a honlapok 88,3%-ban megfelelnek a célközönség valamennyi korosztálya igényeinek.
- az online kapcsolatteremtési és véleménynyilvánítási lehetőség igen magas (91,7%)

A könyvtári honlapok nyitó oldalán sajnos nem minden könyvtár esetében érhető el közvetlenül az egységes könyvtári adatbázis opac katalógusa. A 60 könyvtár közül ezt csak 46 könyvtár tette lehetővé, amely alig 76%-os eredményt jelent, ugyancsak hasonló tendencia figyelhető meg a könyvtári törzsállomány ismertetésénél. A különféle könyvtári szolgáltatásokat s azok díjszabásait 53 könyvtár (88,3%) ismerteti, 7 könyvtár (11,7%) nem.

A gyermekkönyvtári állományról 33 könyvtár (55%) közöl hosszabb-rövidebb ismertetőt, de külön gyermekeknek készült gazdagon illusztrált és megfelelő tartalommal ellátott weboldala csak 28 könyvtárnak (46,75) van. A nem hagyományos könyvtári dokumentumok gyűjteményét az intézmények jó fele (31 könyvtár – 51,7%), míg a helyismereti gyűjteményt csak 26 intézmény (43,3%) mutatja be, illetve említi meg.

Ezek szerint a hipotézisben felvázolt elvárásoknak a megvizsgált közkönyvtárak nem tesznek teljes egészében eleget. Figyelembe véve az IFLA közkönyvtárakra vonatkozó normatíváit, a szlovén könyvtári törvényt, a közkönyvtárakra vonatkozó normatíva rendszert azt a következtetést tudom ezek szerint levonni, hogy nemcsak könyvtáros körökben, hanem a felhasználók széles táborában, beleértve itt minden korosztályt, a különféle sajátosságokkal élők, a többségi nemzet, a kisebbségi és etnikai csoportok körében évről évre mind nagyobb igény és szükséglet mutatkozik a szolgáltatások folyamatos korszerűsítése iránt. Mindez a jelenlegi finanszírozási feltételek és az állandó munkaviszonyban lévő könyvtárosok alacsonyabb létszámát

illetően nehezen valósítható meg rövid határidőn belül. Feltételezhetően 2-3 évnél kell eltelnie, hogy ezen lemaradást a folyamatos finanszírozás, a megfelelő szakemberek és a technológiai felszerelés biztosítása terén a szlovén közkönyvtárak behozzák.

A másik drasztikusnak tűnő megoldás: a tagsági és a szolgáltatási díjak emelése, a könyvtári szolgáltató helyek és szolgáltatások összevonása, a munkaerő átszortosítása, illetve létszámleépítés, különféle takarékosági intézkedések bevezetése: rövidebb nyitvatartási idő, kevesebb könyvtári dokumentum vásárlása, a meglévő (rég) könyvtári felszerelés és technológia további használata, s amortizálódása. Ez esetben a közkönyvtár elveszíti hitelességét és küldetését, s nem tesz eleget az IFLA és az EU közkönyvtárakra vonatkozó elvárásainak.

4.

A könyvtár a tudás és az információk tárháza – ezen állítás bebizonyítására töreksenek mindazon könyvtárak, amelyek a hagyományos könyvtári szolgáltatások mellett folyamatos információ- és tartalomszolgáltatást nyújtanak az interneten keresztül a megkeresések alapján. Gyakorlati szempontból vizsgálva a kérdést és a hipotézisemben megfogalmazott állítás bizonyításának előzeteseként arról szerettem volna meggyőződni, hogy a szlovén közkönyvtárak honlapjain mennyire elterjedtek s használatosak a hazai és a külföldi internetes keresők, illetve a honlapon belüli keresőmotorok. Sajnálatos módon meg kell állapítani, hogy a hazai fejlesztésű, s a fiatalok s idősebbek körében annyira közkedvelt Najdi.si, illetve a Matkurja keresők a megvizsgált 60 könyvtári honlap közül csak 25 esetben (41,7%) voltak megtalálhatók. Nem volt jobb a helyzet a külföldi keresőmotorok esetében sem, a Google, az Altavista, a Yahoo, a Lycos és többi alig 24 könyvtár (40%) honlapján voltak közvetlen link formájában elérhetők. Belső keresőprogram vagy keresőeszköz pedig csak 16 könyvtár (26,7%) esetében volt megtalálható működőképes állapotban. Mindebből az a tanúság vonható le, hogy csak azon könyvtárak esetében található különféle keresőmotorok, amelyek igényesebb, s gazdagabb honlapot működtetnek, s a minimális internet szolgáltatások mellett olyan tartalmakat és linkeket is kínálnak,

amelyek visszacsalogtják látogatóikat, s kiinduló kedvenc internetes oldalnak szeretnék elfogadtatni könyvtári honlapjukat látogatóik körében.

Digitális szöveggyűjteményeket, tanulmányokat, e-bibliográfiákat csak 16 könyvtár (26,7%) esetében találtam, digitális könyvtára 13 intézménynek (21,7%) van. A Szlovén Nemzeti és Egyetemi Könyvtár keretében működtetett Szlovén Digitális Könyvtár felé alig 20 könyvtárnak (33,3%) van közvetlen linkje. A Kérdezd meg a könyvtáros elnevezésű online szolgáltatást a könyvtárak fele ismerteti, s nyújt hozzá közvetlen elérési linket.

A hipotézisemben megfogalmazott elvárásoknak a szlovén közkönyvtárak nem tudnak eleget tenni. A felmérés során kapott adatok alapján időszerű, többcélú s folyamatos tartalomszolgáltatást, egyedi adatbázisokat, digitális lexikonokat s tematikus linkgyűjteményeket csak azon nagyobb, körzeti központi és központi könyvtárak tudnak működtetni, ahol lehetőség nyílt a meglévő hagyományos könyvtári szolgáltatások mellett olyan plusz munkaerőt biztosítani, akinek erre megfelelő képzettsége van. Globálisan tekintve erre a problematikára a szlovén közkönyvtárak a digitális tartalomszolgáltatás terén a rendezetlen szerzői jogi viszonyok, valamint a hiányzó anyagi támogatás s a képzett munkaerő hiánya miatt jóval lemaradtak a szomszédos országokhoz viszonyítva.

7. FELHASZNÁLT IRODALOM

7S Sevens, 1236 Trzin <http://www.bibliofon.net> Letöltve: 2006. okt. 22.

ARNES - Akademska in raziskovalna mreža Slovenije, Academic and research network of Slovenia, magyarul: Szlovén Akadémiai Internet Hálózat. <http://www.arnes.si> Letöltve: 2006. nov. 12.

BIBLIOFON <http://www.bibliofon.net/> Letöltve: 2007. okt. 2.

BIZJAK, Primož: Polja digitalnega kataloga ali o kriterijih bibliografske identifikacije. In: Tradicionalni mediji v sodobni informacijski družbi. ZBDS, strokovno posvetovanje, Maribor 11. – 13. okt. 2000. Ljubljana, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2000. ISBN 961 90557 2 1. p. 138-148.

BUDAI Ákos, Budai Zoltán: Szlovénia és a Trieszti-öböl. Bp. Ketzal, 2005. 169 p.

COBISS <http://www.cobiss.si> Letöltve: 2007. október 2.

CIPS Center za informativno in poklicno svetovanje. (Tájékoztató és Pályaválasztási Tanácsadó Központ)

<http://www.ess.gov.si/slo/Ncips/Opis/KajJeCips.htm> Letöltve: 2007. okt. 12.

http://www.nm.sik.si/ponudba/poklicno_svetovanje/o_cipsu/ Letöltve: 2007. okt. 12.

COBISS.NET (Szlovénia, Bosznia és Hercegovina, Macedónia, Szerbia és Crna Gora önálló könyvtári információs adatbázisai) www.cobiss.net Letöltve: 2007. nov. 4.

COBISS. COMARC/B format za bibliografske podatke. Priročnik za uporabnike. Maribor, Univerza v Mariboru, Institut informacijskih znanosti. 1991-2008. (folyamatosan változó és bővülő befűzős kézikönyv)

COBISS. Katalogizacija. Priročnik za uporabnike. Vzajemna katalogizacija. Maribor, IZUM, 1993-2008. (folyamatosan változó és bővülő befűzős kézikönyv)

COBISS3. Medknjižnična izposoja : V3.0 : priročnik za uporabnike. Maribor, Institut informacijskih znanosti, 2005. 192 p.

COBISS3. Serijske publikacije : V3.0 : priročnik za uporabnike. Maribor, Institut informacijskih znanosti, 2005. 115 p.

COBISS3. Upravljanje aplikacij V3.0 : priročnik za uporabnike. Maribor : Institut informacijskih znanosti, 2005. 60 p.

COBISS3. Zaloga: V3.0 : priročnik za uporabnike. Maribor : Institut informacijskih znanosti, 2005. 80 p. ISBN 961-6133-22-5

COBISS OPAC <http://cobiss.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=getid&lang=win>
Letöltve 2007. 5. 21.

DIGITALIZÁLÁSI stratégiák : szakirodalmi szemle. Öszeállította és fordította Hegyközi Ilona. Budapest, Könyvtári Intézet, 2005. 93 p.

DIGITALNA knjižnica Slovenije DLB (Szlovén Digitális Könyvtár) <http://www.dlib.si/>
Letöltve: 2007. szept. 14.

EDUROAM vezeték nélküli kutatói és oktatási hálózat <http://www.eduroam.si/>
Letöltve: 2007. ápr. 21.

E-TOČKE, magyarul E-pontok internetes honlap <http://e-tocke.gov.si/>
Letöltve: 2006. ápr. 21.

FEJŐS László, Payer Barbara: Honlapnézőben: megyei könyvtáraink az interneten
Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2003. 12. évf. 10. sz. p. 19-44.
Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2003. 12. évf. 11. sz. p. 10-31.
Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2003. 12. évf. 12. sz. p. 9-35.
u. a. <http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikkek/valcikkek0310/honlap1.html>
Letöltve: 2006. nov. 3.

FILO, Breda, Korže- Strajnar, A.: Nova organizacija splošnoizobraževalne knjižnične mreže v Sloveniji. In: Razvitost matičnih knjižnic v Sloveniji. Ljubljana, Kulturna skupnost Slovenije, 1973. 112. p.

FODOR Péter: Minőség a könyvtárban – korszerű közkönyvtár. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 10. sz. 2007. p. 3-10.

FÜLÖP Géza: Az információ. 3. átd. és bőv. kiad. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 2001. 242. p.

GERLANC, Bogomir: Slovenske ljudske knjižnice, Ljubljana, Kmečka knjiga, 1955. 71. p.

HORVÁTOR SZÁG. In: Magyar Nagylexikon, 9. köt. Gyer-Iq. Bp. 1999. 639-645. p.

IZUM <http://www.izum.si> Letöltve: 2007. okt. 22.

JACK M. Maness: Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries. In: Webology 3 (2006) 2 June.
<http://www.webology.ir/2006/v3n2/a25.html> Letöltve 2007. 8. 14.

JAKAC-Bizjak, Vilenka: Szlovénia könyvtárügye. Könyvtári Figyelő, 51. 2005. 3. sz. p. 549-553. <http://epa.niif.hu/00100/00143/00056/jakac.html> Letöltve: 2008. jan. 3.

JAVNA agencija za raziskovalne dejavnost Republike Slovenije (Szlovén Köztársaság Kutatói Ügynöksége) <http://www.arrs.gov.si/sl/gradivo/> Letöltés: 2007. nov. 4.

JAVNO dostopne točke. (Ingyenes E-pontok) <http://e-tocke.gov.si/> Letöltve: 2007. okt. 2.

KÉZIKÖNYV a minőségi elvekről. Quality Principles for cultural Web Sites: a handbook
Ford.: Bárány Barbara, Bp., 2004.

<http://mek.oszk.hu/minerva/html/dok/minoseg-10elv.htm> Letöltve: 2007. aug. 12.

KODRIČ-Dačić, Eva: Knjižnični sistem Slovenije: od kod prihajamo? Kdo smo? Kam gremo? Slovenian library system: Where do we come from? Who are we? Where are we going to? p. 55-77. In: Vizija razvoja knjižničarstva v Sloveniji. = The vision of the future development of librarianship in Slovenia. Strokovno posvetovanje ZBDS = Professional Conference of Union of Associations of Slovene Librarians, Otočec, 20-22. oktober 2003. Ljubljana, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2003.

KONCEPCIJA razvoja knjižničarstva v Sloveniji. Uradni list SRS, 1982. 27. sz.

KORŽE-Strajnar, A.: Splošnoizobraževalno knjižničarstvo v Sloveniji 1970-1980. Ljubljana: Kulturna skupnost Slovenije, 1982. 106. p.

KOZÁK Rózsa, Vasas Livia: Látogatás a magyar orvostudományi honlapokon és portálokon. Orvosi Hetilap, 2002. 143. évf. 30. sz. p. 1795-1799.

A KÖZKÖNYVTÁRI szolgálat – az IFLA és az UNESCO fejlesztési irányelvei. Magyarra fordította Papp István, Budapest, Könyvtári Intézet, 2005.

<http://www.ifla.org/VII/s8/news/pg01-hu.pdf> Letöltve: 2007. nov. 2.

MANIFEST o splošnih knjižnicah. Knjižničarske novice, 1994. 3. sz. melléklet.

MERVAR Dušana, Vuk Čosić: Pisanje.com. Ljubljana, GV Izobraževanje, 2005. 112. p.

A NEMZETISÉGILEG vegyesen lakott terület könyvtárainak helyzete : a tanácskozás előadásai = Knjižnice na narodnostnem mešanem območju : zbornik prispevkov. Szerkesztő Zsoldos Zsuzsanna, szlovén nyelvre fordította Berden Magda, magyar nyelvre fordította Végi Kósa Erika. Lendva, Könyvtár, 2006. 115 p. ISBN 978 961 90887 1 5

NOVLJAN, Silva, Potokar, Robert, Slokar, Rajko, Načrtovanje gradnje in opreme knjižnic, Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001. 174. p.

NOVLJAN, Silva: Spletne strani slovenskih splošnih knjižnic, Knjižnica, Ljubljana, 46, 2002. 1-2. sz. p. 45-59.

NOVLJAN, Silva: Spletne strani splošne knjižnice: uporabnikov zanesljiv referenčni vir, Knjižnica, Ljubljana, 47, 2003. 1-2. sz. p. 69-83.

NOVAK, Miroslav: Vključevanje novih servisov programske opreme COBISS/OPAC za WWW. COBISS Obvestila. Maribor. 4. 1999. 3. sz. p. 54-59.

LIS Euroguide : kompetenciák, tulajdonságok, minősítési szintek. Az angol szöveget fordította Balogh Anna és Hedvig Olga. Bp., Könyvtári Intézet, 2007. 133. p. (Eurotéka, ISSN 1787-0283) ISBN 978-963-201-627-6

MOLDOVÁN István: Hungarológiai és a Magyar Elektronikus Könyvtár. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros. 10. 2001. 10. sz. p. 25-32.

MURÁNYI Péter: A magyar időszaki kiadványok cikkei a magyar és a külföldi bibliográfiái adatbázisokban. Doktori disszertáció, Bp., ELTE, 2004. 251. f.

OSNOVNA navodila COBISS3 V3.0 : priročnik za uporabnike. Maribor, Institut informacijskih znanosti, 2005. 96. p.

PALLÓ SINÉ Toldi Márta: Nyilvános könyvtárak a pannon térség társadalmában. Doktori disszertáció, Bp. ELTE, 2003. 206. f.

PALLÓ SINÉ Toldi Márta: Könyvtártügy a pannon térségben : fejezetek Palló siné Toldi Márta kutatásaiból. Bp., KI, 2005. 162. p. (EuróTéka, ISSN 1787-0283)

PRAVILNIK o osrednjih knjižnicah. (Szabályzat a körzeti központi könyvtárakról). Uradni list RS, 2003. 88. sz. p. 13012-13016.

PRAVILNIK o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (A könyvtárak nyilvános közintézményi tevékenységéről szóló szabályzat) Uradni list RS 2003. 7. 29. p. 11085-11098.

PRAVILNIK o izvajanju knjižničnega nadomestila. (Szabályzat a könyvtári kölcsönzési támogatásról) Uradni list RS, 2004. 42. sz. p. 5189
<http://home.izum.si/cobiss/nadomestilo/> Letöltve 2006. 11. 10.

PRAVILNIK o izdaji dovoljenja za vzajemno katalogizacijo. (COBISS felhasználói engedély megszerzése és használata) Ur. list RS, 2004. 127. sz.
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004127&dhid=72848> Letöltve 2007. 4. 30.

PRAVILNIK o načinu določanja skupnih stroškov osrednjih knjižnic, ki zagotavljajo knjižnično dejavnost v več občinah, in stroškov krajevnih knjižnic. Ur. list RS, 2003. 19. sz. p. 2468-2470.

PRAVILNIK o razvidu knjižnic.(A könyvtárak nyilvántartásáról szóló szabályzat) Ur. list RS, 2003. 105. sz. p. 14599-14601.
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2003105&stevilka=4629> Letöltve: 2008. 2. 2.

PROGRAMSKE kontrole v COBISS/katalogizaciji. Priročnik za uporabnike. Maribor, IZUM, 2001. 96. p. ISBN 961 6133 06 3.

RADOŠ, Krt: Zrcalce v spletu povej, kdo največji... Moj mikro, 2005. 10. sz. p. 25-28.

RAZISKOVALNE metode v bibliotekarstvu, informacijske znanosti in knjigarstvu. Urednica Alenka Šaupperl, Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. 2005. Zbirka BiblioThecaria 15.

RAZVOJ sistema COBISS. (A COBISS fejlődési szakaszai)
http://www.cobiss.net/platforma_cobiss.htm Letöltve: 2007. 4. 30.

SEBESTYÉN György: Légy az információs társadalom polgára! Budapest, ELTE Eötvös, 2002. 179-211. p.

SELJAK M., Štok B., Debeljak M., Brešar T.: Implementacija normativne kontrole v sistemu COBISS. COBISS Obvestila. Maribor, 4. 1999. 1. sz. 1-13. p.

SICRIS - Slovenian Current Research Information System. Szlovénül: Információs rendszer a vizsgálható tevékenységben a Sloveniában. (Szlovén kutatási tevékenység tájékoztató rendszer) <http://sicris.izum.si/> Letöltve 2007. 4. 30.

SKALICZKY Judit: A hazai könyvtárügy az ezredfordulón. Bp., Könyvtári Intézet, 2001. 19. p. Az iskolarendszereken kívüli könyvtári szakképzés füzetei, ISSN 1587-8651.

SKLEP o ustanovitvi Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost. (Határozat a Nemzeti Könyvtári Tanács megalakításáról) Ur. list RS, 2002. 34. sz. p. 3307.

SKLEP o ustanovitvi Instituta informacijskih znanosti. (Határozat az Információtudományok Intézetének megalakításáról) Ur. list RS, 2002. 71. sz. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200271&stevilka=3385>
Letöltve: 2008. jan. 22.

SKLEP o ustanovitvi javnega zavoda Narodna in univerzitetna knjižnica. (Határozat a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár közintézmény megalakításáról) Ur. list RS, 2003. 46. sz. p. 5284-5285.

SLOVENSKE knjižnice: pregled ob štiristoletnici slovenske knjige. Zbrala in uredila Josip Rijavec in Marija Zidar. Ljubljana, Društvo bibliotekarjev Slovenije, 1951. 219. p.

SLOVENSKE splošne knjižnice danes – stanje, problemi, razvojni trendi. Gradivo za razpravo v Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost. Silva Novljan, Eva Kodrič Dačić, Breda Karun. Ljubljana, Center za razvoj knjižnic, Narodna in univerzitetna knjižnica, 2006. 63. p.

SONNEVEND Péter: Leőhely-nyilvántartás. Könyvtárosok kézikönyve 3. Szerk. Horváth Tibor és Papp István. Osiris Kézikönyvek. Bp., 2001. 259-262. p.

STANDARDI za splošne knjižnice (Közkönyvtári normatívák) <http://www.kp.sik.si/standardizasike.pdf> Letöltve: 2007. okt. 12.

STANDARDI za splošne knjižnice – za obdobje od 1. maja 2005 do 30. aprila 2015. Lj. Nacionalni svet za knjižnično dejavnost, 2005. 28. p. http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/hitri_dostop/standardi_spl_k_sprejeti.pdf Letöltve: 2007. nov. 30.

SÜTHEŐ Péter: A virtuális könyvtár. Könyvtárosok kézikönyve 3. Szerk. Horváth Tibor, Papp István. Osiris Kézikönyvek. Bp., 2001. 232-235. p.

SZALÓKI Gabriella: Magyar kulturális honlapok minősége – európai szemmel

Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 14. 2005. 8. sz. p. 43-51.

SZERBIA és Montenegro. In: Magyar Nagylexikon, 16. köt. Sel-Szö. Budapest, 2003. 694-697. p.

UNGVÁRY Rudolf, Vajda Erik: Könyvtári információkeresés. Typotex. Budapest.2002. 4. Adatbázisok, szolgáltatás.93-97.p

URAD za statistiko <http://www.stat.si/popis2002/si/> Letöltés: 2007. dec. 22.

UREDBA o ustanovitvi okrožnih študijskih knjižnic. Uradni list SNOS in NVS I/II. 1945. 9. 22.37. sz. p. 168-169.

UREDBA o osnovnih storitvah knjižnic. (Szabályrendelet a könyvtári alapszolgáltatásokról) Ur. list RS, 2002. 3. 13. 29. sz. p. 3521-3523.

VAJDA Erik: Közös (osztott) katalogizálás – közös (központi) katalógus. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros. 9, 2000. 2. p. 28-39.

VPRASHAJ knjižničarja. (Kérdezd meg a könyvtárost) <http://home.izum.si/izum/gp/> Letöltve: 2007. okt. 2.

W3C Web Access Initiative (WAI) irányelvei <http://www.w3.org/WAI> Letöltve: 2007. aug. 12.

ZAKON o bibliotečnoj djelatnosti i bibliotekama. Narodne novine, Zagreb, 1993. 26. sz.

ZAKON o javni rabi slovenščine. (Törvény a szlovén nyelv használatáról) Ur. list RS 2004. 8. sz. p. 10418. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200486&stevilka=3841> Letöltve: 2007. okt. 8.

ZAKON o knjižnicah. Uradni list Ljudske Republike Slovenije. 1961. 26. sz. p. 391-394.

ZAKON o knjižnicama. Narodne novine, Zagreb, 1997. szept. 1. <http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/1997/1616.htm> Letöltés: 2007. okt. 18.

ZAKON o knjižničarstvu. Ur. list SRS. 1982, 27. sz. p. 1747-1752.

ZAKON o knjižničarstvu. Ur. list Republike Slovenije, 2001. 11. 8. 87. sz. p. 8685-8693. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200187&stevilka=4446> Letöltve: 2008. 1. 5.

ZVEZA bibliotekarskih društev Slovenije. (Szlovén Könyvtári Egyesületek Szövetsége) <http://www.zbds-zveza.si/> Letöltve: 2007. okt. 2.

ŽAUCER, Matjaž, Primerjava slovenskega splošnega knjižničarstva z evropskimi na osnovi podatkov študije LIBECON, 49, Knjižnica, 2005. 1-2. sz. p. 187-202.

8. MELLÉKLETEK

1. SZÁMÚ MELLÉKLET

A COBISS könyvtári adatbázis 2006 – 2007. évi statisztikai adatai

A COBISS KÖNYVTÁRI ADATBÁZIS STATISZTIKAI ADATAI	2006	2007
Az összes könyvtár száma	312	354
- nemzeti, egyetemi és főiskolai könyvtár	71	66
- közkönyvtár	64	64
- szakkönyvtár	119	119
- iskolai könyvtár	58	105
A COBISS adatbázishoz társult teljesjogú intézmények	270	250
A rekordok száma a központi COBIB.SI adatbázisban	>3.000.000	>3.200.000
- a könyvtári dokumentumok száma	>8.000.000	>8.600.000
Kinyomtatott személyi bibliográfiák száma	527.662	673.389
A központi és a helyi adatbázisok használata		
- keresés	18.507.884	19.460.791
- nyomtatás	22.230.643	23.719.496
A könyvtárak száma, ahol számítógépes kölcsönzés folyt	184	184
- dokumentumok kölcsönzése	14.715.774	14.668.484
- a kölcsönzés meghosszabbítása	8.374.406	8.856.191
- a dokumentumok előjegyzése	505.992	497.652
A felhasználók online kérései		
- a kölcsönzés meghosszabbítása	825.691	1.004.033
- a dokumentumok előjegyzése	242.632	267.350
- könyvtárközi kölcsönzés az IZUM-tól	254	966
A felhasználók részére elküldött elektronikus értesítések		
- e-posta	61.621	367.133
- SMS üzenet	11.987	155.875
Könyvtárak száma, amelyek használják a COBISS3 moduljait	136	219
Az IZUM-hoz intézett dokumentált segélykérelmek	15.542	16.330
Kérdezd meg a könyvtárost online szolgáltatás válaszainak száma	2.834	2.777
Az IZUM keretében szervezett továbbképzések		
- a tanfolyamok napjainak száma	173	143
- a résztvevők száma	1.062	1.058
A felhasználói engedélyek száma (könyvtárosok részére)	19	30

2. SZÁMÚ MELLÉKLET

Az Eduroam hálózat a következő intézményekben használható:

LJUBLJANA

[Akademska in raziskovalna mreža Slovenije](#), Jamova 39

[Biotehniška fakulteta](#), Jamnikarjeva 101

[Fakulteta za družbene vede](#), Kardeljeva ploščad 5

[Fakulteta za elektrotehniko](#), Tržaška 25

[Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo](#), Jamova 2

[Fakulteta za matematiko in fiziko](#), Jadranska 19

[Fakulteta za računalništvo in informatiko](#), Tržaška 25

[Fakulteta za strojništvo](#), Aškerčeva 6

[Fakulteta za upravo](#), Gosarjeva ul. 5

[Filozofska fakulteta](#), Aškerčeva 2

[Kemijski inštitut](#), Hajdrihova 19

[Medicinska fakulteta](#), Vrazov trg 2

[Naravoslovnotehniška fakulteta](#), Snežniška 5

[Pravna fakulteta](#), Poljanski nasip 2

[Univerza v Ljubljani - Rektorat](#), Kongresni trg 12

[Institut Jožef Stefan](#), Jamova 39

MARIBOR

[Ekonomsko-poslovna fakulteta](#), Razlagova 14

[Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko](#), Smetanova 17

[Fakulteta za gradbeništvo](#), Smetanova 17

[Fakulteta za strojništvo](#), Smetanova 17

[Pravna fakulteta](#), Mladinska 9

[Univerza v Mariboru - Rektorat](#), Slomškov trg 15

KRANJ

[Fakulteta za organizacijske vede](#), Kidričeva 55a, Kranj

PTUJ

[Gimnazija Ptuj](#), Volkmajerjeva cesta 15, Ptuj

[Šolski center Ptuj](#), Volkmajerjeva cesta 19, Ptuj

KOPER

[Fakulteta za humanistične študije](#), Glagoljaška 9

[Fakulteta za management Koper](#), Cankarjeva 5

[Pedagoška fakulteta Koper](#), Garibaldijeva 18a

[Univerza na Primorskem - Rektorat](#), Titov trg 4

[Znanstveno-raziskovalno središče Koper](#), Garibaldijeva 18a

3. SZÁMÚ MELLÉKLET

A FELMÉRÉSBEN RÉSZTVEVŐ KÖNYVTÁRAK VÁROSOK ÉS NÉV SZERINT

Város	Könyvtár neve
Ajdovščina	Lavrič Könyvtár
Brežice	Könyvtár
Celje	Körzeti Központi Könyvtár
Cerknica	Jože Udovič Könyvtár
Črnomelj	Könyvtár
Dol pri Ljubljani	Jurij Vega Könyvtár
Domžale	Könyvtár
Dravograd	Könyvtár
Gornja Radgona	Könyvtár
Grosuplje	Könyvtár
Hrastnik	Könyvtár
Idrija	Városi Könyvtár
Ilirska Bistrica	Maksa Samsa Könyvtár
Izola	Városi Könyvtár
Jesenice	Községi Könyvtár
Kamnik	Körzeti Könyvtár
Kočevlje	Könyvtár
Koper	Srečko Vilhar Központi Könyvtár
Kranj	Körzeti Központi Könyvtár
Krško	Valvasor Könyvtár
Laško	Könyvtár
Lenart	Körzeti Könyvtár
Lendva	Könyvtár
Litija	Könyvtár
Ljubljana	Jože Mazovc Könyvtár
Ljubljana Bežigrad	Könyvtár
Ljubljana Center	Oton Župančič Könyvtár
Ljubljana Šiška	Könyvtár
Ljubljana Vič	Prežihov Voranc Könyvtár
Ljutomer	Könyvtár
Logatec	Könyvtár
Maribor	Maribori Könyvtár
Metlika	Népkönyvtár
Mozirje	Könyvtár
Muraszombat	Területi és Tanulmányi Könyvtár
Nova Gorica	France Bevč Könyvtár
Novo mesto	Miran Jarc Könyvtár
Ormož	Franc Ksaver Meško Könyvtár
Piran	Városi Könyvtár
Postojna	Beno Zupančič Könyvtár
Ptuj	Ivan Potrč Könyvtár
Radlje ob Dravi	Könyvtár

Város	Könyvtár neve
Radovljica	A. T. Linhart Könyvtár
Ravne na Koroškem	dr. Franc Sušnik Karintiai Regionális Könyvtár
Ribnica	Könyvtár
Rogaška Slatina Rogatec	Könyvtár
Šentjur	Könyvtár
Sevnica	Könyvtár
Sežana	Srečko Kosovel Könyvtár
Škofja Loka	Ivan Tavčar Könyvtár
Slovenj Gradec	Ksaver Meško Könyvtár
Slovenska Bistrica	Josip Vošnjak Könyvtár
Slovenske Konjice	Közkönyvtár
Šmarje pri Jelšah	Könyvtár
Tolmin	Ciril Kosmač Könyvtár
Trbovlje	Tone Seliškar Könyvtár
Trebnje	Pavel Golija Könyvtár
Tržič	dr. Tone Pretnar Könyvtár
Velenje	Városi Könyvtár
Vrhnika	Cankar Könyvtár
Zagorje	Mile Klopčič Könyvtár
Zalec	Községgközi Körzeti Könyvtár

4. SZÁMÚ MELLÉKLET

A FELMÉRÉSBEN RÉSZTVEVŐ KÖNYVTÁRI HONLAPOK CÍMLISTÁJA

Város	A könyvtári honlapok címei
Ajdovščina	http://www.ajd.sik.si
Brežice	http://www.bre.sik.si
Celje	http://www.ce.sik.si
Cerknica	http://www.cerk.sik.si
Črnomelj	http://www.crn.sik.si
Dol pri Ljubljani	http://www2.arnes.si/~osljdo124/teksti/knjiznica_jurij_vega.htm
Domžale	http://www.knjiznica-domzale.si/
Dravograd	http://www.knjiznica.dravograd.si/
Gornja Radgona	http://www.lu-gradgona.si/knjiznica.htm
Grosuplje	http://www.gro.sik.si
Hrastnik	http://www.hra.sik.si/start.html
Idrija	http://www.idr.sik.si
Ilirska Bistrica	http://www.i-si.sik.si
Izola	http://www.izo.sik.si
Jesenice	http://www.knjiznica-jesenice.si/aktualno.php
Kamnik	http://www.kam.sik.si
Kočevlje	http://www.kocevlje.si/knjiznica.htm
Koper	http://www.kp.sik.si
Kranj	http://www.kr.sik.si
Krško	http://kk.sameks.si/
Laško	http://www.las.sik.si/
Lenart	http://www.lenart.sik.si/
Lendva	http://www.knjiznica-lendava.si
Litija	http://www.litija.net/mkl/
Ljubljana	http://www.lj-jm.sik.si
Ljubljana Bežigrad	http://sikbez.lj-bez.sik.si/slo/main.html
Ljubljana Center	http://www.lj-oz.sik.si
Ljubljana Šiška	http://www.lj-siska.sik.si
Ljubljana Vič	http://www.vic.sik.si
Ljutomer	NINCS
Logatec	http://www.log.sik.si
Maribor	http://www.mb.sik.si
Metlika	http://www.metlika.si/lkm
Mozirje	NINCS
Muraszombat	http://www.ms.sik.si
Nova Gorica	http://www.ng.sik.si
Novo mesto	http://www.nm.sik.si/si/index.php
Ormož	http://www.orm.sik.si
Piran	http://www.pir.sik.si/slo/
Postojna	http://www.po.sik.si
Ptuj	http://www.knjiznica-ptuj.si
Radlje ob Dravi	http://www.knjiznica.radjle.com/o_knjiznici/

Város	A könyvtári honlapok címei
Radovljica	http://www.rad.sik.si
Ravne na Koroškem	http://www.rav.sik.si/index.htm
Ribnica	http://www.ribnica.si/?Ing=slo&vie=cnt&gr1=kul&gr2=kul&Ust&gr3=&id=2005062209471460
Rogaška Slatina	
Rogatec	http://www.r-sl.sik.si
Šentjur	http://www.sen.sik.si/
Sevnica	http://www.knjiznica-sevnica.si/
Sežana	http://www.sez.sik.si
Škofja Loka	http://www.knjiznicaskofjaloka.org
Slovenj Gradec	http://www.sg.sik.si
Slovenska Bistrica	http://knjiznica-slov-bistrica.com/
Slovenske Konjice	http://www.knjiznica-slovenskekonjice.si
Šmarje pri Jelšah	http://s-je.sik.si
Tolmin	http://www.tol.sik.si
Trbovlje	http://kts.trbovlje.si/
Trebnje	http://www.tre.sik.si
Trzič	http://www.dlb-drustvo.si/knjiznica-trzic
Velenje	http://www.vel.sik.si
Vrhnika	http://www.vrhnika.si/Knjiznica/knjiznica.htm
Zagorje	http://www.zag.sik.si/
Žalec	http://www.zal.sik.si

5. SZÁMÚ MELEKLET

KÉRDŐÍV A SZLOVÉNIAI KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK MÉRÉSÉHEZ

I. ÁTLÁTHATÓSÁG

1.	A nyitó oldalon megtalálható-e a könyvtár pontos elnevezése?	1	0
2.	Megtalálható-e a nyitó weboldalon az intézmény pontos címe – város, utca, házszám?	1	0
3.	A nyitó weboldalon megtalálható-e a közkönyvtár elérhetősége - telefon, fax, e-mail?	1	0
4.	Könnyen megtalálhatók-e az intézménnyel kapcsolatos információk az interneten?	1	0
5.	A weboldalakon van-e zavaró körülmény? (ha igen – mínusz pont)	0	-1
6.	Megtalálható-e az intézmény küldetésnyilatkozata (legfeljebb 50 szóból)	1	0
	Összesen	5	-1

II. HATÉKONYSÁG

7.	A közkönyvtári honlap megfelelő tartalommal rendelkezik-e?	1	0
8.	Megfelel-e a célközönség elvárásainak és igényeinek?	1	0
9.	A közkönyvtári weboldalak menüire érthetőek és helyesek nyelvi szempontból? Megfelelnek-e az alapvető köznyelvi elvárásoknak?	1	0
10.	Könnyű-e az eligazodás a navigáció során a honlapon és a többi oldal között?	1	0
11.	A könyvtári honlap megfelel-e a mai trendeknek, van-e tetszetős formája, jó színválasztása, vannak-e megfelelő képek, illusztrációk, s grafikai elemek?	1	0
12.	Van-e visszatérési lehetőség a kezdő (home) oldalra?	1	0
13.	A weboldalon van-e belső keresőprogram vagy keresőeszköz?	1	0
	Összesen	7	

III. KARBANTARTOTTSÁG

14.	Van-e a weboldalakon olyan információ, amely adott dátumhoz kötődik?	1	0
15.	A dátumokkal ellátott hírek mind a jövőre vonatkoznak, vagy található néhány, amely „régis újdonság”? (mínusz pont)	0	-1
16.	Az elmúlt hat hónapban volt-e külső megújítás és arculatváltás a honlapon?	1	0
17.	A felhasználó tud-e minden webszolgáltatást használni?	1	0
	Összesen:	3	-1

IV. ELÉRHETŐSÉG

18.	A könyvtári honlap elérhető-e minden ember számára, köztük a fogyatékkal élőknek is? Megfelel-e a W3C WAI irányelveknek?	1	0
19.	Létezik-e a könyvtári honlapnak nagyobb betűméretes változata?	1	0
20.	Támogat-e többféle böngészőtípust (Internet Explorer, Opera, Netscape)?	1	0
21.	Támogatja-e a mobil és kézi számítógépes internet kapcsolatot?	1	0
22.	Támogatja-e a lassú internet kapcsolatot?	1	0
	Összesen:	5	

V. FELHASZNÁLÓ-KÖZPONTÚSÁG

23.	Közérthető nyelven olvasható a honlap, vagy nagyon sok rajta a szakkifejezés?	1	0
24.	Biztosítottak-e a felhasználók elvárásai?	1	0
25.	Van-e lehetőség az online kapcsolatteremtésre, s véleménynyilvánításra?	1	0
26.	Van-e lehetőség a könyvtári weboldalon arra, hogy a látogatók saját cikkeiket, hozzászólásaikat, s véleményüket megjelentessék?	1	0
	Összesen:	4	

VI. INTERAKTIVITÁS

27.	Van-e lehetőség kérdések feltevésére?	1	0
28.	Van-e megfelelő tapasztalattal rendelkező könyvtáros a kérdések megválaszolására?	1	0
29.	Van-e felhasználói nyitott fórum?	1	0
	Összesen:	3	

VII. TÖBBNYELVŰSÉG

30.	Szlovén nyelven olvasható s használható a közkönyvtári honlap?	1	0
31.	A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e angol nyelven?	1	0
32.	A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e német nyelven?	1	0
33.	Biztosított-e az olasz, mint a nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?	1	0
34.	Biztosított-e a magyar, mint a nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?	1	0
35.	Van-e a könyvtári honlapnak megalapozott többnyelvűségi politikája, közöl-e a másik nyelven plusz tartalmakat? (helyi adattár, nemzetiségi helyismereti gyűjtemény, link gyűjtemény)	1	0
36.	A közkönyvtári honlapon van-e nemzetiségi nyelven szerkesztett e-lexikon?	1	0
37.	A közkönyvtári honlapon van-e a nemzetiségi elektronikus könyvtár, vagy tanulmánygyűjtemény?	1	0
	Összesen:	8	

VIII. ÁTJÁRHATÓSÁG

38.	Lehetséges-e könyvtári honlapon a távolról való keresés különféle keresőmotorokkal?	1	0
39.	Lehetséges-e a közkönyvtári honlap teljes tartalmában való keresés?	1	0
	Összesen	2	

IX. JOGKÖVETÉS

40.	A közkönyvtári honlapon megjelentetett tartalmakat védik-e a jogtalan másolás és újrafelhasználás ellen? Megtalálható-e a weboldalon a copyright szó, illetve a © jel?	1	0
41.	Rögzítik-e a felhasználók adatait? (IP szám, belépő jelszó) NEM	1	0
	Összesen	2	

X. A SZLOVÉN KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK SAJÁTOSÁGAINAK MÉRÉSE

42.	Biztosított-e a COBISS opac adatbázis közvetlen elérése a nyitó oldalon?	1	0
43.	Megtekinthető-e a könyvtár működési szabályzata?	1	0
44.	Ismertetik-e a könyvtár törzsszállományát?	1	0
45.	Megtalálható-e felhasználói szinten az ETO táblázat?	1	0
46.	Van-e rövid ismertető a könyvtári szolgáltatásokról?	1	0
47.	Bemutatja-e a gyermekkönyvtári állományt?	1	0
48.	Bemutatja-e a könyvtár különgyűjteményeit?	1	0
49.	Van-e lehetőség a könyvtári hírlevélre való feliratkozásra? (e-mail címmel)	1	0
50.	Vannak-e kimondottan gyermekek részére készült weboldalak?	1	0
51.	Van-e bibliobusz vagy mozgókönyvtári ellátás a könyvtár keretében, ismertetik-e ezen szolgáltatást?	1	0
52.	Van-e digitális folyóirat olvasója s linkgyűjteménye?	1	0
53.	Bemutatja-e a helyismereti gyűjteményt?	1	0
54.	Van-e fényképalbum a könyvtárról és a könyvtári rendezvényekről?	1	0
	Összesen:	13	

XI. SAJÁT FEJLESZTÉSŰ DIGITÁLIS KÖNYVTÁRAK ÉS ONLINE SZOLGÁLTATÁSOK

55.	Van-e elérési lehetőség a hazai internetes keresők felé?	1	0
56.	Van-e elérési lehetőség a külföldi internetes keresők felé?	1	0
57.	Van-e saját digitális szöveggyűjteménye?	1	0
58.	Van-e saját digitális könyvtára?	1	0
59.	Van-e link a Szlovén Digitális Könyvtár felé?	1	0
60.	Van-e E-Információs Pont a közkönyvtári honlapon?	1	0
61.	Van-e lehetőség a kölcsönzési határidő meghosszabbítására a bibliofon keretében?	1	0
62.	Megtalálható-e a honlapon a Kérdezd meg a könyvtárost online szolgáltatás?	1	0
63.	Van-e regionális linkgyűjteménye?	1	0
64.	Van-e link az országos vagy a regionális könyvtáros egyesület weboldala felé?	1	0
65.	Van-e látogatottsági számláló a weboldalon?	1	0
	Összesen:	11	

XII. BLOGTECHNIKA, RSS ÉS AZ INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

66.	Van-e blogtechnika a könyvtári szolgáltatások népszerűsítéséhez?	1	0
67.	Van-e RSS – Rich Site Summary a könyvtári honlapon?	1	0
68.	Van-e a könyvtári honlapnak ISO minőségbiztosítási bizonylata?	1	0
69.	Van-e marketing kapcsolata, vagy szponzora a könyvtárnak, megtalálható-e annak rekláma a honlapon?	1	0
70.	Van-e foglalkoztatási és pályaválasztási tanácsadó az intézmény keretében?	1	0
71.	Van-e lehetőség az élethosszig tartó tanulásra?	1	0
72.	Bemutatják-e a könyvtári hálózatot?	1	0
73.	Van-e együttműködés a helyi könyvtár, a múzeum és a levéltár között?	1	0
	Összesen:	9	

6. SZÁMÚ MELLÉKLET

KÉRDŐÍV A HORVÁTORSZÁGI KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK MÉRÉSÉHEZ

I. ÁTLÁTHATÓSÁG

1.	A nyitó oldalon megtalálható-e a könyvtár pontos elnevezése?	1	0
2.	Megtalálható-e a nyitó weboldalon az intézmény pontos címe – város, utca, házszám?	1	0
3.	A nyitó weboldalon megtalálható-e a közkönyvtár elérhetősége - telefon, fax, e-mail?	1	0
4.	Könnyen megtalálhatók-e az intézménnyel kapcsolatos információk az interneten?	1	0
5.	A web oldalakon van-e zavaró körülmény? (ha igen – mínusz pont)	0	-1
6.	Megtalálható-e az intézmény küldetésnyilatkozata (legfeljebb 50 szóból)	1	0

II. HATÉKONYSÁG

7.	A közkönyvtári honlap megfelelő tartalommal rendelkezik-e?	1	0
8.	Megfelel-e a célközönség elvárásainak és igényeinek?	1	0
9.	A közkönyvtári web oldalak menyire érthetőek és helyesek nyelvi szempontból? Megfelelnek-e az alapvető köznyelvi elvárásoknak?	1	0
10.	Könnyű-e az eligazodás a navigáció során a honlapon és a többi oldal között?	1	0
11.	A könyvtári honlap megfelel-e a mai trendeknek, van-e tetszetős formája, jó színválasztása, vannak-e megfelelő képek, illusztrációk, s grafikai elemek?	1	0
12.	Van-e visszatérési lehetőség a kezdő (home) oldalra?	1	0
13.	A web oldalon van-e belső keresőprogram, vagy keresőeszköz?	1	0

III. KARBANTARTOTTSÁG

14.	Van-e a web oldalakon olyan információ, amely adott dátumhoz kötődik?	1	0
15.	A dátumokkal ellátott hírek mind a jövőre vonatkoznak, vagy található néhány, amely „régisíjű”? (mínusz pont)	0	-1
16.	Az elmúlt hat hónapban volt-e külső megújítás és arculatváltás a honlapon?	1	0
17.	A felhasználó tud-e minden webszolgáltatást használni?	1	0

IV. ELÉRHETŐSÉG

18.	A könyvtári honlap elérhető-e minden ember számára, köztük a fogyatékkal élőknek is? Megfelel-e a W3C WAI irányelveknek?	1	0
19.	Létezik-e a könyvtári honlapnak nagyobb betűméretes változata?	1	0
20.	Támogat-e többféle böngészőtípust (Internet Explorer, Opera, Netscape)?	1	0
21.	Támogatja-e a mobil és kézi számítógépes internet kapcsolatot?	1	0
22.	Támogatja-e a lassú internet kapcsolatot?	1	0

V. FELHASZNÁLÓ-KÖZPONTÚSÁG

23.	Közérthető nyelven olvasható a honlap, vagy nagyon sok rajta a szakkifejezés?	1	0
24.	Biztosítottak-e a felhasználók elvárásai?	1	0
25.	Van-e lehetőség az online kapcsolatteremtésre, s véleménynyilvánításra?	1	0
26.	Van-e lehetőség a könyvtári web oldalon arra, hogy a látogatók saját cikkeiket, hozzászólásaikat, s véleményüket megjelentessék?	1	0

VI. INTERAKTIVITÁS

27.	Van-e lehetőség kérdések feltevésére?	1	0
28.	Van-e megfelelő tapasztalattal rendelkező könyvtáros a kérdések megválaszolására?	1	0
29.	Van-e felhasználói nyitott fórum?	1	0

VII. TÖBBNYELVŰSÉG

30.	Horvát nyelven olvasható s használható a közkönyvtári honlap?	1	0
31.	A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e angol nyelven?	1	0
32.	A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e német nyelven?	1	0
33.	Biztosított-e az olasz nemzeti kisebbség nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?	1	0
34.	Biztosított-e a magyar, mint a nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?	1	0
35.	Van-e a könyvtári honlapnak megalapozott többnyelvűségi politikája, közöl-e a másik nyelven plusz tartalmakat? (helyi adattár, nemzetiségi helyismereti gyűjtemény, link gyűjtemény)	1	0
36.	A közkönyvtári honlapon van-e nemzetiségi nyelven szerkesztett e-lexikon?	1	0
37.	A közkönyvtári honlapon van-e a nemzetiségi elektronikus könyvtár, vagy tanulmánygyűjtemény?	1	0

VIII. ÁTJÁRHATÓSÁG

38.	Lehetséges-e könyvtári honlapon a távolról való keresés különféle keresőmotorokkal?	1	0
39.	Lehetséges-e a közkönyvtári honlap teljes tartalmában való keresés?	1	0

IX. JOGKÖVETÉS

40.	A közkönyvtári honlapon megjelentetett tartalmakat védik-e a jogtalan másolás és újrafelhasználás ellen? Megtalálható-e a web oldalon a copyright szó, illetve a © jel?	1	0
41.	Rögzítik-e a felhasználók adatait? (IP szám, belépő jelszó) NEM	1	0

X. A HORVÁT KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK SAJÁTOSságAINAK MÉRÉSE

42.	Biztosított-e a CROLIST opac katalógus közvetlen elérése a nyitó oldalon?	1	0
43.	Megtekinthető-e a könyvtár működési szabályzata?	1	0
44.	Ismertetik-e a könyvtár törzsszállományát?	1	0
45.	Megtalálható-e felhasználói szinten az ETO táblázat?	1	0
46.	Van-e rövid ismertető a könyvtári szolgáltatásokról?	1	0
47.	Bemutatja-e a gyermekkönyvtári állományt?	1	0
48.	Bemutatja-e a könyvtár különgyűjteményeit?	1	0
49.	Van-e lehetőség a könyvtári hírlevélre való feliratkozásra? (e-mail címmel)	1	0
50.	Vannak-e kimondottan gyermekek részére készült weboldalak?	1	0
51.	Van-e bibliobusz, vagy mozgókönyvtári ellátás a könyvtár keretében, ismertetik-e ezen szolgáltatást?	1	0
52.	Van-e digitális folyóirat olvasója, s linkgyűjteménye?	1	0
53.	Bemutatja-e a helyismereti gyűjteményt?	1	0
54.	Van-e fényképalbum a könyvtárról és a könyvtári rendezvényekről?	1	0

XI. SAJÁT FEJLESZTÉSŰ DIGITÁLIS KÖNYVTÁRAK ÉS ONLINE SZOLGÁLTATÁSOK

55.	Van-e elérési lehetőség a hazai internetes keresők felé?	1	0
56.	Van-e elérési lehetőség a külföldi internetes keresők felé?	1	0
57.	Van-e saját digitális szöveggyűjteménye?	1	0
58.	Van-e saját digitális könyvtára?	1	0
59.	Van-e link a Horvát Digitális Könyvtár felé?	1	0
60.	Van-e E-Információs Pont a közkönyvtári honlapon?	1	0
61.	Van-e lehetőség a kölcsönzési határidő meghosszabbítására a bibliofon keretében?	1	0
62.	Megtalálható-e a honlapon a Kérdezd meg a könyvtárost online szolgáltatás?	1	0
63.	Van-e regionális linkgyűjteménye?	1	0
64.	Van-e link az országos, vagy a regionális könyvtáros egyesület web oldala felé?	1	0
65.	Van-e látogatottsági számláló a web oldalon?	1	0

XII. BLOGTECHNIKA, RSS ÉS AZ INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

66.	Van-e blogtechnika a könyvtári szolgáltatások népszerűsítéséhez?	1	0
67.	Van-e RSS – Rich Site Summary a könyvtári honlapon?	1	0
68.	Van-e a könyvtári honlapnak ISO minőségbiztosítási bizonylata?	1	0
69.	Van-e marketing kapcsolata, vagy szponzora a könyvtárnak, megtalálható-e annak rekláma a honlapon?	1	0
70.	Van-e foglalkoztatási és pályaválasztási tanácsadó az intézmény keretében?	1	0
71.	Van-e lehetőség az élethosszig tartó tanulásra?	1	0
72.	Bemutatják-e a könyvtári hálózatot?	1	0
73.	Van-e együttműködés a helyi könyvtár, a múzeum és a levéltár között?	1	0

7. SZÁMÚ MELLÉKLET

KÉRDŐÍV A SZERBIAI KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK MÉRÉSÉHEZ

I. ÁTLÁTHATÓSÁG

1.	A nyitó oldalon megtalálható-e a könyvtár pontos elnevezése?	1	0
2.	Megtalálható-e a nyitó weboldalon az intézmény pontos címe – város, utca, házszám?	1	0
3.	A nyitó weboldalon megtalálható-e a közkönyvtár elérhetősége - telefon, fax, e-mail?	1	0
4.	Könnyen megtalálhatók-e az intézménnyel kapcsolatos információk az interneten?	1	0
5.	A web oldalakon van-e zavaró körülmény? (ha igen – mínusz pont)	0	-1
6.	Megtalálható-e az intézmény küldetésnyilatkozata (legfeljebb 50 szóból)	1	0

II. HATÉKONYSÁG

7.	A közkönyvtári honlap megfelelő tartalommal rendelkezik-e?	1	0
8.	Megfelel-e a célközönség elvárásainak és igényeinek?	1	0
9.	A közkönyvtári web oldalak menyire érthetőek és helyesek nyelvi szempontból? Megfelelnek-e az alapvető köznyelvi elvárásoknak?	1	0
10.	Könnyű-e az eligazodás a navigáció során a honlapon és a többi oldal között?	1	0
11.	A könyvtári honlap megfelel-e a mai trendeknek, van-e tetszetős formája, jó színválasztása, vannak-e megfelelő képek, illusztrációk, s grafikai elemek?	1	0
12.	Van-e visszatérési lehetőség a kezdő (home) oldalra?	1	0
13.	A web oldalon van-e belső keresőprogram vagy keresőszköz?	1	0

III. KARBANTARTOTTSÁG

14.	Van-e a web oldalakon olyan információ, amely adott dátumhoz kötődik?	1	0
15.	A dátumokkal ellátott hírek mind a jövőre vonatkoznak, vagy található néhány, amely „régis újdonság”? (mínusz pont)	0	-1
16.	Az elmúlt hat hónapban volt-e külső megújítás és arculatváltás a honlapon?	1	0
17.	A felhasználó tud-e minden webszolgáltatást használni?	1	0

IV. ELÉRHETŐSÉG

18.	A könyvtári honlap elérhető-e minden ember számára, köztük a fogyatékkal élőknek is? Megfelel-e a W3C WAI irányelveknek?	1	0
19.	Létezik-e a könyvtári honlapnak nagyobb betűméretes változata?	1	0
20.	Támogat-e többféle böngészőtípust (Internet Explorer, Opera, Netscape)?	1	0
21.	Támogatja-e a mobil és kézi számítógépes internet kapcsolatot?	1	0
22.	Támogatja-e a lassú internet kapcsolatot?	1	0

V. FELHASZNÁLÓ-KÖZPONTÚSÁG

23.	Közérthető nyelven olvasható a honlap, vagy nagyon sok rajta a szakkifejezés?	1	0
24.	Biztosítottak-e a felhasználók elvárásai?	1	0
25.	Van-e lehetőség az online kapcsolatteremtésre, s véleménynyilvánításra?	1	0
26.	Van-e lehetőség a könyvtári web oldalon arra, hogy a látogatók saját cikkeiket, hozzászólásaikat, s véleményüket megjelentessék?	1	0

VI. INTERAKTIVITÁS

27.	Van-e lehetőség kérdések feltevésére?	1	0
28.	Van-e megfelelő tapasztalattal rendelkező könyvtáros a kérdések megválaszolására?	1	0
29.	Van-e felhasználói nyitott fórum?	1	0

VII. TÖBBNYELVŰSÉG

30.	Szerb nyelven olvasható s használható a közkönyvtári honlap?	1	0
31.	A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e angol nyelven?	1	0
32.	A keresés és a navigáció alapszinten biztosított-e német nyelven?	1	0
33.	Biztosított-e a szlovák, horvát, vagy a ruszin nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?	1	0
34.	Biztosított-e a magyar, mint a nemzeti kisebbségek nyelve azon közkönyvtárak esetében, amelyek nemzetiségi területen végeznek szolgáltatásokat?	1	0
35.	Van-e a könyvtári honlapnak megalapozott többnyelvűségi politikája, közöl-e a másik nyelven plusz tartalmakat? (helyi adattár, nemzetiségi helyismereti gyűjtemény, link gyűjtemény)	1	0
36.	A közkönyvtári honlapon van-e nemzetiségi nyelven szerkesztett e-lexikon?	1	0
37.	A közkönyvtári honlapon van-e a nemzetiségi elektronikus könyvtár, vagy tanulmánygyűjtemény?	1	0

VIII. ÁTJÁRTHATÓSÁG

38.	Lehetséges-e könyvtári honlapon a távolról való keresés különféle keresőmotorokkal?	1	0
39.	Lehetséges-e a közkönyvtári honlap teljes tartalmában való keresés?	1	0

IX. JOGKÖVETÉS

40.	A közkönyvtári honlapon megjelentetett tartalmakat védik-e a jogtalan másolás és újrafelhasználás ellen? Megtalálható-e a web oldalon a copyright szó, illetve a © jel?	1	0
41.	Rögzítik-e a felhasználók adatait? (IP szám, belépő jelszó) NEM	1	0

X. A SZERBIAI KÖZKÖNYVTÁRI HONLAPOK SAJÁTOSságAINAK MÉRÉSE

42.	Biztosított-e a COBISS opac katalógus közvetlen elérése a nyitó oldalon?	1	0
43.	Megtekinthető-e a könyvtár működési szabályzata?	1	0
44.	Ismertetik-e a könyvtár törzsszállományát?	1	0
45.	Megtalálható-e felhasználói szinten az ETO táblázat?	1	0
46.	Van-e rövid ismertető a könyvtári szolgáltatásokról?	1	0
47.	Bemutatja-e a gyermekkönyvtári állományt?	1	0
48.	Bemutatja-e a könyvtár különgyűjteményeit?	1	0
49.	Van-e lehetőség a könyvtári hírlevélre való feliratkozásra? (e-mail címmel)	1	0
50.	Vannak-e kimondottan gyermekek részére készült weboldalak?	1	0
51.	Van-e bibliobusz, vagy mozgókönyvtári ellátás a könyvtár keretében, ismertetik-e ezen szolgáltatást?	1	0
52.	Van-e digitális folyóirat olvasója, s linkgyűjteménye?	1	0
53.	Bemutatja-e a helyismereti gyűjteményt?	1	0
54.	Van-e fényképalbum a könyvtárról és a könyvtári rendezvényekről?	1	0

XI. SAJÁT FEJLESZTÉSŰ DIGITÁLIS KÖNYVTÁRAK ÉS ONLINE SZOLGÁLTATÁSOK

55.	Van-e elérési lehetőség a hazai internetes keresők felé?	1	0
56.	Van-e elérési lehetőség a külföldi internetes keresők felé?	1	0
57.	Van-e saját digitális szöveggyűjteménye?	1	0
58.	Van-e saját digitális könyvtára?	1	0
59.	Van-e link a Szerb Digitális Könyvtár felé?	1	0
60.	Van-e E-Információs Pont a közkönyvtári honlapon?	1	0
61.	Van-e lehetőség a kölcsönzési határidő meghosszabbítására a bibliofon keretében?	1	0
62.	Megtalálható-e a honlapon a Kérdezd meg a könyvtárost online szolgáltatás?	1	0
63.	Van-e regionális linkgyűjteménye?	1	0
64.	Van-e link az országos, vagy a regionális könyvtáros egyesület web oldala felé?	1	0
65.	Van-e látogatottsági számláló a web oldalon?	1	0

XII. BLOGTECHNIKA, RSS ÉS AZ INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK

66.	Van-e blogtechnika a könyvtári szolgáltatások népszerűsítéséhez?	1	0
67.	Van-e RSS – Rich Site Summary a könyvtári honlapon?	1	0
68.	Van-e a könyvtári honlapnak ISO minőségbiztosítási bizonylata?	1	0
69.	Van-e marketing kapcsolata, vagy szponzora a könyvtárnak, megtalálható-e annak rekláma a honlapon?	1	0
70.	Van-e foglalkoztatási és pályaválasztási tanácsadó az intézmény keretében?	1	0
71.	Van-e lehetőség az élethosszig tartó tanulásra?	1	0
72.	Bemutatják-e a könyvtári hálózatot?	1	0
73.	Van-e együttműködés a helyi könyvtár, a múzeum és a levéltár között?	1	0

8. SZÁMÚ MELLÉKLET

Rövidítések jegyzéke

ARNES - Akademska in raziskovalna mreža Slovenije, Academic and research network of Slovenia, magyarul: Szlovén Akadémiai Internet Hálózat

CIPS - Center za informativno in poklicno svetovanje. Tájékoztató és Pályaválasztási Tanácsadó Központ

COBIB - Vzajemna bibliografsko kataloška baza podatkov, angolul: The COBIB.SI union bibliographic/catalogue database. COBIB központi könyvtári adatbázis

COBISS - Co-operative Online Bibliographic System & Services. Kooperatív online bibliográfia rendszer és szerviz

COBISS OPAC – Javno dostopni katalog in baza podatkov - Online Public Acces Catalog - Online katalógus és adatbázis

CONOR – normatívna baza podatkov - szerzői névkataszter

COLIB – baza podatkov o slovenskih knjižnicah – szlovén könyvtári adatbázis (regiszter)

COBISS.NET - Szlovénia, Bosznia és Hercegovina, Macedónia, Szerbia és Montenegró nemzeti könyvtári információs adatbázisai

IZUM - Institut informacijski znanosti Maribor - Információtudományok Intézete

SICRIS - Slovenian Current Research Information System, szlovénül: Információs rendszer a raziskovalni dejavnosti v Sloveniji. Szlovén kutatási tevékenység tájékoztató rendszere

Ur. list RS – Uradni list Republike Slovenije – Szlovén Köztársaság Hivatalos Lapja

Ur. list SRS – Uradni list Socialistične republike Slovenije – Szlovén Szocialista Köztársaság Hivatalos Lapja

ZBDS - Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. - Szlovén Könyvtáros Egyesületek Szövetsége

Szlovén internetes keresők

Mat Kurja <http://www.matkurja.com/si> Letöltve: 2007. ápr. 22.

Najdi.si www.najdi.si Letöltve: 2007. ápr. 22.

SLOWWWENIA.COM www.slowwwenia.com Letöltve: 2007. ápr. 22.

SloWWWenija.com www.slowwwenija.com Letöltve: 2007. ápr. 22.

Raziskovalec www.raziskovalec.com Letöltve: 2007. ápr. 22.

Anvip.com www.anvip.com Letöltve: 2007. ápr. 22.

StudioFACA www.studiofaca.com Letöltve: 2007. ápr. 22.

NajPortal.com www.najportal.si Letöltve: 2007. ápr. 22.

Krajnc.net www.krajnc.net Letöltve: 2007. ápr. 22.

9. CD LEMEZ MELLÉKLET

A disszertáció hátsó borítólapjánál található CD lemez az alábbi melléleteket tartalmazza Excel file formájában:

1. Szlovén közkönyvtárak – fő táblázat

(város, név, honlap cím, régiók és kategóriák szerint)

2. Szlovén közkönyvtárak – a mérőlapok eredményei

(körzeti központi könyvtárak, körzeti könyvtárak, községi könyvtárak és a 60 közkönyvtár összesített eredménye)

3. Horvátországi közkönyvtárak – a mérőlapok eredményei

4. Szerbiai közkönyvtárak – a mérőlapok eredményei

Köszönet

Az információs adatbázisok és az internet használata Szlovéniában a közkönyvtári tájékoztatásban című doktori disszertációm megírása során végzett több mint négy éves kutató- és gyűjtőmunkám befejeztével ezúton szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik szerény alkotásom létrejöttét támogatták. Külön köszönettel tartozom dr. Sebestyén György intézetigazgató egyetemi tanárnak, aki végig a mentorom volt, köszönet dr. Pallósiné Toldi Mártának, a szombathelyi Berzsényi Dániel Könyvtár igazgatójának, dr. Kührner Évának, a nyíregyházi Jósa András Kórház orvosi szakkönyvtár igazgatójának, dr. Murányi Péternek, a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola tanárának, Szabó Pahič Zsuzsannának, a muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár igazgatójának, Zsoldos Zsuzsannának, a lendvai Könyvtár igazgatójának, dr. Silva Novljannak, a ljubljanei Nemzeti és Egyetemi Könyvtár módszertani osztálya nyug. vezetőjének, valamint Dávid Boglárkának (Debrecen) a disszertáció angol nyelvű és Gaál Gabriellának (Muraszombat) a szlovén nyelvű összefoglaló fordításáért.

**Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Doktori Tanácsa
a doktori iskola javaslata alapján a PhD (doktori) disszertáció nyilvános
vitában való megvédésére az alábbi bizottságot jelölte ki:**

A bizottság elnöke:

Dr. Nyomárkay István tanszékvezető egyetemi tanár

Hivatalosan felkért bírálók:

Dr. Kovács Ilona CSc.

Dr. Lukács István PhD.

A bizottság titkára:

Dr. Pallósiné Toldi Márta PhD.

A bizottság további tagjai:

Dr. Sonnevend Péter PhD.

Dr. Murányi Péter PhD.

Dr. Iván Géza CSc. (pótagok)

A disszertáció védésének dátuma: 2009. április 21.